

ФОЛКЛОРА
КÖРМАНЦИЕ

Һайнетһрат

**Ф О Л К Л О Р А
К Ö Р М А Н Ц И Е**

(БӘРӘВОК)

Нъвиси у назькър Г'. ЩЪНДИ

**НАЙПЕТЪРАТ
ЕРЕВАН 1957**

ՔՐԴԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԱՆԱՀՅՈՒՄՈՒԹՅՈՒՆ
(Ժողովածու) .

Գրի առաջ և կադմեց՝ Հաջիե Ջնդի
Ծրեան, Հայպետհրատ, 1957

КУРДСКИЙ ФОЛЬКЛОР
(сборник)

Записал и составил: Аджие Джинди
Ереван, Айпетрат, 1957

ЖЬ АЛИЕ ҺАЗЫРКЫР

Щьмаэ'та көрманща нава сала у зэмана гэлэк шур'э-шур'ед фольклоре һөванийә у э'франдийә. Бь зарготына бэдәвие әве шыкълкьрийә шабун у һ'але хвәйи чәтын, дайә ә'йанкьрьне т'әмамия а'мыре хвәйи к'очәрие—рьяә'тие, ә'дәт'е кәвн у т'әзә, рабун-руныштандына хвә, шәр'к'арийа хвәйә азадарие пешийа зорба, зәвләкчид һ'өкөмәтед дәрәкә, хунхөр у к'әдхөрәд хвәйә һөндөр. Дь нава ые литература зарготынейә кәвн у һәрт'ым т'әзәкьрийә дәвләмәндә һ'ыземәтида тенә к'өвше хәбат у зорайа ыейә э'франдариейә шәватә к'ур.

Әва бәрәвока п'арәк хәбата мәйә саланә. Мә бь һ'ызкьрьна дьл һәр к'өламәк, һәр зарготыпәк п'ыч'ук ль щики у вәхтәкида һьвисийә у иро жи диса бь ые һ'ызкьрьне әм вәдгәр'иньн ые щьмаэ'та дәнгбежә э'франдар, т'әне бь форма һьвисаре, нә зедә.

Мә гөман һәйә, вәки әва к'өт'еба т'әзә жи, қьнийәте к'ижане шара пешьн тенә нәшъркьрьне, ые жь алие зьмин, бэдәвә'франдыне арик'арие бьдә литература мәйә Советие, к'ижан бона көлилқдаина хвә аьқә гәләки һ'әшщә фольклорейә жи.

Вәхте һазькьрьна бәрәвоке әм хәбьтин, вәки хвәндәване массайи бьднә разикьрьне. Бь ые нете жи мә жь һәр э'франдынәке т'әне ч'ьқләк (шахәк) һьлда. ые шунда өса кьр, вәки шур'е фольклоре зә'фьн, чава э'франдынед эпикие (е мерхасие, е һ'ызкьрьне), ч'ир'ок, к'өлам (е һ'ызкьрьне, е говәнде), мәт'әлок (мәсәлә) у ед дьне. Ванар'а т'әвайи п'арәкә ые бәрәвоке жи йа вәхте советиейә, п'ешк'еши партия Комунистие, Ленине Мәзын, ә'мыре колхозие, дебажаре мә кьри.

Бь ван э'франдынед вәхте мә щьмаэ'та э'франдар һ'ызкьрьна хвә дьдә к'өвшкьрьне бәр бь партия Комунистие у һ'өкөмәта Советие, вәки һәр мәщәл-мьк'ан э'франдынә бона ә'мыре ыеи бәхтәвар т'әви т'әмамия бьращьмаә'тед Т'ьфақа Советие.

Э' ФРАНДЬНЕД ЭПИКИЕ

МӘМ У ЗИН

Кочьксэрак бь наве Ардашьде һэбу; ль келэка шәһәре Мөхөрзәмине. Ль бәр ве кочьксэрае қизкәк дьма. Әш һәфт сал бу, вәки қизьк ведәре дьма. Рожәке әве дит, ве се сйар сәр бәреҫа тен, һәспә вана боз. Әш сйар бәр бь ве дьһатьн. Қизьк гәләки шаш ма у һәйри ма, гот: «Гәло ке дийә һәсп ль сәр бәре бен, лынге вана аведа нәчә». Сйар һатьн, бәр кочьксэрае пәйа бун. Вана гот:

— Қиза гәнщ, әм һатьнә пәй тә. Гәрәке тә мө-
ра карби, әме тә бьвьн бьгәриньн

Қизьке пьре кьр:—Чьра һун кинә?

Готьн:—Әм дәлиле бәхт у мьразаньн.

Қизке гот:—Дә вәки өсанә, сйарбьн браю, әзе бем тәви вә,

Сйар сйарбун. Йәки жь вана қизьк авитә тәр-
куйа хвә у ль сәр бәре кәтьн. Вәхте чунә ниве
бәре, қиз зәф ти бу у ав хвәст. Әши сйари мьле
қизьке гьрт, ньмзи аве кьр, го:

— Хушке, дә ане бьхвә.

Қизе се щара кәлма хвә аведа кьр у хар. Вәх-
те ав харьне кәфа бәре жи кәтә нав дьле ве. Һәма
бь ве кәфа аве жи қиз һәмлә дәркәт. Пәй ав харь-
не ван сйара қиз диса вәгәрандьн анин бәр вә
кочке у чун.

Жь ве шунда қиз хвә һьсйа, вәки һәмләйә:
«Ә,—го, йарәби, әв чь йәк бу ль сәре мьн һат. Әз
қиза бькәр, бәр ве зйарәте, дьнйа—аләм жь вьр

дъча, гәло җе чь бежнә мьн? Йәкә чаҗа ль сәре
мьн һат? Үөлә, әзе хвә бавежым бәре, бра жь әзәбе
льне кәта бьм». Ле рәһе ширьн нәһьшт. Сәкьни
Һәта нәһ мәһ, нәһ сәһ-т у нәһ дәқиқә тәмам бун.
Әҗ қиз бь дәврә җәльди, кәрәк ани. Кәр мина шә-
маләке тәйс да ль нав дәст-һе қизькеда, чаҗа шә-
маләкә зәр. Әҗ мина стәиркәкә гәш бу, җәки жь
әзмана бьрьжә. Мәмык тәнә бу, җәки хвәра бьме-
жә, қизе дькьр җи кәри бькәжә, ле дьл нәдкьр,
дьхвәст, җәки наве җе ль дьне храб нәбә, тьштәк
ль бәр чәве җе нәдһат. Әҗе қизе гәләки да һьше
хвә, чька чаҗа бькә. Әве ве щаре кәрке мәһбуб
дани нава. чәнд қәрпала, тәмьз пәча у бьр ль дәве
бәре дани. Дә щьмаәт җи гьли тьме дьве:

Мәме т'әвьқийә жь дамне де,
Кәс ньзанә җе бьбә машоде к'е?

Шәһәре рәш-тари Мөхөрзәминә,
Т'ө кәс жь бәни-адәм әҗи навинә,
Ал п'аша дь нава җида дьминә.

Роке жь әшқ у мәщале.
Ал п'аша чу ль дәве бә'рс,
Бьһист дәнге җе т'ьфале.

— Гәй, го, йарабио, бәйт'әлфар,
Әз ль тайате бумә кал,
Иро тә да мьн әв т'ьфал.

Әҗи кәр'ьк бь дәста һьлани,
Бь әшқ у ләз бәр бь мал ани,
— Һане, го, ә'вда хаде, дайна рә'мани.

Дьһяеда һәйә һ'әд у сәд;
Әҗ кәр' Ал п'ашар'а бу әҗләд,
Бди мәзьн бу чаҗа бәләд.

Чь дьнякә к'аф-к'унә,
Чәнд бәндә навда рабунә,
Йәк Мәмейә, йәк Зинейә,
Йәк Фәратә, йәк Ширьнә,
Йәк Ләйлейә, йәк Мәшрумә.

Дьняеда әвана рабун,
Бәхт у мразе хвә шанәбун,
Қомси у нәмам гәләк һәбун.

Ньһа әм бен сәр қьса Зине.

Зине бь хвә дьма шәһәре Щьзира Бота. Әв
қиза мир Сәйдин бу, бразйа мир Севдин бу. Бәдәв
бу, вәкә роже йәрләмиш дьбу, мина һорикә бькөр
ль бьһште бу. Чьл щари ль бәр дәсте we бу. Бь
хвә бука Қәрәғаждин, дәргистйа Чәкан бу. Әв ро-
жәке пешйа шарие хвә кәт у һатә нав бағе Т'ор-
кьри, хвәра сәйрангә кьр. Гәләки хвәра гәрйа,
сәйрангә кьр, паше дәстура щарйа да, го:

— Һун һәрьн мале хвә, әз жи we хвәра һә-
рьм щие һесабуне, қасәке разем.

Щари чун.

Зине жи чу разе. Сәр щие разана weра дарәк
һәбу. Се кәвотк һатнә сәр даре данин. Кәвотк бь
хвә һори бун: дөдө қиз бун, йәк жи дйа вана бу.
Вәхте қиз чөв Зине кәтьн, һьщ, ағыле вана жь
сери чун. Готнә дйа хвә, го:

— Гәло дьняеда мәрв мина Зине бәдәв һәнә?

Де гот:—Лаво, Мәме Ала дьминә ль шәһәре
Мөхөрзәмине, қәт Зине бь бәдәвие навә ниве Мәме.

Кәвотка гьлие хвә кьрьн йәк, вәки Зине бьвьн
бьгьһинә Мәме у дйса биньн. Әвана дәст пекьрьн
дәа жь хаде хвәстьн, вәки йәстәки кәвотка Зине-
ра биньн, го:

— Йарәби, бьки фәрварә,
П'остәки кәвотка бини харә,
Әм бь хwә сьсенә—
Зине сәр мә бьки чарә.

Хадеда бу фәрварә,
П'остәк жорда һатә харә,
Сә һори бунә чарә.

Мәме дь бьрща спида,
К'әтийә хәва ширьнда,
Кәс нәшерә һәр'ә нав щидә.

Шәв чуйә нивәка шәве,
Мәме Ала к'әтийә хәве,
Әw чь занә Зине we бе?

Әw һәрчар һоринге дәләл,
Сәһ'әтәке дьчн рйа йәк сал,
Т'әзә we бьрәwмә һ'әвал.

Һәр чар кәвотк сәре дарә фьр'инә.
We хwә данә говәкед ә'зминә,
Сәр п'әнщәра Мәме Ала данинә.

Әwана п'осте Зине стә датинын,
Фәнд у шәмала бәр сәре Мәме ведьсиньн.
Зине дькьнә орт'а Мәме у щинә.

Мәме сәре хwә жь хәва ширьн һьлтинә,
Ғөсөл—щәмаләке п'ашла хwәда дьвинә,
Ғөсөл-щәмал нинә, һорикә
Жь һорйа әw рәнг п'әрикә.

Мәме го:

Әз вькьм, йәке илаһинә,
Wәки һорибә жь ә'сле ә'зминә,
Дәве баве кәсәки нәк'әтйә нав
щи у бә'лгие мын бьвинә.

Зине го:

— Тö жи арьле хвэ бышьвинэ,
Наве мьн т'ели хат'ун у Зинэ,
Кэс нькарэ нав ши у бэ'лгие мьн бьвина.

Мөме го:

— Өз викьм, йэке щэбарэ,
Өве бежьм, тö бинэ егин у бавэрэ,
Бежэ, к'а шэһэре баве тэда һэйэ чэнд мьнарэ?

Зине го:

— Өз викьм, эллаһ у эк'бэрэ,
Хатрэ у сэрансэрэ,
Нав шэһэре баве мьнда һэнэ шест у шэш мьнарэ.

Мөме го:

— Өз викьм, эллаһ у эк'бэрэ,
Нав шэһэре баве мьнда һэнэ
Сесьд шест у шэш мьнарэ.

Нав шэв, тарие, мале,
Өвана к'этнэ мәщале,
Бь рэвце сэр сьт'аре.

Мөме у Зине пэвкэтын у чунэ сэр кошк у рэваде
Мөме. Вэхте сэр бажерда мезэкьрын, литьн, вэки
Һесабе тав у тэйре чоле у стэйрке эзмана һэнэ,
Һесабе мьнара тönэ.

Өвана жь сэр кошке һатьнэ жере, Зине го:

— Мөме, тö зани, е кö аз анимэ, ве мьн жи
бьвьн, вэрэ эм море хвэ ль һэв бьгöһерьн. Ле бэ-
реда мер пэй жьна дьчьн, жьн пэй мера начьн.

Өвана ве дэре море (гöстилке) хвэ пэв гö-
һефин.

Кэвотка Мөме данэ разандьне, посте Зине ль
стö данин у тэв хвэ һьлдан бьрьнэ ведэре, кедэре
анибун.

Әм бенә сәр Мәме. Мәме вәхтәке нишәв рабу, хвә фькьри, го: «Шцаньм, әва хәвн бу, нә хәвн бу? Ле вәки раст бу, ле кане»? Мәме дь һале хвәда гот у быланд, ми́на мәрвәки эфт сала нәхвәш, гот у быланд. Оса дь һале хвәда ма һәта сьбә рон бу. Ро һәтә таштва мирани.

Ал һаша го:—Көрә, ша һәрн бьһерн ка чьра Мәме иро дәрәңги кәт? Пәһат qawa диwane нәгәрәнд?

Дө мәри чун сетһа Мәме кьрын. Дитьн, Мәме we бекәфә. Чун готнә Ал һаша, го:

— Wәлә Мәме бекәфә.

Ал һаша бь щьмаәга хвәва рабун чунә сәр әме. Кеф у һале ви пьрсин. Мәме го:

— Wәлә, әз иро зәф нәхвәшьм. Щьмаәг диса тәмам чунә диwane. Ле аqьлбәнде Ал һаша һәбун. Әwana ль һәв шеврин у готнә Ал һаша, го:

— Мәме нә нәхвәшә, йа Мәм- һөба дьланә, йан жи дьхвәзә бьзәвьщә, н әрм дькә, тәра навежә.

Бь шевра wана Ал һаша әламәти да шәһәре Мөхөрзәмине, го:

— Һәрча бу жьне дь мер, qизе азәп, мер у хорт, сьбе тәмам вәрнә бағе мьни Төркьри, бьлизьн, кәфкьн бь говәнд у qөйдә, вәки Мәме мьн дәст бавежә кижан жьне, йан qизе, әзе wира бьхвәзьм.

Дә һәрча чөләкәк ви жи һәбу, әв чөләк жи фрот, qиза хвәра да кьнщ у лекьр, го:

— Бәлки ньшкева Мәме qиза мьн бьхвәзә.

Сьвәтьне дьһа-аләм тьжи нав бағ бу: qиз, бук, жьн, мер, көр, зар.

Ал һаша дө мәри шандьнә пәй Мәме, го:

— Көрә, һәрн бежнә Мәме, бра бе нава бөх, хвәра әшq у кәфе.

Мәри чунә пәй Мәме, готне, го:

— Мәме, рабә, әм һәрнә нав бөх, бра бина тә дәре.

Мөмө рабу. Ав анин, сәр-чөвө: хвә шуштън.
Пежгир ани, вәки дәст у чөвө хвә тәмьзә, ньш-
кева мора Зине дит. Вәхте мор дит, тәзә занбу,
вәки Зине һатийә. Әв щидә хәрьқи у кәт. Вьрда-
вөдә ав сәрда кьрн, дәсте хвә данә сәр дьле ви,
әв сәр хвөдә һат у рабу чу нав бөх. Чу сәр һөвзе
шадирөванә руньшт. Ләзәкә шунла қапүте хвә авитә
сәр сәре хвә у щидә кәр бу. Гәләки сәкьни. Қизе
көбәр у әйана һатън тьжи дора Мөмө бун, готън, го:
— Һәмин Мөмө вө жь мә йәкә бьстина, хвә
қизе көрманще хам һастинә.

Әванә бь сьре йьлам авитнә сәр Мөмө. Ле йә-
кә һәрдө чөва кор бу, бь хвә жи сазбәнд бу, чава
ашьқ әвө жи дьго:

— Вәки Мөмө кә һәстинә, һәмин вө мьн бьс-
тинә. Әв жи һатә дор Мөмө, бу бәлә ньсуфәтиө.

Қиза қазы го:

— Һәре Мөмө, сәрбази,
Тә чьр'а хвә дайә бьн к'өрк льваси,
Хвә һагьри қиза қазы бьхвәзи.

Қиза Ләлә:

— Һәре Мөмө дәвдинә,
Тә чь хвә дайә бьн к'өркә һешинә,
Рабә қиза ләлә хвәр'а бьвинә.

Қиза вәзир:

— Һәре Мөмө сәрбәстә,
Тә хвә дайә бьн к'өркә һешин бь қәстә,
Дьле тә қиза вәзир дьхвәстә.

Йә кор го:

— Һәре Мөмө мьни бази,
Тө зуда буйи машоқе мьн ви сази,
Нькари йәкә мина мьн хвәр'а бьхвәзи.

Мөмө дина хвә дае, кө һәйани йә кор жи һати-
йә йьлама даве сәр. Әви сәре хвә ракьр у гот, го:

— Гун қизе к'обар у э'йане баве мьно,
h'эму ль щэм мьн дэвса дайк у хвэйано.
Хенци йа Мэме т'эне пе зано.

Вэхте Мэме эв хэбэр дьготи,
Дьл у щэгэр ль қиза у бука дьсоти,
Қиз у бук жь бахе Т'ор'кьри чун
щот бь щоти.

Мэме рабу жь бех дэркэт у чу. Чу алие хэзна
баве хвэ, хөрщэк тьжи зере фьндьқи кьр у чу нав
суке. Чу шэм зинкэр, го:

— Эз чь бьдьмэ тэ, wэки тэ зинэки оса мьнра
чеки, he тэ бэни адэм ле сйар нэбувьн, тэмаме ви
лал, дөр у кэньре қимэти теда қорэмишки.

Зинкэр сэд зер хвэст. Мэме дөсьд зер дае у чьл
рожи wэдэ кьфшкьр. Паше чу сэр тэрзи, бь қимэте
сесьд зере фьндьқи кьнщ данэ сэр у вэгэрийа нав
боред баве хвэ.

Чьл боре баве ви һэбун: тэмам е мерхасие бун.
Мэме дәсте хвэ да сэр пышта кижани, бора пышта
хвэ бьн дәсте вида дани. Мэме адыле ви тэ бора
нэбрьри, һат, кэ дэре, дина хвэ дае боре аве кь-
шандьне бь хвэ бэр бь ви те. Мэме дәсте хвэ да
сэр пышта ви, эви пышта хвэ чар тьлика бьн
дэсте Мэмеда бьльнд кьр. Мэме гази сэйсе һэспа
кьр у готе:

— Көрө, баве мьн мэһе чь льдэ тэ?

— Э, го, мире мьн, мэһа мьн дөһ зерэ.

Мэме го:— Эзе мэһе панздэ зера бьдьмэ тэ.
Тэ эви бори бьвэ дэвса е мэзни жоре гьредэ, нава
чьл шэвада оса бьки, аве сахриаки, бьжйара баве-
жэ, бьжйаки, сахрийара бавежэ.

Сэйсе го:— Мире мьн, wэки қэ тыштэки жи нэ

ди, дуса эз боршдарьм, хвэйкьм, чьмки эз сэйсе ба-
ве тә мә.

Щаб данә Ал паша, го:

— Wөләһ Мәме кәре хвә дькә, we һәрә.

Ал паша рабу чу алие эхтәхане, бь һәр чар
льнга боре Мәме қәйда пола леда. Паше чу дәрге
бажер дада, кьлит ани, дани бьн дошака хвә;

— Дә, го, ьди we кōда һәрә.

Сәкьни. Чьл шәве Мәме тәмам бу. Мәме сәр
зин у кьнщада чу у дит—чава лазьмә, оса һазркь-
рьнә. Әви зин у кьнще хвә һьлдан у ани мала
хвә. Паше бәр бь Бор чу. Дина хвә лае чава ла-
зьмә, оса Бор че буйә. Мәме Бор дәрхьстә дәрва,
зин-бусат кьр у ле сйар бу, ле ньзанбу, wәки Бори
қәйдкьрийә бь һәрчар льнга жи.

Мәме Бор дәрхьстә дәрә,

Ле кьр зине Ал бави шәварә,

Льнг ль рьк'ефе го:—Йа хаде, п'ехәмбәрә,

Бори бьмбарәк бу сәр сурер'а фьрқас кьр йәксәрә.

Щаб данә Ал паша, го:

— Wөлә, Мәме чу.

— Ә, го, кōро, Бори қәйдкьри, дәргәи дадан,
әw чава бу?

Ал паша бь щьмаәта хвәна рабу пәй Мәме кәт.
Дина хвә дане Мәме we кәтийә ре у дажо. Ал па-
ша го бь кьлами:

— Мәме, лаво, wәрә мәкә бе итбари,

— Шәһәре Мөхөрзәмине мәһелә һивйа мьн кали,

Әзе жь тәр'а биньм пенщсьд хатуне бь щари.

Мәме го:

— Баво, чь бькьм we мале, we дәwләте,

Бди тәр'а рунаним сәр гоше совете,

Нахōм финщана қawe йа шәрбәте,

Йа мьн у wәба чу һ'әта рожа қиамәте.

Өw дайка Мәме дэлалә.
Сәр сурәте сорда һесра вәдмалә,
Го:—Мәме, лаowo, мачә шире хwә ль тә бькьм һ'әлалә!

Чава кьрьн у нәкьрьн, Мәме вәнәгәрйа. Бор бь
ғәйдеба өса дьчә, чава тәйре бази. Ле чәнд гьрә-
гьре Ал паша жи сйар бун у данә пәй Мәме, го:
— Wәлә, әме тәви Мәме һәрьн, хwә хуна мә
йа ши нә сортьрә.

Ал паша бь шьмаәта хwәва руньштьн, пара ль
Мәме тәмапәкьрьн.

К'ылама Ал п'аша:

— Мәме, лаowo, wәрә мәкә бе итбари,
Әзе тәр'а бицьм пеншсәд хатуне бь шары,
Wәрә шәһәрә Мөхөрәмине мәһелә һивйа мьн кали.

Го, әз ньзаньм нәзәр һаһәлә Мәме Зине бьвинә,
We wәлат бәр бь wәлат бьгәр'инә,
Щара майн ч'ә'е де у баве пехинә.
Йарәби, тә бьки йале к'әрәме,
Әзе шәwр мьслһ'әте дайньм ве дәре,
Заньм нәзәрә чь бинә сәре Зине у Мәме.

Мәме ажот, чу. Әwan сйаре гьрә-гьре баве ши
жи данә пәй. Мәме пьш хwәва һьһери, сйаре баве
wi we пәй кәтьнә, го: «Wәлә, әзе бьсәкьньм, бра
әwана бен, әзе бежме, бра вәгәр'ьн, гөнәнә, һәмин
әз дьчьм, әве бенә чь»? Мәме сәкьни, сйар гьһиш-
тьне.

К'ылама Мәме, го:

— Гәли гьрә-гьре баве мьно,
Һун шарәке вәгәр'ьн к'ок' у бьно,
Ле анәмәти wәбә калә баве мьно.

Мэме кө өса гог, сйар тэмам вэгэрийан. Мэме
жи ажот у чу. Се рож у се шэва Мэме Бор бы қай-
дева ажот. Ньзанбу Бори қайдкьрийө. Қайда лынге
Бор бьри, Бор готе:

— Нэре Мэме мын дини дэлалэ,
Өва се шэв, се рожэ тэ—
Ль мын дөхөр'и мина тэйарэ,
Тэ қэт навежи қайда лынге Бор дьхвэрэ.

Го:—Мэме мыни сэрбэсти,
Өва чэнд шэвэ ль мын дьхөр'и бы дэсти,
Қэт навежи қайда лынге Бор дьгэсти:
Малхрав, ч'эрм хар, майө нэсти.

Го:—нэре Мэме мыни көр'и,
Өв се шэвэ тэ ль мын дөхөр'и,
Қэт навежи қайда лынге Бор дьбьр'и.

Банзда э'рде Мэме дэлалэ,
Жь бэр хвэ һьлк'ьшанд телк'еш зьлфэқарэ,
Авитэ нава қайд у читалэ,
Қайд бьр'и мина хьйарэ.

Го:—Әз ви кьм, йэке щэбарэ,
Әз ль вьра бумэ хравмалэ,
Боре мыни гэлэ бэдһ'алэ.

Бор гот:

— Мэме, мак'ьшинэ т'ө хэманэ,
Льнге мын бьп'еч'э бы дэзмаланэ.
Мын авдэ сэлэфед ч'э'вканйанэ,
Мын т'имаркэ назьк-назьк бы т'ьлийанэ,
Әзе тэ бьгйиньмэ Щьзира Ботанэ.

Мэме лынге Бор печа, зине ви жь пыште һьл-
да, гэма ви жь дев дэрхьст, бэри нав мерге да у
бы хвэ чу сэр канике хвэра раза. Рожэк дөдө,

сьсе у чар. Вэхтәке Мәме рабу бәр бь Бор чу. Дина хвә дае, Боре ви дуса мина бәре анәдәдохмә буйә, тука сыпи дәвса брина шин буйә. Әви Бор ани, зин у бусат вьр, ле сйар бу. Мәме си һәфт рожә бә сәкнандьн ажот. Чу дәркәтә дәшта Щьзира Бота. Ле Мәме нъзанбу ки щийә у ки варә. Бор готә Мәме, го:

— Сәре хвә һындавда һьлдә мезәкә бь т'ушә.
Дәшта Щьзире дәштәкә бь п'ушә,
Қарат'уке we к'ьфш дькә,
Әв шотк'арийә йан тәйрәки қәрәқушә?

Мәме мьни дәвдини ақьлкөр'инә,
Бор бь зэнгуяа расте дьтьрсинә,
Бори бьмбарәкә нава фәйзыл ә'инер'а
Щәм шотк'арәкива дәртинә.

Вэхте чөве Мәме ль шоткари кәт, Мәме шыкь-
рима хвә ани, го: «Әва незикки чьл рож у чьл шә-
вийә, өз ре тем, һе чөве мьн ль әвд у исана һәкә-
тйә, ле ве сәһәте мьн шоткарик дитйә». Бь кьлами
Мәме гот:

— Шотк'ари, тө вики илаһийә,
Әзе бьдьмә тә дө к'өлм зер'е фьндәқийә,
Вәрә бежә мьн пьрса растиейә,
К'а, рйа Щьзира Бота к'и алийә?

Шоткари го:

— Викьм илаһийә,
Әзе бежмә тә растиейә,
Әв рйа тө ль сәр йа Щьзире бь әйнийә.

Мәме дө кәлм зерә фьндәқи данә шоткари у
кәтә ре, ажот чу. Әпәщәи чу, шарәкә льне сәр
шоткарида вөгәрйа, гө. «Щаньм, Щьзир, һәзар Щь-

зир, мьн нэпърси ахае we, мире we, салх у сульхе we». Мэме кӧ вэгэрйа, шоткари го: «Wлэ, эва вэгэрйа, we мьн бькӧжэ». Чьмки qрара wэлате wan оса бу, бь шьриэтиe бэре пӑрэ дьданэ мэриа, паше мери дькӧштьн. Wэки е дьжмьне wan бйа жи, диса пешие пӑрэ дьдане, паше дькӧштьн. Дьго, бэре хуна wана дькӧрйн, бона гӧнӧбуне, паше дькӧштьн. Мэме дурва гази шоткари кьр, го:

— Qӧрба, чьра дьрэви? Эзе чэнд пьрса жь тэ бькьм. Wэрэ мьнра бежэ, ка, мир у ахае Щьзире ки у кинэ?

Го:—Мире Щьзире мир Сэйдинэ, эрфат у эгите we Эрфан, Чэкан у Qэрэтаждинэ.

Эви оса гот, Мэме диса кӧлмэ зер данэ шоткари, ажот у чу. Бра шоткари хwэра шабэ, гае хwэ бэрдан у зу-зу чу мала хwэ. We роже жи Qэрэтаждин бь хэрдӧ бре хwэва hatбунэ рав у нечи-ре. Qиза Бэьре Эвин жи рэмлар бу, наве we жи Зине бу, эве жи рэмле ньһери бу, wэки Мэме we иро бе. Эw жи hat бу сэр пьра Зэмбалие сакьни бу, дьго: «Мэме бе, эзе бежьме: Зине эзьм, qэт мэчэ нав Щьзире, һэма мьн һьлдэ у жь вьр бьвэ».

Мэме ажот, реда чу, дина хwэ дае се сйара we дайэ сэр хэзалэке, дькьн-накьн нькарьн хэзале бьгьрьн. Мэме Бор авитэ сэр хэзале, we сөһеге хэзал гьрт. Qэрэтаждин хэрдӧ бра жи хwэ пера гиһанд у готнэ Мэме, го:

— Qӧрба, эва нечира кейэ, wэки тэ гьрт?

Йӧк жь wan, йӧк жь Мэме, Мэме дэст авитэ Qэрэтаждин, бь дэстеки жь сэр зин һьлда, го:

— Эзе тэ ль эрде хьм, элӧпарчэ бькьм.

Эрфан у Чэкан готнэ бре хwэ, го:

— Щаньм, wэрэ эм хэрьн, мерьк һэйфа wi ль мэ hatийэ, мэра нечир гьртийэ.

Мәме жи го:—Qөрба, әз мәрики хәриб бьм, мьн
тö храви ль wә нәкьрийә, гөне мьн ль wә һатийә,
wәра хәзал гьртийә.

Мәме нечира ван дае. Әвана ажотьн чун. Мә-
ме жи бәр бь Щьзире чу.

Мәме ажотә сәр п'ьра Зәмбәлийә,
Дит сәр п'ьре зәрикә руныштийә,
Мәме сәлам да зәрие.

Зәрие го:

— Сәр ч'ә'ва бе Мәме Аланә!

Мәме го:—Тö чава зани әз Мәмемә?

Го:—Әз өса заньм тö Мәмеи,
Әва чьл шәв у чьл рожә тö ре теи,
Qәй хатре мьн зәриеи.

Мәме го:

— Зәрие, һа зәрие,
Агьр тек'әвә бьне пә'ние,
Ле к'ане гөстилка мьнә ль т'ьлие?

Го:—Wәхте Мәме мьн вьра п'әйда бу
Һ'ьш у аqьл жь сәре мьн онда бу,
Гөстилк жь т'ьля мьн онда бу.
Гөстилк жь т'ьля мьн к'әтә п'ьра
Зәмбәли у онда бу.

Зина qиза Бәкьр го:—Мәме, әз дина хwә дьдь-
ме, тö кәти нав мьтала, дьле хwә жь мьн сардьки.
Әва бу чьл шәв у чьл рож әз жь бой тә сәре ве
п'ьре руныштьмә сәр нәхьше кәргә, сөр у сәрмае ль
мьн дайә, тоз у хобара кәряа ль мьн дайә, әз рәш
бумә, wәки тö мьн нәви, әзе дәнг бьдьмә шьндиед
Щьзире, wәки пәрче тәйи мәзьн гөһе тә бьһельн.

Мәме гәләки шаш у һәйри ма, тö ре же дәрнә-
дьхьст, го: «Йарәби, баве мьн льгот; әзе тәра пенш-
сәд хатуне бь щари биньм, әз сәва әва рәшә мьр-
дар һатьмә вьра? Мьн мал у һале хwә, баве хwә
тәркандйә». Бор дина хwә да Мәме, we жь кәрба
бытәqә, Мәмерә кельми:

— Гәре, го, Мәме, әва қиза Бәк'әре Ә'шинә,
Әвә рәмларә, рәмла хвә датинә,
Гәләк рөвинге мина тә жь ре дәдгәр'инә.

Тө әве бавежә т'әркуйа хвә у зинә,
Бь зәнгуйа расте мьн бьтәрсинә,
Изна хвәде әве тәншта хвә ль ә'рде бьвинә.

Мәме әв һьлда авитә тәркуйа хвә, бь қәст го:

— Вәрә, тө хвәде хвә, әзе тө бьбьм, ьди йаз-
йа мьн әвә.

Вәхте авитә тәркуйа хвә, бь зәнгуйа Бор тьр-
санд, Зина Бәк'ьр жорда әрде кәт, исал нәмьрйә,
исал һәфт салә мьрйә. Мәме кәт нава мьтала, ша-
ра маин һат сәр we пәйа бу, дәст кьрә дьл, ава
сар ле рәшанд. Әв һәвәки сәр хвәда һат. Чәве
хвә вәкьр. Мәме го:

— Тө әллае хвә, қрарбә, вәхте мьн Зине хатун
ани, әзе тө жи бьвьм темә шарйа we.

Бь we фөрмә созе хвә кьрнә йәк.

Мәме ажот у чу бәр бь шәһәр. Бор кельми,
диса готә Мәме, го:

— Мәме, әва һәйә Щьзира Ботанә,
Һәвиртьршке хвә жь хуне странә,
Вәхте ро дьчә ава, бра ль бре набә хōданә.

Го, тө қап'уте һешин сәре хвә вәринә,
Нәзәра зар'е ванә бәре мака
Осаньн, бә'реда ч'ә'ве маси дәртинә.

Мәме қап'уте һешин сәре хвә далинә,
Дьзгине сәр қәрп'узда дадьхинә,
Бори бьмбарәкә к'учә-к'учә Мәме дьгәр'инә,
Дәр хан-мане Қәрәт'аждинва дәртинә.

Хатун П'әри ль рәвқә жорин дьвинә,

Хвә ль нәрдвана жорда вәртинә,

Го:—Хōламно, һәсле бранге мьн бьвнә әхтаханә.

Бь хwэ к'этэ бьн мьле Мэме,
Го:—брао, к'эрэмкэ алие диwane,
Сэр ч'э'вар'а бе меване хане.

Хатун П'эри хwэ диwanер'а дьгьхинэ,
Г'эфт дошэка дэwса йэке датинэ,
Мэме навда дьһешринэ.

Мэме чап'ут сэре хwэ дэртинэ,
Хатун П'эри һэрд ч'э'ве хwэ дьвинэ,
Нур у нэдэра Мэме дайэ бьрща һешинэ.
Радьбэ мэрики сэр Qэрэт'аждина дьшинэ.

Хóлам чу пэй Qэрэт'аждин, го:
— Мире мьн, хатун Пэрие дьго: «бра бе, меванэки вани гэлэк эзиз һатийё».

Qэрэт'аждин у һэрдё бред хwэва рабун бэр бь мале һатьн.

Qэрэт'аждин бь брава һат дэрда,
Сэлам данэ Мэме дь сэрда,
Гежа бунэ чар бра һэвр'а хэбэрда.

Өвана у Мэме се шөв у се рожа тэв һэв руньштьн у хэбэрдан. Жь ван тьре эw рожэ, эw сөһэтэ у эw дэриqэйё. Хатун Пэри жи щаре эмэкэки чедькэ, wэки бинэ бэр вана. Ле бь шабуна Мэме, нур у нэдэра Мэме тэмашэ дькьн, нан у ав накэвнэ бира ван.

Мир Сэйдин дина хwэ дае, шкатчия һэвдё хар, ьди пел змане һэв дькьн. Эwi мэрик шандэ щэм хатун Пэрие, го:

— Һэрэ, беже, бра Qэрэт'аждин нэсэкьнэ бе.

Хóлам чу, дина хwэ дае, хатун Пэри we бь кэвгире эмэк ль һэв дьхэ, го:

— Хатун П'эри, мир дьго: «бра Qэрэт'аждин нэсэкьнэ бе, шкатчия һэв хар».

Вәхте әһи өса го, хатун Пәрие кәвгирәк жь
пәра әһиа ши да. Хуна сор сәрда һат. Хөлам го:

— Вәлә, вәки өз бьмьрьм жи, әзе хвәра ра-
бьм, ль Мәме тәмашәкьм. Хөлам чу диванеда сә-
кьни у тәмаша Мәме кьр. Мир мәрики дьне жи
шанд, го:

— Көро, бежә Қәрәтаждин бра бе. Меване ши
чава меванә, әва се рожә, әһи дәргә у диван һьш-
тьнә бехвәһи?

Әш хөлам һатә щәм Қәрәтаждин у бь щамери
һиви кьр, готә. Қәрәтаждин рабу тәне чу щәм мир.
Мир го:

— Ахьр әва се шәв у се роже вәһә, тә дәрә
диване дадайә, шькиатчия һәв хар.

Қәрәтаждин готә мир, го: — Мирә мьн, вәләһ
әзим, бьләһ кәрим, жь мә тьре нә се рожә, мә тьре
әв гавә у әв сәһәтә. Меване мьн меванәки өсанә,
вәки дәрә тәда бе, те жь бәрва раби сәр хвә.

Мир го:—Вәлә, мала мә һе жь бәр тә кәсива
ранәбуйә.

Қәрәтаждин вәгәриа мал. Мир нанә хвә һазр
кьр, мәрв шандә пәй Мәме, Қәрәтаждин у бре ши.

Қәрәтаждин щеба Мәме тьжи гөроше һур кь-
рьн, го:

— Вәхте чуйне тә ван гөроша ви али, ши али
бьрәшинә, бра хәлқ хвәра бәлакә, вәки нәзәр жь
тә вәгьрә.

Әвана рабун карәтеда руныштьн у чун.

Гава Мәме чу дәрда,
Сәлам да мир бь сәрда,
Мир сәлам ә'лек' вәда,
Сьвьк-сьвьк рабу жь бәрда.

• • • Әwana нан у әмәке хwә харьн, қасәке хwәра хәбәр дан, мир ль Мәме шаш у һәйри ма. Ле wәхте Мәме дәрда чу, мир жь бәр wi рабу, Қәрәтаждин һынге дәмала хwә авитә бьн дошәка wi.

Гәләки әwana хәбәр дан, паше Қәрәтаждин готә мир, го:

— Мире мьн, әва чәнд рожә Мәме һатийә, һе шәһәре мә нәдитийә, изне бьдә, әме һәрнә сәр кошк у сәре мьн, бра Мәме хwәра тәмашәкә.

Мир изн да. Әwana рабун Мәме бьрьн, ле Қәрәтаждин вәгәрйа щәм мир, го:

— Мире мьн, нә тә дьго әз жь бәр Мәмева ранабьм.

Мир го:—Көро, әз ранабумә.

Қәрәтаждин жь бьн дошәка мир дәмала хwә дәрхьст у нишани мир да. Мир го:

— Wәлә, wәки әз жь бәр рабубьм жи, мьн һаж хwә нин буйә.

Мәме, Қәрәтаждин у һәрдө бре хwә, әwana чунә сәр кошк-сәре Қәрәтаждин, хwәра руньшт у хәбәрдан. Ле хан-мане Зин хатуне жи мьдабьли е Қәрәтаж ине бу.

Әwe бьһист бу, wәки меванәки гәлә әзиз һатийә мала Қәрәтаждин, ле ньзан бу Мәмейә.

Зине дәркәтә рәwаде (палконе), ль сәр хан-мане Қәрәтаждинда ньһери, дит, wәки Мәме жи we сәрә. Ыди хwә зәфт вәкьр, wedәре кьламәк авитә сәр Мәме ашкәла, го:

— Гәли щарйа, һун бьнһерьн,

Сәр хан-мане Қәрәтаждин буйә шеврәкә гранә.

Йәк Қәрәтаждинә,

Йәк Әрфанә, йәк Чәканә,

Е дьне сәре мьн у wәва

Тәв қөрбабә Мәме Аланә.

Мәме дэнге Зине сәһкыр, дина хwә дае, Зине
we ль рәwақа пешва сәкьнйә, кьлама даве сәр wi.
Мәме го: «Wәлә, мьн бькөжьн, әз жи we кьламәке
бавежмә сәр Зине». Ле Qәрәтаждин у брава кьлама
Зине бьһистьн. Мәме го:

— Гәли бра, һун бьһер'ьн,
Т'әхтә у сери бьһер'ьн,
Гәрдәне шар-шәмақ, рәwақа
Дәнгәк ль мьн т'әсәлә бу
Һьзам дэнге һорйанә, йане е мәләка.

— Wedәре һәрдө бре Qәрәтаждин хwәстьн Мә-
ме хьн, ле бре мәзи нәһьшт, әви го:

— Бра бьсәкьнә, ка чь жь гьлие Мәмо у Зине
те? Qәрәтаждин готә бра, го: — Йа Мәмо у Зине
хәwна шәванә.

Зине дина хwә дае, кьлам бошьн, әве рабу
сьфре хwәйи кәвн топкыр, кьрә барә дө-се дәва, бь
шарйава бьр сәр кание бьшо у чьркә. Кани жи дәр
хан-мане Qәрәтаждинда бу.

Мәме дит, wәки Зине we хwә хәмландйә, пешйа
базрген кәтйә, те сәр кание, го: «Wәлә, wәки әвана
мын we сәһете жи бькөжьн, әзе кьламәке бавежмә
сәр Зине у базргане we, го:

— Гәли бра, һат базргане гьранә,
Сәре мьн, хөлама, имама к'ар-барә
Дайә сәр дран у леванә,
Өw чь йа бащ у бәртиланә,
Лайқи Мәме Аланә,
Мәри жь we бьстинә бащ у бәртиланә.

Ө'рфан у Ч'әкан дәсти ль сәр соранйанә,
Qәрәт'аждин навда дьчә у те,
Дьве:—Гәлә бра, әз вькьм рөһ'е мәи дестданә,
Йа Мәмо у Зине хәwна шәванә.

Qарәтаждин готә Мәме, го:

— Мәме, әва тә дьвежи, бука мьнә, дәстгьртйа
Чәканә, равә һәспе хвә сйарбә, һәрә сәр кание,
һәрге тә баш у бәртил жь әве сәнд, хвә өса бьзан-
бә, тә бре мәйи мәзн, әм бре тә чук. Ле вәхте тә
баш у бәртил же нәстәнд, әме тә жь синоре хвә
дәрхьн, дуз һәрә ма ја хвә. Вәки щара дбда тә ль
вьра тьвдйи, әме пьртке тәйи мәзн гөһе тә бь-
һельн.

Өса жи Qарәтаждин бь кьлами готе, го:

— Мәме, базргане тә, го, әв нинә,
Әв бука Qарәт'аждинә,
Бешк'әртма Ч'әкинә,
Наве we т'ели хатун у Зинә,
Дәве баве кәсәки қәт нәк'әтийә
Баш у бәртила жь we бьстинә.

Мәме рабу, Боре хвә дәрхьст, зин кьр, ле сйар
бу у ажотә сәре кание:

Мәме Бор дәрхьстә дәрә,
Ле кьр зине албави у щәварә,
Ажотә сәре кание сәфәрә,

Мәме ажотә сәр кание,
Сәлам да Зине зәрие,
Бор дөвкьр ава кание.

Зине сәлама ви әлек вәда, го:—Сәр сәре мьн
бей ахае нав у нишанә!

Го:—Зине, мә сәр хани данйә қалә,
Мьн ль тә анийә итбарә,
Ле дьтьрсьм, тә готна мьн нәки.

Зине го:

— Мәме, ақьле хвә сәре хвә бинә,
Дәве Бор жь әве дәрмәхинә,
Әв жьна тә дьвежи ван дәра т'өнинә.

Гындавда рабу Зине сэрбэстэ,
Дэст бэрэ ток у бэниа бь қастэ:
«Ҡа, го, ахае мьн, дьле тэ чь дьхвэстэ».

Рабу Зина гьранэ,
Дэст бэрэ ток у бэнианэ .
Се зер' жь сэре хвэ қатандьн,
Го:—Тэр'а йэк бащэ у йэк бэртилә,
Өв йэка жи нишаниа Ч'эканэ,
Ле хэрще Щьзире һ'эфт саланэ,

Мэме бащ у бэртил да нав т'элианэ,
Ажотэ бэр бь һәрсе бранэ,
Һәрсека жь Мэме гьрт савэкэ гьранэ.

Мэме бэре дө зер дэрхьстьн:—Ҡан, го, брано,
эва тэра бащ у бэртил.

Әwana әw һөрдө зер қэбулнэкьрьн, паше Мэме
зерэ нишание да wана. Паше wана қэбул кьр.

Қөрөҗаждин го:

— Әм се бранэ, һэспе мэ бозьн,
Гөрзе ат'аши ль дәсте мәда,
Нав дьниае дьгэр'ьн дә'w у дозьн,
Әме жь бранге хвэр'а биньн,
Зина ч'э'в брө бэлэкэ у пирозэ.

Әрфан го:

— Әм се бранэ, һэспе мэ рэшьн,
Ль дьниа әрфадьнэ зор к'ьфшьн,
Әме жь бранге хвэр'а биньн
Зина ч'э'в-брө бэлэкэ, к'элэшиэ.

Чэкан го:

— Әм се бранэ, һэспе мэ к'өмэитьн,
Бь гөрзе ат'аши дьгэр'ьн чөнди вәлетьн,
Әме жь бранге хвэр'а биньн
Йа дьле бранге мэ дьвежэ.

Әwana we роже өса дәрбаз кър, қраре ван бу
йөк, wәки Зине Мәмерә биньн. Ёди Мәме бу бре
вани мәнн бь шире йәлал. Чәнд рожа сәкьний. Мир
нан че кър, гази һәр чар бра кър, го:

— Әзе Мәме жи рәwакьм.

Ле Зине бәр һынге бьһист бу, wәки мире гази
Мәмекә у йешкеше бьде. Әве шаһаб дабу Мәме,
wәки «Тө йешкеша һьлнәдә, хенци кәрке аспежие».
Wәки әw у Мәме һәр ро щики бьн у тер хwәра
һәв шабьн.

Мир гази Мәме кър, палви нан харьне готе, го:

— Мәме, wәки тө нә мадулби жи, әшәд была
мадули, wәки тө кәрре гавана би жи, әшәд была тө
мири. Ле бьхwәзә, ка әз чь бьдьмә тәwакьрна тә?

Мәме го:—Wәлә, мире мьн, тәне әз дьхwәзьм
кәрке аспежие, чәнд мәнһака ль диwана тәда һәрьм
у бем.

Мир го:—Кәрро, кәрке аспежие биньн Мәме кьн.

Мәме бу қawәчие мир. Дә Мәмо Зин тәзә дь
щикида щәм һәв сәкьнин. Бь кеф у йәнәк у лақьр-
дйа әwana қawа диwанейә сьбе нивро анин, йа нив-
ро, әваре анин.

Бәкьр готә мир, го:—Мире мьн, қawа диwана
тәйә сьбе, нивро те, йа нивро, әваре те. Ахр шәрмә
жь наве тәра, Мәме шәрмиа wә дьгәрә.

мир го:—Бәкьр, йәлбәт әдәте wәлате ван өса-
нә, we нһа һин бә, зиан тәнә.

Чәндәк сәкьни, мир әламәт да щьндие Щьзи-
ре, го:

— Гәрәке әм сьбе һәрьнә рав у нечира, Мәме
Ала жи we тәв мә бе.

Зине жи готә Мәме, го:—Тө хwә нәхwәш ба-
веж, we сьбе бенә сәр тә, тө бежә әз нәхwәшьм.

Ле э́ме сиар бьн. Вэхте э́в сиар бун, ьди сэр охре пэ́йа набьн. Э́вана кó чун, ьди һэта шэ́ш-һэфт рожа наен. Э́з у тó жи э́ме һэрнэ бахе Тóркьри, хвэ́ра кефкьн.

Сьбе мир бь щьндие Щьзире, Қэрэ́таждин у һэрдó брава сиар бун һатын сэр Мэ́ме сэкьнин. Шаһаб данэ Мэ́ме, го:

— Бра сиар бэ!

Мэ́ме шаһаб да, го:—Бежэ мир, вэлэ э́з про нэхвэ́шьм.

Ьди мир сэр охре пэ́йа нэбу, пешйа щьндиа кэт у чунэ рав нечира. Мэ́мо у Зине жи хвэ́ хэмландьн, бэр бь бахе Тóркьри чун. Бэ́кьре Э́ван жь сиара пашда ма бу. Вэхте чуйне э́ви Мэ́ме у Зине дитьн, вэ́ки дьчнэ нав бахе Тóркьри. Э́в пара чу гиһиштэ сиара. Ле пэлтэ э́вре рэш дэркэт. Баран бари. Бэ́кьр гот мир, го:

— Мире мьн, баране һе зэф бе, вэрэ́ эм һэрнэ нав бахе тэй Тóркьрида пэ́йа бьн. Мьн һешва бь чэ́ве хвэ́ дит дó каре хэзала жи чунэ нав бахе тэ. Э́ме э́вана бьгьрьн, тэ́ра нанэки һазркьн, һэта баран жи вэ́дькэ.

Мир гóра Бэ́кьр кьр, ле Қэрэ́таждин шы́к: бьрэ ть́лие Бэ́кьр.

Алие қóлбэ́да дэрк'эт п'элэ э́вре гьранэ,
Жь бэр дьчэ́ бьрқ, бьруск у баранэ,
Э́з дьзаньм талэ у бэхте Мэ́ме Аланэ.

Қэрэ́таждине дэвдини ақьл кóр'инэ,
Гази Бадин чашиш дькэ у тинэ,
Сэр бахе Т'ор'кьрида дышинэ.

Го:—Һэр'э, к'ар т'эвдарэ́ке мира бьвинэ,
Қэ́йдэ у қануна гьшки бир бинэ,
Чь тэрэ́вьле нав бехда һэйэ, дэрнэ.

Бадин чавиш чу дәрда,
Сәлам да Мәме бь сәрда,
Дит: Мәме п'алдайә, Зине дь бәрда.

Мәме го:

— Һәре чавишо, сөр' ль бало,
Һәрча ве сөр'е мьн бькә старо,
Мьнәтәке дькә ль йәке щәбаро.

Го:—Мәме, бәсә хәбәра бьдә хәбәра,
Һ'әта сәр мьн нәбә хьрмә-хьрме хәнчәла.
Өв хәбәр жь нав дәве мьн дәр нае дәрва.

Мәме го:

— Әз виқьм әлла у әк'бәра,
Һ'әта сәр мьн т'әмам нәбә—
Сесьд шест шәш щот хәнщәрә
Дәве мьн нав синг бәре Зине нае дәрә.

Кәтани әвана һәвра хәбәрдан, ьди сиар у щь-
маәт ьжи бәр дәре бех бун. Зине ма бьн қайүте
Мәмеда. Мәме қайүт авитә сәр чоке хвә, Зине жи
да бьни у хвә нәхвәщ авит. Мәме кәтә дәрйи
тәнг.

Qәваза дәрә мале газә-газә,
Зине вер'а-вер а дәнге мира бь насә,
Го:—Мәме, р ке бьвин теда бьвьм хьласә,
Зине к'әт бьн к'өрк у львасә.

Мир жь дәрва һатьн бь дәрда,
Сәлам данә Мәме бь сәрда,
Мәме салам ә'лек вәда,
Ле ранәбу жь бәрда.

Бәкьр го:

— Мире мьн к'е дийә,
Мир у вәзир б'нә бь дәрда,
Сәламе бьднә хәлама бь сәрда,
Хәлам жь бәр сәламе ранәбьн жь бәрда?

Мәме го:

— Бәк'ыр, әз нәхwәшым гәлә брина,
Сәре мьн насәкьнә сәр һәр чар ба'лгина.
Wәки жь бәр сәләма мира рабьм п'ийа.

Бәк'ыр го:

— Мәме, нәхwәша т'өнә рейә,
Тө щарәке рабә жь п'ейә,
Бькә фәрзәк дө-дө ньмейә,
Qәй ә'бабәт һәйә жь бой хwәдейә.

Мәме го:

— Бәк'ыр, wәки нәхwәш че бә,
We рабә жь сәр п'ебә,
Һәмин ә'бабәте жь бой хwәде бә.

Бәк'ыр го:

— Мәме, дәвдини аqьл көр'инә,
Тө аqьле хwә сәре хwә бинә,
Әw чийә тә дайә бьн qап'уте һешинә?

Qәрәт'аждин го:

— Мире мьн, Бәк'ыри зә'ф вьр'әки у дәрәwинә,
Рәхт у рөшме һәспе Мәме зер'инә,
Анийә бахе Т'ор'кьри хәме хwә пе wана бьр'әвинә,
Ле щәрма мира дайә бьн qап'уте шинә.

Бәк'ыр го:

— Йа дьле Мәме дьһ'әбинә,
Әw ә'рәбәкә рәшә лев дәqинә,
Бра дь имана баве Бәк'ырда бә
Дизке qет'ьх нав Щьзире дьгәр'инә,

Qәрәт'аждин к'ас п'әйала дьгәр'инә,
К'асәке сәр Мәмеда тинә.
Мәме гөлие Зине бьн qап'ут дәртинә,
Qәрәт'аждин бь һәрдө ч'ә'ве хwә дьвинә.

Qэрэт'аждин ч'э'в у брöйа дьqөлбинэ,
Гази Q'рфан у Ч'экан дькэ у тинэ,
Го:—Бадин чавиш, тö wэрэ к'аса бьгэр'инэ!

Го:—Qзе һэр'ым эгьр бэрдьмэ хан-мане рэнгинэ.
Бра бьшэwьтэ бормотка зер'инэ,
Бэлки бранге мын дәриа тэнгда нэминэ.

Qэрэт'аждин хwэ хенир'а дьгһинэ,
Хатун П'эриер'а к'эрбэ у к'инэ,
Го:—һэр чар бормотка зер'ин дәринэ,
Qзе агьр бэрдьмэ хен у минэ,
Бэлки Мэме дәриа тэнгда нэминэ.

Хатун П'эрие го:

— Рэнге тари рэнг э'рэби,
Wэби, һэр мын wa би,
Бра һэрчар бормотк жи ль щие хwэ би,
Бэлки сöабэкэ мын гөнэк'аре те һэби.

Qэрэт'аждин хwэ хенир'а дьгһинэ,
Шэмал у к'ьркуте жь себе дэртинэ,
Чавишэки пеш ч'э'ве хwэва дьвинэ,
Сэр бахе Т'ор'кьрида дьшинэ.

Го:—Һэр'э, бежэ мир, шэwти хание рэнгинэ,
Теда шэwти һэрчар бормотка зер'инэ,
We сьбе ви чахи сса бькэ щьндик сах нэминэ.

Чавиш го:

— Мир, тö зани Qэрэт'аждинэ,
Qwi мерахаси аqьлкөр'инэ,
Агьр бэрдайэ хан-мане рэнгинэ,
We сьбе к'ок'а тэ у щьндиа т'эв бинэ.

Wэхте чавиш эw хэбэр дьготи,
Дьл у шэгэр ль мир Сэйдин дьсоти,
Мир бь щьндиава жь бех дэрк'этын щот бь щоти,

Мир бь шьндиава зу-зу, бь лэз жь бех дэркэ-
тън бэр бь Қерәғаждин у хени чун. Ма Зине у Мә-
ме, вәхте Зине бьн даһут дэркәт, чава мәри әве
текә нав ситылә ана кәл, өса хөдайә. Әв рабу, хвә
чаршәв кьр у бэр бь мале чу. Бәкьр жи чу бу сәре
рейә Зине, хвә кьр бу қөләкә сура. Мәме рабу бэр
бь агьр у хан-ман чу. Зине кә чу, дива хвә дае
Бәкьр вә қөла суреданә, Зине бь кьлами гот:

— Һәре Бәкьро, хөдане фел у фьназа,
Тө һәй рувинге дәве ван саза,
Чьр'а дьви байсе бәхт у мрәза?

Мәме чу гьһиштә агьр у хени, дива хвә дае:
агьр вә хени кәтйә, шьндие Щьзире тьжи сәр хени
бунә, тьрса Қерәғаждин ви али, ви али дьрәвьн,
дьчьн у тен. Мәме го: «Вөлә, әзе дө гьһиа бежьмә
агьр, һәрке әз машоде сөре бьм, агьре весә, ле нә
машоқ бьм, хвә йа мьн у Зине дәрәшә», го:

— Һәре агьро, бәр кәлейо,
Нав мьн у тәда ә'мьр- шөра хвәдейо,
Тә жь хан-мане бранге мьн чь дьвейо?

Һәре агьро, бе нав у нәфәс,
Бәс хание мәр'а бьбәз,
Шәвата тө сәр, өса жи әз.

Һәре агьро, бе итбаро,
Тә нә малә, нә жи һ'ало,
Бәсә гөр бә т'әв шәмало.

Әв Мәме мьни дәлалә,
Жь бәр хвә һьлк'ьшанд дәзмалә,
Авитә нава мелит' агьрә,
Ве сәһ'әте тәмьранд йәкшарә.

Qэрэт'аждине рбн'бинэ,
Сораниа һешин жь кален дартинэ,
Чэнд қур'иниа радьк'шинэ,
Щьндики Щьзире дора хвэ навинэ.

Әвана жь һэв бэла бун. Һәр кәсәке чу мала хвэ. Һәрчар бред ширһәлал жи чунэ мала хвэ. Мир Сәйдин чу диwana хвәда тәне руньшт. Диса Бәкьр чу щәм у гәвәсти кьр. Мир го:

— Бәкьр, бәсә ве гәвәстие бьки, вәки Зине хушка мьнэ, ле бука wanэ, һәрге әвана қәбул дькьн, әм жи we қәбулкьн. Ле фәдәт мьн һе тыштәки қәлпие дь Мәмеда нәдитйә, тә we бәса бьки, әме роке кәкә мера ль һэв биньн, һәтәһәге бьвә һьсу-бәти.

Бәкьр го:—Мире мьн, әз хвәие хирәта хвэ мә, чава растә, әз раст дьвежьм, һәта Зине мала тәдәйә, әв намуса тәйә. Ле вәхте чу мала Qэр'таждин, ьди чава дькьн, әв шьхөле wanэ. Хенци we йәке, тә иро бьшинэ пәй Мәме, бра бе мала тә, вәхте қавә гәрәндьне, бра Зине қавә бьгәринэ. Һәрге әве финщана қавә да Мәме у кәниа, бәре хвэ гәһаст, хвэ бьзанбә, әз раст дьвежьм, ле вәки нәкәниа, хвэ бьзанбә, әз дәрәва дькьм.

Мир гәра Бәкьр кьр, шандә пәй Мәме у һәре бра, го:

— Зине, Мәме нәхвәшә, вәрә финщан у пәйала бьгәринэ.

Диwana мир бь кьм-кьми руньшт бу. Зине қавә гәрәнд, вәхте һатә сьрйа Мәме, әве финщанәк да Мәме, бәре хвэ гәһаст у кәниа. Ле бәре һьнге Qэрәтаждин дәзмала хвэ кьрбу кевришк, вәхте Зине кәниа, әви авитә бәр Зине, вәки хәлқ бежә Зине бь дәзмала ви кәниайә. Вәхте Зине кәниа, бәре хвэ гәһаст, Бәкьр гот, го:

— К'е дитийэ қизе к'обар э'яана финщана бьгэр'иньн,
Финщанэке сэр хөламе баведа биньн.
Хөлам п'арсу сьтур бэ
Дь диwana мирда финщане вэлгэр'инэ,
Лазьмэ эw хwэ дь лэнгэре гьранда бьвинэ.

Мир бьру у синэм т'эв ракьр,
Го:—Гэли эмэх'эрама, зу рабьн,
Мэме жь мьнр'а бриндаркьн,
Дьл у щэгэре wi сэре сораниава харкьн.

Мина гөред нар рабунэ нэв—
Ө'рфат у э'гит гьшк к'этно т'эв,
Мэме го:—Мир, ьди тө мэр'эв.

Гьндавда рабу Мэме дэлалэ,
Бэ'лгие диwane хwэр'а кьр мэрт'алэ,
Сорани к'ьшанд жь кален йэкшарэ,
We щэгэре мир бинэ харэ.

Го:—Мир, н'эта тө мьн бриндарки,
Өзе сесьди жь тэ гьв у даркьм,
Чарсьди рэwақада харкьм,
Бэре э'wl тэ рэдакьм.

Qэрэт'аждине аqьлжир,
Сораниа нешин кьр ньдир,
Авьр' бь мерани данэ мир,
Го:—Т'эзэ хwэр'а бькэ т'ьвдир.

Ө'рфан у Ч'эканьн,
Өwana зэнгьле ш'р'аньн,
Бь дьл пышта Мэме Аланьн.

Гьндава хwэда рабун э'рфад у э'гит,
Кэсэки жь нэрчар бра лэзэт нэдит;
Бра Мэме т'эв хwэ ньланин
Жь диwana мир дэранин.

Өwana дэрк'этын чунэ weда,
Дө снар э'щэлэ натын реда,
Фэрwара сэфэрие нав дэстада.

Wəxte Qəpətajдин чəв сира кəт, дина хwə дае, һəспе һəрда жи бозьн, we хəланеда qьмəр бунə. Һəккəмəки сəфəрие зьмрут кьри нав зьлфедайə. Анин у данə дəсте Qəpətajдин. Wəxte əви вəкьр у хwəнд, qəмкьр, wəки əва фəрwара мире Бəлг-мьxарейə, ньвисийə сəр мир Сəйдин:

МИР СƏЙДИН

Нава бист у чар с-Һəтaда əз жь тə дьхwəзьм донздə Һəзар əскəре сираие. Qəpətajдин у һ-рdə бред хwə сəрəскəри бьн. Бь нəqəдандьна ви Һəккəми, əсанə, сəре тə чу.

Мире Бəлг-Мьxаре дирəка тəмам мире дьниае бу. Qəpətajдин Һəккəм Һьлда у вəгəрйа диwана мир Сəйдин. Дина хwə дае — йəк we дьве: «Мьне qьркьра», йəк дьве: «Мьне лехьста». Qəpətajдин Һəккəм да мир у го:

— Һан жь тəра ви Һəккəми, ьди паше «qьрдькьн», «ледьхьн», чь дькьн, бькьн.

Qəpətajдин диса пашда вəгəрйа чу мала хwə.

Wəxte мир ль Һəккəм ньҺəри, qəдуме wi шькəст у готə Бəкьр, го:

— Хwəде мала тə хравкə, тə бəреда гəвəзəи, нəпaки, тə дьжмнае дьки орта мə у wана. Дə, wəки Qəpətajдин у бра нинбə, əзе донздə Һəзар сира жь кə. пəйдакьм? Ке жь мала хwə сира бə? Дəнге һəрсе шера нав Шьзиреда нəе, ле we чəwa бə? Сəре мьн чу.

Бəкьр готə мир, го:—Мире мьн, əз дьзаньм, Qəpətajдине миртие жь тə бьстина. Wəрə əм һəрнə мала wi хwə бавежне, тə бежə wi, бе, wəки Зине бука wəйə, һун разинə, кə бьдьянə Мəме, əз жи разимə. А Һьнге əwанае qайл бьн.

Мир у Бәкър чунә мала Қәрәтаждин, мир бса жи готә.

Қәрәтаждин қайл бу, готә мир:

— Дә, тә кәрәмкә мала хвә, ьди әв шьхөле мьнә.

Мир у Бәкър чунә мала хвә. Қәрәтаждин, Әрфан у Чәкан рабун сиар бун у нав Щьзире гөрзед аҗаши ба кьрн, готьн:

— Һәрча хвәйи һәспә, сьбе зу ль мәйдана шер һазр бә.

Щьндие Щьзире һьнк шәв жи рачәзан, әварда һатьн мәйдана шер сәкьнин. Нә кә донздә һәзар диһар бун, ле шанздә һәзар тон бун. Сьбе шәбәғәда Қәрәтаждин да с-р Бәкър, го,

— Гәрә тә әсәи мәрә бей, йане на, әзе сәре тә лехьм.

Бәкър чьғас хвә ба кьр, лавай кьр, ахьр әв жи тәв әскәр чу. Ле Қәрәтаждин тәмби да хатун Пәрие, го:

— Мьғати Мәме бә, һәта әз вәғәриам, әме дә-вата ви у Зине бькьн.

Әскәр чу. Бәкър рева хвә авитә Әрфан у Чәкан, го:

— Изна мьн жь Қәрәтаждин бьхвәзьн, әз вә-гәрьм. Әз мәрйки бе раһьвьм, хенши we йәке, ьди Зине жи дәрғистиа Мәмейә, әзе чь гәвәстие бькьм.

Әвава тәһәрәки изна Бәкър хвәст, Бәкър вә-гәриа мал. Бәкър чу шәм мир, дина хвә дае, мир we тәне диһана хвәда руньштийә. Әви готә мир, го:

— Мире мьн, тә чьра тәне руньштии? Йәки ми-на Мәме Ала зәве тәйә, газике бра бе шәм тә, тә у әв һәвра хәбәрдьн, бра бина тә жи дәрә.

Мир гази Мәме кьр у ани шәм хвә. Хвәра хәбәрдан, қьсә кьрн. Сәкьни, Бәкър го:

— Мире мьн, һун дӧ мағульн, хвѣра тыштәки биньн пе бьлизьн. Сәрда мьжул бьн, бра бина вѣ дѣре.

Әвана кьшк анин у дѣстпекьрьн. Бѣкьр го:

— Һун дӧ һакьмьн, гѣрәке һун бь шѣрт кьшк бьлизьн.

Мир го:— Әме сѣр чь бьлизьн?

Бѣкьр го:— Әзе гьлики бежьм, ле гѣрә һун гѣбульн, го, вѣки мир бьр, әме шамдълхвѣз һѣсабкьн, ле вѣхте Мәме жь мир бьр, әме сьбеда Зине сьаркьн, бьвьнә мала Қәрѣтаждин пѣиакьн, һѣта әв тен.

Мир жи, Мәме жи гьлие Бѣкьр қайл бун. Әвана дѣст бь кьшька кьрьн. Ә, нәкӧ мир, вѣки эзраһил жи бьһата, нькар бу кьшк жь Мәме бьбра. Мәме нѣһьшт мир чѣве хвѣ вѣкә.

Бѣкьр чу щәм қиза хвѣ, го:— Лаво, тӧ рәмле бинѣ, вѣкә, қа ахриа Мәме у мир ве чава бѣ?

Әве рәмл вѣкьр, го:— Баво, вѣки тӧ Зине нѣви пеш чѣве Мәмәва нѣди сәкнандьне, мир чѣва щәм Мәме зарәк. Ле вѣхте Мәме ль Зине бьнһѣрә, әве хвѣ шашкә, мире жь ви бьбә.

Бѣкьр зу-зу чу щәм Зине, го:

— Зине, вѣрә диwana мир. Мир у Мәме кьшк дьлизьн, вѣхта Мәме жь мир бьвә. Шѣрте ван жи әвә, ве сьбе тӧ сьаркьн у бьвьн Мәмерә, әва йәка жи дьса мьн кьр.

Зине рабу, хвѣ хәмланд, мина базргане Һәмськ у һѣйәе, һат пеш чѣве мирва бәрда сәкьни. Бѣкьр дина хвѣ дае, ма дӧ дѣст Мәме жь мир бьвә. Әви готә мир, го:

— Мире мьн, рабьн дѣвса хвѣ ль һѣв бьгӧһезьн, кѣфа вѣ бе.

Әвана рабун дәүсе хwә ль һәв гōһастьн. Зинә ма пеш чөвә Мәмева. Wәхте Мәме Зине дит, ьди шаш у һәйри ль Зине ньһери. Мир тәмам кьшкьр у ма дәстәк, wәки жь Мәме бьвә.

Бәкьр го.—Мире мьн, ша дәрбәке ль һәв бьхөрьн, бра әрне wә рабьн.

Мир го:

— Мәме, мьн тō бьри, һа дьбьри,
Ль мала мәте һасе кьри,
Бьзанбә, әзе тә бавежмә зиндана кәвьри.

Мәмә го:

— Мире мьн, нә мьн жи тō дьбьри,
Ль мала алтбуне һасе дькьри,
Мьн қә нәдьго, әзе тә бавежьмә зиндана кәвьри.

Кәта Мәме хwә һьсйа, мир әw дәст жи же бьр у рабун кьш жь орте һьлдан. Хwәра диса мина бәре хәбәрдан. Бәкьр го:

— Мире мьн, ле wә хwә дәрһәқа шәртда кәр кьрийә, һуне чавакьн? Хwә һун нә зарьн? Әва шәртә wә листйә.

Мир го:—Бәкьр, хwә нә тәне иройә, әме һе гәлә щара бьлизьн. Мәме жи we жь мьн бьбә, әз жи we жь Мәме бьвьм. Нав мәда шәрт нахwәзә.

Бәкьр го:—Ле wәхте Мәме кьш жь тә бьбра, намуса тәра бьлиста. әw пак бу? Әсанә тō бенамуси.

Мир гōра Бәкьр кьр, Мәме авитә зиндана дарини.

Зине чь кьр? Әве жь зинданә һәта мала хwә ләдәм леда. Шәв у ро Мәме бьрә һәрәма хwә, хwәра кәф, һәнәк, хwөрьн у даин дькьрьн.

Бәкър чу щәм қиза хwә, го:—Лаво, ща рәмла хwә бинә, ка ахрия Мәме we чава бә?

Қизе ль рәмле ньһәри, го:

— Баво, хwә Мәме нәгьртйә? Зине жь зиндане ләдәм ледайә һәта мала хwә. Нһа Мәме шәв, ро нав синг у бәре Зинедайә.

Бәкър чу бь чәве хwә дит, бәре хwә да диwана мир, го:

— Мире мьн, мьн бәреда жи дьго, хушка тә шамуса хwә авитйә әрле, ле тә дьго, Бәкьри гәвәзәйә. Кал у һәwале we у Мәме аwа.

Мир го:—Мәме бавежьнә зиндана кәвьри.

Мәме авитьнә зиндана кәвьри.

Дә бра Мәме хwәра зинданеда бә. Зине шәв, ро хөре we бу гьри у һеср. Незкаиа шәш мәһа Мәме зинданеда ма у теда нәхwәш кәт. Бәкър диса чу щәм қиза хwә, го:

— Лаво, we чава бә ахрия Мәме?

Го:—Баво, һьндьк ма Қәрәтаждин бе. Ле wәки мер һәрһн Мәме дәрхьн жь зиндане, Мәме we сах бьмина, ле wәки жьн дәрхьн, Мәме we бьмьрә.

Бәкър чу щәм мир, го:—Wәрә әм Мәме бәрдьң, мьн бьһистийә Қәрәтаждине бе.

Мир го Бәкър:—һәрә Мәме жь зиндане бьдә азакьрьне.

Бәкър чу щәм Зине, го:—Қизап, мьн изна азабуна Мәме жь мир хwәстйә, wәрә һәрә азақә.

Зине рабу шарне хwә у шьритәк һьлда у чу сәр дәве зиндане. Ль Мәме кьрә гази, го:

— Әз һатьмә тә бәрдьм.

Мәме дь һөндөр зинданеда бь кьлами готә

Зине:

— Гэре Зине, тō вәрди һа вәрди,
Малхрав, тō нәһати мьн бәрди,
Өз дьзаньм те мьн дәрди.

Зине го:

— Гәли шарйа, бавежнә бире шьрита зравә,
Бавежнә нава Мәме мьни дәлалә,
К'ока мала баве мьн дәрә йәкшарә.

Го:—Гәли шариа, бавежнә бире шьрита сьпийә,
Бавежнә нава Мәме мьни щьндийә,
Мәме мьни бь зәлули гьртийә.

Вәхте Зине шьрит авит зиндане, Мәме авитә
нава хвә. Зине у шариа һәврә һьлбьрин. Дә,—гә-
вата жьна..., Мәме шьритева ба бу, һәга кьшандьн,
пышта Мәме щькәст. Мәме дәрхьстьнә дәрва, әви
шарәке чөве Зине ньһери у тәхдир бу.

Зине го:

— Гәлә шариа, бьнерьн Зине бәна, бышкожа,
Әзе һәшара хвә темә шәхсе бәр'ожа.
Мәме мьрийә, Зин нагьнижә дә'не нав рожа.

Го:—һун бьнһерьн бәни у гөһара,
Әзе һәшара хвә темә шәхсе бәршара,
Мәме мьрийә, Зин нагьнижә дә'не эвара.

Зине у шариа щьниазе Мәме бьрьн, нав хвә-
лиеда һәкьрьн. Зине готә шариа, го:

— Ыди һәрнә мале хвә. Әзе сәр тьрба Мәме
бьвмә қертәл.

Хатун Пәри жи хан у мане хвә у бәжна хвә,
рәш у шин хәмланд.

Бәкьр чу щәм мир го:—Малхраб, тō чьра өса
қөдумкәти? Рабә, әм хвәра һәрьн бьгәрьн.

Мир у Бәкьр чун гәре. Мир сәр тьрба Мәме
қәрәтуе Зине дит. Әви ньзан бу Зинейә. го:

— Бәкър, хвәде һәвини те һәри сәр тьрба Мәме, ка әв чь қәрәғуйә сәр тьрбе?

Бәкър чу сәр тьрбе, дит, әва Зинейә. Щара маин әв вәғәриа щәм мир у готе:

— Мире мьн, Мәме мьрийә жи, һе дәсте хушка тә хлаз набә.

Дьле мир шәвьти, мир чу сәр тьрбе, щәм хушке, го:

— Һәре Зине, һойә, мьн һойә,
Әзе нав Щьзиреда дайньм к'ашһолойә,
Йәки бьвин, әва жь тәра Мәмойә.

Го:—Брао, к'ошка баве мьн мәнә,
Бәлки топ' лек'әвә вәлгәрә жь бьнә,
К'е дитийә, гьртие һ'әвса бәрдә жьнә.

Гө:—Брао, чьқас щьндие Щьзира Ботанә,
Һ'әму ль щәм мьн бав у бранә.
Хенци һәфса Мәме Аланә.

Зине го:—Бра, һәмин тә гөра Бәкьре гәвәзә кьр, буй байсе мә. Әзе һна вәфат бьм, ле гөне мьн ль стөе тә бә, те тьрба Мәме вәки, пышта мьн у ви бьди һәв. Әз заньм Қәрәғаждине бе у тьрба мә вәкә, һәрге тә дит бәре мөй һәвдайә, хөдане зьпк-зьпк сәр мәра авитийә, хвә бьзан бә әм ашоге сөренә. Ле вәки өса һәбу, гөне мьн ль стөе тә бә, те щьнийәзе мә бавежи чоле.

Зине щидә вәфат бу. Мир бой готьна we, әв һәғчьр щәм Мәме.

Щаһаб һат, го:

— Вәлә, Қәрәғаждин те бь рейә.

Мир у Бәкър чун хвә кьрьнә мьсһабхане, дәри сәр хвә дадан. Қәрәғаждин бь әскәрва незики

ль Щьзире кьрын. Дурва бь дурэбине ль шәһәре
хвә у хан у мане хвә ньһери.

Qәрәгаждин дурэбине бәр ч'ә'ве хвә дьгәринә,
Хатун П'әрие мина қәртәләке ль рәвақа
жорин дьвинә.

Го:—Wәйле мьн малхрави,
Хан у мане мьн һ'әзни у шинә.

Ө'рфан дурэбине һьлтинә,
Ль бәр ч'ә'ве хвә дьгәринә,
Мәмо у Зине навинә.

Ч'әкан дурэбине жь ван дьстинә,
Ль бәр ч'ә'ве хвә дьгәринә.
Го:—Wәлә һ'әле мале тәнинә.

Өwana бь әщәлә ләдйан, бәр бь мале һатьн.
Һатнә незики шәһәр. Кал у пире шәһәр рабун пе-
шиа Qәрәгаждинда чун, wәки дәсте хвә нәдьянә
щьмаәге, бежне, кә растә Мәмо у Зине рәма хәде
мьрьнә.

Чьқас кал у пире Щьзира Ботанә,
Мьле вани ль бьн ә'ванә,
Го:—Мьрна Мәмо у Зине рә'ма хәданә.

Qәрәгаждин го:

— Әзе аше ә'щәлә бьгәриньм,
Сәря дәwsа һ'әвед геньм бьwәриньм,
Зукьн, Мәме у Зине мьнра биньн.

Ө'рфан го:

— Әзе аше ә'щәлә к'аркьм,
Сәря дәwsа һ'әве геньм харкьм,
Зукьн, Мәмо у Зине мьнра п'әйдакьн.

Чэкан го:

— Өзе сорание дэриньм,
Сэрия жь мьла быфьриньм
Хан у мана сэр һэвда вэлгэриньм,
Н'эта Мэмо у Зине нэвииньм.

Щьмапта Щьзире тэмами готнэ. вана, го:

— Вэлэ, мьрна Мэмо у Зине рэма хвөдейэ.
Тө кэси эв нэкөштнэ. Эскэр һат сэр тьрба Мэмо
у Зине һеври у пэя бун. Қарэтаждин тьрб да
вөдане. Изна мир у Бэкр жи дан. Өвана жи
сэр тьрбе һазрбун. Вэхте дэре тьрбе вөкьрын, щь-
мапте дина хвэ дае, бөре һөрдөа һөвланэ, хөдана
зыпк-зыпк сэр ванаһа авигийэ, нур у нэдэр жь ван
дльчө.

Бэкр жи сөре хвэ харкьрэ сэр тьрбе у. го:

— Вэлэ, Мэмо у Зине һе сахьн, нэ мьрнэ.

Вэхте эви өса гот, Қарэтаждин шурөк ль стуге
Бэкр да, сөре ви фьри алие тьрбе дьне, шөндөкө
ви ма шида. Ле ньдьткэ хуна ви кэтэ тьрбе, орта
Мэмо у Зине. Нав һөрдөада эв ньдьткэ хуне бу дь-
рикэ өншуз, шин бу. Нэта һна жи дьвежын: сэр тьр-
ба Мэмо у Зине дө гөле бөд-в у бин һешин льбьн,
ле дьрикэ нөпакэ у туж орта һөрдө гөладанэ, на-
һелэ эв гөлана незики һэв бьн.

Тьрба Мэмо у Зине сөре рйа Щьзирейэ, незик-
ки Бьрша Бөлөкэ, чьда мөри өвө дьрие дьбьрын у
дөв сэр кока вөда дькьн, вэки шин нөбө, ле гава
сал те вө вэхте, дьса шин дьбэ.

Вөдөре һэр кэсөк чу малед хвэ, ле мире Бэлг-
мьхаре жи мирата Щьзире дабу Қарэтаждин. Һэр
браки чөнгөлөкэ зөрин жи ль сөре ван дабу, чава
мерхасе фөрьз.

Паши вө йөкө Вөре Мөмө бь хвэ жь борхане

дэркэт у бэр бь Мөхөрзэmine чу. Чу щэм Ал паша,
чава гəвми бу, йэк бь йэк готе.

Паше Ал паша эскэрэки гран щьванд, чу ль
сэр бажаре Щьзиреда гьрт. Қəбила мала мир Сəй-
дин тəмам да бэр хэзае. Тəне мəрики мала вана ма
сах. Əw жи нə Щьзиреда бу. Жь сьлсьлэта ви мəри
нһа һəйə.

Қəбила вана жь we мале зəфьн: нав əла мьлада.

Гот: Ə'гаре Шəро, 55 сали, хвэнди, гэлэк фолклора щь-
маэ'та кəрманщие занə, дьминə ль Еревае—Норк'е.

БЬНƏФША НАРИН

Дьле мьн дьбейо, сэдшар дьбейо,

Дəвреш ага агае элейо,

Ве сьбе мə ди карэки хэзала һатə к'этə мала апе мьно,

Мьне ньзанбу əw кари хэзали к'ейо?

Мьн ди пирэке жь əла шəкаки жь веда һато;

Мə го: Домаме, тəки, тə хадеки,

Тə ньзани əв кари хэзале к'ейо?

Бьго: «Бəле дьзаньм, əв кари хэзали хэзала к'ейо,

Бьнəфша Наринə—хиза апе тəйо.

Əгэр дьби, жь хвəра бьбə,

Əгэр тə наби, огтəр һэрə бьк'əвə дəсте хорте дь хэлхейо».

Го:—дьле мьн дьбейо, сэд щари дьбейо.

Майи эваре гази баве Бьнəфша Нарин кьр, ани ль одейо.

Го:—«Апо, вэрə Бьнəфша Нарин бьдə мьн, бь һ'əлали,

бь рəһ'əтийо.

Əгэр тə нади əзе жь ба тə бьвьм дə'ва ве зорейо».

Го:—дьле мьн дьбейо, сэд щари дьбейо.

Баве Бьнəфша Нарин чи го:

«Бьнəфша мьн, лаво,

Дьле мьн дьбейо, сэд щар дьбейо

Апе тəйи Дəвреш ага гази мə кьрə, бьрə ль одейо.

Го: «Апо, тə вэрə Бьнəфша Нарин бьдə жь мəра бь һ'əлали,

бь рəһ'əтийо»

Əгэр тə нади əзе ба тə бьвьм дə'ва ве зорейо».

Гьлани, Бьнэфша Нарин го:

«Баво, дьле мьн дьбейо, сэд щари дьбейо,

Бажна мьни п'орк'оре зьравэ мина таки рьн'ан һешин

буйэ дэв дэнзейо,

Дьране мьни п'орк'оре өса һури спинэ,

Минани бьрьнщьке жь бьрьнще Қэрэждагейо,

Һәрдө мәмоке мьни, п'орк'оре,

Минани дө һ'эв фьнщана дь хавейо,

Сьнге мьн э'вдала хаде тэнькэ,

Мина к'агэзэк жь к'агэзе ве Мэлөтейо.

Эзе дь бэхте баве хвэда мә,

Эзе һе зарө мә,

Нәһатийэ хэрще мьн у`ве зэвашейо».

Гьлани бав го:

«Бьнэфша мьн, лаво,

Дьле мьн дьбейо, сэд щари дьбейо,

Мадам тө зару һе,—

Нә һатийэ вэхте тэ у ве зэвашейо,

Эв чи орта мә тө дьчи, тейо?

Тэ зер бәрдайэ сэр анийо,

К'эмбара зери—зиви тэ дайэ ль пыштейо,

Бь ви ави тэ хэрабкьр мале мә жи, е хэлцейо.

Лаво, мадам тө п'ьчуки,

Нәһатийэ хэрще тэ у ве зэвашейо?

Рабэ дэстэ к'ьнще фэгири ль хвэ кэ,

Ашушьньки бьдьн ль пыштейо,

Дас, вэрисе хвэ һьлинэ һэрэ ве чолейо,

Хэйни хаде жь пева кэс наснэкэ эв хиза к'ейо».

Гьлани хиз го: «Баво,

Дьле мьн дьбейо, сэд щари дьбейо,

Тө вэрэ жь Бьнэфша хвэ п'орк'оре нэкэ ве хэбэре,

Өзе һэрэмэ һафа ве Зөгрейо,

Хвэ тера бькьм нава ве голейо,

Дьнйа алэм пе бьһ'ьсэ,

Ве хар бьдьнэ тэ,—

Ве бьбежьн: «Бьнэфша Нарин,

Чу хвэ авитэ голе,

Хвэ хэньқанд жь бой ве хэбэрейо».

Гьлани баво го:

«Бьнэфша мьн, лаво,
Дьле мьн дьбейо, сэд щари дьбейо,
Мадам, тө фэ'м дьки жь баве хвэра дьбежи ве хэбэрейо»
Дэ нэр'э дэва бинэ жь ф'за дь малейо,
Кона н'эфт стунн вэринэ ль харейо,
Бэрха бэрдэ жь к'озейо
Барбькьн сэр пышта ван дэвейо,
Жь бой хатре Бьнэфша Нарина хвэ,
Эзе бар бькьм, бэре хвэ бьдьм чйае Т'эврезейо!»
Ажотэ хонаха чьл шэви, чьл рожайо,
Ге гьништэ чйае Т'эврезейо.
Щэмил бэге көре Мире н'экари сиар бу
Рэфе хөлама бь хвэра ньлани,
Дэрк'эт ль чйае Т'эврезе.
Гава кө нерн, мэрвььки коне вэгьртийэ ль мергейо.
Щэмил бэге көре мире н'экари жь хөламара го:
«Гэли хөлама, нэр'н бьнер'н,
Эв к'ижанэ, кө натийэ ль нава мергейо?»
Го, Щэмил бэге көре мире н'экари, го:
«Гэли хөлама, нун бьсэкьнн,
Эзе бь хвэ нэр'ьм бьнер'ьм эв к'ийэ данийэ нава мергейо!»
Щэмил бэге көре мире н'экари гава кө чу,
Ве конэки хөри-хали вэгьртийэ дь нава мергейо.
Гава дэсте хвэ авитэ п'эрде к'ьшанди,
Ньнерн йэки вайэ руныштийэ
Нава коне сэр йорган у дошэкейо.
Го: «Домаме, төки, тө хадеки,
К'ане хае ве малейо»:
Го: «Бэде мевано,
Дьле мьн дьбейо, сэд щари дьбейо,
Дэ тө вэрэ к'эрэмкэ руни сэр йорган у дошэкейо,
Эзе жь тэра биньм нан у харьнейо,
Фасэке жь хвэра бьк'шинэ наргилейо.
Эзе тэра бькьм мьжулаик мьжулие ве дьнейо,
Чи натийэ сэре мьни делейо,
Ге эзе жь меване хвэра бежьм к'ане хае ве малейо».
Го: «Бэде, домаме,
Дьле мьн дьбейо, сэд щари дьбейо,
Мьн жь тэ пьрси хае ве малейо.

Бь һ'эрами, бь тэлами.
 Мьн сонд харийә,
 Әз нахөм гошта бәрха мейо,
 Үэрә раст бежә: к'ане хае ве малейо».
 Бьнәфша Нарин го:
 «Мевано,
 Дьле мьн дьбейо, сэд щари дьбейо,
 Үайә, тө ль мьн дьнери,
 Әз хизәки данздәһ салимә,
 Але мьни Дәвреш ага һ'әфте пенщ сали бу,
 Ғат бь зор мьн дьбьр,
 Го:—Т'ө илащ гөнәбу!
 Баве мьн рабу мьн һьлани, бь шәв рәви,
 Го: Әзе хвә бьдъм сәр Щәмил бәге көре мире һ'әкари,
ль чйае Т'әврезейо».
 «Мьн ньзанбу ль бәр дәре Щәмил бәге көре мире
һ'әкари диса зорти ль мьн дькьн,
 Ғатийә, диса мьн дьбә бь зорейо!
 Дөһ сьбе һ'әйани иро, баве мьн, һ'әфт бьрае мьн чунә
ль пешийа ви ль һәвдьхьн,
 Не кәси нәчуйә, нәһатийә, не мьн сальх һьлнанийә,
 Жь ван к'е һатийә көштын, к'е майә».
 Щәмил бәг жь Бьнәфше пьрси, го:
 «Әв шәр ль к'е дәрейо»?
 Го: «Ль һ'афа мала бьнийа ве гьрейо».
 Щәмил бәг дәрбаз бу,
 Бь һ'афа шәр к'әт, го:
 «Үаһ, әз Щәмил бәгьм,
 Щәмил бәге көре мире һ'әкари мә,
 Сәлмийане һ'әзар һ'әфсьд конимә»,
 Ғ'әйа кь Щәмил бәг чу,
 Баве Бьнәфша Нарин һатбу көштын.
 Щәмил бәг к'әтә нава шәр,
 Чу сәри, һатә бьни,
 Ғәр-қуч жь мера кьри —
 Ғәр қучәке һ'әзар һ'әфсьд сәри,
 Го, бәрдае,
 Дәвр'еш ага рәви, Го:
 Вәгәрийан һатьн бьн коне Бьнәфша Нарин руныштын.
 Ғ'әфт бьрае Бьнәфша Нарин бь дьзи жь һәвра готьн, го!
 «Ғәвә, гөнәвә,

Щэмил бэге көре һ'экарийэ,
Өм чь п'ешк'еш бьдье жера,
Бьн қәнщия ви дэрен,
Бэле, эв нинбуйа,
Чава баве мә һатэ көштые,
We мә жи бькөшта,
Хушка мә жи бенамус we бьбьра».
Бьнэфша Нарин го:
«Гэли бьра эв чийэ,
Бь дьзикава һэвра дьвежьн?
Өз жи бьраки нола вэмэ».
Го: «Хушке, эм чь жь тэ вэшерьн,
Го, эвайа Щэмил бэге көре мир һ'экарийэ,
Бэле кө, эв нинбуйа,
Чава баве мә һатэ көштьн,
We эм бькөштана,
We тэ бенамус бькьрана.

Өм ньзаньн: чи п'ешк'еше бьдье,
Бой хәнщия ви, кө кьри бь мара»?
Һьлани, Бьнэфша Нарин го:
«Бьра, дьле мьн дьбейо,
Мадэм эв Щэмил бэге көре мире
Мире һ'экарийэ,
Өв нэ моташе мале дь дьнейо,
Эгэр пешк'еш: дьн жера,
Өз п'ешк'еша вимэ».
We гаве жь Щэмил бэге көре мире һ'экарира соз дан.
Щэмил бэге көре мире һ'экари
К'эмбэр жь пыште вэкрыйэ,
Ль сэр сөфре к'ьшандийэ,
Ль сэр сөфре валакьрийэ зер
Нишана Бьнэфша Нарин данийэ.
Бь ванра сэр дәһ рожа соз дайэ:
We һэрэ, бе һьлинэ,
Бьнэфша Нарин тэ'ви мал у һ'але we һьлинэ, бьвэ һэрэ ба хвэ.

Дэ сэр созе ван дәһ ро буйэ. Щэмил бэге
көре мире һ'экари газы кьрийэ һэзар һэфьд снар,
чарьд бэрбук, пенсьд дөһол у зөрнэ, эрзаха хвэ

жи хвэра һыланийэ, ль сэр чиае Төрвөзө дэркэ-
тийэ, льнерэ варэки хөри-халийэ.

Әм ижа бзвьрън сэр Щәмил бәге көре мире
Һәкара, әви го:

«Дьле мьн дьбейо,

Әзе равьм газибькъм сазан у сазбәндан жь ве дьнейо.

Әзе ван тер бькъм жь мале дьнейо,

Бьшиньм чар рьк'ьне дь дьнейо,

Бьла һәрьн,

Бәлки йәки бь гори к'әйфа дьле аганге хвэ бьвиньн».

Го, сазбәнде мьн рабун,

Дәф у сазе хвэ һыланин,

Гәрийан ль чар рьк'ане дь дьнейо,

Чунә расти дәрие коне мала баве Бьнәфша Нарин һатьнә.

Го, лехьстьн, дәф ль сазейо

Әве дьгәрьн, әви гөнә ль конейо,

Дитьн кө йәки мери к'оти һ'әрами жь веда һато.

Го:—«Сазбәндо, хвәкьн, хвэ хадекьн.

Әве кь һун дьгәрьн,

Әw ль вьра нинә.

Дәф у сазе хвэ һыланин,

Бзвьрън пышт конейо,

Лехьн ль дәф у ль сазейо,

Бьлэйзын пышт конейо,

Ль дор пыш п'әрдейо,

Йәки руньштийә сэр хали у халичейо,

Мина бука стеврәки жь стевра сәре дь сьбейо».

Го:—«Дае, тө жь һәрдө чәве хвәий корби,

Жь һәрдө дәсте хвәий сәрәтби,

Бь һәрдө льнге хвэ бьшьмьри,

Равә п'ешк'еше ван сазбәнда бьдә,

Бьра дур бьвьн —

Һәрьн бәр дәри кона мала баве мьни делейо.

Һьлани сазбанд го:

«Бьнәфша Нарин, дьле мьн дьбейо, сәд шари дьбейо,

Была сах бьминэ аганге мьни көре мире
Г'экари,

Сах бьминэ ль ве э'брейо,
Тэ теркьрийэ мале дь дьнейо.
Өм нэ моташе п'оти - шами хапуге тэнэ
ль ве э'брейо».

Ньлани Бьнэфша Нарин го:

«Сазбэндо, лаво,
Дьле мьн дьбейо, сэд шари дьбейо,
Нун бьдн хатьре дь хадейо,
Бьнерьн нун чь дьхазьн,—
Өзе вэ теркьм жь мале дьнейо,
Нун нив дэхихэке нэсэкьньн ль ве э'брейо,
Нарьн аганге хвэра Щэмил бэге көре мире
Г'экарира бьбежьн была бейо,
Өзе вайэ руныштьмэ ль пыш п'эрдейо,
Сэр хали у халичейо,
Эгэр бь гори лайахи мьн бу,
Се шара жера тэмин дьбьн
Радьбьм ль сэр п'ейо».

Өфэндьм, нэгэрийан, чава кь мьн жь вэра го,
чун аганге хвэра өса готьн. Щэмил бэге көре мире
Кэкари рабу гази кьр:

Нэр сэре мале мэрвэки,
Кьрьн мыщадэйо,
Готьн гьлийо,
Го:—«Вэхте баве мьн рабуэй,
Кальке мьн сэрмийаге вэбийэ,
Вэхте эз рабумэ баве мьн сэрмийане вэбуэй,
Исал панэдэ сале мьн жи эзьм,
Сэлмийане вэ,
Рэща мьн ба вэ һэйэ
Т'эмам һ'эфт сал эв агати дьдьм жь
дйа мьнра,
Сэр һ'эфт сала эгэр эз һатьм,
Жь хвэ диса эз агае вэмэ,
Өгэр нэһатьм, мэзнати жь дэсте дйа мьн
бьстиньн,
Бьзанбьн эз гөнэмэ, хера мьн бьдьн».

Мерьк ани хӧршин бь дӧба зёркьр, сэр пьш-
та һӧспе хвӧ дани, сварбу, го:— «Йа аллаһ, йа ха-
де»,— ажот у чу. Го, чу сӧре чиаки, го, расти кӧ-
рики пез һӧт, го:— «Шьвано, лаво, вӧрӧ эм щӧле
хвӧ бьгӧһерьн!» Шьван щӧле хвӧ бь щӧле Щӧмил
бӧге кӧре мире Һӧкарира гӧһаст, ма бь тӧне. Хӧн-
щӧра ви ль пьште, го, снар бу, диса чу, го, чу, ль
келӧка бажарӧки, го, ди пирӧк вайӧ сэр кание; ще-
ре хвӧ тьжӧдькӧ, го:— «Дае, фьрӧки ав бьлӧ мьн,
нькарьм пӧйа бьвьм эз». Го:— «Дӧ вьнда бӧжь we,
ӧз дькарьм һивӧйа тӧ бьсӧкь ьм, аве бьдьмӧ тӧ, го,
иро се шӧв, се ро ль йа алӧм гӧрьжииӧ. Дӧват
Дӧвреш аӧа Бьнӧфша Наринӧ, тӧw, тӧw».

Го, чьда кӧ дае ӧса го, Щӧмил бӧге кӧре мире
Һӧкари дӧсте хвӧ ль хӧрще хьст, чӧнгӧки зёр бе
жмартьн даера да, го: «Ишӧв, дае, тӧ старӧки бьди
мьн!» Го, дае рабу, щӧре хвӧ тьжӧ кьр. Щӧмил бӧ-
ге кӧре мире Һӧкари бь хвӧра һьлани, бӧр бь мала
хвӧва чу.

Дӧват бьла ведӧре бьминӧ, го, дае рабу чу
нава сукела дӧстаки йорган дошӧк ани; го, харьн
жь хвӧра чекьрьн; харьн, һӧйа шӧв чу ниве шӧве,
дае дькӧ кӧ жь меване хвӧ тьштӧки һьлиӧ, чька
чь мӧрьвӧ, зёр бе һьжмартьн бь чӧнга дьдӧ, го:

— Лаво, жь эварда һӧйа ньна ӧз дькьм, накьм
тӧ растийа хвӧ жь мӧра навежи!» Го:— «Дае, итбар
накьм». «Дӧ, лаво, го, тӧ итбар нави, вӧрӧ дь һеси-
ра мьнда һьлӧкьшӧ, тӧ бьвӧ кӧре мьни аӧирӧте, ӧз жь
тӧра бьвьм дӧйа аӧирӧте». Го:— «Дае, ӧз Щӧмил бӧгьм».
Го:— «Лаво, тӧ Щӧмил бӧге кӧре мире Һӧкарии, ле
ӧв чь ордьмӧ тӧ кӧти, ӧв чь пусатӧ, ӧв чь ль тӧ дӧwми-
йӧ?» Го:— «Дае, ӧв Бьнӧфша Нарин хасинга мьн бу,
Дӧвреш аӧа бӧр мьн рӧванд, лома ӧз кӧтьмӧ ве ӧльхе,

была шар жи шари ч'эве мьн бы Бьнэфша Нарин к'эвэ, бы сахи эв бьдита, была хаде р'өһе мьн бьс-тэнда», Щәмил бэг го жь даера, го: — «Дае, эе вае дьчым ль ви бажар дьг'өр'ь», чька чи бажарэ, тө төрка һэспе нэди ль мал, эве хвэ-хвэ бьк'өжэ, йан ве бьф'ьт'ьлэ һөр'». Го: — «Лаво, м'өра чи кемэ эз бэрдьм һөр'ьм».

Го, Щәмил рабу чу, дае жи рабу бэр бы мала д'эв'өтеда чу. Чьда к'ө һөнд'өр хали бу, һирин бы һэспе к'эт. Д'эвреш а'га бы ч'энд гьр'э-гьре мэзын нава бажерда даг'өрийан. Данге һэспе бьһистьн. Д'эвреш а'га гази кьр ч'энд гьр'э-гьре мэзын, го:

— Ль д'ньийеда г'өр'йам, д'ит на мьн дийэ, жь ви һэспи нева т'өнэ, э'нни эв һэспе, к'ө мьн рожа ш'эр дийэ, го, равьн. Ч'энд гьр'э-гьре мэзын к'этын нава бажар, г'өрийан, чун мала дае дитьн, го:

— Дае, эв чь һэспе, һэсп жь т'ара к'ө һатийэ?

Го:—Һэспе к'өре мьнэ, исал панздэ сал хэрибие буйэ, исал һатийэ.

Го, чун, Д'эвреш а'гара аһва гьли кьрын: «Эм чун, эв һэсп мэ ди, го «Һэспе к'өре мьнэ, исал панздэ сал бу хэрибие бу, исал һатийэ».

Щәмил бэге го жь Даера, го:

— Дае, дэ тө рабэ һөр'э ба Д'эвреш а'га, ж'ера бежэ, б'элки х'өламигие, ренщб'эртие бьдэ мьн, б'элки эз һөр'ьм мала ви, б'элки бы сахти ч'эве мьн Бьнэфша Нарин бьк'эвэ.

Го, Дае рабу чу ба Бьнэфше, го:

Бьнэфш, к'өрэки мьн һэйэ ль хэрибие буйэ,
Исал жь хэрибие һатийэ,
Г'эспэки ви һэйэ,
Һэспе хвэ фьротийэ,
Дькэ д'иса һэрэ қ'өрб'этие,
Д'иса эзе бе хайи бьминьм,

Го, Дәврешра бежә,
Бьра ренщбэрике бьдә жь көре мьнра.

Бьнәфше го;

Дәрде Бьнәфша Нарин төнә,
Көре тәийә.
Го, бәри Дае да,
Өw диса бәр бь мала хwә hat.
Го:—«Лаво, мьн жера гот,
Өwe жи мьнра ahwa го».
Го:—«Дә, Дае, бьстинә гөстила мьн,
Гьлдә ба хwә, һәрә ба Бьнәфша Нарин,
Руни, гава рабуне, тә рабуий,
Өса бькә, wәки гөстир бэрика тә бьк'эвә,
Тө өса бьки, тө һьлини,
Нәк'эвә дәсте Бьнәфша Нарин».
Дае чу ба Бьнәфша Нарин руньшт,
Го, wәхта рабуне гөстир бэрика we к'эт.
Бьнәфша Нарин банзда гөстире.—

Дае һьлани, го:

«Бьнәфш, лаво!
Го, гөстира көре мьнә».

Бьнәфше го:

«Дае, чә'ве мьн бьрьжә.
Өз заньм гөстир гөстира к'ейә».
Жь бой хатьре гөстире рабу чу ба
Дәвреш ага.

Бьнәфша Нарин го:

«Дәвреш ага, пирәк вайә, рожа ль мьн
буйә бәла,
Дьве, көрәки мьн һәйә,
Жь хәрибие һатийә,
Ренщбэрике, тыштәки бьде жера,
Диса нәзвьрә нәчә wәлате хәрибие».
Го, Дәвреш ага, го, рабу,
Жь бой хатре Бьнәфша Нарин чу,

Пера хэбэрда, го:

«Пире, к'а кӧре тэ бышэйнэ, была бе».
Го, пире чу, кӧр шанд, нат.
Го:—«Лаво, чи жь тэ те, чи жь тэ нае»?
Го:—«Чь бьхази жь мьн те».
Го:—«Гавани жь тэ те, нае»?
Го:—«Жь мьн нае».
«Реншбэри жь тэ те». (щот)
Го:—«Жь мьн нае».
Го:—«Шьванти жь тэ те, нае»?
Го:—«Шьванти к'аре кал у баве мьнэ».
Го, рабу Щэмил бэг шанд чу ль холе,
Шьване кэвн жи жь бэр дэрхьст.
Щэмил бэг чу гьништэ пез.
Дэрде Щэмил жи чийэ,
Гэрэке Бьнэфш бе берике, ви бьвина.
Се ро чу, эваре у сьбе.
Пирька п'орсьпи дьнатэ берие.

Рожэке Щэмил бэг го:

«Дае, эш чь э'дэгэ э'дэге вэ»?
Го:—«Чьма, лаво»?
Го:—«Бука вэ нае берие, хэт».
Го:—«Лаво. нэбэ тэ чэ'в авитийэ бука мэ»?
Го:—«На, го, дае, мьн чэ'в навитие».
«Әш чь бэ'сэ, чь тышт, го,
Ле тӧ чьма дьпърси».
Го:—«Ә'дэге мьн аһвайэ».
Го:—«Ә'дэге тэ сәре тэ у баве тэ бьхвэ,
Го:—э'дэге мэ нэ вайэ.
Н'эйа н'эфт сале буке тэмам нэвэ,
Бук начэ берие,
Го, гэрэке н'эфт сале буке тэмам бэ,
Шьван пэз нэв бьрәтинэ,
Бьвэ сэр дэлаве хве бьдэ,
Ав бьдэ, бинэ щие берие, мэгэл бькэ,
Ңе бука н'эфт сале сйар дьбэ у дьчэ берие».
Щэмил бэг н'эфт сале хвэ тэмам кьр.
Го, роке жи пэз нэвдане-вэрәтане,

Бър хве да бәр.
Сәр дэлаве ав да,
Ани щие берие мэгэл кър.
Ди сварэки жь веда нат,
Т'оз у думана ви свари
Бьн э'зманда дьчу,
Нат кō Бьнэфша Нарин бу.
Щэмил бэг хэw дани.
Го:—«Шьвано, лаwо, равэ,
Шьвано, пез бьдэ бер!»
Го:—«Хатун, н'эйа тō дәрде дьле хwэ
мьнра нэвежи,

Әз пез надьм берие».
Го, рабу пэз да берие,
Го, пэз дотийә, майә дō н'эв.
Бәрдира хам пара натийә,
Йәки гьргийә,
Бьнэфша Нарин дотийә,
Йәкә дьн жи дәсте ви фьльтийә,
Qәвда хәнщәре бь муе бәрдире зэльхийә,
Шәлфа хәнщәре жь калане к'әтийә;
Шәwq дь нава э'лба шир дайә;
Шир хьравкьрийә;
Бу сәрики пәнер,
Го, Щәмил бэг пәй бәрдире рәвийә,
Сәр хәнщәра хwә к'әтийә,
Кō wae хәнщәре тōнә.
Нат, го: «Бьнэфша Нарин, тә хәнщәра
мьн нәдитийә?»

Дә, нә Бьнэфша Нарин хәнщәр һьланийә,
Го:—«Лаwо, тō хәнщәра тә ль ба мьн тōнәйә».
Дьнерә, гōстир-гōстира Щәмил бәгейә,
Хәнщәр хәнщәра Щәмил бәгейә,
Ле әва дур дьнерә,
Дьве, хōламе Щәмил бәгейә,
Го:—Бьнэфша Нарин һьлани, го:
«Шьвано, лаwо, дьле мьн йанә,
Тō ки, тō хаде ки,
Хайе ве хәнщәре тәви гōстире к'ижанә?»

Го:—«Мэ ви хэнцэри йэки жь хвэра к'эрийэ».

Го:—«Шьвано, лаво!

Мын дьве дьле мын йан),

Тө ки, тө хаде ки,

Өз бэ'щим жь мэра растие бежэ,

Хае ви хэнцэри гэви гөстире к'ийэ»?

Го:—«Бьнэфша Нарин, дьле мын йанэ,

Өве кь исал н'эфт сал тэмам жь к'опэке
мэре тэра буйэ шьванэ,

Бэрхе сале гэв бунэ бэранэ,

Тө не дьпърси хае ве х нцэре к'ижанэ».

Го, Бьнэфша Нарин һълани, го:

«Хэнцэра Щэмил бэге мын щэвахьрэ,

Шэwqа хвэ дайэ нав э'лба ширэ,

Чава кө щиде хэрабкэрбу сэрики пэнерэ».

Гэвдө наскърн.

«Өм чава бькьн бьгижьн мьразе һэвдө».

Рабу шире хвэ чьqа дотбу, гэв р'т,

Щьле хвэ һэвидьне q'лашт зитол-зитол.

П'елава хвэ жь лынге хвэ гьрт ав'т,

Го:—«Тө равэ нэхашие ль хвэ дайнэ».

Э'лб кэ шир аветэ нава мэшке,

Аветэ сэр пышта һэспе у к'ышанд,

Оса п'ехас чу,

Чу бэр дэре ода Д вреш ага,

Го:—«Нэ тө би, нэ дэвлэта хвэ би,

Өз Бьнэфша Нарин бьм,—

Бука н'эфт сала бьм,

Иро бь гэне эз һэрьм берие хае ви н'али,
бьзвьрьм?»

Го:—Бьнэфша Нарин, чь буйэ,

Жь тэр'а к'е чь готийэ»?

Го:—«Исал н'эфт сал тэ шьванэк гьртийэ,

Бериване тэ һатьнэ готьнэ мьрийэ,

Сага, нэхвэшэ, чумэ мын н хвэш дийэ,

Н'эсаве мьрийа к'этийэ нава дэвийа, нава кэвьра.

Нэр пэзэкэ тэ жь дэрэке анийэ,

Өз х хвэ ви н'али бумэ,

Исал н'эфт сал эмэк дайэ ль бэр тэ,

Равэ хэламеки бышинэ,—

Бъла һәспәки бьвә һәрә,
Ви сваркә была быһинә бе,
Әw һәрә бь пезра,
Чька әм бьнерһи дьмьрә, саг дьбә». **Саг дьбә».**
Хөлам рабу һәсп бьр чу.
Го, Щәмил бәге көре мире Г'әкари свар бу,
Бәр бь маледа һат.
Хөлам чу бь пезра.
Гава кө Щәмил бәг һат
Бәр бь ода Бьнәфша Наринва чо,
Го, дәри вәкьр, щьлеһе к'әра дани,
Щәмил б г ль сәр разанд.
Го, дит кө Дәвреш ага һөндөрда к'әт.
Го:—«Бьнәфша Нарин, әw к'ийә ль вьра
разайә»?

Го:—«Шьване тәйә».
Го:—«Бьнәфш, ахьр гөнәйә,
Исал һ'әфт сал әмәк дайә,
Дәрбази ода хwә бькә,
Дәстәки щьл жера дайнә,
Бәлки әмәке ви ль мә һ'әлал дьбә,
Чька дьмьрә, саг дьбә».
Го:— Дәвреш ага зьвьри чу,
Бьнәфша Нарин дәстәке
Ньвин, йорган-дошәк жера дани,
Ситләке ав жера гәрм кьрийә,
Хальбьки бь сабуна рәхи ль сәр
һ'әландийә, ви шуштийә.
Дйа Дәвреш ага ль we руньштийә, музәндейә.
Бьнәфша Нарин к'ер жь бәр хwә дәрхьстийә,
Печийа көре хwәйи Щәмил қәлаштийә.
Гьнәки хwe анийә нава бьрине кьрийә,
Дь нава дәргушеда печайә,
Го, дәсте хwә авитийә дәргуше,
Дәсте хwә бьрийә. анийә,
Дәргуш һәстәқьрийә.
Го:—Лури, лури, лури, лури,
Әзе лурка хwә дьлуриным,
Дара дәргуше хwә дьбьм-тиньм,

Дәрде Щәмил бәге көре мире Һ'әкари,
педа дәртиньм,

Дә разе, дә разе,

Мә жь тә хер нәдйо!

Дә разе, дә разе,

Мә тә хөрбана зирьке хэлде кьро,

Дә разе!

Лури хөрбан,

Дьле мьн дьбейо,

Сәд щари дьбейо,

Шәв чу дь ниве шәвейо,

Вәхтә ль мә банг бьдә дике дь сьбейо,

Ве зальми бь мә бьһ'ьсә,

Әм хьлас набьн жь ве ә'мрейо!

Лури хөрбан,

Дьле мьн йанә, сәдщари йанә,

Дәрде мьн нә әв дәрде,

Дәрде мьн әв дәрде,

Щәмил бәге көре мире Һ'әкари

Жь к'опәк баве Дәвреш агара буйә хөламә!

Лури хөрбан,

Дьле мьн һьлк'ә-мьлк'ә,

Дә тө равә һ'рә алие тәвле дө һ'әв

мьһ'ина дәрхә дөве дәри, шьлкә,

Вәлате һане иди жь мәр'а, тәр'а набә тө

мал у мьлк'ә.

Щәмил бәг рабу чу алие тәвледа, дө Һәв мь-
һин дәрхьст дөве дәри, шьлкьр.

Хасйа we го:—«Тө һәла бьсәкьнә,

Щәмил бәге көре мире Һ'әкари

Тә анийә ба хвә зә'ва,

Хвә дьки букә,

Дә тө бьсә әз һәвар бькьм?»

Щәмил бәг бь Бьнәфша Нарияра дәркәт ль дө-
ве дәри, дәри жь дәрва го кьлиткьрьн.

Һәрдө тәв сиарбун.

Щәмил го:—«Бьнәфш,

Әз һәрм хатьр жь Дәвреш ага бьстиньм,

Исал һ'әфт салә мә нан у аве ви харийә.
Щәмил б г чу ль бәр дәре Дәвреш ага,
Го:—«Дәвреш ага, Дәвреш ага,
Го, әз Щәмил бәгъм - көре мире Һ'әкаримә,
Исал һ'әфт сал мә жь тәра шьвани кьрийә,
Нан у аве хвә ль мьн һ'әлал бькә,
Дә бь хатьре тә,
Мә Бьнәфша Нарин бьр, әз чом!»
Го:—«Лаво, хвәши һ'әлал бә бь щане тә,
Чава мә бь тәра кьр,
Тә чарқат ль мә зедәкьр,
Чьра бьзын ль даркьр,
Авқа мазин (дәбах ль 'ә'йар кьр».

Дә ила әв чүн гьһиштьн мьразе хвә, һазьр
жи бьра бьгижә мьразе хвә.

— Тө жи бьгижи мьразе хвә, әз зәфф разимә.

Гот:—Г'азар Саргси Һамзойан, 75 сали, жь Сасуне, жь
гөнде Гәрмашьве, ль нәһ'ийа Т'алине гөнде Агшәггала Жернда
дьминә, ньһа Нерк'ин Базмаберд.

1933 с.

СЕВА ҺӘЩИ

Мир Мәһмуд, көре мире бәраза, хәвна хвәда
дит. кө йәк нә тө бьхөйи, нә вәхөйи, һатә хәв-
на ви Нава хәвна хвәда гөстил һәвгөһастьн. Сь-
бе рабу жь баве хвә а қьсә кьр, го:

Баво, дьле мьн көллә, бь бьринә,
Мьне Сева Һә'щи дь хәвна хвәда дийә.
о:—Лаво, дьле мьн көллә бь бьринә,
Тө равә се щара ньмежа хвә бькә,
Хәвна мир Мәһ'муд дитийә жь бьнида дәрәшинә.
Го:—Баво, вәлләһ, про пенц вәхте мьн тәмам бу,
Мьн ньм жа хвә кьрийә,
Мьн әшәда хвә анийә,

Мын Сева Г'эщо дь хэwnа хwэда дийэ.
Möh'бэте, һа möh'бэте,
Агьр дор бэре чийа к'эте,
Хэwна мир Мэһ'муд
Көре мире бэраза дийэ
Чуйэ Гэлак'эте.
Т'о чарэ бы мир Мэһ'муд нэбуйэ.
Мир Мэһ'муд рабуйэ,
Жь хwэр'а чьл хөлами п'эвхьстийэ,
Чьл к'исэ п'эрэ жь хwэра дагьртийэ,
Qэста шэһэре Мьсьере кьрийэ,
Чуйэ расти шэһэре Диарбэк'ьре һатийэ,
Чьл к'исэ п'эрэ дора шэһэре Диарбэк'ьре
р шандийэ,
Т'о кэс салыхи Сева Г'эщо жэра нэкьрийэ.
Мир Мэһ'муд боз к'ьшандийэ жь тэwлейэ,
Qэста шэһэре Мьсьере кьрийэ,
Чьл к'исэ п'эрэ дора шэһэре Мьсьэр
ршандийэ,
Т'о кэси салыхе Сева Г'эщо жэра нэкьрийэ.

Өффэндьм, ль wedэре т'о кэс салых нэда: хөлам
көре хэлде бун, һөму гэвин һатьн, һэрэ жи же
хьлаз бун. Ми, Мэһ'муд го:— «Wэлл-һ, эw сэри, эw
огьрэ, бемэ көштын жи өзе һэр'ьм»:

Өффэндьм, мир Мэһ'муд лехьст чу Рекэ зьрав
кэтэ пешие. Лехьст чу. Чу, т'о нэбежэ, бала хwэ
даие кэри пэзе qэр'qаш ль чие дьчериya, мир Мэһ'
муд го:

Шьвано, бэрэк'эт бэ!

Го:—Сэр ч'э'ва, сэр сэра!

Го:—Гэло, эw пэзе к'едэрейэ?

Го:—Дэ дэрбаз бэ, һэрэ ренга хwэйэ,

Тэ жь көлла дьле мын жи чийэ?

Мир Мэһ'муд го:

— Гэло, һай, һай,

Көлла wi жь көлла мын гэло четьрэ.

Мир Мэһ'муд го:

Шьвано, т'о бы хwэки,

Бь хадеки,
Төе бь мьразе дьле хвэки,
Тийа көлла дьла хвэ жь мьнр'а бьбежи.

Шьван го:

— Мир Мәһ'муд, эз шьване бе һәқимә,
Исал һ'әфт сале мьн тәмамә,
Сәва хатьре Сева дь Г'әщиянә.
Ведәре, кө сальхе Сева Г'әщия кьр,
Мир Мәһ'муд жь дайра арьл к'әт.

Мир Мәһ'муд го:

Шьвано, тө хвэки, бь хадеки,
Төе щаркә дьне сальхе Сева Г'әщия жь
мьнра бьки!

Шьван го:

— Мир Мәһ'муд, эз шьване бе һәқимә,
Исал һ'әфт сале мьн тәмамә,
Мьн Сева Г'әщия т'ощар мьн һәдибу,
Сева Г'әщия һатбу ль берие,
Бае леда бу,
Кәвнә п'оте we ле һ'әжйа бу,
Сьфәте we вәкә д'һ п'әра мьн дитбу,
Жь вьр һ'әфт сале дьн:
Мьн һәдита бәси мьн бу.

Һьнәки щи чу. Мир М'һмуд ле зьвьри, диса го:

— Шьвано, тө хвэки, бь хадеки,
Тө бь мразе дьле хв ки,
Тө вәрә щарәкә дьне сальхе
Сева Г'әщия жь мьнра бьки.

Го:— Эз шьване бе һәқимә,

Мьн Сева Г'әщия т'ө щар
Мьн һәдитбу,
Рожәке һатбу ль берие,
Мьн сәре мие гьртбу,
Әве дотбу,
Ба ле дабу,
Кәвнә п'оте we һ'әжйа бу,
Сәре т'ьлия we мьн дит бу,

Жь вьр һ'эфт сале дьне мьн нэдита,
Бэси мьн бу.

Го:—Шьвано, тө хвэки, бь хадеки,
Өв ренга һан дьчэ к'ед-ре жи?

Го:—Вэллэһ, һа эв шьвэрейа һа ль бэр тэ жи,
Дьчэ дэре чадьра Сева Һ'эщийа жи.

Мир Мөһмуд да сэре ре, чу. Һи һери чадьрэк
ль растөке вэгьртийө, дитьна ди, сйар бь һэзара
пайа дьбьн, бь һэзара дьчьн, го:

Вах, вах, ьди эз һэр'ым чь бькьм,
Ве сйаркьрын, бьрын чун.

Ль вездэре чу, расти мэрывэки һат, го:

— Өв чь чадьрэ ль ве дэре?

Го: Қөрба, го: нэ жь элеи, нэ жь өбрейи?

Го:—Нэ жь элемэ, нэ жь өбремэ!

Го:—Өв чадьра Сева Һ'эщийанэ,

Го:—эв чь мэрыве кө һэр'э,

Чьл к'исэ п'эрэ дьдэ, дьчэ

Жь к'иси ви.

Мир Мөһмуд го:

— Ах у вах, дөһ п'эрэ жи

Гөмана мьн төнэнэ.

К'өламөке эзе бежьм,

Һэрке мьн буйэ хвэһи,

Һэрке һа, һәмин чу.

Мир Мөһмуд чу мьдабьли чадьре сөкьни, го:

— Сева Һ'эщийа, тө бь хвэки, бь хадеки,

Тө бь хэвна шэва хвэки,

Төе тасэ ава сар жь мьнра бини,

Хэма дьле мьн у хвэ бьр'эвини.

Мөһ'бэте, һа мөһ'бэте,

Агьр бь дар у бэре ч'йа к'эте,

Хэвна мир Мөһ'муд дийэ

Чуйэ Һэлэк'эте.

Сева Кәшийа ньһери, го: «Әва чь дәнгә, мьн хәвәна хвә жь кьрасе щане хвәра жи ґьсә нә-кьрийә».

Те сәршо бу. Те щарийа we бу, го:

— Әви сйари бькөгә һәйа дәрва, әв сйаре һани рутьк, газике быра бе дәре чадьре бежә бән-да, әва һежа кә гот, һәрке бь щи ани, ани, һәрке нани, вәлләйи әзе сә е ви жекьм.

Щарийа we рабу, чу дәрва, го:

— Сйаре рутьк, кәрәмкә вәрә дәре чадьре.

Го:— «Вәлләһ, сәре мьн жекьрн».

Го:— Әв бәнда, һежа тә гот, тә щи ани, ани, нани, сәре тә чу.

Мир Мәһмуд тәзә кьр, го:

— Сева Кәшийа, тө бь хвәки, бь хадеки,
Тө бь хәвна шәва хвәки,
Төе тасә ава сар жь мьнра бини,
Хәма дьле мьн у хвә бьрэвини.
Мөһ'бәте, һа мөһ'бәте,
Агьр бь дар у бәре чйа к'әте,
Хәвна мир Мәһ'муд дийә
Чуйә һәлак'әте.

Го, гава әв бәнд гот, Сева Кәшийа мьґабә хвә да алики.

Әфәндьм, чәве мир Мәһмуд пе кәт, әфәндьм, аґьле ви сери чу, лынге ви зәнгуе дәркәт, дин бу бь чоле кәт.

Сева Кәшийа дит жь әшґа we әв мәрвь аґьле хвә бнда кьр, Сева Кәшийа го:

— Мир Мәһ'муд, кәре мире бәраза,
Дьле мьн бь кәллә, бь бьринә,
Вәрә дәре чадьра хвә пәйабә,
Сәре хвә данә сәр чока мьнә,
Жь һәвьрмыше Диарбәк'ьра кавьл нәрмә!

Мир Мәһмуд һат, әфәндәм, лә җә дәрә гъһишт-
тыңә һәв; әҗ гъһиштън мьразе хвә, һун жи гъһишт-
тън мьразе хвә.

Сьбе рабун сйарбун, һәррә һатън.

Сева Һәшияа го:—Мир Мәһмуд, әре, әз дәр-
гистийа тәмә, әҗ шьван, әҗ шьване мьнә, мьн җә-
җьлкьрбу тә нәһатаи вьр һәфт сала дьне мьне әҗ
бьстәнда, әм чаҗа бькьн, жь дәсте ви шьвани хьлас
бьбьн? Әҗ шьван нинә, һәләһанә

Мир Мәһмуд дәнге хвә һәкьр.

Әфәндәм, һатън незики шьвен бун. Шьван ба-
ла хвә дае: «Һай ло, әва әҗ сйаре рутькә, Сева
Һәшияа җә һьлда һат». Шуре хвә кьшанд һатә
пешие, кә һат незик, Сева Һәшияа гот:

— Шьвано, дәләло, мьн җәҗьл кьрбу һәфт сала
мир Мәһмуд нәһата, мьне тә бьстәндаи. Го, иро кә
һатийә, бьһелә, әм бьгъһижьнә мьразе хвә, мә бе
мьраз мәкә.

Шьван хвәра һьлтинън тинън мала мир Мәһ-
муд. Хушкәк мир Мәһмуд һәйә, жь Сева Һәшияа
рьндтьрә, дьвен: «Сева жь Севе», дьльнә шьвин.

Әҗ жи дьчън мьразе хвә ша дьбьн.

Гот: Һовһаннес Наройан (Кото), жь гонде Һахсе (һьһа
Дзорап') лә сәр нәһийа Аштаракә, 70 сали. Мьрийә.

«Сева Һәшияа» сала 1933 һатийә һьвисаре.

ХӘЛИЛЕ БЪРАЗИ

Хәлил бьразие Сәрт Мәһмуд һаша бу. Әҗ Сәрт
Мәһмуд һаша йәки зор буйә.

Хәлил нава хәҗна хвәда Гозәл ханьме дьбинә.
Дькәвә нава мьтала. Дена хвә дае, хортәк һат мала
Сәрт Мәһмуд һаша. Әҗ Хәлил чаҗиш бу. Хәлиле

бърази чу диwana Сэрт Мәлімуд паша, жь Хәлил чашиш пьрси:

— Тө жь кедәрейи?

Гот:—Эз жь вәлате Ә'рәбстанемә!

— Ә, го,—гәло, һай-һай, тө жь вәлате Ә'рәбстанейи? Гозәл ханьма қиза мире әрәба нав вәда һәйә?

Дьбе:—Һәй мала тә ава бә, әз бәләде вемә, әз завьм, һәйә.

— Дә, дьбе,—тәдбира хвә бьбинә, әз у тө әме һәрьн. Әв сәрийә, әв оғьрә.

Һәрдө радьбьн сйар дьбьн, дә гьди вәлате Әрәбстане тө ль кәйи, әм һатьнә тә. Зәф дьчьн, һьндьк дьчьн, әв хаде занә.

Гозәл ханьм жи һьлтинә қизе ль әле, те сәр рйа Хәлиле бьрази бәгләмш дькә. Әвәе жи хәвн дийә. Дена хвә дьде дө сйаре хәриб жь вәда тен. Гозәл ханьм һьлтинә қизе әле, те сәр канийа Көмбәйте. Әв нас дькә, кө әва Хәлилә. Хәлил жи ве нас дькә, кө әва Гозәл ханьмә. Хәлиле бьрази жь ви Хәлил чашишира дьвекә, дьве:

— Әв фәсла һан фәсла Гозәл ханьмейә, мьн чава хәвна хвәда дийә.

Дьбе:—Һәй хаде мала тә хьрав бькә, төе дьнйәе мә бьди кәнандьне. Қизкәкә кәчәлокә, жь хвәра һатьнә бьндаруке. Жь хвәра кьлам-мьлама дьвежьн.

— Дә, дьве,—тө зани Хәлил чашиш, вәллә әва Гозәл ханьмә.

Һьнәки кө дәрбаз дьбьн, Гозәл ханьм дена хвә дьде, кө дәрбаз дьбьн, дькәвә пәй, кьламаке дьвежә, дьве:

— Хэлиле мьн харбуйэ сэр дара рьмеда,
Хера хвэзыл эз бьбума щотэк дэманчэ
Қабьлмэзивин, бьк'этама бэр пыштеда.

Хэлил дьбежэ:— Чашиш, дьве, вэллэ, эв Гозэл ханьмэ.

— Э, дьбе,—қиз-мизьн, натьнэ бьндаруке.

Гозэл ханьм дьве:

Хэлило, Сьпн'ан голэ эрқ у кэндэ,
Дө сйаре мэ һаж вьра дажон сэр канийа
К'омбэйте бэнд бь бэндэ,

Тө вэрэ хэбэра Хэлил чашиш нэкэ,
Вэрэ дэре коне мала баве мьн пэйа бэ,
Алик дьхэбьтэ шагьрт, йэк налбэндэ.

Хэлил дьвежэ:

— Хэлил чашиш, вэллэ эв дэнге Гозэл ханьмейэ.

Дьбе:— Ёй мала тэ ава бэ, эв коне пани пёрь-ти, хвэ дө бьзыне ши һэнэ, эв е венэ, хэлде we мэ тыранэкьн.

Дажон, дьчын. Хэлиле бьрази хэрибэ.

Гозэл ханьм диса пэй дькэвэ, дьбе:

— Хэлило, Сьпн'ан голэ we бь дарэ,
Мьне дена хвэ дае дө сйаре һ'эзыра
сэр канийа К'омбэйте натьн харэ,
Вэрэ хэбэра Хэлил чашише бибэхт нэкэ,
Вэрэ дэре коне мала баве мьн пэйабэ,
Дэре к'оза мала баве мьн вэкэ,
Же дэрдьк'эвэ һ'эфсьд бэрхэ, пенсьд карэ.
Хэлило, Сьпн'ан голэ we бь кьзылэ,
Ле дьчерэ бэрхэ, карэ, ми, бьзынэ,
Пьрса коне баве мьн дьки,
Коне баве мьн си у се лынга
Коне баве тэ мэзынтьрэ.

Хэлиле бьрази дьбе:— Хэлил чашиш, вэллэ эв дэнге Гозэл ханьмейэ.

— Эй, дьбе, — малатә бышәвтә, әз мәрики
бәләдәм, қизәкә кәчәлә, һатһнә бһндаруке.

Гозәл ханьм дьбе:

Сьп'һан голә дарә-дъри,
Кучьке мьн дәве баве мәрыве фәсадда бьри,
Тө вәрә хәбәра Хәлил чавише бебәхт нәкә,
Вәрә дәре коне баве мьн пәйавә,
Кәзие мьн бһнһерә чьл у чарә,
Хәлило, вәрә ә'зманә рәфә-рәфә!
Гозәл ханьме мек'от һьлда чу дора коне ә'рәби,
Сьнга дьк'отә тәфә-тәфә
Го, әзе мьк'отәки сәре Хәлиле мьхәнәт хьм.
Хәлде бежә Гозәл ханьм чава нәһәфә.

Диса дьчьн. Гава кә дьчьн, диса Гозәл ханьм
пәй дькәвә. Хәлил дькә, кә бьсәкьнә, Хәлил чавиш
дьбежә:

— Хәлил, тө мәрывәки; хәриби, төе мә рәзил
бьки нава әла мире әрәба!

Дажон, дьчьн дәре коне мире әрәба.

Хәлил чавиш дьбежә:—Хәлил, гава тө кь дьчи,
рудьнейи, мире әрәба дәрда те, тө жь щие хвә ра-
нәби. Гава кә рудьне, дена хвә дьде, мире әрәба
бь хөламе хвәва жь зозана һатә мал. Гава кә те,
Хәлиле харзийа пешие ранафә. Дә Хәлил чавиш
бәләде мире әрәбанә. Мире әрәба же пьре дькә,
дьбе:

— Хәлил чавиш, әв хорте һана жь кәйә?

Дьбежә:— Әв кь һәйә, бьразие Сәрт Мәһмуд
һашайә!

— Ә,— дьбе,— хьзмәте ви чийә?

Дьве:— Хьзмәте ви әвә, кә сәва Гозәл ханьма
хушка тә һатийә.

— Дә, дьбе, кә һатийә, қизәкә, әзе қәрбана
виькьм.

Әфәндьм чәнд рожа дьминьн. Паше мире әрәба дәст-һие хушка хвә дьбинә, сйар дькә, бь Хәлиле бьразиҫа дьшинә, дьдә ви.

Хәламе мире әрәба ванара дьчын һәта топраха Сәрт Мәһмуд һаша, нава хвәлийа ви, Хәлиле бьрази дьбежә:

— Гәлә сйара, ьди һун сәр чәве мьһра һатьнә, һун бьзвьрһн һәрһн, ьди әм кәһнә нава топраха хвә. Гава кә сйар дьзвьрһн, Хәлиле бьрази те, жь шәр-ма ьди начә щәм Сәрт Мәһмуд һаша.

Хәлил чауиш радьвә дьчә щәм Сәрт Мәһмуд һаша. Мәһмуд һаша дьбе:

— Һун һатьн?

Дьбе:—Әре вәллә, әм һатьн!

Дьбе:—Вә қиз ани?

Дьбе:—Әре вәллә, мә қиз ани, ле бь наве тә ани, кә наве тә нәбуйа, қиз нәдлан Хәлиле бьразийа. Бь наве тә хвәст, жь тәра, ани жь хвәра.

Ведәре Сәрт Мәһмуд һаша дьбе: «Әз Мәһмуд һаша бьм, бьразие мьн һәрә, бь наве мьн жьне бьхвәзә жь мьһра, бьвә жь хвәра, вәй, вәй бь лер».

Сәрт Мәһмуд һаша радьвә, сйар һьлдьдә, дьчә мала Хәлиле бьразийа. Тинә мала хвә, дьбе:

— Хәлил, тә бь наве мьн жьн аниһә, жь хвәра бьрийе?

Сәрт Мәһмуд һаша тинә ль ведәре бөрхәке давежә сәр мьлед Хәлил. Йәк-йәк мум датиһә сәре мьлед ви, агьр датиһә, мума дьшхөлиһә, дьбе:

— Хәлил, дьһйәе чь чәтьнә жь ви?

Дьбе:—Әва хвәшә ль дьһйәе.

Дьбе:—Ле чь чәтьнә жь ви?

Дьбе:—Әв чәтьнә, вәки мәрвьәки хәриб бе дь мала мәрвьада, бьрчи һәрә, дьбе, әв жь һәмушка чәтьнә.

Мәһмуд паша дьбе:—Дә, муме ви бькьшиньн.

Дьбе:—Хаде мала тә хьравкә, бькьшиньн, нә-
кьшиньн һәммин өз дьмьрьм, дон у тәни һәммин дьчын
һөндөрә мьн, өз дьмьрьм...

Мума тәзә дькьшиньн. Хәлиле бьразийа щь бь
щь дьмьрә.

Гозәл ханьм дьбе:

— Хәлило, Сьпһ'ан голә гөһе п'ьре,
Шьвдәлуна Хәлиле мьн гелйаза гьре бь гьре,
Мьн го, вәрә хәбәра Хәлил чавише бөбәхт нәкә,
Чава Хәлиле мьн кьрьнә дарә п'еч'ьре.
Хәлило, һани бь мьн һани,
Хәлил бәге мьн к'олоз гьреда бь романи,
Вәрә хәбәра Хәлил чавише бөбәхт нәкә,
Агьрсонги тә п'ошмани.
Хәлило, дьле мьн хәмә бь хәмеда.
Бьра хере—вае нәбиньн қомси у нәмаме мьн
у Хәлиле бьразийа
Чава нәһьштьн әм бьгьһижьн бәхт у мьразе хвәда.
Хәлило, дьле мьн канһия К'омәйт дәве ре,
Хәлиле мьн к'обар-к'обар һат бөһбри,
Тә вәрә гөра Хәлиле қомси нәкә,
Әв һ'әфт сала ч'ә'ве ви мьн бу,
Һ'әйфа кәвьн у т'әзә мә һьлтинә,
Мьне сондәке харийә—
Әз һәһельм паши Хәлиле бьразийа
Дәсте Сәрт Мәһ'муд п'аша
Нава синг у бәре мьн бьк'әвә.
Хәлило, дьле мьн хәма дь хәмеда.
Хера хвәзъл мьне Хәлиле
Хвә нәдийа дәсте Сәрт
Мәһ'муд п'аша зәлулиеда.
Гозәл ханьме пышти ве дена хвә дае, кә Хәлил
мьр, го:

Һинә бь мьн һинә,
Бьшинә бинә тәшта һ'әсьни, қальбе ве сабуне,
Мьле Хәлиле мьн бьшон жь хуне, һа жь ве доне.

Гозэл ханьм радьбэ сэр банеке диwane,
Жорда хwэ даве ль э'рде,
Гозал жи хьлаз дьбэ—
Дьмьрэ жь э'зэбе ве дьнйае.

Гот: Говханнес Гаройан (Кото), 70 сали, жь П'атносе, жь гонде К'ор'-Г'өсейн п'аша, көрманци зэ'ф рьнд занэ, ньна гонде Гыхседа (ньна Дзорап') дьминэ ль нән'ийа Аштараке.

ЛАВЬКЕ КЕРЕ

Өз хөлам, һәрчи лавьк бу—лавьке Керейө; өви гизкэк жь хwәра рэванд, ани һат ль Щьзир у Боһтан. Мире Щьзире Мәһмәд бәг ле һьса. Лавьк гьрт, бьрә һәфсе. Һәрчи гизьк бу—ма алие мелхаве (дәште). We шар гәдә сәва чь гьрт бу? Мәһмәд бәг готбу: «Өзе гизке хwәра бьстиньм, ле лавьк де бьһельм һәвседа һәга бьмьрә».

We шар гизьк яь хwәра стран готбу,

— Һәре, һәре, һәре, вой һәре,
Дьле мьно бь көл у бь кованә,
Хаде хьрав бькә Щьзир у Боһтанә,
Нә мир п'акьн, нә аганә,
Нә һ'акьме э'дьли гьранә,
Гьртие се рожа—
Кьрийә се сал.
Гьртие мир у һ'акьман ан көштьнә, ан бәрданә,
Һәре, һәре, һәре, вой һәре.

Дьле мьне ва бь һерә,
Дьле көло ва бь һерә,
Ван шьване к'очәран—
Пәзе хwә һьлгәрандын бәр берә,
Достәка мьн э'вдале хwәде сәркока берә,
Дәстәк дьдоши, е дьне дьдә берә.

Ч'э'ве кӧлмали баве йӕк нивӕ, йӕк стерӕ,
П'ахыле кӧлмали баве йӕк мьзгӕфтӕ, йӕк дерӕ,
Синге кӧлмали баве ды н'ӕрӕки каниһики
сьпи бь пелӕ,

Нӕрчийа нӕхвӕше н'ӕфт салан,
Данздӕ сала сьбһан вӕхвӕ.
Эвара иншала бӕр бь херӕ,
Вой нӕре, вой нӕре, вой нӕре.
Сӕре Кере we бь дарӕ,
Бьне Кере we бь дарӕ,
Т'алана гае бӕлӕк һат бь барӕ,
Иншала тӕрӕнща Кереда да бьчи харӕ.
Нӕкӕ бьчӕм ари, де бежӕн дост у йарӕ,
Нӕкӕ нӕчӕм ари, дьлке мьн э'вдала хаде
надӕ тӧ цьрарӕ;
Мьразе мьн, лавьке мьн кӧ һасъл бӕ эв щарӕ.
Нӕре вой, нӕре, нӕре вой, нӕре.
Әзе бӕрхӕке бам жь ван бӕрхан,
Әзе гӕра бам бь ван дӕштькан,
Мьн шуштбан ль ван гӕрӕкан,
Мьн бьр'а ба бь ван шӕвкан,
Мьн шӕһкьрбан ль ван шӕһкан,
Мьн рьстбан бь ван тӕшиокан,
Мьн кьрба сӕр вӕрисе ван қизькан,
Қизьке Херике бата батвани,
Да тӕвда бьрба цьршька,
Әзе фӕтьла э'въл бьк'ӕтьма дора зӕнд
у базьнан,

Фьтла дӧда бьк'ӕтама
Навбӕйна нӕрдӧ зӕр мӕмькан,
Нӕре вой, нӕре, нӕре, нӕр вой.
К'ӕлӕко, к'ӕлӕквано,
Тӧ к'ӕлӕке хвӕ бь бакӕ,
Тӧ лавьке мьн дӕрбазкӕ,
Бь к'ӕфил, бь дӕманӕ,
Әзе бьдьмӕ тӕ хьрхале льнганӕ,
Нӧнгӧстире ды тьлийанӕ,
Хӕземед ды кӕпйанӕ,
К'ӕмбӕра бӕр пыштейӕ,

Гоһаре дь гōһанә,
Се зере дьраве дь гьранә,
Тō лавьке мьн дәрбазкә
Бь к'әфил, бь дәманә.
Мир чь гот? Го:
— К'әләквано, һәрә бежә қизьке,
Пирозби жь тәра:
Гōһаред гōһан,
Ғōнгōстиред тьһян,
Хәз мед кәһян,
Хьрхалед лянган,
Се зере дьраве гьран.
Пироз би, һ'әфт шар бьмбарәк,
Тō бьдә мьн рамусанәк жь ван рукан.
Ғәзе лавьке тә дәрбазкьм—
Бь к'әфил у бь дәман.

Қизьке го:

Кōро, к'әләквано,
Ч'ә'ве тә жи, е мире тә жи дәрк'әвьн,
Рамусана ван рукан арзанә, нә гьранә,
Сәд чур'е бәр щәванә,
Сәд тыштире бәр нерһанә,
Сәд мие сәр коданә,
Сәд бәрдире бәр бәранә,
Сәд гамеше бәр к'отанә,
Сәд гае қьзылбаши бәр ниранә,
Сәд һестьре қәрәмани бәр баранә,
На вәллә, пышт ванаара
Кодә шире тәһранә,
На вәллә, барәк струе к'әранә,
Ғеж рамусана мьн ә'вдала хаде
Арзанә, нәгьранә:

We шар чар нәчар мир лавьке we бәрда, го:
«Әw әпқийа һәвьн, мьн бәр тыштәки һәсаб накә».
Лавьке қизьке бәрдан.

Го, һәре, һәре, һәре, вой һәре.

Хизьке го:

Дьле мьно һ'әлакә, бь һ'әлакә,

Өз жьным, һ'ьрмәтәм,
 Нә мьн дузанә, нә һ'әсанә,
 Па кәсәк т'әнинә—
 Бона хера хвә
 Рөһке лавьке мьн көр'кә,
 Ве шар мир го: Гәли хөлама,
 Лавьке ве бвьнә һ'әмаме,
 Ғәмамишкән.
 Дәстәк к'әнше мадулие лекьн,
 К'әләквано, дайнә сәр к'әләке,
 Бь к'әфил-дәман, бвьә сәр аве дәрбазкә.
 К'әләкван лавьк бьр дәрбазкьр
 Ль Мьләхане, бьр да қизьке,
 Ве шар, шар дьн к'ьлам бежи кәч'ьк:
 Һәре, һәре, һәре, һәре вәй,
 Го, һәре миро, тө бьдә дәстурә.
 Өзе, бьчьм тәренща Керә ханики лавьке
 хвәр'а чекьм,
 Дәстәк бькьм тәвр, йа дьн ахе,
 һеди-һеди лекьм,
 Өзе дәсте лавьке хвә бьгьрьм,
 Ғеди-һеди старәке хвәра чекьн.

Гот: Зедо Щбралйан, 70 сали, нәхвәнди, ә'мьре хвәда
 гәләк шьванти кьрийә, жь алие Ване, ньна ль Арташате дь-
 минә, колхозванә. Зедо жь фолклора көрманщиие гәләки занә,
 бь хвә дәнгбежә.

ФӨРХЕ У СТИЙА АЛА

Мире Бәғдае у Адиян бьре һәвбун. Диwana
 мире Бәғдае бе мәнә тьжи щьмаәг бу. Wәхта ди-
 wана wi бәла бу, әваре, шәв бьре wi кьр кь равә,
 һәрә. Готә бьре хвә:

— Тө мәчә, Адиян, мир гот, жьна тә жи зарә,
 жьна мьн жи зарә; һәрлө һәмләнә, го, бьра, вәрә,
 йа мьн қиз ани, әз бьдьмә көрә тә, йа тә қиз ани,
 тө бьдә көрә мьн.

Го:—Бъра, аз разимә, эзе бьдъм, йа мә кижани
қиз ани, бьра бьдә кӧре ви.

Ма. Жьна Адиан кӧр ани, жьна мир қиз ани.
Се роле ван тәмам бун, пәй се рока Адиан мьр.
Wәки дьне, дә дьвежьн гәдә кӧләкәра дьфьрийа
дьчу, дьчу дькәтә пашла қиза мир. Жьна мир һатә
бәр мир сәкьни, го:

— Әв чь гьлийә, тӧ дьки, гәдә иро чәнд рожә,
wәки буйә, те дькәвә пашла қиза мьн. Әз қиза хwә
надьме. Әв чь созә тә дае, аз қә һаж не тӧнәмә.

Мир гази хӧламәки хwә кьр, го:

— Һәрьн, бежьнә жьна Адиан, бьра бе вьра.

Газикьрьне, жьньк һатә ба ви.

Мир готә, го:—Бе мӧнә, го, делка Һерам, әв чь
гьлийә тӧ дьки? Әз қиза хwә дьдъм, йан надьм,
тӧ кӧре хwә һьлдьди тини дьки пашла қиза мьн,
әз ви гьли қәбул накьм.

Жьнке го:—Wәлләһ, әз һаж ви гьли тӧнәмә,
тӧ һәкәр жь мьн баwәр наки, се мәрийа бьшинә
мала мьн.

Мир готә ван һәрсе мәрийа:—Кӧро, йәк wә
һәрә сәр кӧләке бьсәкьнә, йәк жи бәр дери бьсә-
кь ә, йәк жи бәр щолана гәдә бьсәкьнә, дйа ви жи
бьвьн бькьнә оґахәке, дә, и сәр дадьн

Ща әве бәр щолане ле ньһери, гӧлпин щола-
не кәт; гәдә нона стеркәке жь нава печәке дәркәт,
кӧләкәра һь.кьшйа, чу. Әве бәр щолане гот е бәр-
кӧләке, го.

— Кӧро, һат.

Го:—Кӧро, қа мьн тышт нәдиә.

— Кӧр . қа, пак щолане бьнерә, қа гәдә те
һәйә, йане на?

Го:—Wәлләһ, мьн ньһери, тышт те тӧвә.

— Кӧрӧ, дэ жорда вӧрӧ, бежнӧ е бӧр дери,
вӧрнӧ һӧндӧр.

Һӧрсийа һӧв гӧрт, го;

— Өмө һӧрнӧ бежнӧ, жнӧка бӧлӧнгаз һаж пе
тӧнӧ.

Ледан чунӧ диwana мире Бӧгдае, һӧрсийа һӧв-
гӧрт чун.

Мир готӧ wана:—Кӧрӧ, го, чава бу?

Өмө бӧр щолане го:—Wӧллӧһ, бӧр щолане, но-
ла стӧйрьке кӧлӧкерӧ дӧркӧг. Дйа wi һаж пе тӧнӧ.

Гази дйа wi кӧрнӧ, анин һатнӧ, мир готӧ дйа wi:

— Щарӧкӧ днӧе тӧ ван гӧлийа нӧки, дӧ һӧчка
кӧрӧе хwӧ һӧлдӧ бӧвӧ, һӧрӧ.

Малда ма һӧта сӧве. Гӧдӧ рабу, хwӧ-хwӧ го:

— Дае, тӧ һӧри бежи мире Бӧгдае, руспие wi,
qазие wi бинӧ вӧрӧ ба мьда.

Дйа wi го:—Лаво, ӧва чӧ вӧхтӧ, баве тӧ ӧз
анимӧ, мьн рйа диwana мире Бӧгдае һе qӧ нӧдийӧ,
ӧз шӧрм дӧкӧм һӧрмӧ диwana wi.

Гӧдӧ го:—Бӧвӧ-нӧвӧ, тӧе һӧри.

Дйа wi рабу леда чу. Бе мӧнӧ дӧри вӧкӧр, хwӧ
авитӧ пьш дошка оде. Мир жоре рунышти бу, ди
кӧлфӧтӧк һатӧ велӧре, готӧ хӧлама:

— Кӧрӧ, ӧв чӧ кӧлфӧтӧкӧ һатӧ оде?

Го:—Wӧллӧһ, жнӧна бӧре тӧйӧ.

— Wӧйле, го, мала мьн хӧрав кӧри, ӧва чӧ
вӧхтӧкӧ бӧре мьн мӧрийӧ, ӧз һаж мала wi тӧнӧмӧ,
гӧло дӧйндарӧ, йане qӧзӧдаqӧ, чӧ һӧwале we, wӧки
иро һатийӧ диwana мьн, кӧрӧ, бежнеда, чӧкане
бона чӧ һатийӧ мала мьн?

Го:—Бежӧ, ӧз һатмӧ, дӧвлӧт хаде сӧре wi, ӧз
нӧ дӧйндарьм, нӧ qӧзӧдарьм, ӧз һиви дӧкӧм, бӧра
ӧв, руспие хwӧ, qазие хwӧ һӧта мала мьн бен.

— Көрө, бөвөхтө, өз нькарым бем, бежыне йэта
сьве, сьве эзе бем.

Жьньке го:—На, гэрэ ве сәһәте бейи.

Щьмаёга дора ви жи го:

— Мала бьре тәйә, тө гәрәке һәри.

Рабу.

— Көрө, го, соле мьн биньн!

Соле хвә йекыр, әв, қази у руспи рабун чун.

Жьньке көлавәк дани бьн вана, руньштьн:

Гәдә радьбу жь нава щийанә,

Го:—Апо, эзе тәр'а бежым зар у зьманә.

Тә у баве мьн диwana хвәда чь қьрар һәвра данә?

Гәрәке тө Стия Ал бьди Фәрхе Аланә.

Хвә-хвә наве хвә-хвә кьр, нав к'чыке жи кьр.

Қази, руспи готьнә мир:—Әв чь гьли тө да-
нийә, мә һаж пе тәнә.

— Ль вәхта баве вида, сағийа баве вида мә
әв гьли кьрьнә.

Анни ведәре һәйкә кьрьн.

Қази, руспи, мир рабун ледан чун мала хвә.

Ве роже сакьни, гәдә, диса бе мәни, көләкәра
фьрйа нола стәйрәкә дәркәт чу кәтә йашла кәчыке.

Диса жьна мир чу диwane, чу, готә мере хвә,
мире Бағдае, го:

— Диса гәдә һатийә, вәлләһ, өз қабул накьм.

Мире Бағдае рабу һат. Чар һәспе ви фәла
һәбун, гәтә хөлама, го:

— Кодә шәһ бьлә сәре һәспе ви алин, қәрахе
ви алин, кодәкә дьн жи бьдьн сәре һәспе ви алин,
һәрдө һәспе орте тьшт-ки һәдье. Дә, йечәка гәдә
һьлдья, го, биньн текьн орта һәрчар һәспе фәла.
Ижа бьра гәдә равә һәрә йашла Стия Ал?

Мире Бәҫлае дәри сәр һәрчар һәспе фәла кы-
литкыр, чу.

Гәдә ведәре хәбәрда, го:
— Һәспе қарахе виалин һәспәки шейә,
Сәре дьла ви ә'рдейә,
Т'ыштәки нәвежнә Фәрхе бой хәтьре дейә.

Һәспе дьне һәспәки к'өмәити чалә,
Нишанәк ви гәрҙәнәйә.
Һызам нишанә, йане халә,
Тыштәки нәвежнә Фәрхе бой хәтьре Стиейә.

Һәспе дьне һәспәки қәмәрә,
Дог у һәвсар ви ль сәрә,
Тыштәки нәвежнә Фәрхе бой хәтьр бәхт у
мьразайә.

Һәспе дьне һәспәки бозә,
Го:— Гәли бьмбарәка!
Сәр мьнр'а нәкьн думан у тозә,
Созе апе мьн дьвежә нә т'ө созә.

Һәрчар һәспед фә'льн,
Һәрчар жи бь солә, бьзмарьн.
Сәре хвә шыртандьн дог у һәвсарьн.
Виали-виали дора Фәрхе кьрьнә старә.

Йәки сәре хвә кьрә бьнпшйа ви, пәки кьрә
бәр сери, йәки жи бәр келәка ви, е дьне жи сәре
хвә кьрә бәр келәка дьн. Һелма хвә бәрдан, бәри
гәдә дан. Гәдә кәтә хәва ширьн, ма һәта сьве.

Мире Бәҫлае рабу, да кылитә, чу дәре һәспа
вәкә. Ле ньһери. ве һәчар һәсна ве дог у һәвсар
сәре хвә шыртандьнә. виали-виали һелма хвә бәри
гәдә данә

Мир готә хәлама, гә—Көрә. вәрьн, го, дә һе-
чәка ви һьлдьн, бьвьн бьдьянә кәлфәта мьн. Бьра

ида хай бькэ. Нэшинэ ба дйа ви. Бьра ви у гиза мьн тэв хайкэ.

Дэ, ижар тэв нэв хай кьрн, мэзын бун ити, бе мёни шэш-нэфт сали бун. Дэ иди тэрка нэв, бе мёни, иди нькарбун бькьн. Харьна ван, рабун-руньштына ван йэкэ. Рожэке дэре мале эш у кэчьк сөкьни бун: Фэрх у Стийа Ал. Леньерин ве мэрик жела те; кёлавэк ве мьле виданэ.

Стийа Ал готэ Фэрхе:—Дьва, кь эв ренщберие дьгэрэ. Вэде шьване мала баве мьн тэмам буйэ, чька эз нэрьм пешие, ве нэвэ шьван?

Стийа Ал чу пешие, го:—Кёро, го, тэ чь дьгэри?

Го:—Эз хвэра ренщберие дьгэрьм.

Го:—Дэ вэрэ, баве мьне тэ бьгьрэ. Да пешие ани нат.

— Кёро, го, а дэ лелэ нэрэ диwana баве мьн.

— Э, го, эз ре ньзаньм.

Го:—Чьма, тэ кори, а ви дэргэйи вэкэ нэрэ.

Наве шьвин жи Хэлойэ. Дэре диwane вэкр, сэлам да щьмаэте.

Мир го:—Кёро, тэ чь дьгэри?

Го:—Эз хвэра ренщберие дьгэрьм.

Го:—Дэ нэде хвэ бькэ.

Го:—Эзе чь нэц бькьм, мире Бэглае, го, эзе нэфт сала нэрьм бэр пэзе тэ. Пэзе тэ шарэке щевн бинэ, шарэке бэрхе ви мебьн. Гёр бьхён, эз бьдэ, лынге ви бьшке, эз бьдэ. Бэрхе ви жи пайзе макефа бенэ бэран. Эш жи сале се сале мьн тэмам буне, эзе бэр пэзе тэбьн. Тэ гэрэке Стийа Ал бьди мьн.

Мир го:—Кёро, тэ дини, нэде хвэ бькэ, эз нэц бьдымэ тэ?

Го.—Ахыр гөр бьхвә, дьз бьхвә, чь бе сери, шавдыр эьзм. Ле гәрәк тō Стийа Ал бди мьн.

Мире Бәгдае леньһри, рокы-пива: «Кōро, һәфт сала һәрә бәр пәзе мьн. пәзе мьн шарәке щ-ви бинә, бәрхе ван гь ме бьн. Әв бәрх жи пайзе макерә бенә бәран; әв жи шарәке шеви биньн. Әв жи шарәке ме биньн. Әзе гиза хвә бьдьме».

Мире Бәгдае готә хōлама:

— Бежьнә шьване кәвн бьра сайа жьмара пез бьдьн, бьдьнә дәсте ви шьване мьни тәзә.

Шьване кәвн ледан чун ида. Ида шьване тәзә чу бәр пез. Шьване тәзә ида Хәло бу. Дә йеше Стийа Ал чь бу? Нивро пәзе бьһата дөна, ве ситьла хвә һьлда, әв Фәрхева ве бьчуна берие. Шьван ве пәз банийа нивро. Бериване ван тōнә бун; пәзе һәма хвә-хвә бькьшйа бата берие. Дә ве ижа пәз Стийа Ал бьдота; Фәрхе жи ве сәри бьгьрта. Дә ашьде сōре бун; дә ве лагьрди һәв бькьрана, бе мөни һәв рьмусана. Шьвен же кōмрәшикьр, шьвен го: «Щаньм, әв ньана ванә. Мире Бәгдае гиза хвә дайә мьн, әз гәбул накьм; тәзә әве сәри мьн дайнә, әв насәкьнә». Стийа Ал Фәрхе рабун чунә мал. Шьвен бемәнә кōлаве хвә дави, чу диwana мире Бәгдае шкйат.

Мир го:—Кōро, тō һати чь?

Го:—Әз һатьмә, го, гиза тә гә мьн фәда накә, әв бьразие тә дькәвьн кәф у лагьрдийа, һәма, го, иро чәнд рожә әз чумә бәр пәзе тә, бьнерә һәде мьн чь дькә, бьдә мьн, әзе һәрьм.

Мир го:—Кōро, иро һәрә бәр пез, Фәрхе кō иро һатә мал, әзе бәридьме, бьра ида нәе мала мьн.

Шьван леда чу; пәз бьр чу.

Фәрхе һатә мал. Мир гот:

— Көрө, тө щарәкә дьне руе мала мьн нэвини.
Гәдә леда чу, пос-посинә; һынгева вәчубу мала
хвә. Дәри вәкьр. Дйа ви го:

Көрө, лаво, тө чьма һати?

Го:—Хаде қәбул нәкә, го, апе мьн бәри мьн
дайә, һаһелә әз һәрьм.

Ма һәта сьве. Дьл дине гәдә бәрһәв нәда. Ма
һәта нивро, незикайа пәз һатьне, леда чу. Кәлош-
кәк феза бериеда бу. «Пәз кь һатә берие, чька
әзе һәрьм бьнерьм, һале Стийа Ал, пез дьвә чь,
чька пәзе бе берие, йане нае». Леньһәри шьван we
пәз жорда ани. Жорда пәз кәта, кьр-нәкьр, нә чу
берие. Стийа Ал рабу дәст авитә лынге мике. Әw
пәзе һәземәти щарәке қирчин пе кәт, жь берие рә-
ви, нә һат. Кьр, нәкьр, нәһатә берие. Кәзар һәйсьд
ми бу. Леньһәри, худанә сәр Стийа Алра авитийә,
Фәрхе һат бьбәщә. Фәрхе (Фәрхин) гот: «Әз вьра
кәламәке нөвөжьм, пәз берие насәкьнә», Гәдә we-
дәре го:

Хилә-хила ван тьштира,
Хәло авдайә, аве бира,
Хера мала хадер'а бьбума
Тирәмә'рәки бьчума сәр гәстила.

Го:—Хилә-хиле ван бьзьна,
Хәло черандийә тәрәзьна,
Хера мала хадера бьбума
Тирәмә'рәки бьчума сәр базьна.

Го:—Хилә-хилә ван мийа,
Хәло черандийә доре бира,
Хера мала хадера бьбума
Тирәмә'рәки бьчума сәр гөлийа.

Пэз пѣ берие бу, мум сэкьни, кьтък щикида
нэчу иди. Хэло сэре пез гьрт, Стийа Ала жи дот.
Тэмам пэзе хвэ дотьн; шире хвэ веда данин; бэрх
бэри мийа дан. Бэрх бэри мийа дан, бэрхэки щьнѳ
навда бу, жь нава бэрха тэрк бу чу, холе кэт. Стийа
Ал да пэй. Стийа Ал ведэре, ведэре ньзам кэвэр
бу, чь бу, пийа кэт, дэвэруйа эрде кэт. Фэрхе ле
ньһери Стийа Ал кэт: «Wэйле, го, хаде мала мьн
хьравкьри, чька дэсте we шкэст, лынге we шкэст».
Эви ведэре да сэр бэрхе, пэй бэрхе кэт, wэки
вэгэринэ. Стийа Ал леньһери—Фэрхе we дайэ пэй
бэрхе, го:

— Хаде мала баче мьн хьравкьре, пэз пѣ берие
нэдьсэкьни, Фэрхе ведэре бу, се кьлам гогьн, пэз
пѣ берие сэкьни, эз жи we кьламэке бежъм:

Эре, го, бэрхе мьни дэлало!

Эва сэх'этэкэ тѳ Фэрхе дьгэр'ини пышт у п'ало,

Бьмбарэк, бьзвьрэ wэрэ,

Мака тэ we нава һ'оза мийа к'алэ-к'алэ.

Бэрх гьшт-гьшт лист һат к'этэ бьн мака хвэ.
Эw шьване дьн—Хэло го: «Иди, хаде мала мьн хь'
равкьри, эw зьмане пез жи заньн. Пэз пѣ берие
вэдьсэкьни, Фэрхе ведэре кьламэк гот, пэз сэкьни.
Бэрхэк нава мийа рэви, эwe ли кьламэк гот, бэрх
һат к'этэ бьн мака хвэ,—эве тэзэ мьн бьсэкьнэ, эз
һэръм ба мир шкйаткьм». Шьвин диса кѳлаве хвэ
авит чу. Хэло чу диwана мире Бэгдае, дэри вэкр.
Мир го:

— Кѳро, тѳ диса һати чь?

Го:—Щаньм, гиза тэ мьн насэкьнэ: пэзе нивро
мьн анибу дэна, бьразие тэ һатбу кэлошка, мьн
кр у вэкр, пэз нэдьчу берие, ведэре рабу кьламэк
гот, пэз ведэре бу мум сэкьни; йэк щикида нэчу.

Зьмане пез жи заньн. Әу ма һата мә бәрх бәрдане.
Бәрхәк нава пезда тайа бу, қиза тә кыламәк гот,
бәрх һат кәт бьн маке. Әве тәзә мьн бьсәкьнә. Бь-
ра, мьн чь черандийә, һәде мьн бьдә, әз һәрьм.

— Көрә, го, һәрә бьгижә пезда, дө көрә мьн
һәнә, әзе пешиеда бьшиньм, бьра лехьн, бькөжьн.

Стийа Ал Фәрхева чунә нава баґе Төркьри.
Һәрдө көрә ви һатьн. Мир готә көрә хвә:

— Көрә, шуре хвә гьредьн, ве сәһәте һәрьн
көрапе хвә лехьн бькөжьн.

Әве тә ледан чун. Ленһерин Стийа Ал Фәр-
хева дәстгәрдәне ве хвәра нава бәґда сәйранмиш
дькьн; кеґ дькьн. Стийа Ал шарәке сәр мьле хвә-
да зьвьри, ленһери, ве һәрдө бьре ве ве шур
авитьнә мьле хвә. Стийа Ал готә Фәрхе, го:

— Бьре мьн һатьн, ве тә бькөжьн.

Фәрхе го:—Кале мьне чава бә?

Стийа Ал го:—Дә тө вьра бьсәкьнә, әз пешиеда
һәрьм. Го, вәлләһ бьре мьни мәзьн һакә, бьре мьни
пьчук һәвәки динә.

Стийа Ал һатә пешийа ван го:

Бьре мьни мәзьни, чьда аґьли-к'әмалә,

Сөр'а әвине ве ль балә,

Го, Фәрхе нәкөжьн бой хатьре хушка хвә Стийа Алә.

Бьре пьчук го:—Веда, әз лехьм бькөжьм, лама
баве мә әм шандьнә, әм лехьн бькөжьн.

Стийа Ал го:

Бьре мьни чьда динә, бьре мьн,

Сәүдәсәри аґьл серида гөнә,

Го, мьн газн рәбе аләме кьрийә,

Хаде к'ок'а вә бәлки бьґәлине,

А ль сәр Хәло бьминә.

Бьре вейи мэзын готэ бьре хвэйи пьчук, го:
— Бьра, эва гиза бькөрэ, ньфьрие we ньфьри-
на, дөае we дөанэ, we кока мэ жи бьдэлэ, сэр Хэ-
ло бьминэ.

Өван пышта хвэ дане, ледан, һатьн. Бьре мэ-
зын го:

— Чьра әме кӱрапе хвэ бькӱжьн?

Шьвин wedәре дит, һәрдӱ бьре we зьвьрин,
нэ кӱштьн. Wedәре кӱлаве хвэ диса авит, Хэло
һатэ диса ба мире Бәгдае шкийат:

— Хаде, го, дин-дәвләте тә зедәкә, тӱ сәр
мын дькӱни, кӱре тә ледан чун; гиза тә пешийеда
һат, ньзам чь жерә гот о нәкӱштьн. Ледан һатьн.

— Кӱрӱ, го, тӱ ледә һ.рә, го, әзе хвә-хвә
һәрьм.

Мире Бәгдае рабу да шуре хвә бәр багда леда
чу. Стийа Ал леньһери баве we һат. Стийа Ал го:

— Фәрхе, го, хаде мала тә хьравкә, баве мын
һат.

Го:—Ле һале мыне чава бә гәло?

Гот, го:—Гьли-готьн бәр баве мын навьн, we тә
бькӱжә.

Го:—Ле әз чава бькьм?

Го:— Бьрәвә, һәрге тӱ рәве хьлаз би, йа на we
тә бькӱжә.

Гәдә wedәре чьрпә банзда, мир шур кьшанд
да пәй. Гәдә рәви. Әви да сәр. Wәкә чар зьлама
дәра һан шьвйа бун; гәдә хвә легьрт. дьчу, дьго:
«Бәлки әз һәрьм нава вана, хьлаз бьм»: Тьрса мире
Бәгдае әв жи дьрәвийан. Халәки Фәрхе һәбу, наве
ви Усьв бу. Куча хале ви раст кәтә бәр. Мир да
сәр, ранезкайи мала хале хвэйи Усьв кьр, дәргә
вәдьр. Усьв һәйате сәкьни бу. Фәрхе рәви, хвә авит
әз

пъшт хале хwэ, го: «Хало, бой хаде, мире мьн бь-
кѳжэ». Мир дэргэ вэкър, шуре тэзи дестда, Усьв
готэ мир, го:

— Тѳ уд наки (шѳрм наки) тѳ дайѳ пѳй ви
гэдѳйи?

Го:—Веда, эзе бькѳжьм.

Го:—Эз Усьвьм, го, эзе миртийа тѳ дурхьм,
хѳрѳ сѳр намуса хwэ бьсѳкьнѳ, йане на, тѳ дѳсте
мьн хьлаз наби.

Го:—Дѳ бьра хѳрѳ, го, гѳрбана тѳвѳ, вѳллѳй
мьне бькѳшта, мьн да хатьре тѳ.

Ижа ѳм хѳрьн сѳр Стийа Ал. Стийа Ал жь кѳр-
ба дѳргистие хwэ кѳтѳ кѳчьке, дѳри хwэ гьрт, пѳ-
ше ве шѳв-ро гьри. Дѳ ашьде сѳрѳнѳ, го: «Гѳло, ѳз
чава бькьм, хаде, чѳве мьн чѳве дѳргистие мьн кѳ-
вѳ». Дѳ хушке вейѳ дьн хѳбун, гази хушке хwэ
кьрьн, го:

— Жь бой хадейѳ, иро чаре кѳрѳпе вѳйѳ чуйѳ,
ѳз сѳвдѳсѳри бумѳ, го, гѳрѳке хун мьнрѳ бен, ѳм
хѳрьн сѳр канийа хьнда мала Усьв, бѳлки чѳве мьн
пѳкѳвѳ, йан на эзе бьмьрьм.

Хушке ве готьн, го:

— ѳв дѳргистие тѳ ѳсайи бѳдѳвѳ, тѳ дьнѳли?

Го:—Вѳке чѳве вѳ пѳкѳвѳ, вѳке хун бьвиньн,
дѳвѳк хун бѳр мьн бьгьрьн.

ѳв хѳрсе тѳ рабун, хѳрсе хѳв гьрт, чунѳ сѳр
кание—канийа хьнда мала Усьв. Фѳрхе сѳр ѳгѳха
мала хале хwэ сѳкьни бу, го: «Щаньм, ѳва хан
Стийа Алѳ, ѳве дьн жи хѳрдѳ хушке венѳ». Гѳдѳ
го: «Шькьр ве гавѳрѳ, мьн диндара Стийа Ал дѳса
ди, дѳ бьра ижа, го, хаде рѳйѳ мьн бьстинѳ». ѳве
тѳ жорѳда пѳйа бу. Фѳрхе бѳр вѳн леда чу. Чу сѳр
кание. Хѳрдѳ гизѳпе вийѳ дьн дьлѳки на, хѳзар

дъли гэдэ һэбандын. Го: «Бэдәүе ва жи дънийәеда һәнә»? Хушка вейә мэзын къламәк гот, го:

Өз викъм һәқ хадейә!
Wәки әз вәкъм дө бышкошке п'есирейә,
Әзе мьрие һ'әфте сали дәрхым жь т'ьрбейә.

Хушка вейә майин го:
Өз викъм, һәқ хадейә!
Өз жи wәки вәкъм дө һә'в бышкошке п'есирейә,
Әзе һ'әщийә вәгәр'иным жь һ'әщейә.

Стийа Ал леньһәри һәрдө хушке we бәр гьртън: «Өв чь дьвезьн»? Стийа Ал го: «Wәлләһ, әзе жи къламәке бежым, чька хаде чь дькә». Стийа Ал го:

Гәли хушка, щие әм ле сәкьнинә щики бәр'ожә,
Wәки әз вәкъм дө һ'әв бышкожә,
Мьн гөман һәйә, әзе онда бькым шәwqә һив у рожә.

Фәрхе го: «Әз чава кьм? Тәлитәнгиа мьн у Стийа Ал бәр һәвда дийә, әзе къламәке бежым, чька чава дьвә»? Го:

Әзе дькым һәр'әмә малә,
әзе wә һәрсе қизапар'а дьвезьм бь зарә,
Көла дьле мьн, кована дьле мьн Стийа Алә.

Әва һәрсе қизапе wi бьра һәв бьгьрын у һәрьн, бьра Фәрхе бе мала халә хwә.

Стийа Ал леда чу. Диса кәтә кочка хwә, рое тō кәси набинә. Шәв-ро пеше we гьрийә, дәрде дәргистие хwә.

Әм бен сәр Фәрхе. Ма һәта әваре. Әваре халә wi жи һатә ода хwә. Әваре щи данин: Фәрхе кәтә нав орған-дошәка. Әw жи разә, халә wi башqә, әw жи башqә. Бу нишәв Фәрхе дина хwә дае, халә wi ахинәкә дса һатә wi (һәзәркьр), пеле хунә кәтънә

зьке ви. Го: «Әзе дәнг хале хвә бькьм, же пьрс
кьм, чька чьра ахини һатә». Дәнг ль хале хвә
кьр. Го:

— Хало, равә!

Го:— Көрә, тә чийә, тө һаһели әз разем?

Го:— Вәллә, ахинәкә өса һатә тә, чька бьнер
ахини чьра һатә тә, кәла тә чийә? Го, хало, дьвәк
ба щанә тәда һөввә?

Го:— Мавә, мал-мале мьн зөфтър тәнә. Чьма ба
щанә мьн һөбә? Вәки ба һөбуяа мьне быда дохтьра,
хвә сагкьра. Го, халәки тә мьн мәзынтър һөбу, на-
ве ви Мир Аладинә Әва һәфт сале шийә чуйә.
Ишәв мьн хәвна хвәда дийә, әв ахпинәк бу һатә мьн.

Фәрхе го:— Вәки өсанә, хәв хәма мьн. әзе
ишәв сәре хвә дайньм, бьзаньм хале мьн кәйә.

Го, гәдә хәвна хвәда ди, вәки хале ви шә-
һәре Шерваеданә. Вөдәре миртиә дькә. Мирә. Хале
хвәра го:

— Хале мьн чуйә әскәрие, Мир Аладин, топ мьле
ви кәтийә, һәрдә мьле ви анишкеда фьрандийә.
Һәрдә мьле хвә анишкеда зәр чекьрнә. Го, вәлләһ,
сьве ба тә насәкьньм, әзе һәрм ба хале хвә.

Сьвә рон бу, гәдә рабу сәр чөвә хвә шушт,
да шьвәкә, дери́ва дәркәвә.

Хале ви го:— Көрә, төе кәда һәри?

Го:— Әзе һәрм ба хале хвә, әз вьра насәкьньм.

— Көрә, го, дьвә тө дин буйи? Го, тө чь зани
шәһәре Шөвраә ль кәйә, вәки тө һәри?

Го:— Әз заньм кәйә. Го, әзе һәрм.

Хале ви ньһәри ве һәрә, насәкьнә. Хале ви
ньһәри шаһьлә, фәм накә Рабу жера һәспәк зия-
кьр. һәспе ви дәрхьстә дәрва, хөршин тәркуйа ви
гьреда, го: «Әв гәдә нә сәрвәхтә». һьнә һәрә кьрә

хõрша ви; нан, эмек тәркуйа ви гьреда у да гэдә, го: «Wөрә». Гэдә чу. Зэнгуйа ви гьрт, гэдә сйарбу го:

— Лаво, дә һәрә, хаде оґра тәра бә иди!

Фәрхе һәфт рожа ажот тәмам. Тõ шәһәр нәкәтън сәр ре. Гэдә õса бьрчи бу, дә ида қõдуме ви тõ-нәбу хвә сәр пышта һәспе бьгьрә. Дә һәфт рож нә нан харийә, нә ав; ти, бьрчи у ньзанә тәркуйа ви-да жи нан һәйә. Хале жера данийә, ле нәготийә. Һәспе бьн вида жи õса бу, мәрвь пьфке, бьн пьфа мерьвда лькәвә, го: «Хера мир мьразара шәһәрәк расги мьн бьһата; мьн һәспе хвә бьфрота, бьда кәри нан бьхара». Wәхтәки дағли нава шәһәрәки бу; бәри әваре чу расти фьрнәке һат, готә фьрнә-чи, го:

— Һун һәспе мьн накьрьн бь нан?

Го:—Әме бькьрьн.

Го:—Нанәки бьдьнә мьн, әзе бьдмә wә.

Го:—Әме кәрики бьдьн, го, чь теда майә, һәспе дькәвә.

Го:—Хаде мала тә авакә, әзе кәрики чава бь-дьм?

Го:—Хаде мала тә авакә, го, чь теда майә, го, әме сәре ви лехьн, чәрме ви сәр бьшььртинын у шәндәке ви бьльнә са, го, чи мәрәнә.

Гэдә го:—Wәки әз бьмьрьм жи, әз надьмә кәри нан.

Гэдә жь вана дәрбаз бу; һәспе хвә нәда. Ажот, хеләке чу. Ле ньһәри we се-чар мәрвь кьвава че-дькьн; шиша кьвавава... «Ә, го, хаде зани, әзе бь-дьм ван кьвава, бьхõм». Готә ван, го:

— Һун һәспе мьн накьрьн, чәнд шиш кьвав бьдьнә мьн?

Го:—Әме бькьрьн! Кõро, го, әм чәнд шиша бь-дьнә тә?

Го:—Дō шиша бьдън, эзе бьдъмэ вэ.

Го:—Wəллəһ эм дō шиша нальн; тьшт һəспе тəдэ нəмайэ, эме шишəке бьдънэ тэ, дьди бьдэ, нади, тō зани.

Жь вана дэрбаз бу, чу, го: «Wəки эз бьмьрьм жи, эз надьм». Ажот нава шəһэр. Дэркəт чу расги чайр-ке һат, дина хw+ дае we каник ведəрейэ. Леда, го: «Хаде занэ, эзе сəре ве кание пəйавьм, го. һəла хаде мьн стəндийэ, хō рьсде ви һəйwани һəйэ». Зине wi же шьдътанл. Дина хwэ дае, хōрщək we тэркуейэ. Дəре хōрще вəкьр: чəвə дəре хōрще вəкьр; we тьжи лəше кəвəр-н, һəвлэ, гəште соркьри тьжи, эмак. Го: «Хало, хəде мала тэ хьрав кэ, тэ нан wəки дадани, тэ чьма мьнрə нəдьго, го, һəспе бьмбарək, нəчэ, хwəрə бьчєрə, хаде рьсде мьн жи гиһанд, е тэ жи. Нəтə тō нəий сəр бəнга хwэ бəре, эз тэ сйар навьм». Гəдэ хōрщə хwэ һьлда, чу сəр кание, сəр чəвє хwэ шушт; жь хōрще нан лəрхьст хар, qəлутє хwэ кьшандэ сəре хwэ, хwəрə сəрє кание пəлда. Нəр хаде занбэ, ньзам чəнл рəжə пəлла, wəхтəки банзда сəр хw+; сəр чəвє хw+ сəр кание щан кьр; пəри нане хwэ хəр, дєна хwэ да һəспе, чь бьнєрə: һəсп əсə дузлəмиш буйэ, чəвə кō мал сйарбуйэ, дисə əсанэ. «Э, го, шькьр, ве гəвєрə, һəспе мьн рьнд буйэ». Рабу бəр бь һəспе чу, wəки һəспе бьгьрə бинэ. Чу бьгьрə, һəсп рəви. «Ло, го, бьмбарək, тəе кōдэ һəри, го, бьмбарək, нə бьһəе тэ бубу кəри нане фьрнєйэ». Гəвə əсə го. һəсп сəкьни. Дəст авитэ бьжуйа wi, ани бəр кание, тəмьз-дəлал штəвək дае; тимар кьр, зине wi лекьр, тəнге wi шьдандьн; хōрщə хwэ тэркуе гьрєдэ, сйар бу, ажот чу.

Wəхтəке ажот, дəгли нава шəһэр Шервəе бу.

«Гәло го. эзе кӧда һәрм кәси нас накъм». Маләкә пирәке ведәре бу; һәма ажотә дәрә мала пирьке, ль дери да. Пиркәкә бәләнгаз же дәркәг, го:

— Дйа пир, тӧ меванафа чавани?

Го:— Лаво, вәлләһ, меван меване хаденә, ле щие мьн тәнгә; щи тӧнәнә.

Гәдә дәрхьст зерәк дае, го:

— Щие дьлани тәнгә, дйа пир, го, эзе се рожа ба тә бьминьм, го, эз хәрибьм, эз яьзаньм кӧда һәрм.

Пирьк чу һӧндӧре мала хвә: һәспе ви кьшандә һӧндӧр, бьр чу қӧлчкәки һәспе ви гьреда. Пьрти хьсила ве кәвньк һәбу; рахьст ведәре, гәдә чу сәр руньшт. Се роже гәдә ведәре тәмам бун. Гәдә, нивро бубу, гама нивро, гәдә дәрә мале руньшт. Әви дина хвә дае, кь хале ви Мир Аладин вәзире хвәва ве тен. Әви хале хвә нас кьр; хәл гава чәв пе кәт, дьл-ки на, һәзар д-ли һәбанд. Әви занбу әв һьсла мала ванә. Наве вәзире ви Сьмо бу.

Вәзир го:—Мала тә авабә, тӧ чь ви гәдәйи тьма буйи, бьльв әм һәрн.

Го:—Вәлләһ, һӧба мьн ӧса кәтийә дьле ви, әв бьвә-нәвә, әв һьсла мала мәйә.

Го, гәдә леньһери, дина хвә да Сьмо, Сьмо һәһелә хале ви лебьсәкьнә, гәдә ведәре кӧламак гот, го:

Авр'уе Сьмо авр'уе шер'н,

Һәһелә Мир Аладин харзие хвәйи Фәрхе бьнер'ә.

Го, мьн хәвна хвәда дийә, —

Һәрдӧ мьле хале мьн анишкеда зерн.

Мир Аладин готә Сьмо, го:

— Тӧ зани, мьле мьн һәрдӧ анишкада зерн?

Го:—на!

Го:— Бәрдәстәки мьни баш һәбу, Мир Аладин дьвежә, го, дәсте мьн зәрбун, нә дьчун, нә дьһатьн, го, әви бәрдәстие мьн мьштька мьн дьһеча дьда мьн, хәлге һәу занбу, әзи кәбарьм, го, чьҫа харьна мьн һәбу, әви дьда мьн. Бәрдәстие мьн эварәке щие хвә у мьн лани. Го, әз гәләки бәр хвә кәтм, мьн дьгот мьрьн жь ви һали четьрә, го, әз разам, сьве рабум, мьн леньһери рәһ бәр дәсте мьнда һатийә; һьлипечие мьн дьчьн у тен.

Ведәре гәдә рабу, бу кәринийа ви, хвә авитә һесира хале хвә.

Хале ви го:— Лаво, дә кәрәмкә, әм һәрьн ма-ла мьн.

Гәдә го:— Әз наем, хало!

Хале ви го:— Лаво, тә кә дьмини?

— А, го, әз ве малка һандамә.

Го:— Лаво, әзе чумә мал, әзе дә хәлама быши-һьмә пәй тә, ледә вәрә.

Леда чу мале; дә хәламе хвә шандьн; һатьн пәй гәдә. Хәламе ви һатьн пәй гәдә. Диwana ви тьжәйә. Сьмо го:

— Диwane, го, нака харзие Мир Аладине бе, сьлаве бьдә вә, гә йәк сьлаве нәдә, го, Мир Аладин дьве «Харзие мьн гәләки кәмалә».

Ижа гәдә хвә-хвә сьлава хвә кь һьлда, «Щие орта һәрдә кәрхале мьн, әзе һәрьм ведәре рунем», чька харзие ви ве форме дькә, йане на?

Хәлам чун гәдә аинә диwane. «Сәлам-әлекьм,—го, гәли мьщльсе». Йәки сьлава ви вәнәгьрт, хвә-хвә го:— «Әлекьм-сәлам, харзие Мир Аладине, щие тә ве орта һәрдә кәрхале тә, кәрәмкә руни».

Мир Аладин готә Сьмо:

— Мьн нәго, харзие мьни адыли кәмалә?

Сьмо готә Мир Аладине, го:

— Тө дьвежи, го, эз қәбул накъм.

Мир Аладин го: — Сьмо, го, һәрә бежә малә, го, бьра нанәки тәмьз чекьн биньнә диwane. Нан чекьрн.

Сьмо гот кәвания, го:

— Ләнгәрийа харзе Мир Аладин кьфшкьн, го, башқә дайньн.

Анин, ләнгәрийа ви бьнида сол-бьзмаре һәспа данин; тьжә сәр бьрьнщ кьрн сәр ван бьзмара, го: «Әве ләнгәрие шаш нәкьн. Мир Аладин дьве харзие мьни ағыли—кәмалә, чька те дәрдьхә, ане на?» Бьрн, го: «Көрә, ләнгәрийа харзие Мир Аладин башқә бьдьянә бәр ви». Щьмаәт һатә сәр нин. Әв нәһат сәр нин: Фәрхин нәһат сәр нин; нан нәхар.

Мир Аладин го: — Кәрәмкә, вәрә сәр нин!

Го: — Хало, эз нан нахөм һәта эз кәламәке нә-
вежьм, нан нахөм, гәдә го:

Хало, эз викъм һәр хадейә.

Вәзир Сьмо мьн дьгәрә ван фәнанә.

Тө вәрә бьнерә,

Го, бьне ләнгәрийа мьндә солбьзмаре һәспанә.

Гәдә дәсте хвә лехьст вәлгәрәнд: тәмам сол-
бьзмаре һәспа.

Мир Аладин го, го: — Чаванә, го, мьн нәго, хар-
зие мьни ағыли кәмалә.

— Ә, Сьмо диса го, эз қәбул накъм.

— Вәзир, го, эз тәра дьвем һәрә ләнгәрикә
баш чекә бинә харзие мьнра.

Ләнгәри бьрн чун; бьнида кьшмиш, какле гуза
данин у сәрда диса бьрьнщ рокьрн. Ләнгәрийа
ви анин данин бәр.

Халә ви го: — Лаво, кәрәмкә сәр нин, нан бьхвә.

Диса го:—Өз нан нахөм Кэта кыламэке нэне-
жым, го:

Өз викым һәч хадейә,

Өзе ве мыщлиседа бежым пьрса растиейә,

Вэрын бьнерьн Сьмо бьне—

Лэнгэрийа мында данийә к'ышмиш. какле гузанә.

Щьмаәге нане хвө хар; нане ван һылдан; нан
бьрын; ма Кэта эваре. Эваре әв у хале хвө дивана
хвөда разан. Эваре ньвине ван анин, щие ван да-
нин башқә-башқә Өве тә кэгьн нава щ'йа разан.
Шэв хеләк чу; ле ньһери ахинәк һатә ви хале ви
жи: бу ах-аха ви. Фэрхе го: «Хале занә, көләкә ви
жи һэйә, әзе дэнг лекым, ракым, чька көла ви чи-
йә». Дэнг ль хале хвө кьр, го:

— Хало, ща равә сәр хвә'

Хале ви рабу, го:—Көро, тө чь дьвежи?

Го:—Хало, вәлләһ ахинәкә өса һатә тә, мәрвь
дьве хун кәтә нав дьле тә. Көла тә чийә, мырә
бежә?

Го:—Лаво, көла мын кәс нькарә дәрманкә, го,
тө зани көла мын чийә? Го, хөламәки мыни баш
һәбу; го, багәки мыни шәһәр дәрә, го, ведәре, чьда
һоринә тенә ве, го, әви дьго: «Һа иро әзе йәке
тәра биньм, һа сьве», нани.

— Ә, го, хало, хәма мәкә, әзе сьве тәра һорие
биньм.

Го, сьвә ле сафи бу.

Го:—Хало, дә равә, пешийа мын кәвә. Тө рь-
мәке мырә бинә; бьви нава беғ.

Чун нава беғ. Хале ви го:

— Қама нивро дьвә пьрә-пьрә ван. Тен нава
беғ, пәйа дьвьн.

Кәвзәки мәрмәркьри орҫа беғда һәбу.

— Хало, го, тө һөрә иди, кәнге топа нивро чу, тө бь дәф, бь зөрнә, бь сгар бейи дәре бег.

Гәдә рьма хвә гьрт, гәдә кока да-әке шарәке леньһери. Бу һьрә-һьра кәвотка ль сәре дарә пәйа бун. Жорда пәйа бун, лбасе хвә авитьн кәтьн һәвзә мәрмәркьри, кәтьн, дәркәтьн. Әве тә чәкале рьме авитә йәке, шашкьр ани бал хвә. Әва тә рут-тәзи һәвзеда ма, һорийа тә. Һорие го:

— Бой хатре хале бә, го, тө чь бәндәйи. Го, посте мьн бьдә, ахрие әз бум рьсде тә. Го, шикида начьм.

Кьнще ве рабу дае. Әве хвә кьр; гәдә рабу, в'шк қитька дәсте ве гьрт, вәки нәчә. Әви кь дәсте ве гьрт, бу гьрмина топа нивро. Мир Аладин бь дәф, бь зөрнә у бь сиарава һатә дәре бег.

Һорие готе, го:—Әв чь дәфә, әв чь һәвалә?

Го:—Мьн тө хвәра нани.

Го:—Хера мала хадера, тә зу мьнра бьгота, мьн тө бькьрайи ав. Тө бәрдайи, го, ньһа сера мьн бәтал буйә, го, ле тө мьн кьра дьви?

Го:—Әз тә дьвьм хале хвәра.

Әви ани, дәсте ве гьрт, кьрә карете; да Мир Аладин. Стияа Ал һежа кәтә бире. Дарәк ведәр бу; бәр дарә фьри кәт; ви али-ви али сәр келәк зькопьшт қольби. «Ах кәла Стияа Ал, ах кәла Стияа Ал». Иди нәһьш кәт бәр дарә, бу һьрина се кәвотка һатьнә сәре дарә, феза вида. Йәсе готә йәке:

— Чь ль ви қәвмийә, ва кәтийә бәр дарә. Дәф, зөрнә, саз, һал-һәвалә ви чийә?

Йа дьн готе, го:—Хайе, тө ньзани, го, әв Фәрхейә, харзие Мир Аладинейә, го, дәрде Стияа Ал кәтийә ве рожеда.

— Э, го, Стийа Ал ѓса бэдэwэ?

Го:—Стийа Ал бэндэйэ, эм хоринэ, го, хера мала хадера мьсгалэк бэдэwийа we мэра һэбуяа,

— Ле, го, агрийа wi we чава бэ?

Го:—Хwэ—хwэ хонэдайэ, го, бьра равэ кагэзэке бьньвисэ Стийа Алра, wэки эз шэһэр Шешрае фь-римэ кэтэмэ жь бона тэ.

Гэдэ рабу го: «Кöла сале мьда һатэ, эз лап öнда бум; чава бу, хwэндьне, қөлэме заньм, теда ньвиси. «Wэки тö рожеда нэгьһижи мьн, эзе бьм-рьм». Ньвиси, авитэ wedэре. Кэвотка һьлда «Йа аллаһ», һьлдан бьрын. Бьрын акушка Стийа Алда авитьн. Стийа Ал кагэз һьлда хwэнд, леньһери Фэрхе ль шэһэре Шешрае бэр даре кэтийэ: «Wэки тö рожеда нэгьһижи мьн, эзе бьмьрьм». Стийа Ал го:

Рэби, тö бьки фэрварэ,
Постэки кэвотка мьнра бьки харэ,
Бэлки эз иро Фэрхера бьвм һэвалэ.

Посте кэвотка кэтэ стöе Стийа Ал у һэwабьр бу. Ро һэма дэв-дэви ава ль бэр сэре wi дани; постэ хwэ ль келэка хwэ дани. Фэрхе нэһьш кэтбу. Сэре wi һьлда да сэр чока хwэ. Щарэке чэве хwэ wэкьр, ле ньһери Стийа Ал we ль бэр сери руньш-тийэ. Дина хwэ да сьфэте we; сьфэте we хэйдийэ; нола бэре нэмайэ. Го:

— Стийа Ал, эзе гьлики тэра бежьм, дьле тэ нэминэ. Эзе дьнерьм сурэте тэ хэйдийэ сэр форма бэре нэмайи, го, ньзам, шьвин тö рамусайи?

Го:—Мала тэ хьрав нэwэ, wэке шьвен эз раму-сама, чьма эз ага ёрд льһатьм?

Гава ѓса гот, ль Стийа Ал кэт эw хэбэр о Стийа Ал сэре wi дани; пост ль хwэ кьр у һэwа-

бър бу; щида һышт у чу. Эви рабу, го: «Хаде ма-
ла мьн хьравкьро, ле Стийа Ал дэсте мьн дэркэт,
мьн чь йэк сәре хвә кьр». Рабу, ван дәра дарәк
кәтә дес: у ль пөй Стийа Ал кәт. Ре нивикьр,
щарәке теле спи кәтгн руе ви; рудан ле дьреж
бун. Чү гьһиштә пәре шәһәре хвә, леньһери we
дө-се гәдә ль ведәре ль һәв щьвйанә, кап дьлизьн,
ль гәда һа тьма бу.

Гәдә го:—Апо, тө чьма һа ль мә тьма буйи?
Го, һа һәрә, хера Стийа Ал дьдгн, һәрә хере бьхвә.

Қөдуме ви лап шкәст, го:

— Дә, әв гәдәнә,—хвәра го, әз хвә бьгьһиньм
малә хале хвә.

Дәргә вәкьр, го:—Сәлам әлекьм, хало!

Хале ви ль өрҫа һәйате сәкьни бу, го:

— Әлекьм сәлам, сәр чәва бейи, сәрсәра, го, тө
чьра мьн гөнәкар дьки, тө мьнра дьвежи хало, тө
рисһии?

Го:—Хало, нә әз харзие тәмә, тө мьн нас наки,
мала тә хьрав нәвә? Го, хало, тө мьнра бежә Стийа
Ал мьрийә, йане сағә, һатийә, йан нә һатийә?

Го:—Wәлләһ, про се роже вейә һатийә, го, ча-
ва гьһиштгийә щи. мьрийә.

Гавә дса гот, Фәрхе һәма щида кәт, го:

— Хало, бьдә хатре хаде, дэсте мьн бьгьри
бьвә сәр ырба Стийа Ал.

Хале ви дэсте ви гьрт, бьр чу, бьрә сәр ырбе.

— Дә хало, тө ре бьгьрә һәрә малә,
Тө мьн у Стийа Алра чекә табутәкә
зә'ф дәләлә,
Һ'әта тө бейи, бәлки әз Стийа Алра
бьвьмә һәвалә.

Хале ви ре гьрт дьчу малә,
Чекьр табутәкә зә'ф дәләлә.

Нәта хәле ви тәбут ани, әви жи сәре хвә дайя сәр тәрбе, тәғдир буйя. Хәле ви тәрба Сти-йа Ал вәкыр; һәрдө, кырә тәрбеда о һәдкыр, вәшарт...
Иди әв бу, кәта бу.

Гот: Тәфуре Дук'о, 80 сали, нәхвәнди, мәһәмди, һәше-ри. Тәфур жь гөнде Қорьбогазейә, сәр нәһ'яа Апаране. Занә «Мәме у Зине», «Сиабәнде Сьливи» у гәләке дьне.

УСЬВ У ХӘЗАЛ

Вәхтәке Усьв шьване ағаки бу; һәфт сала бәр пәзе ви бу.

Қизәк ағе зәф бәдәв һәбу, навә ве Хәзал бу.

Хәзәле у Усьв һәв һызькырһн у һәрчө али-йада жи һызькырһн һәбу, ле Усьв нәшербу, тәрса ағе хвә бәйан бькыра, чьмкө әв ағайи хунхөр бу, ләма жи Усьв нькарбу Хәзалера хәбәрда. Жь гөнде щинаре ван, жера дьготьн гөнде Мәһмуд аға, кәрәки Мәһмуд аға һәбу, навә ви Нәсэн бәг бу, у рожәке Мәһмуд аға һатә мала бәве Хәзәле, вәки Хәзәле бьхвәзә кәрә хвәра. Бәве Хәзәле соз да, вәки Хәзәле бьдә кәрә ви.

Вәхта Хәзәле әва йәка бьһист, гәлә бәр хвәкәт, пьрчөкыри бу.

Пәзе нивро һат бәла бу, Усьв чу алие мале, гази кәванийа кыр, го:

— Вәрһн, пез бьлошьн.

Кәвание бәроша берие һьлда, чу бәр берие у гази кыр:

— Хәзал, вәрә, пез бьдә берие!

Хәзал һат, Усьв сәре пез гьрт, Хәзәле жи пәзда бәрие, ле һәргав Хәзал әшқбу у лақьрди, һәнәк

дъкърын, дькөнийа, шадьбу. Усьв ле ньһери Хэзалә мөдәкьрийә. Усьв готә кәвание:

— Иро, Хэзалә чьма мөдәкьрийә?

Кәвание гот:—Баве Хэзалә соз дайә Мәһмуд аґа, ые Хэзалә бьдә көрә ыи, Хэзалә бьһистийә, ләма жи мөдәкьрийә.

Гава Усьв әва гьлийа бьһист, шәват кәтә дьле ыи у дөшьрмиш бу, рәнге ыи лола гөләке чьлмьси. Пәз тәмам дотьн, бәрх бәрдане у бәрх кьис кьрын. Усьв дьзива Хэзаләра гот:—Хэзал, әзе тә бьрәвиньм, ыәки тә бейи.

Хэзалә гот:—Усьв, чава әз нәем, тә әсә әваре ыәрә мьн бьвә.

Хэзал чу мал, әве дьзикава тьвдарәке хвә дит, ыәки әваре һазьр бә, һәта Усьв те ые дьвә.

Усьв пәзе хвә чәранд һәта әваре, әваре пәз бьрә гөһәре у пәз тәслими йанчие хвә кьр, гот:

— Тә мьрати пез бә, һәта әз дьчьмә нав гөнд, шьхөле хвә дьвиньм у әзе бем!

Усьв һатә нава гөнд, хвә әгләкьр, кө гөнд тәмам бьстәдьрә. Дина хвә дае, ыәки гөнд тәмам стәдьрийә. Чу бәр дәре аґе хвә сәкьни. Хэзал жь һөндөр дәркәт, һур-муре ые дь дестда, гот:

— Усьв, зукә, рекәвын, һәла кәс мә нәһәсийайә!

Усьв һур-мур жь дәсте Хэзалә гьртьн, гьртә дәстәки хвә, бь дәстәки жи дәсте Хэзалә гьрт у жь гөнд дәркәг. Усьв у Хэзал пьр чун, һәрке һьндьк, Хэзалә гот:

— Усьв, гәрәке тә мьн бьви шыки өса, ыәки баве мьн не ызанбә, һәрге шые мә занбә, әве бе мә бькөжә

Усьв гот:—Хэзал, тә фькара мәкә, әзе тә бьвым шыки өса, ыәки кәс ызанбә шые мә!

Хэзале гот:—Төе мө бьви кө?

Усьв гот;—Өмө һәрһнә чйае Шэнгале, әw щики хали мешәйә.

Усьв Хэзал бьр чйае Шэнгале, әви гәликида шкәфтәк хвәра дит. Әw у Хэзал пекәтын һөндөре шкәфте, тәмьзкьрын у хвәра тета ман. Усьв һнә дар жь мешә анив, һәвва да мьхкь, ьне, дәрики чук чекьр да бәр дәре шкәфте. Усьв дөшьрмиш бу, гот:

— Хэзал, идарә мөра лазьмә. Усьв бь кьрин, һәрке бь бәрәвкьрын, әви нав гөнда нан дани хвә у Хэзалера, бь ви щүрәйи һәрдөа әбура хвә дькьрын. Әwana хвәра чарбәрәк чельрыи, харьна хвә сөр чедькьрын. Роке Усьв у Хэзале хвәра хәбәрдан. Хэзале гот:

— Усьв, wәки әз нәһатама, баве мьпе әз бь-дама көре Мөһмәд аға, ле мьпе хвә бькөшта, чьмкө мьн нькар бу дәст көре ви мьрдәрда дәрбаз кьра. Иро әз һөндөре шкәфта гөвьрида зәф шамә у әш-қьм, төк нә лазьми ван хунхөрамә. Усьв щан, тө мери у хәбатчи, дө бьхәбьтә у мьн хай бькә, һәта чька кьижан алида ль мө дькә ронайи, әм аза бьн у аза бьгәрһн.

Чөнд сал дәрбазбун; Хэзале дө көр анив у һәр-дө зарө һәла һе чук бун. Сьвәке Усьв рабу, торпе хвә һьлда у гот:

— Хэзал, рабә бәрәве дайнә у кьнще мө бьшо, мьқати зйарабә, әзе һәрһмә сәр хәбата хвә у мөра нан, харьне бәлки биньм. Усьв wa гот у чу.

Усьв чу, Хэзал рабу брав дани, дәст бь кьн-ща кьр, шунт; һнә ав жи гәрмкьр, wәки сәре хвә бьшо, гава Хэзал вәгәрйиһа ньш хвә бьнерә, ле нь-һери өшевәкә рәшә гьран, wәки бьрә сйар перә дәркәт. Сйара хвә перә гиһанд; Хэзале кьр кь бь-

рэвэ һөндөрө шкэфте, ле сйара пеши ле гьртън, данэ сакнандъне. Эвана Хэзал гьртън у топн сэр һэв бун, ле эв сйаре Эло Мәһмуд паша бун. Гава Эло Хэзал дит, гот:

— Эва чь нечирәкә башә, гот, лавькьно, эва пәрийә, хвә нә әвдә, аншах лайқи мьнә.

Эвана Хэзал сйаркьрн у вәгәрийан. Хэзал бьрн чун. Хэзал бь дьле кәл, дәсте we жь зйәре we қәтандьн, бьрн чунә гөндә хвә.

Усьве вәстийайи бөләнгаз һьнә нан у хбрәкә топкьри кьрә топпе хвә у һатә мала хвә. Гава әви дәре шкэфте вәкьр, ле ньһери кәс шкәфтела тәнә, хенши һәрдә зйәре ви; әв жи дьгьрин. Усьве бөләнгаз зарбөе хвә кәркьр у дәј кәтә дәрва: ви али-ви али ньһери, кәс тәнә, бәр бь бәрәве чу, гава кә дина хвә дае, кьнщ щидә манә, ле Хэзал тәнә. Гәләки дөшьрмиш бу, ле н һери, вәки дәвса ньге мәрийә, речә һәсна жь бәрәве чунә. (щие кьнщ шуштъне). Усьв дөшьрмиш бу у кәлә ви тьжи бу; һерса ви рабу, ида зар жь бира ви чун, кәгә ре, да пәй иза вана, чу. Шр чу, һәрге һьндьк, чу гьһиштә гөнд, расти мозәлана дөвөр һат, чу щәм гавин, сәлам ле кьр. Гаван сәлама ви вәгьрт, гот:

— Сәр чәва һати, хорте дәләл.

Усьв же пьрси:— Бьра, әв чь дәватә гөндә вәдә?

Гаван гот:— Хорте дәләл, әв дәвата Эло Мәһмуд пашайә, иро дө рожә әви жь чйәе Шәнгале хвәра жьнәк анийә, ле һьнк жи дьвен: пәрийә анийә, бь әшқ у һөрбуна дәфе дьхә—дәвата вийә.

Гава Усьв әв гьли бьһист, лева хвә гәст, дьле хвәдә гот: «Эва кә анивә Хэзал бь хвәйә». Әви готә гавин:

— Бъра, тō дькари мала аҕе нишани мьнди.

Гавин да пешийа ши, бърә бәр дәре аҕе, нав дѳwате, гот:

— Хорте дәлал, эвайа мала аҕейә, бь тьлийа хwә мала аҕе нишани Усьв да, гот:

— Тō һәрә изьне жь дәргәване ши бьхwәзә, wәки тō һәри һөндөр.

Усьв чу щәм дәргәване Әло Мәһмуд паша, сәлам дае. Дәргәван сәләма ши wәгьрт, гот:

— Чь дьхwәзи хорте дәлал?

Усьв гот:— Гәрәке тō изьне бьди өз һәрәмә һөндөр, щәм Әло Мәһмуд паша, чәнд кьлама жера бежьм, бәлки чәнд капека бьдә мьн фьрәйа мьразе хwә у һәрие, wәки өз әбура хwә у заре хwә бькьм.

Дәргәван гот:— Кәрәмкә, бьре мьн, һәрә һөндөр.

Гава әw чу һөндөр ле ньһәри Хәзал руньшти-йә, Әло жи сәре хwә дайә сәр чока we, у Хәзал жи дьгьри. Хәзале сәре хwә һьлбьри леньһәри—Усьв бьн пийа оде сәкьнийә. Әwe бьн чәвара әлами Усьв кьр. Усьв щие хwәла сәкьни. Әло сәре хwә жь сәр чока Хәзале һьлбьри, леньһәри хортәки дәлал ль бьн пиа ода ши сәкьнийә, Әло гот:

— Хәзал, бьнеһә, әва бәләнгаза чь дьхwәзә, дәст техә щева чәwкане мьн, чәнд капека бьде, бьра һәрә.

Хәзале бьн чәвара Усьв ньһәри, гот:

— Әло паша, әва мәрьва мәрьwәки газьнчийә, тō изьне бьдә, бьра чәнд кьлама бежә сәба мьн у тә, wәки дьле мьн һәwәки рәһәтбә.

Әло гот:— Изьнә тәра лаwо, чәнд кьлама Хәзал ханьмеһә бежә.

Усьв гот:— Әло паша, кьчаме мьн һәнә, ле мьн жь мөрийа һьлдайә, гогьна мьн дьбә ль тә хwәш нәе.

Өло Мәһмүд паша гот:—Бежә, лаво, вәки · тб
жъ мьнра бьди хөбәра жи, өз дәнге хвә накъм бо-
на хатыре Хәзал ханме; бежә лаво, бежә!

Усьв ле ньһери чөвө Өло жъ хәва жәв ранабьн,
әви дәст бь кьлама кьр у гот:

Ч'йае Шәнгале we бь мьжә,
Хәзалера дәрк'әт щәрда Ө'лое меркөжә,
Ө'ло п'аша, әзе бәхте тәмә.
Төв Х залә нәви,
Ль ч'йае Шәнгале майә шотә заре ширмежә.

Ч'йае Шәнгале we бь дарә,
Хәзалера дәрк'әтийә щәрда Ө'лонге калә,
Ө'ло п'аша, әзе бәхте тәдамә,
Хәзалә бәрдә, нәвә,
Ль ч'йае Шәнгале майә шотә зарә,
зарә-зарә.

Ч'йае Шәнгале we бь тьри,
Хәзалера дәрк'әтийә Ө'лое мьли,
Ө'ло п'аша, әзе бәхте тәдамә
Хәзалә бәрдә,
Ль ч'йае Шәнгале майә шотә зарә дьгрин.

Ч'йае Шәнгале we бь фьчи,
Ль ч'йае Шәнгале щәрда Ө'ло дьхәрьши,
Ө'ло п'аша, әзе бәхте тәдамә,
Хәзалә нәвә,
Ль ч'йае Шәнгале майә шотә зар'өе бьрчи.

Усьв кьлама хвә қота кьр. Өло жи разә бу,
Хәзалә гот:

— Усьв, шур бинә.

Усьв шур жъ дишөр ани хар, гьһиштә Өло,
сәре ви жекьр; кьнще ви ль хвә кьр, шуре ви
авитә сөбө хвә у башльх да сәре хвә, сурәте хвә
печә, дәркәт сьвдәре, гази сәйсе һәспа кьр, го;

— Дö һэспа зин у бусаткө, эз у Хэзал ханьм
эме һарьн Ымаме, кэсэ сэр мада нэе Ыта се рожа.

Хöлам дö һэспе кьйел бач жь тэшьле кьшандө
дэрва. Усыв у Хэзал жь һöндөр дэркөтын, һэспа
сйарбун, хöлама жи һэw занбу аге ванө, ажотын.

Усыв у Хэзале ажот, чун чйае Шөнгале, гьһиш-
тынө зарә, заре ван незә-нез же дьһатын. Вана заре
хwө һьлдан чун дэркөтынө вөлатәки öса, wәки
нав у дөнге ага ле тöнөбун.

Гот: Аһ'ме Чоло, 70 сали, ашьq, жь гөнде Öлөгэзе, ль
сэр вәһийа Апаране.

ХАТЕ ХАНЬМ

Көр'е Хате ханьма пир дьве:
Дэлиле, дае, дьле мьн дьбейә,
Дэлиле, дае, дьле мьн дьбейә,
Қаймөқаме Роме—мылазьме дэwләте,
Бь мьн'а к'әтийә к'ин, дэ'вейә.
We сьбе гази мьн кьрийә (рзынганейә,
Сонд бь сонда мерә дь бәр'йә,
Жь мьн қаймөқаме Роме—мылазьме дэwләте,
Йәке тек'әвә ә'рдейә.

Хате ханьме готә бука хwө Зәйне
ханьмейә:

Бышәшьтә мала баве мьн у тә тәнейә,
Кәсәке төнә әм бышиньн тәсәлиейә,
Кәсәк нәһат әм же бькьн пьрсейә.
Пәйәке дәрк'әт к'ерта пеш малейә,
Хате ханьме чуйә пешийа пәйейә,
Го:—Пәйайо, тö хwәки, хwә хадейә,
Бьдә мьн щавәкә херейә!

Пәйе го: Хате ханьмейә,
Го, тöи хере те тöнинә,
Солтан Пәше к'өре тә көшгийә

Қаймақаме Роме—мылазьме дэвләтейә,
Рожа шәша шуна ви дара дарагачейә.

Хате ханьме готә Зэине ханьмейә:
Го, гомана мә жор майә хадейә,
Ль жер майә Әмин п'аше баве тәйә,
Ғәр'ә щәм Әмин п'аше баве хвәйә,
Бе Сөлтан П'аше зә'ве тә көштиә
Қаймақаме Роме—мылазьме дэвләтейә,
Рожа шәша шуна ви дара дарагачейә,
Бе, бьра бьрәшинә мале дьнейә,
Бь қөwәта мале дьне Сөлтан П'аша
дәрхә жь кәлейә.

Ғәй гьди, һәй дэвләте,
Нә мын го, лаво, макөжә қаймақаме
Роме—мылазьме ве дэвләте
Нәхә к'әләке гьран сәре мын һ'әрмәте.
We, we, we, ve дэвләте.

Зэине ханьм чу щәм бавейә,
Го: Сөлтан П'аша көштиә
Қаймақаме Роме—мылазьме дэвләтейә,
Рожа шәша шуна ви дара дарагачейә,
Хате ханьме дьго:
Бьра һәр'ә щәм сәрәке дэвләтейә,
Бьра бьр'әшинә мале дьнейә,
Бь қөwәта мале дьне
Сөлтан П'аша дәрхә жь кәлейә,
Ғәй гьди, һәй дэвләте,
Нә мын го, лаво макөжә
Қаймақаме Роме—мылазьме ве дэвләте,
Нәхә к'әләка гьран сәре мын һ'әрмәте.
We, we, ve дэвләте.

Әмин п'аша готә жьна хвә Фате ханьмейә,
Го:—Ғәр'ә щәм Зэине ханьмейә,
Бе, баве тә чу щәм сәрәке дэвләтейә,
Зә'ф р-шанд мале дьнейә,
Т'б илащ нәбуйә,
Бе, баве тә дьго, мере we чь
көрманщәки қәфсәрә;

Көштийэ қаймәқаме Роме—мылазьме
дәвләтейә.
Бе, баве тә дьгот, гө шөхөле we пе
нәк'әтийә,
Бьра һеди-һеди щәм ван равә
Бьдә пәй тә бейә.

Фате ханьме готә Зәйне ханьмейә,
Го: Баве тә чу щәм сәрәке дәвләтейә.
Зә'ф рәшанд мале дьнейә.
Т'ө илащ нәбуйә.
Дьгот, мере we чь кәрманщәки қафсәрә,
Көштийә қаймәқаме Роме - мылазьме
дәвләтейә,
Дьгот, гө шөхөле we пе нәк'әтийә,
Бьра һеди-һеди щәм ван равә
Бьра пәй тә бейә.

Зәйне ханьме гот:
Дае, ручьке тә ль мьн һ'әрамбә,
Иро нә рожа we пьрсейә,
Растә, мере мьн көштийә
Қаймәқаме Роме—мылазьме дәвләтейә,
И сахә ль һ'әйата рубаре дөһйәе,
Һәлә әзе чәнд сала бьсәкьһьм бәр
рә'ма хөдейә,
Һәй гьди, һәи, һәй дәвләте,
Щане щан, щан қөдрәте,
Нә мьн го, лаво, нәкөжә
Қаймәқаме Роме—мылазьме дәвләте,
Нәхә к'әләке гьран сәре мьн һ'әрмәте,
We, we we дәвләте.

Хате ханьме готә Зәйне ханьмейә:
Дәст бавежә көже сандоқейә,
Чәнд зер'а бавежә хөрщейә,
Гьредә ль тәркуйа дубьр'е һәспейә.
Өме һәр'һнә бәр сәре телейә,
Лехьн ль телейә,
Һ'әчи гава тел бь хер бейә,
Өзе сәд зәр'е зәр даһһьмә мьзгинһейә,

Оса лехэ ль телейэ:
«Мала мьнэ гьранэ,
Начэ бь рэйэ,
Бука мьнэ бь тэр'э бь шанэ
Өзе чава бькым н'але ве букейэ,
П'адьша п'адыше исламейэ,
Көр'е мьн бьдэ сэв хатьре наве хөдейэ».
Т'ел гьништэ Стэмбойэ,
П'адьша ль сэр қамэта ньмежейэ,
Гази вэзир-вэк'ила кьр хатьнэ ведэрейэ,
Го:—Wэрын, бьдьн щава тела Хате

ханьмейэ,

Мьле пире бьгьрын бавежьн бэр сэре телейэ,
Мале пире балакьн ль эскэре дэвлэтейэ.
Гэй гьди, нэй, нэй дэвлэте,
Щане щан, щан қодрэте,
Нэ мьн го, лаво, нэкөжэ
Қаймэқаме Роме – мьлазьме дэвлэте
Нэхэ к'элэке гьран сэре мьн н'эрмате,
We, we, we, дэвлэте

Хате ханьме готэ Зэйне ханьмейэ,

Го: –Wэрэ ве щаре жи мьнр'а

лехэ ль телейэ,

Г'эчи гава тела мэ бь хер бейэ,
Өзе д'осьд зер' дайнъм мьзгинцейэ,
Оса лехэ ль телейэ,
«Кэла Өзыргане ва ль к'ьр'а,
Гогэще кэли көр' дьк'ьшэ
Данздэ тиша, панздэ бьр'а,
Wэрэ диһаре коне рэши э'рэби
Теда п'эйда навэ наве көра,
П'адьша, п'адыше исламейэ,
Көр'е мьн бьдэ сэв хатьре наве хөдейэ».

Г'эчи гава тел гьништиэйэ ведэрейэ,
П'адьша ль сэр қамэта ньмежейэ,
Гази вэзир-вэк'ила кьр хатьнэ ведэрейэ,
Го: «Wэрын, бьдьн щава т'ела Хате

ханьмейэ,

Го, сәре пире жокын бәр сәре телейә,
Мале пире бәлакын ль әскәре дәвләтейә.
Һәй гьди, һәй, һәй дәвләте,
Щане щан, щан қодрәте,
Нә мын го, лаво, нәкөжә
Қаймәқаме Роме мьлазьме дәвләте,
Нәхә к'әләке г'ран сәре мын һ'әрмәте,
We, we, we дәвләте.

Хате ханьме готә Зәйне ханьмейә,
Го:—Данздә әскәре рәшә ль бәр сәре
теленә,

Һәрәке чәнд зера бавежә щевейә,
Бь хө дәрк'әвә ведәрейә,
Лехә т'ела хәзәвейә,
Растә көр'е мын көштиһә
Қаймәқаме Роме — мьлазьме дәвләтейә,
Думка дьне нәдърежә, а көртә,
Һәрге көр'е мын бәрдьди, бәрдә,
Бәр нади,
Ходе к'ок'а тә к'ок'еда бьбьр'ә.

Т'ел гьһиштә ведәрейә,
П'адьша ль сәр қамәта ньмежейә,
Гази вәзир-вәк'ила кьр һатьнә ведәрейә,
Го:—Вәрьн, бьдьн щава Т'ела хате
ханьмейә,

Го, әз хофе дькьм we пьрсейә,
Әва тела хәзәвейә,
Гәло ль к'едәре әскәр к'әтиһә тәнгивәйә,
Дьхвәзә имдадейә,
Кө пире тел вана стәндийә.
П'адьша к'әтә мьталайә,
Го:—Һ'әлбәт көр'е ве дейә,
И мерхасә,
Бәрдьн бәра һәрә бьгьһижә пирә—дейә...

Гот: Барие көр'е Нәвое Һ'әсэн, жь дйа хвә буйә салр
1912-ә, дәнғбежә, гәләк к'ьлама занә, нивхвәндийә. Барн
ньһа дьминә ль гонде Һәбьлк'әнде ль сәр нәһ'ийә Әшмиад-
зине, колхозванә.

ДЪМДЪМ—ХАНЕ КӨРДА.

Хөрминә һа хөрминә,
Қәста хане Ч'әнгзеринә,
Өw жи растә, дәрәw нинә.

Хан меванәки хwәйи нәнасә,
Бу меване шаһ Абасә,
Өwi даие к'ер, алмасә.

Хан меване дәрәдәрә,
Бу меване шаһ Қәщәрә,
Өwi дае к'ер у к'әмбәрә.

Хан Сьбәке зу рабуйә,
Ға, һа зу рабуйә,
Қәста қонаха шаһ кьрийә.

Шаһ қонахе дәрк'әтийә,
Го:—Ғәре хано, тә чь мьразийә?
Өwi мьразе хwә хwәстийә.

Го:—Өз һ'әфт сала қавәчи бум,
Бьдә мьн рәвочие һәспанә,
Шаһ рәвочийа һәспа дае.

Хан һәспе хwә гәрқандьн,
Ч'ийа у банийа гәр'андьн
Дәве бә'ра дьч'ерндьн.
Хан ведәре бәрәк дийә,
Wi бәри һ'әйри майә.

Хан ди шьванәк ведәре бу. Чу щәм шьвин.
Шьван раза бу. Го: «Гөнәйә», дәй ле нәкьр, го:
«Бьра хәwа хwә һьлине, әм тәвайи бьхөн». Шьвин
Ғаса хwә тьжи ширкьр бу, блура хwә данибу сәр
Ғаса шир. Хан ди мешәк бевла шьвин дәркәт, чу
кәтә қола блуре, жь we дәркәт, чу кәгә wi кәвьри
(бәри). Царәкә льне леньһәри меш вәгәрийа һат
кәтә позе шьвин. Шьван һьшйар бу, готә хан, го:
— Тә чьма дәй ль мьн кьр? Өз раза бум.

Хан готе:—Меш кэтэ бевла тэ, тó һышйар буйи.
Шьван гот:—Мьн хэвнэк дит!

Хан го:—Хwэдe херкэ, тэ чь хэвн дит?

Әви гот:—Мьн дит эз сэр бэра Спыра, пьра
Кәфтчөвира дәрбаз бум. Чум кэтымэ ви бәре тó ле
Һэйри буйи. Мьн өса хьзнэ дит, нэ каре адылэ.

Хан лекьрә дәрәw, гот:

— Тэ жь мьвра гот, кәсира нөвежә, we ль. тэ
быкәньн.

Әви жи го:—Wәки хэлq мьн нөкәньн, эз накь-
мә хәбәрдан, жь кәсәкира навекьм.

Әви пәзе хwә бьр, е дьн һәспе хwә бьр.

Хан һәспе хwә гәрьқандьн,
Щәрдәкә гьран дәрк'әтийә,
We рәвое шаһ хьстийә,
Нә һәварә, нә газийә.

Хан ду we щәрде к'әтийә,
Сйарәк we щәрде гьртийә,
Һәспе ви сйар буйә,
Сильһ'е ви һьланийә,
We щәрде кьр газийә:

Го:—Әw талане бехwэийә?
Әви у щәрде ль һәвхьстийә.
Пенци мер щәрде көштийә,
Пенци әхтәрмә же гьртийә,
Мьләки хан фьрийә,
Һэйата шаһда данийә.

Шаһ қонахе дәрк'әтийә,
Ә'щевәкә гьран ч'ә'ве хwә дийә,
Го:—Әв чь базьрганә һ'әйата
мьн данийә?

Го:—Хан һәспе хwә гәрьқанд,
Щәрдәкә гран дәрк'әтийә,

We рэвое шаһ хьстийә,
Нә һәварә, нә газийә.

Хан ду we щәрде к'әтийә,
Сйарәк we щәрде гьртийә.
Гәспе wi сйар буйя,
Силаһ'е wi һъланийә,
We щәрде кьр газийә:

Го:—Әw талане бехwәйә?
Әwi щәрде ль һәв хьстийә,
Пенщи мер щәрде кәштийә,
Пенщи әхтәрмә же гьртийә,
Мьләки хан фьрийә.
Нәйата шаһ данийә.

Шаһ го:—Бькьн, бьләзиньн,
Qөрсә зерә мал дәриньн,
Нав ләгана бьһ'әлиньн,
Мьле хане мьн бьк'ышиньн.

Әwan кьрийә, дьләзандьн,
Qөрсә зерә мал инандьн,
Нав ләгана һ'әландьн.
Мьле хане wi к'ьшандьн.

Мьле wi бу хун у гошт. Жь we шунда шаһ
әw кьр сәркәре мала хwә. Айльха wi жи тас мәр-
тала гәһе фил жи айльха wi дае. We шунда наве
wi кьрьн хане Чәнгзәрия.

Хан сьбәке зу рабуйә.
На тешибе зу рабуйә,
Qәста қонаха шаһ кьрийә,
Шаһ қонахе дәрк'әтийә,

Го:—Һәре ханә, тә чь мьраз?
Әwi мьразе хwә хwәстийә.

Го:—Сәре шаһи, баве шаһи,
Тө бьдә мьн қәдәра чәрме гаһи,
Хвәра бькьм, стар авайи.

Шаһ готе:—Т'ө авайи че мәкә,
Геже дора мьн у хвә нәкә,
Кевър ль кевър зедә мәкә.

**Шаһ ль сәр созе ви дае чәрме ге. Хан чәрме
гае Пел бър кьрә аве.**

Әш чәрм, чәрме гае П'елә,
Әш хан,ки фәни-фелә,
Нурьк-нурьк кьр дө һелә,
Гьртийә дәшт у нәвелә.

Хан сьбәке зу рабуйә,
Ға тециле зу рабуйә,
Қәста қонаха шаһ кьрийә.
Шаһ қонахе дәрк'әтийә,
Го:—Ғәре хано, тә мьраз чийә?

Әши мьразе хвә хвәстийә,
Го:—Сәре шаһи, баве шаһи,
Дәстә п'алә же хвәстийә.

Шаһ we дәстә п'алә ви лайә.
Го:—Көр'о, бькьн, быләзиньн,
Сесьд п'аләйи ханр'а биньн.

Әшан кьри, дьләзандьн,
Сесьд п'алә шан инандьн,
Сәр хане к'ордада шандьн.

Хане к'орда к'әтийә рейә,
Сесьд п'алә дайә п'ейә.
Сәр хьзьна хвәда һатийә.

Хане к'орда чи щьндийә,
Пешийә п'алә хвә к'әтийә.

Сэр хьзына хвэда һатийэ.
Гьнге хьзынэ дэранийэ.

Һа рьк'ьне кэле же чекьр;
Хане к'орда йэкэ чь кьр,
Сесьд п'алэ вэ р'е кьр.

Әw Мэ'муде Мэлэк'ани,
Әw әмине мала хани,
Хан бавэрийа хвэ пе ани.
П'ызка хьраб бе сэре зьмани.

Хане к'орда тө ль бэрани,
Тэ ә'ўыл чекьр гэр'э-кани.
Рьк'ьне кэле вэдэрани.

Хан сьбэке зу рабуйэ,
Qэста қонаха шаһ кьрийэ,
Шаһ қонахе д-рк'этийэ.
Го—Гіәре хано, тэ мьраз чийэ?

Әwi мьразе хвэ хвэстийэ,
Го:—Сэре шаһи, баве шаһи,
Әw п'алэнге тэ дõһ дайи,
Шәве дьне дьрэвинэ,
Qэ шõхлэк мьнра нэкьрынэ,
Г'õ агчэ п'эрэ нэбрьнэ.

Го:—Кõр'о, бькьн, былэзиньн,
Пенсьд п'ала хвэра биньн,
Сэр хане к'ордада бышиньн,
Хане к'орда к'этийэ рейэ.
Реда пенсьд п'ала дайэ пейэ.

Хане к'орда чи щьндийэ,
Псшийа п'але хwэ к'этийэ,
Сэр кэла хвэда дьһатийэ.

Дьмдьм һатэ ль бэр қате,
Пенсьд п'алэ ле дькэ сате,
Әw чедькэ щие сәләвате.

Дьмдъм һатэ бэр пэстыне,
Пенсэд п'алэ ле к'эт'ьне,
Өw чедькэ щие мьрьне.

Дьмдъм һатэ дэве доле,
Пенсэд п'алэ ле дькэ шоле,
Өw чедькэ щие хөрдоле.

Дьмдъм һатэ бэр ведане,
Пенсэд п'алэ гьрт бэрдане,
Өw чедькэ щие майдане.

Хан we кэла хwэ чекьри,
Г'эфт рож ниньн, һ'эфт шэваньн,
Г'эфт шэв ниьн, һ'эфт мөһаньн,
Г'эфт мөһ ниньн, һ'эфт саланьн.

Хан we кэла хwэ чекьри,
Хöлам, хьзмэтк'аре хwэ
хэлаткьри,
Һа сэр маледа рекьри.

Ма Мэ'муде Мэлэк'ани,
Өw әмине мала хани,
Хан бавәрийа хwэ пе ани,
Пьзка хьраб бе сэр зьмани.

Хан го:— Ле дае, ле, ле дае,
Бькэ ньмежэ жь дөае.
Го:— Көр'е мын хwәш кэлайэ,
тэ чекьри,
Хwәш һэвразэ тэ чекьри,
Һарчар бэдән қөсаскьри,
Бьне wене пола кьри,
Сәре wене мьфрьқкьри,
Тö wэрэ, тö хwэ бэр дәрпа
к'эфьр нэгьри.

Хан го:— Биньн топа мэзьна,
Т'опчие топе we топе газьна,

Өw давежэ бърще бьнэ,
Нафър'инэ йэк базьнэ.

Го:—Биньн топа дэвбъри,
Т'опчие we ль топе дьхõри,
Агчэ кэле қэ нэфър'и.

Го:—Биньн топа бьч'укэ,
Дэре we мина дõчикэ,
Өw эварда зукэ-зукэ,
Өw давежэ бърщ у сука,
Нэфърандийэ йэк нэйнукэ.

Го:—Биньн топа э'нгэле,
Өw давежэ бърща кэле.

Хан авитэ кэле һ'эзар гõллэ,
Т'обэ w-ре лек'эт йэк дьлопэ.

Бэрфе ль чийа дьлилинэ,
Баран д-штэ дьр'эшинэ,
Хан базьрганбашийа дышелинэ,
М-ре к'оти дьқэлинэ,
Мере че дьгьра, тинэ.

Өм һэрън сэр сьсэта п'але wi.
П'але wi чун шэһэре Т'еһране хwэра
базаркьрын

Хэлифэ һат, дена хwэ да мэйдане,
Мэрьв дитьн,

Го:—һун чь тэванэ?
Wэ шэһ ре мэ кьр баһайи,
Wэ нан баһа кьр,
П'эрчэ ле баһа кьр?

Го:—эм хэбатчиньн, ренцбэрън,
Исал һ'эфт салэ мэ кэла чекьрийэ,
Өм пенсьд п'алэ бунэ,
Мэ кэла хане Ч'энгзериһра чекьрийэ.

Го:—Кэла мэ чекър,
Мэ роже к'элп'ичэк
Раст дадани,
Йэк ч'эп дадани,
Мэ зьрищ дьһ'эланд
Бэр дьда орге,
Мэ сынге пола оргеда дьк'ота.

Го:—Өw кэла wэ жера чекьри,
Айльха wэ чь бу,
Керһатьна wэ чь бу,
Wэки wэ жер'а эw кэла чекьри?

Өван готын:—чьqас носта һэбун
хэлат кьрын,
Wэки дьне айльха мэ—
Дэстэк мэргале гөһе фил зер дьда мэ.

Халифэ рабу чу щэм шаһ, го:
— Хwәде жь тэ рази бэ,
Нэ тө хөдангащи.
Тэ кэла да ви көрманщи,
Сәре мэ кьрийэ арманщи,
Өм дәрхьстьн ви қьращи.

Шаһ готеда:
Хөрминэ һа хөрминэ,
Хан хөламәки әминэ,
Мьләки wi кьрийэ зеринэ,
Бавәр мэкә—
Пышт мьда бьбә хайинэ.

Хәлифә һьлда готә шаһ, го:
Тө дьбежи пыш мьнва нәбә хайинэ,
Тө рабә к'агәзәки мьнра бинэ,
Нөбьре к'агәзе бьр'әшинэ,
Гәфа, гөр'а сәрда бьшинэ,
Һәрге к'агәзе тә һьлани,
Тө лехә, сәре мьн бьфьр'инэ.

Әw к'агәза һатийә дәрә,
Хан рабу, дани сәрә,
Дена хwә да к'агәзда
Гәф у гөр' нъвисинә,
Рабу әw һәрдө қасьде к'агәз нәанина,
Мьләки йәки же кър,
Ч'ә'вәки йәки коркър.

Хәлифә рабу сәр мьнаре,
Дина хwә дае,
Чька қасьд һатън, йан на.

Қасьд һатън;
Йәк мьләки wi жекърийә,
Йәк ч'ә'вәки wi коркърийә,

Хәлифә го:

— Wәрә, wәрә, қасьде корә,
Һ'але хwәда и'срә-п'орә,
Һ'өкөме ви хани чьда зорә.

Wәрә, wәрә, қасьде қотә,
Һ'але хwәда көртә-көртә,
Һ'өкьме ви хани щәгәра дьле мьн дьсотә.

Хәлифә го:

— Тә дит созе мьн чава һатә сери у хwә мь-
нареда авит.

Шаһ дьбе:

— К'агәзе мьнр'а бинә,
Һ'өбьре к'агәзе бьрәшинә,
Сәр ханада бьшинә.

Кагәзәк шанд сөр хана, щие Ираңеда, wәки
әскәр бөрөвкьн. Әскәр кьшйа:

Ханэк гатэ Ормие,
Зер бэла дькыр тэмсие,
Сэфэрльхи сэр хане көрманшице.

Ханэк нат Сэлэмастэ,
Гьньк дьбен: «Дэрэшэ»,
Гьньк дьбен: «Растэ»,
Сэфэр сэр хане Ч'энгчолаетэ:

Ханэк натийэ жь Т'эврэзэ,
Пенсьд н'эзар топ у тьвьнг пе буйэ рэзэ,
Сэфэр сэр хане Ч'энгчөлэзэ.

Ханэк натийэ кэла Хвейэ,
Хвэде нэкэ хвэда бейэ,
We бькэ гола хунейэ,
Н'эта кь бэ'ра Wанейэ:

Ханэк нат Бэлубөцаре.
Дьөр'э минани э'вре дэре нисане,
Дьве:—Wэки эз бем,
Нэ шива мьнэ, нэ пашива мьнэ:

Өскөр бэрэв бу нат; пенши хан, сэрөкө хана,
Һэр ханэки пенсьд һэзар өскөр сэр, натьн дора
көле гьртьн.

Ө'вдьяла (Ө'вла): бэг көр'е хане Ч'энгчэр'ин буйэ.
Ө'вдьяла бэг сьбэке зу рабуйэ,
Qаста ньмежа сьбе кьрийэ,
Ө'щевэкэ гьран ч'э'ве хвэ дийэ;
Ньмежа сьбе нэкьрийэ,
Щаһаб баве хвэр'а анийэ.

Го:— Баво, го,

Чьда стерке э'змана,
Чьда ч'ьлое сэре дара,
Чьда цуме д'ве бэ'ра,
Чьда туке пышта кара,
Һэда чадьр-хөбэт дора кэла тэ гьртийэ.

Го:— кӧр'е мьн, ван чадьра нэфькьрн,
Әw һ'әму дэвәнә,
We ль щие баве тә данинә.
Го, бащәк баве тәйе сәр ванә.

Сьбе бу шәр. Бь готьна-готийа һәфт сала бу шәр. Пиржынк чу щәм хан, гот:

— Wәке әз ви әскәри сәр кәла тә бьдъм алики, те чь бьди мьн?

Хан гот:— Әзе тә бькьм тәзаз, бәранбәрийа тә зәр бькьшиньм бьдъмә тә.

Пире делка хан дот, кьрә дагьх, бьр нава әскәре әщәма, һ нә кьлс жи бь дивер рәшанд.

Палә у әскәред хан дькьрн шәр. Әваре һатьн, нан харьн, нап жь Мәмуде Мәләканера нәма. Әви рабу, рабу чу отаха хвәда руньшт. Кагәз ньвиси, авитә нава әскәре шаһ.

Го, к'агәзе тире wәркьри,
Хебәта к'афьри дакьри.
«Сәрәкание бьн кәвьри».

Го, к'агәза тире пьечайи,
Авитә нав хебәта шаһи,
Го:—«Сәрәкание бьн чийайи».

Әви қәбул нәкьр, бь хвә рабу чу, го:

— Аве сәр бьбьрн, йане на, һун нькарьн алт бькьн.

Шаһ гот:

Әви чь кем қӧльхи жь тәр'а кьр,
Wәки тә әва wa кьр?
Го:— Әз сәрк'аре мала хан бум,
Сәба пашива шәвәке мьн wa кьр.

Шан гот:

Мә'муд бьгьрн, биньн щәм мьн.
Лехьст, кошт, п'ьрти-п'ьрти кьр.
Го:—Тэ бир'а чь кьр, тō мьр'а чь бьки.

Ав сэр хан бьр'ин,
Дэвса аве хун бэрда.

Ө'вдыла бэг сьбәке зу рабуйә.
Qэста ньмежа сьбе кьрийә.
Ньмежа сьбе бир кьрийә,
Щав бав'р'а анийә.

Го:—Ав сарьнщхана бьр'ийә.
Хун сарьнщхана қәр'мийә,
Ль мала мә буйә шин у гьрийә.

Хан ль ведәре готә де, го:
— Ле дае, ле, ле дае,
Бькә ньмежа ве дба'е!
Де сәкьни, дба' кьр—

Го:—хвә те,

Гивийа мә ә'вре рәши дьреж,
Тә'ви баран хур-хур бьр'ж,
Мала хан пе бькә ф'рз у ньмеж.
Ә'вре рәши тари, тә'ви баран хур-хур бари,
Мала хан кьр ф'рз у ньмежа эвари,
Г'эфт рожа идарә кьр пе ве аве.

Го:—к'агәзе бьдынә хане Бадәншерә,
Бьбьнә шере п'есира шинә сурә,
Исал г'эфт салә ч'ә'ве шинә корә.

Го:—к'агәзәке бьшиньнә хане Бадәнрәшә,
Г'w п'сира вина нәқышә.
Исал г'эфт салә әw нәхвәшә.

Әw к'агәза г'обра шинә,
Г'обьрә к'агәзе дьр'әшинә,
Әw шандийә сәр г'әрдō хананә.

Ван хана вэхта кагэза хане Чэнгзэрин стэндьн, кагэз ньвисин, готын: «Бьра хан һөфт рожа бэр хвө бьлэ, рожа һөйшта өмө ль щөм ви бьн». Эвана вөдөрө готөда: «Һөфт рожа бэр хвө бьдэ, рожа һөйшта өмө һөвара ви бөн».

Оасьде ви кагэз кьрө бэр сөрө хвө, һат бэр келе раза; тьрса эщөма нөвөрбу бькө гази.

Сөйдае эщөма һөбун, рөмдаре ван һөбун, го: «Хан кагэз шандийө хане Бөдөншөрра у Бөдөнрөшра, кагэз һөла нөгһиштие». Сьбе рабу, һатө бер ньмеже, дина хвө дае, фөдирөк разайө бэр келе. Кагэза бэр сөрө ви дьхунө. Кагэза бэр сөрө ви һьлтинө, дьһөрө ньвисинө: «Была һөфт рожа бөрхвөдө, рожа һөйшта өмө бьгһижьне». Эви жи дөвса ви ньвиси: «Была бөрхвөдө һөфт сала, сала һөйшта өмө бьгһижьне».

Сьбе зу рабу. Чу кагэз да дөсте хан, го, готийө:

— Была һөфт рожа бөрхвөдө, рожа һөйшта өмө һөвара тө һатьн.

Эви гот:—Хвөдө мала тө хьрабкө, вьра ньвисийө: «Һөфт сала бөрхвөдө, сала һөйшта өмө һөвара тө бөн». Чьма эз ва хапаньм, йане эзе дөркөтама шөр бькьра, йане мьне тьвдира хвө бьдита.

Дйа ви вөдөрө тэн лөхьст, го:

Бөс бьк'ьшинэ ве хирөте,
Көл к'этийө э'ширөте.
Дөстшур һәр'э хөбөте.

Бөс бьк'ьшинэ ве дөме.
Көл к'этийө нава к'өме,
Дөстшур һәр'ьнэ нава роме.

Эви го: Ле дае, ле, ле. дае!
Тэ көрөже жь лабае

Бькэ ньмежа дба'е,
Сьбэ дьчынэ хэзае,
Карэк мэ начэ Сомасе.

Хане Ч'энгзэр'ин гот, го:
Көр'о, бькын, былэзиньн,
Qөрсе зер'а мал дэриньн.
Нав лэгана бьн'элиньн,
Мьсьрие хаңа бьк'ышиньн.
Паши ханэ Ч'энгзэр'ин
Өв зер' к'ер'а бьминьн.

Чар көр'ед ви һэбунэ,
Өw жи сэр п-нц буйэ,
Wэки дьне мэрьве ви зэ'ф бунэ.
Сьбе к'аре хwэ кьрын,
Wэки дэрк'эвн.

Һа рабу, рабу, рабу,
Хан Qыр'ал кэле рабу,
Дэр'абэ раwэста бу,
Сильн' бэжьне ава бу,
Хэнцэр бэжьне дота бу,
Ч'э'в ренга бьра мабу...

Һа рабу, рабу, рабу,
Хан Бок'ьри кэле рабу,
Дэр'абэ раwэста бу,
Сильн' бэжьне ава бу,
Хэнцэр бэжьне дө та бу,
Ч'э'в ренга бьра мабу.

Һа рабу, рабу, рабу,
Хан Э'вла бэг кэле рабу,
Дэр'абэ раwэста бу,
Сильн' бэжьне ава бу,
Хэнцэр бэжьне дота бу,
Өw ч'э'в ренга бьре мабу.

На рабу, рабу, рабу,
Хан Абас кэле рабу,
Дэр'абе рагэста бу,
Сильһ' бэжыне ава бу,
Хэнцэр бэжыне ба бу,
Ч'э'в ренга баве мабу.

На рабу, рабу, рабу.
Хане Ч'энгзэр'ин рабу,
Дэр'абе рагэста бу,
Сильһ' бэжыне ава бу,
Хэнцэр бэжыне ба бу,
Ч'э'в ренга стийа мабу.

Го:—Сьтино, һа сьтино,
Паши мә кӧрманщино...
Гава хан эв хэбэр дьготын,
Дьле бука дьсотын,
Готын: Мьрын хвэшэ жь ве
жиине.

Хан һатын дэрге наве,
Го:—Ван д'рга һун бэр бавен,
Хан һатын дэрге шэша,
Сьлавэк дан фэр'аша,
Готын:—Шэр'е мә қьзылбаша.

Хан һатын дэрге сьсийа,
Бу шьнгэ-шьнга мьсьрийа,
Готын:—Шэр'е мә п'ап'ахгэнийа.

Хан кэле дьмэшийа,
Ө'щэма т'ашэк шандэ пешие,
Го:—Һаре, хано, тӧ кӧрманщи,
Хвэр'а һьлинэ ви т'ащи.
Һе мьн шэр' нэкьрийэ арманщи.

Го:—Т'аше тэ сәре тэ бэ,
Гу дь нав месабе тэ бэ,
Һэр наве кӧрманщие бьра һэбэ.

Хан Бөк'бри дькә, дьлэзинә.
Хвә ши т'ашир'а дьгьһинә,
Әши т'аши дьдър'инә,
Нав кукә сан дьхинә.

Дьбе—
К'афьр, таше тә сәре тә бә,
Гу нав мәсәбе тә бә.
Көштына мера һәр, һәр һәбә.

Баве ши готеда:
— Лаво, лаве чөхөри.
Тө дь шәр'да насыт'ьри,
Го, бьһелә эз хвә бьгьһиньм
Хәб та ши к'афьри.

Го: — Баво, нәбранным к'озикьри,
Нә гамә тә хвәйкьри,
Нә голкым стө капкьри.
Го, көр'е меран һ р, һәр мерьн,
Нав ш р'ада насәбьрьн,
Нав дә'вада хвә нагьрьн.

Го:—Көр'е мьн, пьрс-пьрсйар
бе ә'йбьн,
Пьрс, пьрсйаре вә к'е бьн?
Го:—Әме мала хан хәлифә бьн.
Әш чун мала хан хәлифә,
Хан Бөк'өри чуйә—
Хәлифә барва рабуйә,
Шурәк бәжьна ши дийә.

Го: — Хәлифә, әш шуре тә чийә?

Го:—Шуре мьн маданийә,
Мьн к'ьр'ийә һ'әфт гөнд,
һ'әфт ашанә.

Го:—К'ане шуре тә чаванә.
Әши шур лабу дастанә,
Хәлифә буйә п'ожманә.

Го:—Хәлифә, го, шуре тә Мьсьрийә,
Qавза ви дәрзийә,
Тира вини бьчусийә,
Го, шуре тә мьнр'а бьмбарәк.

Го:—Тәр'а дәст надә,
Шур ле стәнд,
Хәлифә жер'а т'әглиф кыр,
Го:—Хано, хәне Ньсрәте,
Гавәке мьн бьдә моләте,
Һәр'ым қонаха шаһ
Тәр'а дәрхьм әзәте.

Әви гот:

— Хәлифә, көр'е деле,
Тә те вәрә дела ч'еле,
Тө мьн дьки фәндә-фәле,
Тә бькөжьм ве сьмбеле.

Го, хәлифә, һа хәлифә.
Го, тө бьди мьн сәд т'оп қәдифә,
Го, әв п'ушә, әв т'әглифә,
Хане Бөк'өри шуре хвә к'ьшанди,
Һеди-Һеди дьһ'әжанди,
Сәре хәлифә, һәрчар бьра фьранди.

Һәрчар бьра кьрьнә щьназә,
Ордие газә-газә,
Го: «Ш'р'е пьльнг у 'баразә».
Баве ван кәле жорда тейә,
Ө'щәма лекьрийә шәнийә.
Льнгәки ви ле фьр'андийә.

Хан Қыр'ал дькә-дьләзинә,
Шәре хвә стөе баве датинә,
Сесьд мери ведәре дьхөшвинә,
Пеле хуне ви һьлтинә.

Хан Бөк'өри дькә-дьләзинә,
Шәре хвә стөе баве датинә,

Чарсѣд мери ѡедѣре дьхѡшвинѣ,
Пеле хуне ѡи ѡьлтинѣ.

Хан Ө'вла бѣг дькѣ-дьлѣзинѣ,
Шѣре хѡѣ стѡе баве датинѣ,
Пенсьди ѡедѣре дьхѡшвинѣ,
Пеле хуне ѡи ѡьлтинѣ.

Хан Абас дькѣ-дьлѣзинѣ,
Шѣре хѡѣ стѡе баве датинѣ,
Шѣсьди ѡедѣре дьхѡшвинѣ.

Го:—Рѣ'мѣ нѣ де у баве ѡостанѣ,
Нѣдайѣ сѣре шуранѣ,
Өм бунѣ п'ошманѣ.

Баве ѡи гот:

— Лаво, лаве нѣзани,
Шур бьк'ьшинѣ калани,
Бавежѣ нѣсп-хѡдани,
Бьфьр'инѣ бавежѣ дѣра нани!

Хан Абас шур дьк'ьшинѣ калани,
Давежѣ нѣсп хѡдани,
Дьбьр'ѣ давежѣ дѣра нани.

Го:—Рѣ'мѣ де у баве ѡостанѣ,
Данѣ сѣре шуранѣ,
Дьбьр'ѣ нѣсп—хѡданѣ.

Баве ѡи го:

— Лаво, лаве бѣрази,
Го, ѣскѣра бькѣ газѣ!

Өѡи ѣскѣра кьрѣ газѣ:
Го, дор нѣтѣ лаве Пире,
Пенсьд н'ѣв кѡштнѣ тире,
Qѣ йѣк жи нѣнѣтнѣ бире.

Дор һатә лаһе П'әре,
Бһн п'алана дәрк'әт дәре.
Пенсҫд һ'әв кәштиһә хәнщәре.

Дор һатә лаһе һ'әкари,
Ль сери т'ор'а тари,
Әһи һыгда һ'әзари.

Дор һатә лаһе һәртоши,
Тә ль сери қәрәп'оши,
Әһи һыгда к'ома бәрожи.

Дор һатә лаһе Двини,
Хәдане ш-шхана мәзьни,
Тә шәр'ади кәсе мьни.

Дор һатийә лаһе эзди,
Шәр' хвәш кьрийә чадьра сьпи.

Дор һатийә лаһе мәллә,
Ле кьрьнә һәла-һәла.

Дор һат лаһе бәрави,
Хәдане рьма зьрави,
Хвәзийә һи ш-р'и тә ль һави.

Дор һатә лаһе т'имари,
Хәдане сорә-савари,
Шур һылда чу қифари.

Әскәре шаһ чу тьжи кәле бу. Һи чаһи шаһ
тащәк һылани ани бьдә дйа хане Чәнгзәрин, го:

— Әме аһе бәрһн сәр кәле, вәрһн тәслим бьбһн.

Дйа хане Чәнгзәрин дйна хвә дае, һатһнә кә-
меда. Топ—щәбьрханә дькә дькьне кәле, хвә жи
дьчә сәре кәле. Дәрәб-данә. Мьштька хвә тьжи ть-
тун вьр, агьр дани сәр. Шаһра гот:

— Кафьр, паһи ван нәвийа, паһи ван вәфа, әз
тащ надьмә сәре хвә, әз хвә дькәжьм, һаемә щәм тә.

Шы́гара we сорбу, жорда нав шэ́бърханеда ко́-
та. Ле́та кэла бэла-белакър, авит, эw мбхблрэте
теда дръркър. Ёэр о́гахэк ма. Жь́нэкэ Ёэмлэ теда ма,
wi мбхблрэти. Эw жь́нык же хьлаз бу—жьна Эвла
бэге. Мала баве we Ёэкари бу. Чу нава һэкарийа.
Wедэре ко́рэк хwэде дае. Сьлсьлэ́та we мале һе һэйё.
Сале шареке ль we дэре у we роже па́дьше э́щэмэра
у ромера шэр дькьн у ко́штие кэ́ле бир тинья.

Гот: Г'амее Мамэд, жь гонде Сабунчие ль сэр нэһ'ийа
Г'алине, 50 сали, нэхwэнди, к'элама у сэрһатийа гэлэки занэ.

Ньвисин: Щэрдое Генцо у Г'. Щьнди.

26/Х 1931 сале, Сабунчи.

ЭЛИЕ ХАРЗИЙА

Ло хало, ло хало!

Диwana гонде мэ хwэш диwana.

Диwana Г'ели Г'эмо, Г'ели Г'эмзэ,

Усьве Щазе диwanэк бь рэнгинэ,

Гонди, щинаре мэ теда руныштынэ.

Бэрп'але ван бэ'лгие қушт'укинэ,

Усьве Щазе финшана қawe дьгэр'инэ,

Бэр Г'ели Г'эмо у Г'ели Г'эмзэ датинэ.

Г'ели Г'ёще дәсте хwэ финшана

қawe дьхэ wэлдьгэр'инэ.

Ло хало, ло хало!

— Йэк гава дьне һатийэ жь Г'эсэнқэла

рэнгинэ.

Мьн ле кьрийэ пьрс у пьрсйаре дьнейэ,

Дьве—гьртик Г'эсэнқэла рэнгинда гьртийэ,

Э'лие харзанэ.

Се сәһ'эт дьчэ ниве шөвейэ,

Сйари бинбаши дэрдьхэ

К'елэк-к'елэк wэлдьгэр'инэ,

Дьве: мьн бьһистийэ

Хале тэ мерэки зори бь зорбэйэ.
 Бьра бе дәсте зор тэ дәсте мьн дәринэ.
 Ло сйаро ло, ло хало ло!
 Ведәре Т'ели Г'әмзэ дькә қир'инэ,
 Дьве: «Т'эмо, лаво, рабэ гази Сьвьке
 Ө'локә жь мьнр'а бинэ».
 Т'эмо радьвэ гази Сьвьке ө'ло дькә-тинэ,
 Т'ели Г'әмзэ дьве:
 «Сьвьке ө'ло, тō баве мьн кьрби,
 Бькә у бьлэзинэ,
 Рйа дән сән'эта нава сән'этәкеда бьқәдинэ,
 Хвә нава Г'әсэнқәла рэнгинр'а бьгьһинэ,
 Ль ведәре Мьстәфә чавиш бьбинэ;
 Бәреда насе мала мэйә,
 Дәст текә щева хвә жер'а дō зер'а дәринэ,
 Бе һ'әмзе кәке мьн жь тәр'а сьлав
 у дōа дышинэ.
 Дьгот, һәр'ә ө'лие харзийа бьбинэ,
 Щавәке же һьлинэ,
 Хәбәрәке кәке хвәр'а бинэ,
 К'ане бьнһер'ә әва хәбәра һана
 Растә, дәрәв нинэ»?
 Ло сйаро, ло, хало ло!
 Сьвьке ө'ло дькә-дьлэзинэ,
 Бок'ә жь мал дәртинэ.
 Се тәнга бь тәнгәки дышьдинэ,
 Дō зер'а жь т'ōльсма з.р' һьлтинэ,
 Рйа дән сән'эта нава сән'этәкеда дьқәдинэ,
 Хвә бь Г'әсэнқәла рэнгинр'а дьгьһинэ,
 Ло хало, ло хало.
 Мьстәфә чавиш дьчә ч'ә'ве хвә нава
 гьртия дьгәр'инэ,
 ө'лие харзийа ведәре Мьстәфә чавиш
 дьбинэ,
 Қōлапәке щьхаре дьхинэ.
 Дәсте хвә Мьстәфә чавишр'а дьһ'әжинэ.
 Дьве: «Мьстәфә чавиш, вьрда вәрә,
 өз заньм тō щә'сусе Г'әмзе хале мьнн;
 Гәр'ә бежә Сьвьке ө'ло;

Бъра Г'эмзе хале мьнр'а бежа,
Бе наве ве мерание тә һ'арам бә.
Вәки әв дәвса мьн гьрти буйа.
Гәло мьне бьһышта ван ә'рда ч'ә'ве
хвә бьбинә.

Бъра бежә Г'эмзе хале мьн;
Сйари бинбаши рое се щара
Қамчие хвә дәве мьн дьхинә,
Дьве: «мьн мака дәве тә, Г'эмзе хале тә...
Һәрге Г'эмзе хале тә мерәки хөртә,
Бъра бе дәсте зоре тә жь мьн бьстина».
Ло, ло хало. ә'фато хало!
Мьстәфә чашиш хвә Сьвьке Ә'лор'а
дьгьнинә.

Го: «Һәр'ә бежә Т'ели Г'эмзе,
Бе, хвәде мала тә хьрабькә,
Г'але Ә'лие харзийа дәсте
К'афьре сйари бинбашида т'бнинә.
Ә'лие харзийа дьгот:
«Һәр'ә бежә Сьвьке Ә'ло
Бъра Г'эмзе хале мьнра бежә;
Бе наве мерание тә һ'арам бә,
Вәки әв дәвса мьн гьрти буйа,
Гәло мьне бьһышта ван ә'рда ч'ә'ве
хвә бьбинә.

Бъра бежә Г'эмзе хале мьн
Сйари бинбаши рое се щара
Қамчие хвә дәве мьн дьхинә,
Дьве, мьн мака дәве тә Г'эмзе хале тә...
Һәрге Г'эмзе хале тә мерәки хөртә,
Бъра бе дәсте зоре тә жь мьн бьстина».
Ло, ло хало, ә'фато хало!
Сьвьке Ә'ло дькә-дьязинә,
Рйа дән сәһ'әта нава сәһ'әтакеда дьфәдинә,
Дә ве хвә бь Қеләниер'а дьгьнинә.
Сйаро ло, ло, ә'фато ло, ло!
Т'ели Г'эмзә дькә қир'инә:
«Тели Г'өще, бькә-бьлазинә».
Дурәбье мьнр'а бинә.

Дина хwэ дьде
Рэнге ви шандьне нони е зьвр'андьне
нинэ.

Сьвке (')'ло дьве:
«Мала тэ хьрав бэ,
Коне тэйи пач'айи бэ,
Шьрите кона қэт'айи бэ,
Әва хэбэра һана растэ
Дэрэw нинэ».

Ло хало, ло хало!
Т'ели Г'эмзэ дькэ қир'инэ:
«Т'ели Г'өще, бькэ-былэзинэ,
Дэфа һэваре хинэ.
Сэре мале сйарэки мьнр'а же дэринэ.
Т'ели Г'өще дэфа һэваре дьхинэ,
Сэре мале сйарэки же дэртина.
Сйар дадьк'эвьи бэр'ийа жеринэ,
Т'ели Г'өще һешйа кон дьсэнэ,
Фанани таве-тэйроке һесьра сэр сурэте
сорда дьбаринэ,

Т'ели Т'эмо дьве:
«Дае, тэ чьма һесьра сэр сурэт сорда
дьбарини?»

Дьве: «Әзе бала хwэ дьдьмэ сйара
көр'е хэлкенэ,

Т'ьвьнге дестда қап'ахлинэ,
Фьшэке ванэ бь рьзинэ,
Гава бьк'эвэ қаймэ-қайме гьран,
Т'эве хwэ к'олэ—кэндалада бьтэлинэ.

Кэс пышмерие кэке тэ т'өнинэ,
Рома рэше Ә'лие харзййа
Дэсте кэке тэ дэринэ».

Ло хало, ло хало!

Т'ели Т'эмо дькэ-дылэзинэ,
Бок'е хwэ мал дэртина,
Се тэнга бь тэнгэки дьшьдинэ,
К'бчукчапэке нава к'бчукчапа һьлтинэ.
Һ'эзар һ'эфьсд патрони дьдэ орт'а
хwэ бь зинэ.

Дадьк'эвэ бэр'ийа жеринэ,
 Чэнд гөлла сэр кэке хвэ
 у сйарада дьбаринэ.
 Дина хвэ дьде көр'е дек'өтийа
 у бавк'отийа хвэ к'ьр'а
 у кэндалада дьтэлинэ,
 Көр'е дечейа у бавчейа сэр майдане
 тэнгу бэре мәнәгийа дышьдинэ.
 Ведэре Т'ели Г'эмзэ бала хвэ
 дьде т'апа сйара бэр гөлле
 Т'эмо лаве ви т'өнинэ.
 Ведэре бы Т'ели Т'эмо дькэ фир'инэ:
 «Т'эмо, лаво, мьн дь мака дэве тэ...
 Тэ чар тае сыпи нава руе мьнда динэ
 Тө дьки чэнд гөллэка кэке хвэ бытьрсини».
 Ведэре Т'ели Т'эмо дькэ фир'инэ,
 «Кэко, быбахшинэ,
 Мьн эв хэбэра хане быхистийэ,
 Сэре мьне дешэ,
 Г'ыше мьн сэре мьн нинэ.
 Мират'е Бок'э мьн дьр'эвинэ,
 Беххэийа к'өчукчапе хвэ-хвэ
 гөлла сэр чока мьн дьт'эцинэ».
 Ло хало, ло хало!
 Т'ели Т'эмо ван сйара гьшки
 пашда дьзвьр'инэ.
 Усьве Щазе у дө сйара хвэр'а нав
 һьлтинэ.
 Бэре хвэ дьдынэ кавьла Г'эсэнцэла
 бы рэнгинэ.
 Т'ели Г'эмзэ дьвежэ:
 «Т'эмо, лаво, эв коне хана коне
 Ө'мэ Рэшкейэ,
 Мьн бистучар сала вьра качахи кьрийэ
 пешйа п'адьшейэ.
 Ө'мэ Рэшке готийэ—
 «Тө дэгмиши дэвлэта мьн нэвэ,
 Тө к'эти қаймэ-қайме гьранда,
 Өва дэвлэта хана йа тэйэ,

Яа мьн нинэ.
 Гэр'э, беже, бе: кэке мьн
 Гэлэ тō сылав дькьри,
 Готийэ, эмэ т'ещьринэ,
 Зер'е мэр'а сэд зер'инэ,
 П'эре нур мэр'а т'ōнинэ,
 Бьра сэд зер'а мэр'а бышинэ,
 Гава эм кь қэзияе зьвьр'ин,
 Бьра дōсьди жи сэлэфе хвэ бьстинэ».

Ло хало, ло хало!
 Т'ели, Т'эмо дажо, дыщэ'динэ,
 Бала хвэ дьде бьр'э қази,
 Мэллэ у мьфти диwaneда руньштинэ,
 Т'ели Т'эмо сылавэке ле дькэ,
 Сылава Ө'лэ Рэшке ширьн һьлтинэ.
 Дьве.—«Кэке мьн тō гэлэк сылав дькьри,
 Готийэ, бьра сэд зер'и мьнр'а бышинэ,
 Гава кō эм қэзияе вэгэр'ян,
 Бьра дōсьди сэлэфе хвэ бьстинэ».
 Ло хало, ло хало!
 Ө'лэ Рэшке ч'э'ве хвэ ван дэра
дыгэр'инэ,

Қōране жорда тинэ,
 Дэсте хвэ ль қōране дьхинэ,
 Го: Т'эмо, хвэде хьраб бькэ сала
исальн һьнэ п'эре мьн т'ōнинэ.
 Чар кэри пэзе мьнэ нер һэнэ ль дэштенэ,
 Донздэ нахьре мьнэ стэвьр һэнэ
ль айле саре ч'ианэ,
 Хере жь кōр'е хвэ набиньм,
 Гэрге наве ськ'а п'эра мала мьнда һэйа,
 Бьлмиш дьбэ».

Т'эмо го:
 «Ө'лэ Рэшке, Г'эмзе кэке мьн
 Г'эвше п'эре тэ нинэ,
 Меранийа щамера дыщербинэ,
 Жь т'эхмина ақыле мьн кесэ хорте
мина мьн жь дэр-мала хвэ бе-
 қэдьр вэнагэр'инэ».

Т'ели Т'эмо дэве бок'э дьхэ дьзвьр'инэ.
Ө'йшана жьна Ө'лэ Рэшке дькэ кир'инэ,
Хвэ дьзгина бок'эр'а дьгьнинэ,
Дьве: «Бьрайо, бьбахшинэ,
К'оти дэваре мере мьн
Дэве тьрш харийэ,
Гаж цафе хвэ т'бнинэ!»
Дэсте хвэ хэмыла
К'офийа хвэ дьхинэ,
Сесьд зер'е зэр бэр дати́на.
Т'ели Т'эмо дэсте хвэ ч'эпе рык'ефе
дьхинэ,

Зер'эки Т'бльсме щева хвэ дэрти́на,
Дьве:
«Бона хушк бьратие бал хвэ һьлинэ,
К'оти дэваре мере тэ бьвинэ,
Уе арк'отке тэндуре һьлинэ,
Тэ к'елэк-к'элэк шалгэр'инэ,
Рома рэш мэ бьһьсинэ,
Ө'лие харзийа дэсте мэ дэринэ,
К'оти дэваре мере хвэр'а бежэ,
Гава эм зьвьр'ин эме т'алане ви хьн,
Уэки к'эре шьвантие бэр дэре ви нэминэ».
Ө'мэ Рэшьк дькэ кир'инэ;
«Өхтэчи, мьнр'а эхтэки бинэ».
Хөрща зер'а дьдэ орт'а хвэ у зинэ,
Дькэ-накэ эхтэ т'оза бок'э нақадинэ.
Т'ели һ'эмзэ дурэбине бэр ч'э'ве
хвэ дати́на.

Дьве:
«Т'эмо, лауе мьн чьқаси хьравэ,
Гэлэки дэульэтийа дешинэ».
Усьве Щазе пешинеда дьшинэ,
Дьве:
«Беже, зер'е ви мьн лазьм нинэ».
Дажон, дьчьн к'эушэне Ибое Чопьрогли,
Дьве:
«Уэки сэре шэбэца,
Бэре қэрэбэрбанга

Мэ бьнийа к'эвшэне хвэда бьвинэ,
We фэна таве-тэйрока
Гёлла сэр мада бьбаринэ,
Т'аба мэ бэр гёлле ви т'өнинэ».

Рожа иниейэ

Wэхте дэстньмежа Ибое Чоцьр'ог'лийэ,
Дэрдьк'эвэ фонаха ньмежейэ,
Бала хвэ дьде бьр'э сйар
К'эвшэне вида сэкьнинэ.

Дькэ қир'инэ:

«Т'ли, лаво, к'өчукчапа мьн мьнр'а бинэ,
Эзе чэнд гёлла сэр ванр'а бьбариньм,
Бьра нэвежьн коне Ибое Чоцьр'ог'ли
бехвэийэ.

Кэсэк те т'өнинэ».

Чэнд гёлла сэр сйарада дьбаринэ,
Т'ели Т'эмо бала хвэ дьде
Т'апа сйара б р гёлле ви т'өнинэ,
Дэсте хвэ рэ'не рык'еве дьхинэ,
Дьве:

«Мьн мака дэве ви...

К'өрде гөһе гөнданэ.

Дэве тырш харийэ

Ғаж қафе хвэ т'өнинэ.

Эзе гөллэке бари қафе ви дьм,

Бьра гөл—гиһае ван д-ра хвэр'а быцьвинэ.

Ло хало, ло хало!

Т'ели Ғ'эмзэ дэсте хвэ т'эвьнга

ви дьхинэ.

Ғэвае дьт'эқинэ.

Wed-ре Ибое Сопьр'ог'ли дькэ қир'инэ:

«Шьвано, көр'е сано,

Мьнр'а қэрдэке нава қэрда бинэ,

Эзе бала хвэ дьдьме Ш'вхөнмуге,

Мират'а Т'ешьрие сарк'ела ледьхэ,

Силабанде дьқ'тинэ,

Калэ апе мьн сэр пышта хвэ дешинэ.

Бьра пэя бэ малда,

Қэwart'ике бьқэдинэ».

Ло хало, ло хало!
Т'ели Г'эмзэ дьве:
«Нане тэ мьн лазьм нинэ,
Дьве, Ө'лие харзийа кэла
Г'эсэндэла рэнгинда гьртийэ,
Се сэх'эт дьчэ ниве шэвейэ,
Сйари бинбаши дэрдьхэ.
К'елэк-к'елэк шэльдэгэр'инэ.
Дьве: «Мьн бьхистийэ,
Хале тэ мерэки зорэ,
Бьра бе тэ дэсте мьн дэринэ».
Ло хало, ло хало!
Ибое Ч'опьр'огли дьвежэ:
«Апо, бьбахшина мьн наже нинэ»!
Т'ели Г'эмзэ Ибое Ч'опьр'огли дьшина,
Дьве: «Гэр'э бьнгер'э,
Хэбарэке һьлинэ,
К'ане сйаре бинбаши
Сьве гьртийа к'е ре дэртинэ».
Ибое Ч'опьр'огли дьчэ,
Бала хвэ дьде,
Кэри пэз we дсра кэде дьч'ерэ,
Дьве:
«Шьвано, на шьвано,
Тө э'сьле хвэда чьйи?»
Дьве: «Эз э'сьле хвэда шехбьзнимэ».
Дьве: «Гэло тө наж гьртийа т'онини?»
We дэме Ө'лие харзийа Ч'опьр'огли
нас дькэ,

Дькэ фир'инэ.
Дьве: «Гэр'э бежэ Г'эмзе хале мьн,
Гэрге мераникэ wi һэйэ,
Сьбэ чар сэх'эте нивро дагар'ьн,
Сйари бинбаши we льнге
Бистучар гьртийа қайде хинэ,
Стөе мэ лэлэхинэ,
Дэсте мэ жи к'элэмча хинэ,
We сол у гора жь льнге мэ дэринэ,
Мэ п'ехас у пыштвала сэре рйа хинэ,

Ө'цәле гьран нежа харзие ви we бь
ч'ә'ве хwә бьбинә,

Бәре мә бьдә wәлате Т'емурханә,
Ло хало, ло хало!

Гәрге мераникә Г'әмзе хале мьн һәйә,

Бьра сьвә ро нава роже

Рйа Жорин на, рйа Орт'е на

Рйа Жеринр'а мә дәрк'әвә

Мьн дәсте ви к'афьри дәринә,

Гәрге мерания ви т'онинә,

Бьра вьра веда оде қәләнийада руне,

Бьра льнге хwә щәм жьна хwә дьрежкә,

Лафа нәкә,

Лаф п'еше мере шамер нинә».

Ло хало, ло хало!

Чопьр'ог'ли wedәре вәдьгәр'ә,

Т'ели Г'әмзә дьхапинә,

Дьве: «Мьн пьрсий»—

We гьртийа рйа Жорин дәриньн»

Т'ели Г'әмзә у Т'ели Т'әмо

Дьчьн сәр рйа Жорин.

Усьве Щазе у се сйаҕава

Дьшиньн сәр рйа Орт'е,

Ибое Чопьр'ог'ли у кәр'е хwә Ә'ли

Дьчьнә сәр рйа Жерин.

Бала хwә дьде сиух'әфт сйаре сйари

бинбаши

Бистучар гьртийава we реда тенә.

Ибое Чопьр'ог'ли ль we дәре шьванәки

дьбинә.

Дәст дькә щева хwә,

Жер'а се зер'а дәрдьхинә,

Го: «Шьвано, сәре мьн қәрбана сәре хwәкә,

К'а, кьнще хwә бьдә мьн,

Ған к'ьнще мьн ль хwәкә».

Ибо к'ьнще хwә дьдә шьвин,

К'ьнще шьвини же дьстинә,

Хwә бь дәwреша сйари бинбашнр'а

дьгьһинә.

Ибо го: «Сйари бинбаши,
 Өз дэсте тэ радмусьм,
 Го, тō Ө'лие харзийа бәрди,
 Ө'лие харзийа сьвькэ, ч'укэ.
 Т'ōщара тыште ва ч'э'ве хwэ нэдинэ».
 Сйари бинбаши го: «Веда һәр'ә!
 Өз заньм тō кōрманщәки сәре ч'иайи,
 Тә дәw харийә аqьле сәре тә т'ōнинэ.
 Өм бист у һ'әфт сйар сйарбунә
 Бона wi хорте һанә.
 Маэ бһистийә хале wi мерәки зори
бы зор һэйә,
 Бьра бе дэсте зоре дэсте мьн дәринэ».
 Ибое Чопьрогли зерәки давежә
быне к'әшкулейә,
 К'әшкуле датинә сәр кәвьранә,
 Дьве: «Бьра эва зере һане бьвә
 Хōре к'әсиб у к'усиба, шьван у гавананә».
 К'ōчукчапе жорда тинә,
 Гōлләке дьт'әqинә
 Qотка сәре сйари бинбаши дьфьринә,
 Хwэ бы сйари бинбашира дьгьһинә
 Го: «Сйари бинбаши, мьн мака тә...
 Тōе э'щева ч'э'ве хwэ бьбини.
 Те фькьра тә —
 Өва эw кōрманще дәма дьне
 Дәwреши һатә щәм тә,
 Тә дьгот; «Мьн мака дәве тә...
 Тō кōрманщәки сәре ч'иайи,
 Тә дәw харийә,
 Аqьл сәре тәда т'ōнинэ».
 Ведәре Т'ели Т'әмо дькә qиринә,
 Ведәре бок'ә дешинә,
 Дьве: «Кәко, мьн мака дәве
Ибое Чопьрогли...
 Дьхwэзә меранийа мьн кәке мьн дэсте
мә дәринә».

Ло хало, ло хало!
 Хwэ сйари бинбашир'а дьгьһинә,

Шәш сйаре бинбаши гөлләкәра вәлдә-
гәринә,
Сйарәки к'әвшәне донздәһ гөндә дьгәринә.
Дькә-накә миратә бок'ә тоза һәслә
ви нақәдинә!

Ло хало, ло хало!
Тели Һ'әмзә хвә бь Ибое Чопьроғлира,
сйари бинбашира дьгһинә,
Шуре шин жь бәр хвә дьк'ышинә,
Қәйд—зынщире лынге бистучар
гьртиа дьфьринә,

Ө'лие харзийа нава дәст-п'е
Сйари бинбаши дәрдьхинә,
Ө'лие харзийа дьк'ышинә
Орта хвә у зинә.
Дажон тен гөндә фәқйәнә.
Бьла мала фәқир баба к'амбага көле бә,
Нә ханә жь хана хөде бә,
Бәр бәхирие руньштиә.
Қап'ахлукә ви һәйә,
Қап'ахлуйа хвә тәмьз дькә,
Бала хвә дьде бьрә сйар
Һатьнә гөндә ви.

Дьвә: «(д)зе гөлләкә бавежым ван сйара,
Бьла навежын гөндә фәқийа бехвәйә,
Кәс те төнин ».
Давә сйаре тәркийа халә вәлдьгәринә,
Ло хало ло хало!

Т'ели Һ'әмзә ч'ә'вә хвә ван дәра дьгәринә,
Кәси вәдәре набинә,
Го: «(д)лийо, лаво!
Дьле мьн дьбейә,
Дьле мьн дьбейә.
Өзе дьнһерым пеш мәва
Рома Нәбичайә,
К'еләка мә:
Рома Һ'әсанқәлейә,
Бьнийа мәда
Рома Йаситашейә,

Бъра қәўыл-қъраре хадә бә,
Ғ'әтани иро һ'әйфа Ә'лие харзийа
дәсте хвә һьлнәдъм,
Әзе тобә бькьм ши у бә'лгие Ғ'әщрейә».

Ло хало, ло хало!

Т'ели Ғ'әмзә дьве.

«Дьле мьн қәсәма ве һавине,
Әз каләмере хөде қарьмимә
Сәр пышта ве мьһ'ине у ве һ'әйwine.
Мьне готийә һ'әта әз Ә'лие харзийа
нәзвьрьиньм ве гьртьне,

Бъра мьн товәвә һьвина ве шәвине».

Ло хало, ло хало!

Т'ели Т'әмо дьве:

«Дьле мьн г'рма ве һавине к'инә-к'инә,
П шийа кәрхале тә рома рәшә,
Пашие истамә орте қәрәшәзәма рәнгиә,
Бьла мала фәқир баба нә ханвәхана
жь хөдевә,

Гөлләке бәри бәдәна харзие мьн дайә,
Гөлла ши гәлә бьрина харзие мьн дешинә».

Усьвә Щазе (бьре ши) го:

«Ло бьра, равә у равә.

М'рания хале мьн кьр

Т'ә кәси нәкьр.

Мала фәқир баба нә ава бә,

Гөлләке бәри бәдәна бьре мьн дайә,

М'рания хале мьн онда кьр».

Ә'лие харзийа дьве:

«Ло хало, ло хало, ло хало!

Бәс бежә, бәс бьбьлина,

Гөлла фәқир баба гәлә бьрина харзие
тә дешинә,

Сәре мьн дешә, бәр ч'ә'ве мьн думанә.

Мьже у думане хвә дайә п'ьра

К'әрпие кәвьре Уртдаше.

Дәв бойна хопан сунтара чийанә.

Се сйаре дәрк'әтьнә,

Вәлате Т'әмурханә,

Е пешие Г'эмзе хале мьни п'элэванэ,
Е орте Т'эмое көрхале мьни к'эфили
у даманэ.

Е пашие Усьве Щазейи,
Бьре мьни нави-нишанэ,
Гатьнэ сылаве мэ у сйаре бинбаши—
Бистучар гьртиганэ.
Сэре харзие хвэ дор
Бэжна хвэ бьгэр'инэ,
Хера мьн тэр'а т'өнинэ,
Сапоке мьн ньге мьн бьк'ьшинэ,
Сэһ'эта мьн п'эсира мьн дэринэ,
Г'эйфа мьн нае көштьна мьн,
Г'эйфа мьн те we һ'эйфе,
Әw сйаре гава дьне—
We рома рэш тэ бьһ'ьсинэ,
Сэр эла мэда бичэ,
Мале мэ т'аланкэ».
Усьве Щазе дьвежэ:
«Чивимлийа шэвьти we ахпинэ.
Жьнхала мьнэ Т'ели Г'өще
We бьһер'э Ә'лие харзийа мэр'а нинэ,
We һэсьра сэр сурэте сорда бьбаринэ»
Ло хало, ло хало!

Гот: К'элэше Хэлил, 35 сали, дэрсдаре мэк'тэба гөнде
Сорике (Зөрбэ) ль сэр нэһ'ийа Т'алине.

КАРВАН РАБУ

Карван рабу бь гьрани:
Шэве дажо, бь роже дани,
Сэр кание Бадэр'эше бь хвэ дани,
Қасо, Феро, Сыло, П'урто дьго:
«Фьлито, карванэки дани ль кание
Бад-р'эше,
Т'ощар т'эрзе ва карвани мьн нэдитийэ;
Карьан, карване данэ,

Гэрийэки т'вьынгэк хэйэ мьле ван,
Аве бавежын, нежэйэ чар зер'ан».
Қасо, Феро, П'урто, Сьло. Фьлите Қото,
Радьбын, кō пешие карван хэр'ын,
Шәме дьбе:

«Фьлито, лаво, вэрэ нэчэ пешийа
ви карвани,

Карван кō хәнэ гөнәнэ,
Исал сала нан гьранэ,
Ч'э'ве жьн у зар'оке ван рйа ванэ».
Фьлит дьбежи:

«Шире сынге тэ ль мьн н'эрамби.
Т'ощар карван бе бешудэман (хэрщ)
Сэр канийе Бадэр'әше нэборийә,
Әв карване хане иро дō рож бе бешудэман
сэр кание Бадэрәше данийә».
Қасо, Феро. П'урто. Сьло, Фьлите Қото,
радьбын,

Сэр кание Бадэрәше сэрәжер дьбын,
Фьлите Қото дьбе:

«Гәли карвано,
К'ара шеландьне хвә бькьн».
Маме Зәри дьбе:

«Фьлито, ви хэбәри тō мөвежә,
Йәк хэйә бь мәр'а динә, Ә'лэг'авша.
Ч'ьвик, кō ч'викә, хәва дьпәкинә».
Фьлит дьбе:

«Әз бой шеландьне вә нәһатьмә,
Һатьмә жь бой хәнщәре пыште вәйә,
Һатьмә жь бой қәмәе бәр бәжьне вәйә,
Һатьмә жь бой шәшхане мьле вәйә».

Аме Гьндьр' дьбежә:

«Шәшхана мьле мьн қәләне дйа тәйә».

Аме Гьндьре дьбежә:

«Хәнщәра пыште мьн қәләне қиза тәйә».

Аме Гьндьр дьбе:

«Қәма бәр бәжьне мьн қәләне
хушка тәйә»

Аме Гьндьр бар сәр бара вәлдьгәр'инә,

Базьнэриа (т'эвьнг) сэр баран датинэ,
Тэньште бозе дьхэ,
Тэньште расте дьфьринэ.
Фьлите Qото бе һэсп дьминэ.
Бь пэйати хвэ мала Оһане Qобини дьгинэ.
Щание Оһане Qобине же дьстинэ
Диса хвэ саре Qьчэ дьгһинэ.
Маме З ри дьбежэ:
«Сварэк һатэ жь weва.
Сэри һ'эйа сыни к'ынще шинэ,
Мина сварэ эw гавинэ».
Фьлите Qото сэр кание Бадэрэше
хвэ дьгһинэ,

Дьбе: «Гһэспе мьн жьн у маке wэ...
Тощар бе бешуд ман карван ль вьр
дананийэ».
Аме Гьндьр бар сэр баран wэльдьгэр'ина,
Базьнэре ль сэр баран датинэ,
Ль анийа Фьлите Qото дьхэ к'орта
сту дьфьр'инэ.

Аме Гьндьр дьбежэ:
«Гһэспе мьн жьн у маке тэ...
Wэрэ иро бешудман мьн бьстинэ».
Сваро, сварэ Сэде,
Ч'э'ве мьн qэр'ьми Далане П'ашо
рийа Щиде.

Мэmani, хөш Мэmani.
Шэм пэва к'ас нэв жэ,
Кө мьн чок дани көр'ани.
Карван рабу к'ара хвэ дькьр
Гай бай жь мьрьне хвэ һэбу
Шеландьне хвэ фькьр нэдькьр.

Гот: Тигран Егойан, 70 сали, нэхwэнди жь гөнде Норашене сэр Тигранакерте, ньна дьминэ гөнде Ущане, нэһийа Аштраке. Зэ'ф тышта занэ: «Мэме у Зине», «Сти у Фэрхе» у е дья.

Р У Д Ө В Ө

(Шахэк „Ростэме Зал“)

Qизэкэ Сэлмйани Сьнди һэбу, тō пәләwana пe нькар бу. Өw рожәкe чу мешә, дар чьни, дани сәр шьрита хwә. Чьдәк дара сурәт кәт. Зәр бәтәр кәт, сурәте we қәлашт. Сурәте хwә пәча, дарe хwә һьлгьрт анинә малe. Шәрма, ру бавe хwә нәкәт дō рож, сe рожa. Бавe we пьрси, го:

— Канe, го, чьма қизa мьн наe диwana мьн?

Го:—Сурәте we быриндарә?

Го:—Газикьне, бьра бe.

Газикььне, анин һатьн.

Сэлмйани Сьнди го:—Һәла, го, лаwо, тә чьма сурәте хwә пәчайә?

Го:—Бавo, чумә мешә, го, чьдәки дара сурәте мьн кәт, сурәте мьн қәлашт, шәрма нәһатьмә щәм тә!

Го:—Лаwо, нә шōхōлe чьдe даранә, го, тә чуйә дәстбази хәлқәра кьрьнә.

Өва дйна хwә даe, кь wa гот, қизa wi же хәйди. Дәстә кьнше пәләwana шәргьрт, чу әхтәханe. Һәспәк дәрхьст. Гөрзe бавe хwә һьлда, льзика бәре хwә да кәла Забьлe, кәла Залe, чу дәркәтә Забьлe. Мәйдана пәләwana сәкьни. Навe Залe бьһист бу, го: «Әзe һәрьм, го, пәләwanәки хōртә, го, әзe тeкәвьм, һәрьмә мәйдана wi. Әгәр дәстe wi сәр дәстe мьнра бу, әзe бьстиньм, һәркe нә сәр дәстe мьнра бу әзe лeхьм бькōжьм». Сьвe шәбәдe ль мәйданe сәкьни, гөрзe хwә қōлоз кьр. Пәләwanе мала Залe, пәләwanе Забьлe дәркәгьн. Дйна хwә данe, дәнгe гөрзa we тe. Кәси тōрōш нәкьр хwә бьдә мәйдана we.

Щав данә Залe, го:

— Пәләwan мәйданe сәкьнийә, го, дәнг жь гөр-

зе ви те, го, эм тѳрѳш накън, го, дѳнг жь гѳрзе
ви те шьвета ѳвьре нисане, һарке тѳ нѳчи мѳйда-
на ви, кѳс мѳ тѳрѳш накѳ.

Пѳлѳwana готънѳ Зале. Зал рабу, кънше Пѳлѳ-
wana wѳргъртън, ѳшѳеридемзѳр сѳар бу. ѳшѳеридем-
зѳр һѳспе ви бу. Кѳйшт пѳт һѳсьне самахор гѳрзе
ви бу. Гѳрзе хwѳ һьлда у чу мѳйдане. Гѳрза ль
һѳв хьстън һѳта нивро, йѳки йѳк алѳ нѳкър, Зале
готе, го:

— Пѳлѳwan, го, ѳва һѳспе бьн мѳда ѳw жи хун
у шанън. ѳм пѳйавьн гѳлаш бьгърън.

Сьве һѳта нивро һѳспа пѳйа бун. Фьравина хwѳ
харьн. Рабун кѳтънѳ гѳлаше. Кѳта бѳри ѳваре гѳ-
лаш гъртън; һѳв бьрън анин. Рудѳве зор даеда.
Жь we бьрина we наве we данинѳ Рудѳвѳ. Зани,
бѳре наве we Гелапрузийа бу. Кѳта берийа ѳваре
шѳркърън. Зал дина хwѳ дае зор дае, we Зал ба-
вежѳ. Нѳда жь хwѳде хwѳст. Qѳwата чьл фѳрьзи ль
Зал зедѳ бу. Дѳст авитѳ чьчьке we. ѳw чьчьке
хwѳда qѳльс бу. Зал ѳрде хьст. Шур кьшанд сѳре
we лехѳ.

Го:—Зал, молѳте бьдѳ, го, ѳз бьшкошке хwѳ
вѳкъм.

Бьшкошк вѳкър. Зал дина хwѳ дае щотѳ мѳмьке
we зѳр дѳркѳтън, дина хwѳ дае qиз. Зал пѳшман
бу, го:

— ѳз чава, ѳз Залбьм, рожѳк һѳта ѳваре, мьн
qизѳк аншах алѳ кър.

Го:—Зал, го, qѳwата чьл фѳрьзи на, йа һѳйште
фѳрьзи жи wѳки тѳ зедѳ буйа, диса тѳ ѳз нькарбум
бавита. Диса, аншах ѳз жь баве хwѳ хѳйдим, лѳма
һатьн тѳ бьстиньм, мьн наве тѳ бьһист бу.

Рабун сѳарбун у чун мала Зал. О Зал стѳнд.
Нѳһ мѳһ, нѳһ сѳһѳт, нѳһ дѳдѳ тѳмам бун о Рудѳвѳ

вельди; кэтэ бэр вэланлье о нькарбу бьвельдия.
Гази жьне жир кьрн. Жьне жир готьн:

— Нькарэ бьвельдэ бь эдэте жьна.

Жьна го:—Ле эм чава бькьн?

Го:—Эм пархана we расте бьдэлешьн.

Анин пархана we расте гэльшандьн. Зара we дэрхьстьн. Дэрхьстьн, дина хвэ дане, кёр. Анин тафил кьрн, шуштьн; кьнщ ле печан. Эви кёри хвэ бакьр. Эw кьнщ гэлаштьн.

Го:—Ижа эм чава бькьн?

Го:—Биньн кёлаве йэк бора, го, биньн теда бьпечьн, го, бэлки ви кёлавида дьсэкьнэ у теда ма.

Анин, го:—Эм наве ви дайньн чь?

— Наве ви дайньн Ростэм.

Ростэм һнэки гьврьк бу, се сали, чар сали бу. Кальке ви Сэлмйане Сьнди, кальке ви го: «Чукэке ль мала Зале равэ, го, we гасасе сэре мьн бэ, эщэле мьн дэсте ви бьвэ, наве ви жи Ростэм».

Дәһ салияа Ростэм төмам бу, Сэлмйане Сьнди рабу, чадьр у хебэте хвэ һьлдан, го:

— Эзе һэрьм бэр бь Забьле, мала Зале, һэрьм бэлки бькарбьл Ростэм бькёжьм, хвэ же хьлаз кьм.

Сэлмйане Сьнд һат кэвшэне Залда чадьра хвэ вэгьрт.

Зал рабу сьарбу һэрэ нечире. Дина хвэ дае чадьрэк we дь синоре вида вэгьртияэ. Ажот сэр. Дина хвэ дае дешэк тедайэ, п'лэванэк тедайэ. Зал жь ви тьрсийа, го: «Зьрара мьн we жь ви һэвэ. Эw һатийэ сэр мэ шер, аз заньм». Гөрзе хвэ дэсте хвэда чекьр о мьле хвэ бакьр, гөрзэк даеда, һөндөр чадьреда. Эви дэст авитэ гөрзе ви гьрт, го:

— Балэнгаз, эва синоре Залэ, Зал мэ бьһьсэ we мьн жи бькёжэ, тэ жи бькёжэ. Го, бэлэнгаз, һане гөрзе хвэ бьвэ һэрэ. Һэрэ лагьрдийа нэкэ.

Гӱрзе ши дае. Зал бӱр хвӱ кӱт, го: «Ӳз Зал-бӱм, ӱви гӱрзе мӱн гӱрт шьвета тӱпӱкӱ дӱста». Гӱрзе хвӱ һьлда, дӱшӱрмиш бу, бӱр хвӱ кӱт һьнӱки ажит веда о вӱгӱрийа. Щарӱкӱ дӱне гот: «Ӳз Зал бӱм, ӱва йӱка бе сӱре мӱн». Гӱрзе хвӱ щарӱкӱ дӱне дӱсте хвӱда чекӱр о борйа (һерс) һӱсц ажит сӱр, гӱрзӱк даеда. Ӳши дӱсг авит дӱса гӱрзе ши гӱрт, го:

— Ахӱр, нӱ жь тӱра дӱвекӱм, ӱва синоре Зале го, Зал пе бӱһьсӱ. ве мӱн жи бӱкӱкӱ, тӱ жи бӱкӱжӱ. Щарӱкӱ дӱне гӱрзе ши дае о щарӱкӱ дӱне леда чу. Зал дӱшӱрмиш бу, бӱр хвӱ кӱт у щарӱкӱ дӱне вӱгӱрийа. Сесӱд шестушӱш тамаре мӱле хвӱ расткӱрӱн о гӱрзӱки дӱне лехьсг, дади. Ӳ дӱсг авитеда, гӱрзе ши гӱрт, сӱр нышта һӱсце һьлда, кӱрӱ бӱр мӱле хвӱ, шьвета бӱгӱйа. Бу нӱлӱ-нӱла Зале.

— Ӳман, го, тӱ ӱз кӱшгӱм.

Го:—Вӱки ӱз тӱ бӱрдӱм, тӱе бежи Ростӱми Зал, Сӱлмӱани Сьнди кӱльке тӱ һагӱйӱ, мӱйдане жь тӱ дӱхвӱӱ о Зал бӱрда. О Зале тӱ рабу йӱшман о мӱчул һагӱ мала хвӱ. Һале ши тӱкӱ. Зӱф бӱр хвӱ дӱкӱвӱ. Гази Ростӱм кӱр. Дина хвӱ дае Ростӱм зарӱвӱ. Қемиш нӱбу жӱра бежӱ о һат, леньһери, го:

— Баво, тӱ чьма шандийӱ пӱй мӱн?

— Қӱт, го, лаво, қӱт!

О Ростӱм чу. Ӳве сале сӱкьни. Щарӱкӱ дӱне гази Ростӱм кӱр. Бу йӱнздӱһ сале Ростӱм. Ростӱм һат. Дина хвӱ дае һе Ростӱм зарӱвӱ, сурӱте ши һе һӱвдӱ пӱгьрть-ӱ, го:

— Баво, тӱ чьма шандийӱ пӱй мӱн?

Го:—Лаво, щӱ шӱки сурӱте хвӱла дайнӱ, чька шӱ сурӱте тӱда дьсӱкьнӱ!

Ростӱм шӱ ани сурӱте хвӱда лани. Шӱ сурӱте

мида нэсэкъни. О гемиш нэбу жера бежа о леда чу.

Сэкъни сала дъне. Бу данздэ салийа ви. Леда
нат. Го:

— Лаво, ща вэрэ!

Гэдэ нат. Дина хвэ дае сурэте ви, һьнеки
һөвдө гъртийэ.

Го:—Баво, чьра тө гази мьн дьки? Дьвэ һьне-
ка мөйдан жь мьн хвэстьбэ?

Го:—На, лаво!

Ростэм чу. Рожэке чу ль бэр дэре хьзна ма-
ла баве хвэра чу. Дина хвэ дае хэлэқ ведэрейэ,
хэлэқэк we дь ёрдедайэ, готэ қэрэшьле хэзьне, го:

— Эва чь хэлэқэ дь ёрдеда?

Го:—Хэлэқа гөрзе Нәһране кальке тэйә!

Го:—Эзе ракъм!

Қэрэшьл го:—Ле кока вэ қөлийайи, кока мала
Зале қөлийа, го, авқа жь вэ рабу, кәси ранэкр,
го, ижа төе раки. Қэрфе хвэ пекър. Вэхта кө дәст
авитеда, го:

— Йа эллаһ, йа хвэде, о дәст авите у ракр.
Вэхта кө ракр, ва һөжанд, готэ қэрэшьле хэзьне,
го:—Кучьке сәне, ле тө дьгот тө нькари раки, го,
һа, һа, һатэ тө, авитеда, әв жь бэр рәви. Лехьст,
алики хэзьне хьрав кър, чу. Қэрэшьл бәзи чу шәм
Зал. Зале го:

— Көрө, тө херэ?

Го:—Мьн чь херэ—бәлки тө херэке жь Ростэм
нәвини, го, гөрзе Нәһрани бави тө ракр, һьлда, го,
авитэ мьн, го, әз жь бэр рәвим. Алики хэзьне да у
хьравкър чу.

Зале го:—Кучьке сан, чьма мьзгинийа хвэ на-
хвэзи, го, көро, гази Ростэм кьн бьра бе.

Ростэм нат.

Го:—Лаво!

Го:—Бәле!

Го:—Дәһ салийа тәда һәта данздә салийа тәда мьн се щара шандә пәй тә. Го, зани сәва чь бу? Го, Сәлмйани Сьнди кальке тә, го, мәйдан жь тә дьхвәст, го, тә зарё буйи, әз гемиши тә нәдбум, го, һәрке бь тә те, го, һәрә мәйдана ви.

Го:—Баво, сәр чөвә мьн! О чу дәстә кьнще пәләwana жь хвәра данә дьруне. О чу гөрзе Нәһра-не кальке хвә, чьл һут һәсьне Самәқөр сәрда зедә кьр у кәре хвә кьр. Әшқәридемзәр кьшанд о кәр кьр сйар вә.

Щав данә Зале, го:—Ростәм дьчә!

Го:—Газикьне бәра бе. О леда һат, го:

— Баво, чь дьвәжи?

Го:—Лаво, тәе чава һәри?

Го:—Баво, әзе гөрзе хвә һьлдьм, Әшқәридемзәр сйар бьм о һәрьм шәре Сәлмйани Сьнди.

Го:—На, лаво, го, Әшқәридемзәр хвәра нәвә, ль кедәре, го, тә кәти тәнгие, го, гази хвәде у пәхәмбәркә о чь вәхта тә хвәст, ви чахи Әшқәридемзәр һазьрә. Пәйа һәрә.

Го, әв рабу, кәре хвә кьр, ре кәт. Бежәнг харзие ви бу. Бежәнг жь парә пәй кәт, Ростәм сәр мьле хвә һьһәри, го:

— Лаво, тәе кәда һәри?

Го:—Хало, тә тәнеп, го, әз жи ве тәра бем, қәльхи тә бькьм.

Го:—Лаво, вәгәр, тә гөнәйи, тә зарёйи.

Го:—Вәлләһ хало, әзе тәра бем.

Го:—Лаво, тейи, вәрә, о ре кәтән чун.

Гәләки чун, һьндьки чун, чун сәр канике сәкьнин, дәст у дәврүе хвә шуштән у һьнә нан ха-

рын. Ростэм раза. Кәфт рожа раза, һыйар нәбу.
Кәфт рожа һыйар бу, гәт ранәза, го:

— Лаво, эзе иди разем о Ростэм раза сәр ка-
ние. Бежәнг һыйар бу. Вәхтәке Бежәнг дина хвә
даеда, дөвө фьрьндә колфәтәкә дестда һат бьр чу.
Го: «Кьвши һәйә, эва кәлфәта рөвандийә, гә дьбә,
го, әм ль мала Зале бьн, бен сәр мәра әрзә хәлдә
бьрөвиньн бьвьн, әм жи гә дәнге хвә нәкьн». Бе-
жәнг рабу. Әв дәр мешә бу. Гьһишт, дәст авит, һә-
ма кәранәк әрдә ракьр у дәсте хвә чьде we хь-
тън. Шьвета шьвәке авит сәр мьле хвә. Жь парә
пәй кәт чу. Бьнйа хвәда ньһери, дина хвә дае—
гәлийә. Әви дөви эва кәлфәта бьр у кьрә мьғарә-
ке. Чу ль бәр дәрә мьғарә сәкьни, гази кьре, го:

— Ро, ро, тә хөдане хвә у чәнд сәрйани, го,
тә кәлфәте хәлдә бь зор сәр мала Заләра дәрбаз
дьки?

Дөв газикьре, го:—Тешки кәрешийано, го,
исал һәфт салә дьране мьн дешә, го, анцах, го, тә
расти мьн һати, эзе тә бавежьм бәр кәка дьране
хвә.

Бежәнг гөте:—Кәфьри пиро, го, бөхвә, паше
бьшекьринә.

Дөв гөрзәк һьлда гөтә Бежәнг, го:

— Дора мьнә, дора тәйә?

Го:—Кәфьри пиро, го, мала мә пешда дәрпа
хвә ль кәси нахә, го, дора тәйә,—Бежәнг гөте.

Әви гөрзәк да Бежәнг. Бежәнг хвә жь бәр да
алики. Бежәнг дарәк лехьст, дар жи кәран бу. Ма-
ла ви бьшәвьтә о ши бь ши һьшк бу о мьле жь-
ньке гьрт ани һат, го:

— Дае, дөвса де у хушка мьни, го, тә жь
көйи?

Го:—Бърайо, эз жь фьлан гондимэ, жьна мэзьне
ви гонди бум о, го, дех эз зорэзор аним һатъм.

Бөжэңг жьньк бър чу щэм Ростэм. Ростэм һыш-
һар бу, го:

— Бежэңг, эва, го, чь кӧлфӧтӧ?

Го:—Дехэки фьрьндӧ реванд бу, бърбу чу бу,
го, эз жь пара пӧй кӧтъм, го, мьн лехьст, гӧвӧрмиш
кър о мьн же стӧнд, ани.

Го:—Лаво, жь кедӧрейи?

Го:—Эз жь фьлан гондимэ.

Го:—Лаво, дӧвса де у хушке мӧйи о рабу сӧр
чӧвӧ хвӧ шуштън, пӧри нане хвӧ харьн, дина хвӧ
дане сӧарӧки пӧвкӧти жь веда чава те. Гӧтӧнӧ жь-
ньке, го:

— Хайе, тӧ ви сӧари нас наки?

Го:—Руе мьн жь вӧ рӧш, эва, го, мере мьнӧ.

Мер һат незики ван, мер дина хвӧ дае: жьна
ви, дӧ мер ве сӧр кание руньштӧнӧ. Мер һьнӧки
фькъркърьн, тьрсийа. Эвана газикър, го:

— Лаво, вӧрӧ, мӧтьрс, го, лаво, эва жьна тӧйӧ?

Го:—Бӧле!

Го:—Дехе фьрьндӧ бър чу, мӧ же стӧнд, го,
лаво, тӧ херӧки жьна хвӧ бьвини. Гӧһе дех жекь-
рьн, дане, го:

— Бьвӧ һӧрӧ, бежӧ мьн дех кӧштиӧ, жьна
хвӧ анпӧй, эва жи гӧһе ви.

Эви жьна хвӧ авитӧ тӧркуйа хвӧ, леда чу.
Эвана жи рабун, пӧйа бун, хвӧра һеди дан сӧр ре,
чун дӧркӧтӧнӧ гӧнде ви хорти. Чун нава гӧнд,
пърсин, го:

— Мала мэзьне ви гӧнди кижанӧ?

Мала ви нишан дан, го:

— Һа, мала һанӧ!

Чун дина хвӧ дане мала ви мӧрвийӧ. Мала

мере жьнкейә. Эва мерька ч'эв Ростәм, Бежәнг кәт, го: «Wәллә, хаде һәдә, әве дәрәва мьн дьняехьн. Мьн чава пәсьн дабу хwә». Ростәм го:

— Хорте дәлал, гә шаиша мәкьшинә, һәма мә хайи бькә.

Го:—Һун сәр ч'эве мьн, баве мьнра һатьнә?

О ль wьр әw ман д'о рож, се рожә. Жәра һөр-мәт кьрьн, кьнще ван данә шуштьне. Дина хwә дане әва шәһәра we т'әв дьчә—те, го:

— Хорте дәлал, әва шәһәра чьма wa т'әв дьчә, те?

Го:—Меване мьни дәлал, го, әмә дәсте Сәл-мйани Сьнди даньн (Кутали Кафьр даньн), го, сале щәрәке те хәрще хwә жь мә дьстинә, го, гизәке жи гәрәке хwәра бьвә. О, го, исал, го, дора хушка мьнә, г'о, әз кәре хушка хwә дькьм, хушка мьн хwәра бьвә, го, we сьви бьвә, ләма жи го, бәр хwә дьк'әвьн, го, шинә-гьрийә, ләма т'әв дьчьн-тен.

Ростәм го:—Лаво, ләма жи һадьшанә, we өса жи бькьн.

Сьвә зәлал бу, Ростәм готә wi мәрвьи, го:

— Лаво, гәwазе wi we ль ке ре һәрьн?

Го:—Рйа әw теда дьчә, әм we ре начьн. Бәра бәләпәжгәри мә нәвә. Го, әwe ль ve ре һәрьн.

Әwана жи данә сәр we ре чун, Ростәм, Бежәнг чун. Д'о верст ре әрд чун. Ростәм wәхта wәде хә-ва wi һаг разә. Бежәнг руньштьбу, дина хwә даеда, гәwазе Кутали Кафьр we гиз сйаркьрнә о кәтьн алайә, листьке, дьлизьн о тен. Бежәнг рабу пешие, го:

— Гәли хорта, огьрбә жь wәра!

Го:—Ог'ра хере бә!

Го:—Әw букә һун тиньн, чийә?

Го:—Букә!

Го:—Йа кедәрейә?

Го:—Йа ви гөндийә. Го, әва гөнда дәсте Кутали Кафър дайә, го, сале шарәке әм тен, хәрщә хвә жь ви гөнди дьстиньн о қизәке жи Кутали Кафърра дьвьн.

— Ә, го, көрә, һун һадьшанә, го, һәдә вә һәйә һун хәрщ бьвьн, ә, го, әв чь қизә, һун дьвьн чь?

— Ә, го, лаво, го, тө чьма нә жь ви вәлатии? Вана готә Бежәнг. О Бежәнг дарә хвә һьлда о нава вана кәт, сәре вана һәльханд о йәк жи гьрт, сағи гьрт, дьранә ви кьшанд, аниедә кәта, го:

— Лаво, һәрә шавә бьдә Кутали Кафър, бе һәрке хөртә, бьра бе сәр мә шер. Готә қизьке жи, го, дае, тө һәма ви хәрше хвә һьлда о вәгәр һәрә.

Әва кәчыка чу о чу мала бавә хвә. О гөнд һат сәрда һәдәми, ләма жь бьре вә кьрын, го:

— Тө иедә һан чуйн, го, тә дөвә фьрьндә кәшт, тә жьна хвә һьлда ани. Ижар тө пәй ван мерка кәти, пәй қәвәзә Кутали Кафър кәти. Тә һьм хәрщ вәгәрәнд, һьм қизьк, го, Кутали Кафьре бе кәка мә вә бинә.

Әв қәвәзә Кутали Кафър чу о дьранә ви сьпи дькьн. Кутали Кафър рабу дурбине ньһери, дина хвә дае дьранә ви сьпи дькә, го: «Хаде занә, һакә, го, қәвәзә мьн вә дькәнә, го исал хәрщ зәф аниһә, о, қизәк баш жи мьнра аниһә». Әва чу незики Кутали Кафър, дина хвә даеда, вә дьранә ви кьшандьнә о аниедә кәтанә.

— Көрә, го, чь сәре тә қәвьми?

Го:—Мә чу хәрщ ани, го, дө мәри расти мә һатьн, го, йәки разә бу, йәк жи һьшйар бу, го, лә мөва кәт, го, һәвалә мьн кәштьн, әз жи гьртьм, дьранә мьн кьшанд, аниһә мьн хьст о го: «Һәрә, һәр-

ке Кутали Кафър хортә, бѣра бе сәр мә шәр». О
дизык жи мә стәнд, о вәрекър о чу.

Кутали Кафър дәст бѣ әскәр кър. Сәд мәри
шандьн, го:

— Көрө, һәрн һәрдө мәрийа бѣгърын биньн
вәрн.

О чунә сәр. Ростәм һе разайә, Бежәнг рабу,
даре хвә һьлда о нав кәт, е һак әв бу, жь мала
хвә нәһат; ек рәвин, ек кәштн о щав данә Кутали
Кафър, го:

— Хаде мала тә хърав бькә, го, әв наенә зәфте.

Кутали Кафър рабу, го:—Көрө, про дөсьд мәр-
рв һәрн, го, һәрн, биньн вәрн.

О сьви дөсьд мәрв чун, ледан чун, Бежәнг
даре хвә һьлда у нав кәт, е һак әв бу, жь мала
хвә нәһатбу. Кутали Кафър динә хвә дае, го:

— Волла, әвана наенә зәфте, го, чөла бьколын,
руе чөла бѣгърын, о, го, һнәки жь бәр һьлбн, го,
бәр бѣрәвн, бәлки дькәвн чөле, әм дьгърын.

Әфәндьм, чун колан. Әскәр һатә сәр. Бежәнг
даре хвә һьлда бәр бѣ әскәр чу. Әвана һнәки жь
бәр рәвин о Бежәнг кәтә чөле. Шәккә (кәбәнд) ави-
тьне гьртн у гьртн бьрн, о бьрнә щәм Кутали
Кафър.

Нәвийа Кутали Кафър щав да, го:

— Әви бышиньн щәм мьн, го, әзе ви чити-
чити бькьм, роже, го, дәрәмәки жь гоште ви жекьм.

Бьрн данә нәвие у дьле нәвие кәтеда. Шавдә
Һәмаме, һәмамиш кър о кьшандә сәра хвә.

Әви гөнди динә хвә даеда, мәрик гьртн бь-
рн, мәрик жи ве кәштиә:

— Көрө, го, йәк бьрн, йәк жи кәштн! Дә әм
һәрн е кәшти жи вәшерн, гөнәйә о рабун чун.
Мәре хвә, тәвьре хвә һьлдан чун. Динә хвә дае

Ростэм ве вэлэзйайэ, ван тьре кӧштиэ. Эфэндие хвѣра бѣжым, эвана һема ль келѣка Ростэм тьрба ви ведан о тьрба ви тѣмам ведан о нькарын һылдън. Авин лом данеда, данэ бьн лынге ви, го:

— Һема вѣлгѣриньн тьрбе о вѣде хѣва ви жи тѣмам буйэ йа Ростэм тѣмам бу, Ростэм готе, го:

— Кӧро, хун һема мьн сагѣ-саг дькьнѣ чѣл, чаванэ?

Го:—Ле хаде мала тѣ хьравкьри, го, мѣ гѣй гот тӧйи кӧшти, го, һевале тѣ Кутали Кафьр (Сѣлмйани Сьнди) гьрт бьр чу, го, мѣ жи тьре тӧ кӧшти, эм һатьн тѣ чѣлкьн у һевале тѣ жи гьртьн бьрьн.

Го:—Лаво, зьрар накѣ, вѣгѣрьнѣ мале хвѣ, го, рйа шѣһѣре Сѣлмйани Сьнди кижанэ?

— А, го, рйа һанѣ, һѣрѣ о дѣркѣтѣ незкайа шѣһѣре Сѣлмйани Сьнди о гази хаде кьр. Эшгѣридемзѣр һѣспе ви бу о гӧрзе ви ль сѣр пыште гьредайи бу, чу чѣве Эшгѣридемзѣр рамуса о лынг кьрѣ зѣнгѣе, сйарбу о дѣркѣтѣ мѣйдана пѣлѣвана о гӧрзе хвѣ авит, дѣнге гӧрзе ви шьвета ѣвѣре нисане. Мѣйдан Сѣлмйани Сьнди хвѣст у Сѣлмйани Сьнди рабу, сйар бу чу мѣйдана Ростэм.

Эфѣндьм ль гӧрза растсѣри һѣвдӧ һатьн. Эве роже һѣта эваре ль сѣр пышта һѣспа ль һѣвдӧ дан, тӧ чѣрѣ бь һѣвдӧ нѣкьрьн. Сѣлмйани Сьнди гази кьр, го:

— Лаво, го, мѣ һѣсп гьркьрьн, ишѣв, го, тӧ меване мьни. Сьви сйарбун, дѣркѣтьнѣ мѣйдана пѣлѣвана о ль һѣв хьстьн һѣта незкайа нивро. Сѣлмйани Сьнди готе:

— Лаво, ва һѣспана, ѣв жи хун у гоштьн, го, бьн мѣда пѣрьтин, го, ѣме ижар гӧлаш бьгьрьн о раһьштьнѣ һѣвдӧ гӧлаше. Гӧлаш гьртьн. Дѣвса

лынге ван швета хэта котана ёрд гальши. Бёре Ростэм кётэ бёр бь сэра нөвийа Сэлмйани Сьнди. Ростэм дина хвэ даеда Бежэнг нөвийа Сэлмйани Сьнди дэсте хвэ стөе нөврёа бьрьнө у бь нөв ша дьбьн. Ростэм готэ Сэлмйани Сьнди, го:

— Калько, тое бежи, нөвие мьн зор да мьн, чьрайи бөбөхт бу, гө нөһьшт ль хан у мане хвэ бьнһөрьм о Сэлмйани Сьнди шарөке ль хан у мане хвэ, ль нөвийа хвэ ньһери. Дина хвэ даеда нөвийа ви у Бежэнг ве ль нөвдө шадьбьн: гөватата чьл пөлөвани жь Сэлмйани Сьнди кем бу, гөватата чьл пөлөвани Ростэм зеде бу. Ростэм Сэлмйани Сьнди ль ёрде хьст. Лехьст сэре Сэлмйини Сьнди фьрәнд о нава шөһөр кёт, тәслими хвэ кьр. О шанд әв хорте бьре гизе, мере жьньке ани кьрө мөзьне ви шөһери. Нөвийа Сэлмйани Сьнди жи Бежэнгра һьлда у дөркөт чу мала хвэ о хьлас бу.

Гот: Н'эсое К'элэш Мамоян, 70 сали, жь гөнде Сорике ль сэр нөһ'ийа Т'алине, нөхвөнди.

КОРОГЛИ У ПОЛИВӨГ

П'адьше Роме го:—Кижане кь һэспе Корогли жь мьнра ани, эзе гиза хвэ бьдьме.

Поливөг ль ведөре дэст ль синге хвэ хьст, го:

— Эзе биньм.

П'адьша рабу топ, төкөрө, әскәр дае. Поливөге да пешие. Топ у төкөрө берәв кьр, һат сэр Корогли шөр. Һат Чардагли Чамли Беле, чадьре хвэ лехьстьн.

Корогли вөхтөке дөркөт дөрва жь оҫаха хвэ. ле ньһери—Һэсабе стөйр у пөйра һөйө, Һэсабе чадь-

ра тѳнѳ. Корогли рабу хвѳ кърѳ форма дѳвреша, хѳспе ви жи бу ѳхтѳки. Рабу, го:

— ѳзе хѳрѳм, чѳка чѳ ѳскѳр хатийѳ, чѳ ордийѳ хатийѳ.

Рабу чу нава ордие. Чу сѳлам да Полибѳге. Полибѳг сѳлама ви вѳгърт, бър чу бѳр чадьре пѳйа кър, жѳра хѳрмѳт кър. Корогли форма дѳвреша да бу, рунштибу диwane. Дѳвреш жѳра гот:

— Тѳ сѳва чѳ хати?

Полибѳге гот:—ѳз сѳва хѳспе Корогли хатѳмѳ.

ѳскѳрѳки Полибѳге вѳхтѳке бубу хѳламе Корогли. Гава хатѳ чадьре, ле ньхѳри—ѳва Короглийѳ, нѳ дѳврешѳ. ѳви ѳскѳри Полибѳг дѳрхѳст бѳр дѳри жѳра го:

— Мала тѳ авабѳ, ѳва Короглийѳ, нѳ дѳврешѳ, го, ѳз нас дѳкъм.

Полибѳге тѳ рабу, Короглие тѳ дѳст у пѳие ви гърѳдан. ѳви жѳра гот:

— ѳз дѳврешѳм, ѳз нѳ Короглимѳ.

Гърт у бър.

Корогли исмѳкѳ хвѳ хвѳнд бу: бубу дѳвреш, хѳспе ви жи бубу ѳхтѳ. ѳви ѳскѳре Полибѳге го:

— Короглийѳ, го, ѳз нас дѳкъм. Полибѳг дѳвреш гърт, да пешийа хвѳ у бър. Гѳлѳки чу, рева да хѳше хвѳ, го: «ѳз дѳчѳм шѳм пѳадьше, пѳадьша мьнра готийѳ: «Корыгли бинѳ», мьн дѳвреш анийѳ. Ведѳре го: «Корогли нинѳ, дѳврешѳ». Ведѳре дѳвреш аза кър. ѳв дѳвреш ки бу? ѳв дѳвреш жи Корогли бу. Дѳвреш хат, исмѳки хвѳ хвѳнд бу Корогли, хѳспе ви жи Qърат бу. Корогли рабу ль Полибѳге вѳгѳрийа, ѳса кър, ѳви ѳскѳре Полибѳгѳра кърѳ шѳр, саг ѳв бу, мала хвѳ нѳхат. ѳскѳре Полибѳге гѳ qър кър.

Полибэг жи гьртә дил. Полибэг гьрт ани һат мала хwә. Полибәгәра гот:

— Тө сәва чь һати, мьнра раст бәжә, әзе тә азақьм.

Әви жи го, го:— Падьша мьнра готийә, кь wәки «Кижани һәспе Короғли мьнра бинә, әзе қиза хwә бьдье, пешкеш кьм», го, әз иди чь жь тә вәшерьм, го, әз сәва ведәре һатьм, мьн лькөжи жи тө зани, аза дьки жи тө зани.

Жьна Короғли жера го, го:

— Гәрә тө мьразе Полибәге бьки, wәки сәва хwә һатийә.

Короғли Полибәгәра го, го:

— Полибэг, тө сәва көштьна мьн һатбуйи, мьн бькөжи, һәспе мьн жи бьви. Го, әз ньһа тә һакөжьм, әзе тә азақьм, мьразе тә бькьм.

Короғли Полибәгәра рабун сьһабун, бәре хwә дан шәһәре һадше, wәки қиза һадше биньн Полибәгәра. Полибәге бебәхти кьр Короғлира: бьр щәм һадше, го:

— Мьн гьртийә, дил анийә.

Һадше Короғли гьрт авит зиндане. Һәспе Короғли нәһьшт кәс сәрда һәрә. Һадьша рабу қиза хwә да Полибәге. Қиза һадше дьле we Полибәгеда төнә бу, го: «Чька әз һәрьм щәм Короғли, Короғли пьрскьм, чька әз заньм Полибэг Короғли һькарә бьгьрә дил». Чу щәм Короғли, перә хәвәрда, го:

— Короғли, Полибәге тө гьрти дил?

Короғли жера гот, го:—Әз бебәхтиеда гьртьм.

Қизьк ведәре пе һьсйа: «Әре wәлә, Короғли бебәхтие гьртийә, анийә». Ведере Короғли қизькева насйһа хwә данә һәв. Қизьке дән бь дән нане Короғли дьбьр дьдае. Короғли жь зиндане дәрхьст. Короғли роже форма дәwреша, шәве жи дьчу щәм

қизьке. Короғли дәврәш бу. Щарәке кучеда дьчу. Полибәг раст һат, го:

— Дәвреш баба, го, тә кағәза наки?

Го:—Әз дькьм.

— Ә, го, һәспе Короғли мьн анийә һатийә, һаһелә кәс незик бьвә.

Короғли бьр чу. Жәра кағәз кьр. Корголи чу щәм һәспе, һәсп хае хвә нас накә, һьзанә хае ви-йә? Мьзгини бьрьн һадьшәра, го:

— Вәлә, го, дәвреш баба иро аһинә, го, го, һәсп ида аваш кьрийә, мәри дьчьн щәм, альфе ви дьдьне.

Короғли лехьст һат щәм қәчьке. Наве кәчьке Пәришан ханьм бу. Роке, дөда, сьһа, чара өса кьшанд. Короғли дькәт форма дәвреша, дьчу щәм һәспе. Роке го:

— Әзе иро ле сьарбьм. Пәришан ханьмерә го:—Тә һазьрбә, әзе сьарбьм, тә һьлдьм бьвьм.

Короғли сьарбу, исмәки хвә хвәнд, бу Короғли. Мәйданәк да хвә, чу, һат го:

— Әз һәспе хвә һадьм һәйште қизи, һадьм һәйште һәспи, һадьм һәйште га.

Шәһәр тәмам пе һьһа: «Әва Короғлийә». Щав бьрьн һадьшәра, го:

— Короғли һәспе тә сьар бу, ве бьвә.

Короғли Пәришан ханьм авитә тәрәкуйа хвә, го: «Һайде».

Щав бьрьн Полибәгрә, го:

— Короғли Пәришан ханьм бьр, һәспе хвә жи бьр.

Полибәг орди һьлда у пәй кәт, Короғли чу сәр ре сәкьни. Короғли ль ордийа Полибәге вәгәрийа, өса кьр, е сағ әв бу, мала хвә нәһатбу. Тә-

мам гъркър, Полибэг кошт. Перишан ханъм ани
һат да һөваләки хвә. Дө рожа дөвәт кър, әв чу
мьразе хвә шабу, һун жи һөрһн мьразе хвә шабһн.
Көта бу.

Гот: Басое Бәк'ър, 40 сали, блурван у дөнгбеж, дьминә
ль бажаре Т'билисие, сьнә'тк'арие дькә.

ДАВИҢЕ САСУНЕ

Ль Сасуне Гоһан мәзһнайи дькър, Давиғ бьра-
зие ви бу, пьчук бу.

Мелик Мьсреда бу: мерхасе Мьсьре Мелик бу,
чь кө һәбу дәсте вила бу. Мелик дькър-нөдькър
Сасун нөдани рае. Рожәке жи сесьд шест у шәш
тамаре ви тәв рабун, һерса ви рабу: чөве ви тьжи
хун бун; тьвдира хвә дит, әмьри сәр әһәлие Мьсь-
ре кър: «Шаһһл, кал, пир, һөрче дәсте ви дар дь-
гьрә, тьвдарәк бьбинә, бь зәғира хвә, бь чадьр,
бь хөбәте хвә. Әме һөрһн сәр Сасуне йане
Гоһане Мьсьре жь мьн бьстинә, йане әзе Сасуне
бьстиньм».

Әмьре Мьсьр Мелик дәркәт: зар, кал, пир, һөр-
че дәсте ви кь дар дьгьрт, тьвдарәке хвә дит, ча-
дър у хөбәте хвә һьлдан. Бь әскәре гьран бәре
хвә данә тьгубе Сасуне.

Авәк дьһат сәр Сасуне. Әв әв ль сәр Сасуне
данә бьрине. Мьсьр Мелик әмьр кър, чадьр у хө-
бәте хвә лехьстьн. Чадьра Мьсьр Мелик тәк ле-
хьстьн, жь ордие дур. Әв һәфт рожа радьза, һәфта
һьшһар дьма.

Әһәлие Сасуне ньһерин, дитьн, кө ав нае. Дө
мөрвь шандьн, вәки тәсәлийа аве бькьн, чька ава

вана чъра нае. Ван мәрва леньһерин, кӧ сәр аве һәсабе стәйре эзмана һәйә, һәсабе чадър хебәта тӧнә. Һатын шаб дан Һоһан.

Һоһан дәркәтә һесуе. Дурбина хвә ньһери: «Растә, хәбәра әһәлийә». Гәләки търсйа, чу кәтә һӧндӧр, дәри ль сәр хвә дада.

Давитъ бъразие Һоһан бу: шаһьл бу, әтим бу, нава Сасунеда дьчу дьһат. Ле ньһери әһәлие Сасуне дьбежьн: «Әме Мьсьр Меликӧра шәр бькьн». Давитъ зьвьри чу мал, Һоһане апе хвәра гот:

— Тӧ чъра кәти һӧндӧр? Әһәлие тә жь дәсте тә дьчә.

Го:—Жь гәватата мьн дәрә, әз пе нькарьм.

Давитъ зьвьри алие мале: чәк у сильһе хвә гьреда, һәспе Һоһан кьшандә дәрва, ле сйарбу, ажотә нава ордийа Мьсьр Мелик, ле ньһери йәки кал кәләка ордие сәкьнийә, же пьрси:

— Баве кал, го, әв чь әскәрә, чь һәла-һәлайә?

Кале гот:—Әскәре Мьсьр Меликә, һатийә Сасуне зәфт бькә, Һоһан бькә бьн дәсте хвә.

Давитъ жь кале пьрси:—Ньһа Мьсьр Мелик ль кӧйә?

— Һа, го, чадъра һане тәк йа Мьсьр Меликә.

Давитъ го:—Гәрәке әз һәрьм Мьсьр Мелик бьбиньм.

Кале гот:—Чь каре тә бь чадъре кәтийә. Мьсьр Мелик һәфт рожа радьзе, иро се рожә разайә, майә чар рож һьшйар бьбә.

Давитъ гот:—Әз һатьмә, вәки хәва ви бьһәрминьм.

Кале гот:—Вәхте тӧ незики чадъра ви би, вәки бина хвә бәрдә, тӧе һәри бь чйа кәви, вәки бина хвә бькьшинә, лола мешәке тӧе бькәви фьррьна ви.

Кале öса зэрпа Мьсьр Мелик дитбу. Герса Давит бат: сесъд шест у шэш тэмаре вийэ qəwate рабун, һэспе хwэ ль бэр калера ажот, гот:

— Кале, ньһа тöе бьһери, чька ки мэ бэрхэ, ки бэранэ, у ажот бэр дэре чадьра Мьсьр Мелик.

Мьсьр Мелик разайи бу, ле кьрэ qирин, го:

— Мьсьр Мелик!

Мьсьр Мелик жь хэше банз да сэр хwэ, го:

— Тö чь тэваки, тэ хэwa мьн һөрманд?

Гот:—Эз Давитъм, ле тö кии, wэки тэ ава Са-суне бьрийэ?

Гот:—Эз Мьсьр Меликъм!

Мьсьр Мелик шур һьлда дэркэт дэре чадьре қал у щэнге, шэр Давитра дани. Ле кьр у нөкьр, машэла Давит нькар бу. Мьсьр Мелик бэр сэкьни, го:

— Давит, е лола тэ, мэръв нане хwэ дьде, паше пера шэр дькэ, пэяа бэ, пари нане [мьн бьх-wэ, дьса дэwa мьн у тэ дэwэ.

Го:—На, эз пэяа набьм, нане е нола тэ вахөм, тö мьхэнэти, шэре мьн тэра шэрэ.

Һэфт рожа ль һэвдö хьстьн һэрдöйа. Мьсьр Мелик ле ньһери чэрэ Давит накэ, Давит we бь шур бькөжэ. Эw доре нькарэ же бьстинэ. Шур у мэртала шэр дькьн, го:

— Давит, эва кьнще хэwенэ бь тэра шэр дь-кьм, бьсэкьнэ, эз һэрьм кьнще шер бь хwэкьм.

Мьсьр Мелик (Мелик Мьсьр) чу һөндөр, дэре чадьре гьрт. Һэфт чэрме гамеша ль хwэ кьрьн, сэрда зьрх ль хwэ кьр, дэркэт Давитра шэркьр.

Герса Давит бат, тамаре аниһа Давит рабун. Давит мөйданөке дора эскэре вира бат—чу, зьвь-ри, бае һэспе жь weда бат, шур ль орта Мелик Мьсрда лехьст, Мелик Мьсьр кьр дö qэта. Эскэре

Мьсьре һатэ рае. Ава Сасуне (Самсуне) бэрда. Һат
Һоһане апе хwэра гот:

— Мьсьр Мелик чь бу, wэки тō же дьтърсиайи?
Чьра кэти һөндөр, тэ дэри ль хwэ дадайэ? Мьн
Мьсьр Мелик кōшт. Өскэре Мьсьре һатэ рае. Мьн
изьна эскэре кэсиб у кусиб, эскэре бэлэнгаз да, го:
Һэрън бьгьһижьн жьн у заред хwэ у хэбата хwэ
бькьн

Өһэлие Сасуне бэрэви сэр һэвбун. Давит данин
дэwса Һоһан. Щьмаэте гэлэки же һьзкьр, готьн:

— Давите мэ жь тэнгасийа тьме хьлаз бькэ.

Гот: ашыр Аһ'ме Чоло, 70 сали, нэхwэнди, өһэлие гөнде
Өлэгэзе ль сэр нэһ'ийа Апаране, Аһ'ме гэлэк сэрһати, һьк'-
йате щьмаэ'та көрманщие занбу.

Аһ'ме Чола мьр сала 1946-а ль гөнде Өлэгэзе.

Ч' И Р О К, М Ъ Ж У Л И

ДЪРАНЗЕРИН

Хатун у Дъранзерин хушке һэвбун. Рабун ро-
жөке тәркәсәлати дьне бун, рекеда чун. Чун бәр
дарөке, канике жь хвәра руныштън, ле ньһерин кө
ре падшаки ра у нечира хвәва һатә ведәре, һат
расти һәрдө кәчька һат. Го:

— Һа һун чь дьгәрън, һуне көдә һәрън. Жь
Хатунера го:—Хатун, чь жь дәсте тә те? Жь йа
дньера жи го:—Чь жь дәсте тә те?

Жь бьре хвәра бежъм, Хатуне го:

— Харьна падшайи каръм чекъм.

Дъранзерине жи го:—Әзе көр, қизәки гөһарзе-
рин бинъм.

Һәрдө кәчька жи жь хвәра дьхазә, дьвә дьчә.

Һәрче кь Хатуне го, дәрәш дәркәт. Дъранзе-
рин раза, көр, қизәкә гөһарзерин ани.

Хатуна тә рабу ре кәт, пирәкә нола мьн бе ха-
де дит, го:

— Жь бой хаде бә, го, көр у қизе ве өнда бькә.

Әш һәрдө зарө анин кьрън қөтике, шыма кьрън,
авитън руе аве чу. Чун гьһиштън дәшлә ашәки.

Ашван хвәра ди, бьр чу. Ле ньһери, го:

— Жьньк, хаде рьсқ да мә.

Дәри вәкьр, гава кь дәре қөтиә вәкьрън, ле
ньһерин дө зарө мина дө шәмала дьшьхөльн. Ижа
рабун, анин ав ль ван зара кьрън, тәшта ван аве

данин ведәре сәкънин. Ле ньһери, тәшта аве нивәк буйә зер, нивәк буйә зив. Ава кәчыке буйә зер, йа гәдә буйә зив.

Сьве радьвн, ша дьвн: қолоз дьвн, дьвен: «Wәлә, шыкьр, хаде рьсқәки чава да мә». Сьве аве ледькн, эваре аве ле дькн. Дьнийа бь сала мәзн дьбн, әв—бь рожа. Рабун кәчык, гәдә бир-вәри хвә бун; мәзн бун. Рабун хвә данә бәр нәй-ньке, го:

— Ашван, әм нә кәр у қизе тәнә. Жь мәрә раст бежә.

Ашван, дйа ашван, жьна ашван хвә давен дәст у пийа, дьвен: «Әм қөрбана вәнә, һун кәр у қизе мәнә». Готьн: «На, әм кәр у қизе вә ниньн». Гава илаща вана һатә бьрине, готьн: «Wәлә, һал у һәвал әвә». Ашван дьдн пешийа хвә, әв жи вана тинә аве нишан дьде, дьве: «А дь ве аведа һун һатн хар». Көрьк, кәчык изна хвә дьхазьн, бәр бь we аведа һәвраз дьчн. Шәвәдәр дьминьн, сәр канике дьсәкънн. Бьра дьве: «Хушке, әзе разем, тө руни ләзәки!» Хушк дьнһерә йәк дьве: «Әз бем, әз бем». Хушк кәр дьвә дьсәкънә. Бьра һышйар дьвә, дьве: «Хушке, дә тө ньһа разе, әзе ньһа һышйар-вьм». Бьра һышйар дьминә, дьнһерә, йәк дьвежә: «Әз бем, әз бем». Хаде щьләде дьдә бьре, дьве: «Зу вәрә, нә дәрәнг».

Дьнһерә хөшин кәтә хьзьне, вәдвә те. Радьвн, сьвә ле сафи дьвә, һәрдө жи дьчн сәр хьзьне дьсәкънн. Дьчн кәвьре қимәти өса дальгьрн, һәр хаде занбә: зера щь бь щь дьһелн дьчн. Дьчн шәһәре баве хвә—дйа хвәва дәртен.

Әв гәдә радьбә кочьк-сәра баве хвә дьвинә. Кочьк-сәрак өса хвәрә че дькә. Аваики хас кота

дькә, гәдә радьвә рав у нечире. Хушк дьминә бәр мале. Баве ви жи радьвә рав у нечире. Баве ви эваре дьчә диwana хwә щәм әйан, кӱбаре хwә рудьни, дькәвә мьтала. Wәзире ви дьве;

— Падьша, тӱ чьма мьталадани?

Әw дьве: — Иро гәдәк һатийә рав у нечире, әз дькьм-бькьм нав дьле хwә, һӱба мьн чуйә щәм ви. Әз дьфькьрьм әw гәдә (жь кӱ һатийә) жь кӱра һатийә?

Наве кәчкә Ша Сәнәм буйә, наве гәдә — Мирзә-Мәмуд. Хушка дйа wана ви гьли дьбһе, дьчә щәм пире, дьве:

— Пире, һа пире, гәдә һатийә, реке бьвинә.

Пире хwә дьгьһинә кочька ви, пире го:

— Qиза qәнщ, тӱ тәне ви аваида чьма рунышти? Бьра бьре тә һәрә Мәйрәме жь хwәра бинә, бина тә пе дәрә.

Эваре бьра жь нечире те, дьнерә хушка ви хәйдийә.

— Хушке щан, чьра хәйдии?

— Әз тәне ви аваида нькарьм бьсәкьньм, һәрә Мәйрәме жь хwәра wәрин, бина мьн пе дәрә, әз пе бьсәкьньм.

Го:— Хушке, әз һәрьм Мәйрәме, иди әз наем, qәстика нав тә данә, әзе бьвьм кәвьр.

Хушк дьгьри, дьве:—Һәрә бинә.

Гәдә сьве сйар дьвә, бәрә хwә дьдә Мәйрәме.

Пире дьчә дьнерә бьра чуйә, qӱлоз дьвә, те, дьве: «Чу».

Мирзә-Мәмуде тә жи дьчә, хаде оґре бьде. Чу Мәйрәме. Ви али сер бу, го: «Һьм һа, һатьм һа». Кәрбу жь хwәра чу. Чу кальк раст һат, го:

— Кәйфа тә Мирзә-Мәмуд, һәрче чуйә, нәһатийә, Мәйрәме тә бькә кәвьр.

Кале ре нишан дае. Өве тә чу гъништә һьнда
сера Мәйрәме: гошти ль бәр миейә, гиһайи ль бәр
гөрә. Дачъвийа гиһа авитә бәр мие, гошт авит бәр
гөр. Чу дәрбаз бу. Һәфт балтәчи ви али рейә, Һәфт
балтәчи ль ви али ре, го: «Һьм һа, һат һа». Өви
гөһ нәда, чу. Дә кале жера гот бу. Чу гъништә
Мәйрәме; бьнийа кочька Мәйрәмеда сәкьни, го:
—Мәйрәм!

Мәйрәме го:—Кәвър.

Һәта гузәке бу кәвър. Щарәкә дьне гази кър:
— Мәйрәм!

Го:—Кәвър.

Һәта чонга бу кәвър.

Го:—Малхърав, һәла мьн бьнер, паше бе «кә-
вър».

Гава, вьса го, сера we һьнәки бәтал бу. Мәй-
рәме кь акушкеда ньһери, хаде һьзкърбу, бәдәһйа
Мирзә-Мәмуд, һьш у ақьле we чун. Ведәре Мәй-
рәме щарийа хвә шанд, дәмала хвә шанд, щар дьн
сагкър, бър диwane. Мәйрәме Мирзә-Мәмуд бър һә-
рәма хвә, бър жор, го:

— Мирзә-Мәмуд, һәйфа тә, тә чьра һати, тә
һати кь тә онда бькьн.

Мәйрәме кәре хвә кър, рабу ише хвә дит, һәр-
че кь бьһе ви гьран, хвәва сьвк, Бьлбьла һәзарә
жи һьлда һат. Лехьст һат—һәйа хорщәке гузе һьнде
авин. Һатьн щәм кале. Кале щәһьлкърьн. Һәрче кър-
бу кәвър, гьшк сагкърьн—лехьст һат кочька хвә,
пәйа бу щәм балтуза хвә. Ижа го:

— Мирзә-Мәмуд, го, тә сьве, тә ви һадшае кь
те тәра рав у нечире, ви тәглифки, сьве бини.

Сьве Мирзә-Мәмуд һадшера го:—Һадша, тә иро
тәклифчие мьни.

Әу се-чар рож бу, әу падыша бойна ви гәдәйи нәхвәш бу. Падыша һатә мала ви. Жьньке рабу сьвращәнәте дани, шьва қөдрәте лехьст, һазар-һазар тәм. һат бәр падыше, гь түсие зеринда. Ижа вәхте рабуне жьньке го:

— Ван зәлфә зерин, го, хвәра бьвьн һәрьн, ле, го, падыша, тө руни.

Рабун бәла бун.

Мәйрәме го:—Падыша хвәшбә, ке дийә, жьна падыша шәвьркед кучька бинә? Го, әвана көр у қизе тә, гөһарзерин әвьн. Мьхәнәти жь бәр де һьлданә, шәвьрьк авитьнә бәр.

Падыша дьчә руе ван, әвана жи дәсте ви. Дйа ви гәдәйи ижа һьмамиш дькә тинә диwane. Әве пире, ве жьна хвә мәзьн жи бәр бь щәньме дькә, давежә дьчә.

Әу, Дьранзерин, Мирзә-Мәмуд, Мәйрәм, Ша Сәнәм, һежа дьгижьн һәв.

Гот: Вәрда Шәмо, 100 сали, жь гөнде П'амп'е ль сәр нәһ'ийа Апаране.

Ш А Т Ъ Р Ш У М А Н

Пирәк һәбу; чәнд зерә пире һәбун. Пире дөшьрмиш бу, го: «Әз чава бькьм, вәки зерә мьн нәдьзьн. го, лазьмә әзе зерә хвә хвәра бьвьм, те хьм тасәке, вәки кәс мьн нәдьзә». Пире зерә хвә һьлдан бьрә чу щәм зеркәр, хвәра кьрә тасәке, ани һат. Го: «Вәлә, лазьмә әз пе ве таса хвә һәлисе биньм, бьхөм».

Е һәлисә дьфрот, наве ви Әмьр Кәлисә бу. Пире тас бьр чу щәм Әмьр Кәлисә, го:

— Өмьр Кәлисә, әз чь бьдъмә тә, тә ве таса мьн тьжә Кәлисәки?

Өмьр Кәлисә тасе ньһәри, тас зер, го:

— Пире, тә дайнә, әзе тасе хера хә тәра тьжөкьм.

Пире тас дани, чу. Өмьр Кәлисә тасәкә дьне вәршәқ жера тьжә Кәлисә кьр, дани вьра. Пире һат тас һьлда бьр. Кәлисә хар, ле ньһәри, тас гөһәрийә. Тас һьлда чу щәм Өмьр Кәлисә, го:

— Өмьр Кәлисә, хаде хера тә қәбул нөкә, тә чьра таса мьнә зер һьлдайә, әв таса вәршәқ дайә мьн?

Өмьр Кәлисә тас нәда пире. Пире гьрийә, һат бәр дәре хә руньшт. Шатьршуман жела һат:

— Һан, го, пире, дәрде тә чийә, тә дьгьрийи?

Го:—Дәрде мьн гәләкә, кәс нькаре дәрде мьн дәрманкә.

Го:—Пире, бежә, чийә, го, әзе дәрде тә дәрманкьм.

Го:—Кал у Кәвалә мьн у Өмьр Кәлисә әвә.

Го:—Пире, тә вьра руни, һәта чь вәхти һәвә, әзе таса тә биньм.

Шатьршуман чу щәм Өмьр Кәлисә,

— Сәлам әлекьм!

Өмьр Кәлисә го:—Әлекьм сәлам, Шатьршуман.

Шатьршуман го:—Өмьр Кәлисә, хөлам тә нәлазъмьвьн?

Өмьр Кәлисә го:—На.

Шатьршуман бәре хә да мала Өмьр Кәлисә, чу леньһәри жьна Өмьр Кәлисә ва мал, го:

— Өмьр Кәлисә әз гьртъмә хөлам, готийә һәрә жьна мьнра бежә бьра тьвдарәке бист мери бькә, әзе тәглифкьм биньм мал.

Жъньк рабу дэстпекър тѣвдарэк кър. Шатършуман рэви кэт бѣн дара сѣвдэреда. Эваре, нэла сэлѣтэк ро нэбу, Эмър Кэлисэ нат, эшқи тасе сэлѣтэке зу нат, нат леньнѣри жъна ви тѣвдарэк кѣрийэ. Го:

— Жъньк, эв чѣ тѣвдарекэ тѣ дѣки, дэфэ, дѣ-
wэтэ?

Го:—Нэ тэ хѣлам шандбу, готбу бѣра тѣвдарэк бѣкэ, эзе бист мери бинѣм.

Го:—Тѣ кѣрбэ, эw хѣлам чу, йан вѣра ма?

Жъньке го:—Эз наж пе тѣнэмэ.

Го:—Ва, мѣн таса пире зер анийэ, эw Шатършуманэ, we ишэв тасе бѣвэ, го, равэ, эм дѣри да-
дѣн. Ханье хѣ бѣннѣрѣн.

Рабун, эw, жъна хѣ дѣрие хѣ дадан. Ханье хѣ
нѣннѣрин, Шатършуман нэдитьн. Го:

— Жъньк, эм чава бѣкѣн Шатършумане тасе
бѣвэ?

Го:—Эме тасе тѣжэ авкѣн, орта хѣ нѣрдѣда дай-
нѣн. Шатършуман сѣрийа бе тасе нѣлдэ, аве бѣрѣ-
жэ, эме пе бѣнѣсѣн.

Эw нѣрдѣ кэтѣнэ щие хwэ, таса хwэ тѣжэ ав-
кѣрѣн, данин орта хwэ. Шатършуман сѣвдэреда эw
гѣшт бѣнѣст. Эвана разан. Шатършуман чу дѣри
вѣкѣрѣн. Нат лѣнѣф нѣдика сѣр ван нѣлда, тас нѣл-
да, ав сѣр сѣре Эмър Кэлисэда кѣр. Эви банзда.
Эмър Кэлисэ рабу, го:

— Эwe тасе бѣвэ бѣдэ пире, эз чава бѣкѣм
нѣрѣм бѣр дѣре пире? Эмър Кэлисэ рѣа кѣсэ зу на-
тэ бѣр дѣре пире. Пире жи сѣрмакѣрбу, зу чу бу
нѣндѣр. Эмър Кэлисэ нѣте пире авитэ сѣр сѣре хwэ,
бу кундэ-кунда ви. Шатършуман weда нат, го:

— Пире, нан, мѣн таса тэ ани, нан таса тэ.

Эмър Кэлисэ тас дѣсте Шатършуман гѣрт. Ша-
тършуман нѣвѣки weда чу, го:

— Дьвэ, Өмьр Кэлисэ тас мьн стэнд?

Шатършуман зьвьри, һат леньһери пире бэр дери, го:

— Пире, мьн таса тэ да тэ?

Го:—Шатършуман, эз қорбана тэ, тэ тас нэда мьн.

Шатършуман го:—Өмьр Кэлисэ тас бьр.—Шатършуман бэзи һат мала Өмьр Кэлисэ. Шолана көрө Өмьр Кэлисэ дэрхьстэ дэрва, кьнще жьна Өмьр Кэлисэ авитэ сэр хвэ. Гэдэ қорьщанд. Гэдэ гьрийа. Өмьр Кэлисэ һат:

— Һа, го, чь қөвьмийэ, тэ дэркэти дэрва?

Го:—Тэ чава дэркэти, чөлэка мэ рэви, һөндөр дэркэт.

Го:—Дэ һане тасе бьгрэ, эз һөрьм чөлэке бивьм.

Шатършуман тас дэсте ви гьрт. Өмьр Кэлисэ һэвэки чу, го:

— Һэла Шатършуман нинбу тас дэсте мьн гьрт? Зьвьри һат, леньһери жьн дэрва йөнэ. Чу леньһери жьна ви разайэ. Пьһинэк ль сэре жьна хвэ хьст, го:

— Ка тас?

Жьна ви го:—Таса чь? Өм эваре чава разанэ, өм һе разанэ.

Го:—Шатършуман тас бьр.

Шатършуман ве эваре тас бьр да пире. Шатършуман сьве чу щэм Өмьр Кэлисэ:

— Сэлам элекьм, Өмьр Кэлисэ!

Өмьр Кэлисэ сэлама ви венэгьрт.

Го:—Өмьр Кэлисэ, тэ хэлама нагьри?

Го:—Тэ расти Рэнгрэш бейи, го, эз хэлама нагьрьм.

Го:—Чъра, Әмър Кәлисә, Рәнгрәш мьн зортърә?

Го:—Дә әз нъзанъм, тō расти Рәнгрәш бейи.

Го:—Қърарбә, әзе һәръм Рәнгрәш бьвинъм, бьщәрбинъм, чька әз зоръм, йан Рәнгрәш.

Шатьршуман чу щәм Рәнгрәш, го:

— Сәлам әлекъм, Рәнгрәш!

Го:—Әлекъм сәлам, сәрсәра, сәр чәва, Шатьршуман!

Го:—Рәнгрәш, һьнә рисе мьн һәйә, әз чь бьдьмә тә тō дәнехи?

Го:—Шатьршуман щан, һәрә бинә, әз бьвинъм, әзе тәра арзан лехъм.

Го:—Рәнгрәш, вәкә һоқәкейә, һьндькә.

Го:—Әзе дәһ һәра бьстинъм.

Дәрхьст дәһ һәре ви даеда.

Рәнгрәш го:—Шатьршуман, чъра һәра дьди, һәрә рис бинә, паше һәра бьдә.

Го:—На, әз бәре һәде хвә дьдьм, дәһ һәра да Рәнгрәш, чу. Гази кър, го:

— Мьн һәде хвә дайә, рисе ке һәйә, бинә әзе дәнехъм.

Рәнгрәш готә шагърте хвә, го:

— Шатьршуман те, бе Рәнгрәш гәләки нәхвәш бу, чу мала хвә.

Шатьшуман рис топкър, һатә бәр дькәне, го:

— Ка Рәнгрәш?

Го:—Рәнгрәш нәхвәш кәт, чу мала хвә, дьвә ньһа мьрьвә жи.

Го:—Ве чава бьмьрә, мьн һәде хвә дайә, гәрәке рисе мьн дәнехә. Шатьршуман чу мала Рәнгрәш. Чу леньһери Рәнгрәш мьрийә, го:

— Рәнгрәш, равә, тō кōре мәрйани, мьн һәде хвә дайә, равә рисе мьн дәнехә.

Рэнгрәш дэнге хwә нәкър.

Го:—Qьрарбә, Рэнгрәш, әзе ситълә ав бькәли-
ным сәр тәда кьм, wәки тә пе бьмьри, равә рисе
мын дәнехә.

Шатьршуман дөшьрмиш бу, го: «Wәки әз аве
бькәлиным сәрдакьм, тә wәрә бьмьрә, дәһ иәре мын
һәрһ». Ав ани лекър, го:

— Рэнгрәш, равә, тә кәре мәрйани, го, wәлә
qьрарбә, мын һежа ави сәр тәда кър, әзе ижа ща-
не тә кәфәнва бьдрум.

Шатьршуман хwә-хwә гот: «Тә wәрә, әз щане
ви кәре кәре кәфәнва бьдрум, тә wәрә бьмьрә дәһ
иәре мын һәрә». Ани кәфән жи лекър. Рэнгрәш
һьлдан бьрһн сәр мәғбар, го:

— Рэнгрәш, тә кәре мәрйани, равә рисе мын
дәнехә, мын һәде хwә дайә тә.

Рэнгрәш дэнге хwә нәкър.

Го:

— Әзе ньһа тә техмә тьрбе, хwәлие тьжә сәр
тәкьм, тәе бьмьри, равә, һәде мын сәр тәйә.

Рэнгрәш дэнге хwә нәкър. Шатьршуман го:
«Тә wәрә әз текьмә тьрбе, хwәлие тьжә сәркьм, бь-
мьрә, дәһ иәре мын һәрһ». Шатьршуман готә щь-
маәте, го:

— Һун сәр чәве мын, сәр сәре мынра һатһнә,
тәма бьре мынә, гәрә әз ишәв qәрәwьле ви бьм,
сьве әзе чәлкьм.

Щьмаәт вәгәрийа чу. Шатьршуман тәне бәр
Рэнгрәш ма. Баране дәстпекър бари. Ба перә дьһат.
Шатьршуман го:

— Кәро, Рэнгрәш, равә, тә кәре мәрйани, тә
шәwьти.

Рэнгрәш дэнге хwә нәкър, Шатьршуман таба

хвэ нэдит. Гэрийа шкэфтэк ди. Гат лынге Рэнгрэш гьрт, кашкьр, бьрэ һөндөре шкэфте. Вэхтаке леньһери бист һарави дэр шкэфте гьрт. Шатършуман рэви хвэ да гөлч. Шьһйазе Рэнгрэш we орте ма. Һэрэвбашийа жи хьзьна һадьше дэрэвэкьрьнэ, ани-нэ һатьнэ. Һэрэвбашийа зерэ хвэ кьрьн бист гучка. Шурэк орта ванда ма, әви го:

— Мьһра.

Әви го:—Мьһра.

Һэв рунэньштьн. Йәки го:

— Чьра һун өса дькьн, бинэ әме шуре хвэ быщәрбиньн.

Го:—Чава быщәрбиньн?

Го:—Әме бавезьнэ ви шьһйазәйи, һарге гөткьр, әме быһе ви заньбьн, әме быһе ви кьвшкьн, һарге һэбьри, кери чь те, һэсьнәки хамә.

Йәки рабу, шур кьшанд, го:—Һа!

Рэнгрэш рабу сэр хвэ. Һэрэвбашийа зерэ хвэ һьштьн рэвин. Шатършуман һат, го:

— Дәһ гучке мьн, дәһ гучке тә, го, дә ка, дәһ һәре мьн жи бьдә.

Әви Рэнгрэш ль һэвхьст. Һэрэвийа го:

— Мала вә хьрав бә, мәрик бу, гөтърмиш бу, вә зер һьштьн, һун рэвин,

Һэравик һат сәре хвэ шкэфтера дәрхьст, ньһери, леньһери we һөндөр шкэфтеда ль һэв дьхьн. Рэнгрэш дәст авитә кәме һарави:

— А, го, әва жи дәһ һәре тә, әз гора баве тә...

Һэрави рэви, го:—Хвәде мала вә хьрав нәкә, мьри өса рабунә, зер, сәре мәри дәһ һәрә кәтньн, һара йәки нәма бу, һэвхьстьн, кәме мьн жи мьн стәндьн данә ви.

Гот: Т'әмое Морофе Халът, жь дйа хвэ буйә 1912 сале, жь гонде Қьбьхтәпә ль сәр нәһ'ийа Талине, колхозванә, нив-хвәнди.

ГӨРГАНЕ КӨРЕ ПИРЕ

Пирәк һәбуйә; көрәки пире һәбуйә. Наве көре
we Гөрган буйә. Көре пире зәф қәват буйә. Роке әв
дьчә нава гөнд. Дьлизьн, дәсте хвә давежә кижә-
ни мьле ви дьсәтә, дәст лаве льнге ке дьсәтә.
Щав дьчә шәм һадьше, дьве:

— Таба мә дәсте көре пире төнә.

Көре пире дьгьрн. һадьша гази льке, дьгьрн
давежьн зиндана кәвьри. Гөрган нәсәв дькә, дьчә
дьгьһижә қиза һадьше. Қиза һадьше дьвә дьлкәтийа
ви. Хвәра мөғдарәки дәрбаз дькьн.

Һадьшаки дьне те сәр ви һадьшайи шәр, дьве:

— Бьдә мьн хәрще мьн һәфт сала, йан жи ши-
ша пола, мәрҗале полара дәрбазкә дәвса хәрще
Һәфт сала.

Шиша пола дәтиньн, мәрҗала пола дәтиньн
мөйдана шер. һадьша гази чьл һәләwane хвә дькә,
һәр чьл һалә дькьн накьн нькарьн шише әрде һьл-
бьрьн, мәрҗала пола қөлкьн. Гази шәһәр дькә, кәсә
нькарә нав шәһәре вида, кәсә нькарә. Қиза ви те
щав дьдә һадьше, дьве:

— Баво, йәк тә гьртбу кәла зинданеда, әв Гөр-
гане көре пире бу. Тәне әв карә.

Һадьша гөра қиза хвә дькә, дьчә дәре кәле
вәдькә. Чьл дәрие кәле һәбуйә. Дьчә дәре чьл
дәргәйи вәдькә, Гөргане көре пире ле дәрдьхә, дьве:

— Гөрган, тө кари шиша пола мәрҗале полара
дәрбазки, әзе қиза хвә бьдьмә тә, йан диса әзе
тә бавем зиндане.

Гөрган дьве:— Бьдә мьн моләта чьл шәви, ха-
рьна чьл шәви, әзе шише мәрҗала полара дәрбаз кьм.

Һадьша харьна чьл шәви дьде. Чьл шәве Гөр-
гане көре пире тәмам дьвьн. Гөрган дәрдьхьн, чөв

ле сорбунэ, зэнд ле қалым бунэ, щьмаѳт ле саве дьгьрэ. Ведэре шиша пола һьлдьбьрэ, пе дэстэки мэрталала пола қөл дькэ. Щьмаѳт ле зэндэ дьвэ. Шиша пола һѳфт метра ѳрдеда дьчэ. Гѳрган дьве:

— Падьша, гази пѳлэванакэ, шиша пола ѳрде дэрхэ!

Падьша дьвежэ пѳлэвана. Чьл пѳлэван дэст давежьнэ шише, нькарын ѳрде дэрхьн. Гѳрган пе дѳ тьлийа дьгьрэ, ѳрде дэрдьхэ. Гази пѳдыше дьне дькэ.

— Шѳре тэ ида мьнра тѳнэ, мьн шиша пола мэрталала полара дэрбазкьр.

Пѳдыше дьне дьна дьчэ ера хвэ.

Гѳрма навине буйэ. Гѳрган хвѳра дьчэ чоле, нава зевийа. Дина хвэ дьде мѳрик веда те, сьмеле ви буз бунэ, дьве.

— Йа, йа, эв ѳщевэ, гѳрма навине сьмела тэ буз гьртийэ, наве тэ чийэ?

Дьве:—Наве мьн Пусойэ, дьве, ѳщев эв ѳщевэ, Гѳргане кѳре пире шиша пола мэрталала полара дэрбаз кьрийэ.

Дьве:—ѳз Гѳргане кѳре пире мѳ.

Пусо дьве:—Тѳ бьре мѳзын, эз бьре чук.

Һэрдѳ рэх һэв дькэвьн дьчьн. Расти мѳрики теv. ѳв мѳри бэр авѳке сѳкьнийэ, льнгѳки хвэ дайэ ви али аве, дѳве хвэ кьрийэ аве, эв чѳм дьчэ дѳве ви, дькэ гази:

— Һа эз тина шѳвьтим, һа эз тина шѳвьтим!

Пусо, Гѳрган дьвежьн:—Йа, йа хорто, эв чь ѳщев?

Дьве:—ѳщев нѳ эв ѳщэвэ, ѳщев эв ѳщевэ кь Гѳргане кѳре пире шиша пола мэрталале полара дэрбазкьрийэ.

Дьве:—ѳз кѳре пиремѳ.

Дьве:—Һун һэрдѳ бьре мѳзын, эз бьре вѳйи чучьк.

Һәрсе бьра рэх һэв дькэвьн дьчн. Дина хвэ дьдые йэк we мэр сэр мьлайэ чйае Боқәтин дьвэ Игьрдаг, Игьрдаг тинэ Боқәтин, Боқәтин дьвэ Әлэгәзе. Гөргане көре пире дьве:

— Әв чь әщевә?

Дьве:—Әщев әв нэ әщевә, Гөргане көре пире шиша пола мэртала полара дәрбаз кьрийә.

Дьве:—Әз көре пиремә.

Дьве:—Һун һәрсек бьре мьни мэзнь, әз бьре вәйи чүчьк.

Һәрчар рэх һэв дькэвьн дьчн. Дина хвэ дьдые хортэк we бэр пез блура ви дестда блуре дьхә. Пәз дьрәдьсә, кэвэр дьрәдьсьн, чйа у бани дьрәдьсьн. Гөрган бьре хвәва пева. Гөрган дьве:

— Хорго, әв чь әщев, әв чь әщев?

Блурван дьве:—Әщев әв әщевә, Гөргане көре пире шиша пола мэртала полара дәрбаз кьрийә.

Дьве:—Гөрган әзм.

Дьве:—Һун бьре мьн мэзнь, әз е чүчьк.

Пенщ бьра реда дьчн, дина хвэ дьдые шәһәрәки вайә. Дьчнә навә шәһәр. Дина хвэ дьдые фьрнәк вайә, хортэк ортеда сәкьнийә, нане фьрне дәрте—сомие сахә-сах даве дәве хвә. Фьрнә перә нагиһинә, дькә гази:

— Һа мьн тер нәхар, һа мьн тер нәхар.

Гөрган дьве:—Йа, йа, әв чь әщев?

Тернәхар дьве:—Әщев әв әщевә Гөргане көре пире шиша пола мэртала полара дәрбаз кьрийә.

Дьве:—Гөргане көре пире әзм.

Тернәхар дьве:—Һун бьре мьн пенща, әз бьре вә шәша.

Һәр шәш бьра рекеда дьчн. Дина хвэ дьдые мәрвьәки we сәре хвә данийә сэр кэврәки, дьве:

— Ыа мьн тер нэбьхист, Ыа мьн тер нэбьхист.
Вэки жь Москвае хэбэрдьн—эв дьбхе, вэки
жь Шулке хэбэрдьн—эв дьбхе.

Гөргане көре пире дьве:—Хорто, йа, йа, эв чь
эщев?

Дьве:—Эщев эв эщэвэ, Гөргане көре пире ши-
ша пола мэртала полара дэрбазкьрийэ.

Дьве:—Гөргане көре пире эзым.

Дьве:—Ѓун бьре мьни йэфта, эз е йэйшта.

Кэйшт бьра ре дькэвьн, дьчын. Бьре мэзын Гөр-
ган буйэ. Расти шөһэрэки тен. Мала падьше пьрс
дькьн, дьчын мала падьше мевани. Падьша ванра
гэлэки эзэт, икрам дькэ. Падьша дьбхе, вэки «Эва
бьре серенэ». Гази чьл пэлэване хвэ дькэ, дьве:

— Вэрьн, эм ишэв вана бькөжьн йане раке
сери кьн.

Пэлэван дьвен:—Эме агьр бэри ван дьн.

Тернэбьхисте бьре Гөрган дьбьхе, дьве:

— Гэли бьра, падьша пэлэване хвэ ве агьр
ишэв бэри мэдьн. Тыштэ йөньре вэда йэйэ, йан
тыштэ йөнэ? Вэрьн, эм һэрьн.

Пусо дьве:—Эв йа дэсте мьнэ.

Падьша гази ван дькэ, дьве:—Гэли меванед
эзиз, кэрэмкьн, эм һэрьн мал.

Падьша гази вана дькэ, нан дьдэ харьне, араде
дьльне. Падьша дьвежэ шарие хөламе хвэ:

— Шие ван бьвьн мэрэкеда дайньн, эме ишэв
агьр бэри ван дьн.

Дьвьн, шие ван мэрэкеда датиньн. Дьвежьн:

— Кэрэмкьн, вэрьн сэр шие хвэ разен.

Гөрган йэфт бьре хвэва дьчын сэр шие хвэ
радьзен, Пусо раназе. Ниве шэве дэрбаз дьвэ. Пусо
йьшйарэ. Дина хвэ дьде, дьвэ хьртэ-хьрта бане

авайи, бошке ньфте, дэнге ван тен. Кэфт бошка бэри сэр мэрэке дьдэн, агьр пе дьхьн. Пусо дина хвэ дьде агьр пехьст. Пусо дькэ багэр, һэй бьре хвэрэ дьвежэ:

— Мьдатбьн, һун сэрма нэкьн.

Бьра льһэффа сэре хвэ дьпечьн, сэрма метрэ бэрф орта мэрэке дькэвэ, агьр ведьсэ,

Падьша шэв хёламе хвэрэ дьве:

— Һэрэ, льнге ван бьгьрэ бавежэ, нака эш шэ-
вьтинэ.

Хёлам ледьхэ дьчэ мэрэке, дэри вэдькэ, дина хвэ дьде метрэк бэрф нав мэрэке кэтийэ. Гёрган һьшйар дьвэ, дьве:

— Хёлам, вьрда вэрэ, мала һадьше хьрав буйё, мэрэ совэ банийа данийа, эм сэрма шэвьтин.—
— Дьране хёлам дькьшинэ аниела дькётэ.

Хёлам һор-һошман вэдьгэрэ шэм һадьше, дьве:

— Падьша, нэ тэби, нэ һадьшатийа тэбэ, Гёргане кёрэ пире дьране мьн дэрхьстийэ анийа мьнда кётайё, метрэ бэрф мэрэкеда жи кэтийё, дьве, мэрэ совэке бинэ, эм сэрма шэвьтин.

Падьша диса гази чьл һөлэwane хвэ дькэ, дьве:

— Вэрэ эме ишэв аве бэри сэр вандьн, бьхэ-
ньдиньн.

Хёламе һадьше щие ван дьвэ ашда датинэ. Хёлам гази Гёрган, һэфт бьре ви дькьн, дьве:

— Кэрэмкьн, һэрьн сэр щие хвэ разен.

Дьвэ ниве шэве. Гёрган шэш бьрава радьзен, Чэмчькин һьшйар дьминэ. Дьвэ ниве шэве, дэнге аве те, дина хвэ дьде—аве дивар гёлкьр, жорда һат. Чэмчькин дэве хвэ дьдэ бэр аве, аве дьчькинэ у радьзе.

Събе шэбэде падьша хөламе хвэра дьве:

— Һэрын, нака әв хэньдинэ, шьнйазе ван быгырын бавежын.

Хөлам дьчынэ бэр аш, дэри вэдькын, Гөрган нышкева һышйар дьвэ, хөлам дькөтэ, дьране ви ание дькөтэ, дьве:

— Мала падьше хьрав буйэ, ведро ав мэра баниа, әм тина шэвьтин.

Хөлам дьчэ щэм падьше, дьве:

— Һал һөвале Гөрган һайэ, әз көтамэ, дьране мьн жи аниа мьн хьстийэ.

Падьша дьвежэ хөлама:— Һэрын гази Гөрган, бьре ви кьн, бьра бен мал.

Хөлам дьчын пэй Гөрган, бьре ви. Гази дькьне, тэштийа ван дьльне, падьша дьвежэ Гөрган:

— Һэта нака мьн тө хайкьри, иро шунда шэре мьн тэра шэрэ.

Гөрган дьве:—Сэр чэве мьн. Гөрган һэфт бьре хвэ һьлтинэ дьчэ мөйдана шер, Гөрган дьве:

— Гэли бьра, әзе зора шуре хвэ шэр кьм.

Пусо дьве:—Әзе бь багэре ван бьхэньдиньм.

Чэмчькин дьве:—Әзе аве бэри сэр ван дьм бьхэньдиньм.

Чйагөһез дьве:—Әзе мэре бьн ванра кьм шөлгэриньм.

Блурван дьве:—Әзе блуре хьм, бьра гөлле ван мө вөкэвьн, һэркэсэ дөвса хвэда бьрәдьсэ.

Тернөбэз дьве:—Әзе дора ван һэрьм-бем, мина кэри пэз наһельм йөк нав дэре.

Нивро шунда падьша дөфа һөваре дьхэ, гази пөлөванэ хвэ дькэ, дьчынэ мөйдана шер. Ве шөве мөйдана шерда радьзен. Събе шэбэде дөст бь шер дькьн. Гөрган бь шур нав дькэвэ, Пусо ледькэ ба-

гэр, Чэмчъкин аве бэри сэр ван дьдэ, Чйагöһез мэре бьнра дькэ вэлдыгэринэ, Блурван блуре дьхэ, һэр кэсэ щие хвэда дьрэдъсын шаш дьминьн, Тернэбээ дора ван дьчэ те, наһелэ йэк майдана шер дэре, гьшта дькөжьн, е сах эв буйэ мала хвэ нэһатийэ. Гөрган дьвежэ бьре хвэ:

— Эм һэрьн мала һадьше.

Дьчьнэ мала һадьше, һадьше дькөжьн. Гөрган гиза һадьше хвэра дьстинэ, шарие гиза һадьше дьдэ бьре хвэ. Көфт шэв, һөфт рожа дөф дөвөтэ хвэ дькьн. Һун чун мьразе хвэ шабун, эв чун мьразе хвэ шабун.

— Тө жи һэри мьразе хвэ шаби.

Ида эвэ, кота бу.

Гот: Иское Сйабэнд, жь дйа хвэ буйэ сала 1912-а, жь гонде Һ'эко ль сэр нэһ'ийа Т'алине, колхозван, нивхвэнди, гэлэк һ'эк'йата занэ.

К А Л Е А Q Ь Л Б Э Н Д

Вөхтэке, шөһөре Абас шаһ, Ёспьһане дөврешэк һат; ль майдане чадьра хвэ лехьст; теда рунышт; нэ жь кэса хэбэрда, нэ шаба кэси да. Се рожа сөкьни, һэма öса ма. Щав данэ Абас шаһ, го: «Һал, һөвале майдане ава. Дөврешэк һатийэ, чадьра хвэ ль майдане лехьстийэ, нэ хөвөр дьдэ, нэ шава мэ дьдэ».

Абас шаһ гэлэк адылмэнде хвэ, вөзире хвэ шандьн, тө гьште дөвреш фэм нөкьрьн: нэ хөвөр да, һэма öса чадьра хвэда руныштийэ. Абас шаһ лөлае хвэ, адылбэнде хвэ гьшк гьртьн. Вөзире хвэ шанд, вөзира го:

— Тө гэрэке мэрвэки өсә бьвини, вэки рама дәвреш заньбә, чька сәва чь һатийә; нә хәвәр дьдә, нә тышт, өрке тә дит, дит, нә дит, эзе сәре тә лехьм.

Вәзир рабу кәт нава шәһәр, гәрйа: се рожа, се шәва гәрйа, мәрвәе кь өсә бе щавә бьдә, төнә. Дө һәвал жи һәвалара бун, мәрвәе әлһәдә бун (төшар бун), чун ньһерин кь щики we һьнә нан we сәр авайки рахьстийә. Щәндәке һәсавә зарәке we сәр дарәки чекьрьнә нава ви гәньмида, һәма әв шькьле нә зарайә, кагәзә чекьрьнә. Ле ньһери чьвик тен сәр ви гәньми, әв зарә дәсте хвә хвә-хвә һьлдьбьрә кьшә чьвика дькә, наһелә чьвик гәньм бьхөн, мьришк гәньм бьхөн. Вәзир жь һәрдө һәвалә хвәра гот:

— Әм һәрьн һөндөрә ви авайи, чька әв чава авайә?

Чунә һөндөр, ле ньһерин мэрвэки кали әхтияр руньштиә; дө бешикә ль щәмьн, дө зарә чукә теданьн: йәк данийә алие расте, йәк данийә алие чәпә, бәнък авитийә we бешике, йәк мьле расте, йәк мьле чәпә, we дьһәжинә. Чоланга че дькә, чо-ланагчийә, гава масуре хвә давежә, һьм әв бешик дьһәжә, һьм әв бешик, һьм жоре жи әв мәрвә хай-дькә ви гәньми; сәре хвә ва дькә, дьһәжинә, кьши мьришка, чьвика дькә, гәньм нахөн. Әв we йәке дьвиньн. Дьчьн һөндөр. Же дьпьрьсн:

— Калә, ишәки ва шәһәрә мә гәвмийә. Дәврешәк иро се рожә һатийә мәйданә, чадьра хвә лехьстийә, бе дәнг у бе һьс, нә щавә мәрйа дьдә, нә мәрйара хәвәр дьдә.

Калә го:—Qөрба, жь мьра биньн шьвәкә печәйи, сирәке, биньн мьришкәкә зерин.

Әван дөшьрмин бун, вәзире шаһ го:

— Щаньм, әм сире дькарьн биньн, шьве дькарьн биньн, әм мьришке жь кӧ биньн?

Кале го:—Qӧрба, һуне чь бьдьн мьн, әз шьве жи биньм, сире жи биньм, мьришка зерин жи биньм?

Го:—Чь дьхвәзи, әме бь тә дьн?

Го:—Һәрйәк вә кӧмә зер бьдьнә мьн.

Вәзир го:—Бәрабә.

Һәрйәке кӧме хвә тьжи зеркьр, дае, го:

— Дә һәрьн, го, һун һәрьн, әзе сьве дәвреш ракъм.

Әв лехьстьн чун. Ве шәве сәкъни һәта сьве. Кале рабу, шьвька хвә, сирьк, мьришка хвә да бьн һоте хвә, бәре хвә да мәйдане. Чу, кь дәвреш растә, руньштиә. Qә же хәбәр нәда. Диса әв шьҗиза дәвреш, чадьр лехьстьбу. Кале шьв да орте. Щизьк ниви кьр. Алие дьнда руньшт: Дәвреш ньһери кь әва мәрики бьлийанә. Дәвреш дәрхьст ливазәк авитә бәр ви. Әви жи дәрхьст сирьк авит алие дәвреш. Дәвреш дәсте хвә кьрә щева хвә, кӧлмә гарьс дәрхьст алие кале рәшанд. Кале дәст кьр бьн кӧрьке хвә, мьришка хвә дәрхьст, бәри нав гарьс да, гарьс ӧса бәрәв кьр, лывәк ль әрде нәһьшт. Дәвреш рабу чадра хвә топкьр, кәрә-кәр жь нав щизе дәркәт чу.

Мәрийа щав да шаһ: «Әв дәвреш кальк һат ракър. Дәвреш чу».

— Кӧро, го, һәрьн кале биньн, әв чава калбу, ләлә, вәзире мьн, шәһәре мьн нькарбу, әви дәвреш ракъра, әви ракър.

Вәзир рабу чу кал ани шәм ша. Ша жь кале пьрси:

— Әв чава бу, шәһәрәки нькарбу әв ракъра,

тә әу рақыр, мын се қазе хуә шандын щәм тә, тә әу пақ ручькандын?

Кале го:—Бөле!

Йәк жи го:—Кале, сир һәйә, шыва печайи һәйә, ле мьришка зерин бь рөһи төнә!

Кале го:—Шае мын, мын һәрсе мәрие тә, мын һәрәке кәмә зер же стәнд, мьришка мын бу зер. Өса әз жь тәра, шае хуәра бежым, әу дәуреш, әу нә дәуреш бу, әу падыша бу, дьхуәст Бспһан зәфт бькьра, мын щиз да орте, мын го: ниви жь шае мынра, ниви жь тәра. Әви фәмкьр. Әви пивазек авит бәр мын, йан ә лола ве пивазе тужым. Мын дәрхьст сир авит бәр ви, мын жера гот кь (әви фәмкьр) тө лола пивазе тужи, ә лола сире тужым. Әви дәст кьрә щева хуә, кьлмә гарьс дәрхьст, алне мын рәшанд, бәр мын рәшанд, мын мьришка хуә зер дәрхьст, әу гарьс гьшк бәрәвкьр. Әви жь мынра го: «Әскәре мын қаси ви гарьси зәфә», мын жи мьришк бәрдае, мын го: әзе әскәре тә қьркьм.

Рабу чадьра хуә топ кьр, қә хәбәр нәда, дәркәт, лехьст чу. Шәһәре тә дәркәт чу.

Ша шаг у мөт дьминә.

Гот: Бондое Ибо, 22 сали, дәрсдәре гөнде Сариблахе ль нәһ'ийа Ахтае.

Б А В У К Ö Р

Мәрвәк көрәки ви һәбуйә. Жьна ви дьмьрә, көрә хуә дьзәуьщинә. Мерьк йа хуә дькәвә, кал дьвә. Жьна гәдә дьвежә мере хуә, дьве:

— На те баве хуә бькөжи, на әз тәра жьнтие накьм.

Гәдә сьве радьбә сәпәтәке че дькә, жьна ви дьве:

— Тө сәпәте чьра че дьки?

Дьве:—Әзе баве хwә техьм, бьвьм, дьве, дәсте мьн начә баве мьн, әзе баве хwә бьвьм сәре чйаки, щики, ледьм бем.

Сьве радьвә, баве хwә дьке, баве ви дьвежә:

— Көре мьн, төе мьн кōда бьви?

Дьве:—Баво щан, әзе тә һьльгрьм бьвьм сәре чие.

Баве хwә һьльдьгрә, дьвә сәре чие. Баве хwә дьһелә, кō бе. Баве ви дьве:

— Лаво, wәрә сәпәте бьвә.

Көр дьвежә:—Бона чь?

— Сәнәт лазьмитәе бе, көре тә жи we тә тече, бинә вьра.

Гәдә щарәкә дьне ль баве дьзвьрә, шарәкә дьне тинә мал.

Жьна ви дьве:

— Тә чьма ани?

Дьве:—Тө бьһелә һәта сьве, әзе тәра хәвәрдьм.

Сьве жьна хwә бәрдьдә, дьчә, дьвежә йәкә дьне:

— Төе мьн бьстини, баве мьни бәләнгази нәх-wәшә, һәрге төе баве мьн хайи бьки, әзе тә бьстиньм,

Жьньк дьве:—Әре.

Ища тинә we жьньке дьстинә.

Гот: Мьрдесийа Шәмо, 70 сали, нәхwәнди, дәргәван (дворник), дьминә ль бажаре Т'билисие, депутата бажаре Т'билисийә.

Д Е У К Ö Р

Дьле көрөки дькэвэ қизэке. Қизык дьвежэ гэдэ:
— Кэта тō дйа хвэ нэкōжи, эз тэ настиньм.
Дйа хвэ бькōжэ, дьл у щэгэре we бинэ нишани
мын бьдэ, эзе тэ бьстиньм.

Гэдэ дьчэ дйа хвэ дькōжэ, дьл у щэгэре we
дьгьрэ хвэ. Шэв дэрте дэрва, льнге ви кевьр дь-
кэвэ. Дьл у щэгэр дэсте вида хэбэр дьдэ, дьве:

— Чэве дйа тэ бьрьжэ, льнге тэ кевьр кэт?

Гэдэ дьл у щэгэр дьвэ, льдэ қизе, дьве:

— Эва дьл у щэгэре дйа мынэ.

Қизык дьве:—Мын кэнэке хвэ кьр, тэ чьра дйа
хвэ кōшт. Тэ иро дйа хвэ кōшт, сьве жи тōе мын
бькōжи, кэрэ, эз тэ настиньм.

Гот: Мьрдесийа Шэмо

ИРО ЖИ ЗЬРАР КЬР

Го, вэхтэке хоцэк һэбу, го, гэлэки арьш-ве-
рьш дькьр бэр дькана хвэ. Мыгазина хвэда, го,
гэлэк арьш-верьш дькьр. Дьканчи, хоцөөд дора ви
һэма ва батал дьсэкьнин. Го, арьш-верьша ви
зэфбу, го, we сьве арьш-верьша хвэ бькьра, вала
нэдьбу, кь нане хвэ бькэ дэве хвэ. Эваре we дэр-
кэта, дэре хвэ дада, ль бэр дери быгота: «Бу гйун-
да зэрар этьх» (мэ иро жи зьрар кьр). Го, эһэлие
доре дьбьһист, кь эва хоца, аьда арьш-верьша ви
һэйэ, ле тьм-тьм дьве: эз зьраре дькьм, дьве: «мын
иро жи зьраркьр», эв чаванэ? Эв чьра ва дьвежэ?
Мэзьне ви шөһэри, эви жи бьһист.

Мэзын рожэке гази кьре: «Хоцэ, го, буйур, го,

хоцә, го, тō гәләк арьш-верьше дьки»? Го; «Тō хвәш би, әз зәф дькьм». Го: «Нә арьш-верьша тә Һьрә»? Го: «Әре». «Ле, го, кәс тыштәки жь тә настинә»? Го: «На». Го: «Тō кәре дьки»? Го: «Һәй мала тә ава-бә, дәвләт хаде сәре тә, го, кәра мьн Һьрә». Го: «Ле әзе пьрсәке жь тә бькьм»? Го: «Бәле». Го: «Тō чьма дьвежи кь «мьн иро зьраркьр, мьн иро зьраркьр». Го: «Ле мала тә авабийо, го, Һьлбәт әм зьраре дькьн». Го: «Чьма зьраре дьки»? Го: «Ле рож жь әмьре мә дьчьн, әмьре мә кем дьвә, әз накәвьм әтра кәре, әз дькәвьм дәрде ве дәрә. Жь әмьре мә дьчә, әме роке бькәвьн бьмьрн, әв зьрар нинә ле»? Әви мәри го: «Әфәрьм хоцә, вәки әв дәр бира тә-данә, тō нә дәрде мале дьнейи, тō дәрде мьрьне у агрәтедани, әв йәк бира тәданә. Әв жь тәра ба-рикәла».

Гот- Бәк'ьре Шәмо, жь гōнде П'амп'е сәр нәһ'ийа Апаране, 80 сали, нәхвәнди.

ДӘВРАНА ПӘРА

Щьмшид шаһ кәтә дьлге гōндийа, нав шәһәре хвә гәрийа; чу щәм дәлак, сурәте хвә кōркә. Дәлак сурәте ви шьлкьр. сапон кьр, ле ньһери йәки дәвләти ләрира һат. Дәлак Щьмшид шаһра гот:

— Фәдир, жь we равә һәрә ләра һан руни, әзе сурәте агә кōркьм, паше е тә.

Щьмшид шаһ гот:—Ахьр тә сурәте мьн шьлкьрийә?

Го:—Бәсә хәбәрди, әзе сурәте агә кōркьм, паше е тә.

Щьмшид шаһ го:—Һәй гьди—дьнийа, һәй гьди

дәшран, дәшран дәшрана йәрайә, вәки мәрвв Шьм-шид шаһбә, бе йәрә капекәки нәнежәйә.

Дәләк тәзә хвә һьсйа: «Һайло, ле әва Шьм-шид шаһйә».

Ида жь дәст дәлак чу.

Гот:—Усьве һ'әсэн, 65 сали, нивхвәнди, жь гөнде П'ам-п'е, нәһ'ийа Апаране.

ҲӨСҮН, ГӨЛСҮН

Ҳөсьн, Гөлсьн дьчьн мала баве Гөлсьне. Ве-дәре мала баве ве жера күпә дьмс дьде, топә гөт-ни дьде, шотә сол жи дьде.

Ледьхьн тен.

Дьнерьн гәрме ль әрде хьстийә. Әрд гәльшийә.

Гөлсьн дьве:—Ҳөсьно, әв әрд чьга ти буйә, әме дьмьсе хвә бькьне дәве әрде, бьра бьхвә.

Дьмсе хвә бәрдан әрде. Жь хвәра дьчьн. Дь-нерьн дарәк жь хвәра дьһәжә; ба ледьхә, дьчә-ге.

Гөлсьн дьве:—Ҳөсьно, вәлләһ әва дара сәрма дькә, дьһәжә, вәрә әзе топә гөтни ле вәркьм.

Топә гөтни ле вәр дькә. Дьчьн.

Дьнерьн чьвикәке сәр кәвьрәки данийә, льнгә-ки хвә һьлдайә, йәк данийә.

Гөлсьн дьве:—Вәлләһ, льнге чьвике шәвьтийә, әзе шотьке сола техьм льнге чьвике.

Тен мала хвә.

Әш дьве:—Жьне, тә кьр! Тә чьма өса кьр, мәе ньһа дьмсе хвә бьхара, гөтние хвә бькьра кьнщ, соле хвә бькьра һе.

Әш дьве:—Меро, тә кьр!

Һе-һе шәре ванә!

Гот: Вәрда Шәмо.

Роке падыша—Лоши Зальм, дыгэрэ, Дьчэ дьнерэ кӧндык дьве кӧндэки:

— Қиза хвэ бьдэ кӧре мьн.

Дьве:—Кӧфт хьрбе хӧрабэ бьдэ мьн, эзе қиза хвэ бьдме.

Әш жи дьве:—Дәвләт хаде сәре Лоши Зальм. Хьрбэ зӧфьн, хӧрабэ зӧфьн, дьняа, го, һьлшйайә чуйә, хӧрәбә зӧфбун.

Лоши Зальм радьвә дьзвьрә дьчә ера хвә, дьве: «Һәй, дьнийә, чава ахьр эз зальм бумә». Дьнийәе дькә әдлайи.

Сала дьн дьса дьчә дыгэрә. Дьнерә дьса кӧнд дьве:

— Ка, қиза хвә бьдә кӧре мьн.

Дьве:—Кӧфт ахьме хьравә бьдә мьн, эзе қиза хвә бьдмә кӧре тә.

Дьве:—Һәви, дьве, дәвләт хаде сәре Лоши Адьл, әдлайи данийә, дьняа шен буйә, хьрабә тӧнә.

Гот: Вәрда Шәмо

ГӖР, РУВИ, ҺЬРЧ

ГӖр, руви, һьрч бунә бьра. Чун, һәйванәк дәсте ван кӧт. Һьрче го:

— Бьра, дә бинә, әм парәвәкьн, чька һуне чава парәвәкьн.

ГӖр го:—Чийә, әме чава парәвәкьн, го, һәча бу гошт, ниви мьн, ниви һьрче, шәгәр жи бәси рувийә. Руви нькарә һада гошт бьхвә.

Һьрче гӖр һьлда да сәрдәсте хвә, авит лиле, лиледа батмиш бу, һәр пӧчка ви тәне лиледа ма.

Кърче ижа го, го:—Бъре руви, дэ ижа тō wэрэ, чька тōе чава парэвэки.

Го:—Бъра, дэварэк расти мэ һатийэ, хаде пар-вэкрийэ: ниви тэштийа тэ, ниви фьравина тэ, ниви жи шива тэ.

Го:—Һа, һа, педа һато, го, тэ дела рэп һэрие-да дитийэ, лэма тō һати сэр һэрие.

Гот: Сэйдое Шеко, 25 сали, жь Ереване.

МЭР У РУВИ

Рожэке мэр у руви дьвнэ дэстэбьракед һэв. Гэлэки дьгэрън. Дьжмьпае һэвра дькьшиньн, йэк дьхвэзэ эщевэке бинэ сэрэ йа дьн. Йэк йэки нькаре.

Эвана вэхтэке дьчынэ бэр авэке, дьхвэзын дэр-базбын ви бэри аве,

Руви дьвежэ:—Бъра, тōе аве дэрбаз бьви, ле эз нькарым. Эз наем. Тō дэрбаз дьви, дэрбазбэ һэ-рэ, ле мэ гэлэк эмэк ль һэв дайэ, мэ гэлэк тэв кьрийэ, тэв харийэ. Вэрэ бэри чуине эм эмэке хвэ ль һэв һэлал бькьн. Дэве хвэ бинэ, эм һэвдō пач-кьн, паше дьчи, һэрэ, һэмин эз наем.

Мэр дэве хвэ дьрежи бэр дэве руви дькэ. Ру-ви сэрэ мэр дькэ нава дьране хвэ дьгэтинэ. Пэй we йэке шэндэке мэр тэзэ раст дьвэ.

— А, дьве, бьра, а бьрати ава раст дьхвэзэ.

Гот: Сьһ'иде Бэк'ър, 40 сали, хвэнди, ль Т'билисие дь-ма, сьнэ'тк'ар бу.

Х Э З А Л

Нечирван хэзала гэрйан. Нечирванэки тирэк хээаләкә хьст, бьриндаркьр.

Хэзал һат дөвә аве; дөвә хвә кьр аве; дө бьриндарә. Дьнерә дьвө шәрпина кусики.

Куси дьве:—Хушка хэзал, һалә мө we чава бә жь дөстә ван нечирвана?

Хэзал дьве:—Куси писо, өз намьрм тира нав дьле хвә, өз дьмьрм пьрса тәра—нечирван мьн жи дьгьрн, тә жи дьгьрн. Дьвежә: «Намьрм тира тәра, өз дьмьрм хәбәра пәра».

Хэзал иди аве нахвә, вәдьгәрә дьчә шие хвә бәре, чие.

Гот: Вәрда Шәмо. 100 сали, жь гөндә П'амп'е ль нәһ'и йа Апаране.

Вәрда Шәмо гәләк ч'ир'ок, к'ыламе щьмаг'та көрманща занә.

К' ЪЛАМЕД Ъ' ЪЗКЪРЪНЕ

WЭЙ КӖЛМАЛЕ

Wэй кӖлмале,
Т'аха Жерън галә-галә,
Т'аха Жорън галә-галә,
Өзе чумә йале мале енга дьле мьн
Дьһ'эбинә бь нә малә!
К'әләш лавьке мьн шьване пәзе зайи,
Qәмә-қайиш зеркьлдайи,
Wэй гьди, к'е щара ч'ә'ве мьн ч'ә'ве
к'әләш лавьке мьн дьк'әвә!
Чьма сәр мьнр'а дьвә сайи?

КОЛМАЛЕ Ч'ИА БЬЛЪНДӨ

КӖлмале, ч'иа бьлѐндә, тә навиньм,
Өзе тӖ гӖла, тӖ сосьна начьрпиньм,
ГӖндо, әзе нава чарқӖлбе дьнйа
гәвр гәрийамә,
Өзе тӖ дьла сәр дьле хвә у тели
гӖла хвәра наһ'эбиньм.

Гот: Ө'гите Г'әмид, 30 сали, хвәнди, жь гӖнде П'амп'е
ль сәр нәһ'ийа Апаране, бригадире колхозе.

ЭЛЕ БАШЕ

Эле Баше қӖрба, тә ч'ә'врәше бь хвә шуше,
Бәра Баша мьн хвәш бә Лусагбйуре дәшта Муше.
Өз гәрка ч'ә'в у бьруе бәләк надьм,
Г'әйа Баша мьн нәве: лури, лури,

Эле зэрие, нав нишане зэрие
 Мала Qото чьнэ, чь нинэ?
 Оло, лавько, qорбан.
 Зэрие мала Qото дь осаньн,
 Навк'еле ванэ зьравинэ,
 Бэжне вана қазахинэ,
 Лынге вана кондэле сорэ фьрэнгинэ,
 Горе вана саде э'щэминэ,
 Дэв, леве вана мъжмьжжинэ,
 Сурэте вана сорэ хал-халинэ,
 Дране ванэ сэдэфинэ,
 Ч'э'ве ванэ рэшэ лэг-лэгинэ,
 Бьрөе вана рэшэ қайт'анинэ.
 П'ор'е сэре вана сорэ һ'наринэ,
 Мэрв мале хвэ бьдэ, щане хвэ бьдэ,
 Йэкэ өса хвэра бинэ,
 Т'ощар, т'ощар п'ошман нинэ!

ЭЛЕ БӨДӨWE

Эле бэдәве, Әмине мә дьдөнэ;
 Йэк қизапэ, йэкэ дьнэ.
 Қизап рөһьстине щане мьнэ,
 Қиза хэлде хэриб қрасе щане мьнэ.
 Әмине, эз бәни, хөбәр бәни,
 Өзе чумэ нава хорте, қиз у буке
 ахе, ахэләра,
 Талэбәхте мьн у тә к'әни.
 Бәра де у баве мьн жи хере вае қә нэвинэ,
 Дьле мьн хортәки чардә сали мал
 дь гөндда һәбу,
 Өз нәдаме.
 Дамә хане Рәwane п'ап'ах гәни.
 Эле Әмине, Зоре һ'әйани Зоре,
 Бьра көла кор тек'эвэ һәрчар мале
 дора ахе,
 Өзе дькьм Әмина хвэ бьр'эвиньм,
 Өзе бавем гөнде Зоре мала Мәме.

ЭЛЕ КӨЛМАЛЕ

Эле көлмале,
Wэрэ эм мьле хwэ мьле һэвхьн,
Бэре хwэ бьдьн Кахета хопан wэлате
Гөршанэ, Гөрщьстане!
Эме бэре хwэ бьдьнэ дари сынще,
Дэсте хwэ бавенэ дари севе,
Дэ мьн го, сынг у бэре к'аши гозэл өсаньн.
Нот'ла кэводкэкэ сьве зу равэ
П'эр' у баска бьк'отэ ве хөнаве,
Ле, ле, ле, ле, ле...
Эле көлмал, мьн го бьһарэ,
Бьр'э мале мә данинэ зозане бьльне
бьльнд ль ве резе,
Дэ мьн го кэри бэргэл бэргэле (бэрх) гьранэ
Хwэ данэ фезе,
Оло, гэдэ, һ'эки тө коне кэwa
гозэл наснаки,
Коне рэши э'рэби сэрьке т'эwри фезе.
Ле, ле, ле, ле, ле, ле...
Эле көлмал,
Сэрийа бышо, аве мэр'еж,
Дэ, тө равэ гөлийа вэгьр кьн у дьреж!
Эле көлмале,
Эзе рамусанэке нэфса щане тэ к'эрэмкьм,
Дэ, тө нэчэ к'оти-шьндоке мере
хwэр'а нэвеж!
Эле ле көлмале!
Бэжьна көлмала мьн мьне дитийэ
ль сэр т'эвне,
Эле т'эрэзе!
Бэжьн бьльнде мезэр кэвне,
Wэхта кэwa гозэл шэве радьзе.
Өзе дьле хwэра дьчьмэ хэвне,
Көлмала мьне аве тинэ, канийа Гэре,
Мьне гази хаде кьрийэ
Щер у қэйнтэр бышке, бьдэ сэр ре.
Эле көлмале!

Зозане мэ сьсенэ,
Нэрэке се бэлэки ленэ,
Қомси-нэмаме хэлде т'ели далал жь маленэ.
Ле, ле, ле домам, ле, ле, ле домам,
Хэма нэкэ, хэм хьравьн.
Дэ тө равэ гөла бьчын, сосьн дэвсе равьн.
Эле кӧлмале,
Мьн, го, шэ'ра сәре тэ маданэ,
Тәе ришиэ шэ'ре гӧл баданэ,
Вэй, вэй гэдэ, вэй, вэй гӧндо!
Эле гэрэзе,
Гэлэка чэ'в у бьруе кэва гозэл мер у
жьне хвэ бэрданэ!

Эле кӧлмале,
Әзе нэ ль вьрм,
Нэ ль we мэ,
Әзе тэ'винга бэрфе тэви бемэ,
Әзе жьна мере к'отимэ,
Доста мере чемэ.
Эле кӧлмале,
Дэ, мьн го шэ'ра сәре тэ гәвзәэ
Тәе данийә бэр нэ'тка кэвэр т'әзә бь т'әзә!
Эле кӧлмале,
Дьнеда мьрьн һәқә, к'әфән фәрзә.
Вэй, вэй гэдэ, вэй, вэй гӧндо.

Гот: Н'әмиде Гамо, жь дйа хвэ буйә 1923 сале, кол-
хозване гӧнде К'эләк'ута Жорьн, ль сәр нәһ'ийа Т'алине.

КӧЛМАЛЕ

Вэй кӧлмале, мэ зозане бьльнд һ'афа дәште,
Хэлде тели дәлал пышта хвэ да бара, к'ьлда мәшке!
Вэй кӧлмале, вэрә рамусанәке нәфса щане мьн хә,
Те дьчи вәлате хәриба,
Бьра шушәнга дьле мьн тә нәшке.

Гот: Аһ'мәде Самсон, 35 сали, нивхвәнди, жь гӧнде
К'эләк'уте Жорьн ль сәр нәһийа Т'алине.

ЛЕ ЙӘМАН

Ле йәман,
Агайо, әзе Шам-Һ'әләб, Диарбәк'ьре
гәрийамә, говәка дьне,—
Зозане мала Гөли Щәвар ага сорбунә
хал к'әтьне.
Хәлде сьве зу бәхт у рәщәе хвә
дъхазә хадае хвә,
Әз мә'рума хаде сьве зу бәхте хвә
дъхазьм мала Шәро ве Т'орьне.

Ле йәман, ле йәман!
Әз Бәсомә, кәлилка бәр бь ромә,
Әзе пар ви чахи дәлалиа дьле—
Данздә һ'әзар мале ә'ширәте бум,
Исал пера бәр дьлька бәр дьле
Сьнщане бь Тә'ломә.

Ле йәман, ле йәман!
Агайо, тә хвәки, хә хвәдеки,
Те п'ьраке орта мә у чәме П'аеда
һа ль чеки,
Қәйд у чидаре льнге Сьнщани Тә'ло,
зә'вае гәзә вәки.
Қәйде та гьраньн, зьнщире та хәдарьн,
Льнге Сьнщани Тә'ло дешиньн
Те һәр һ'әфт бьранге мьн,—
Ө'лие Гәлтури, Өзери Қөрмо бь дәвсеки,
Ле йәман, ле йәман!

Агайо, чәме П'ае һ'але дьле мьнра тейә
дъмьлмьли,
Дә ве адә-адә дора Вана шәвьти дьфьтьли,
Хәлде к'әтийә дәрде мал у һ'але
дьяһа гәврьк,
Әз мә'рума хаде к'әтьмә дәрде Сьнщане
Тә'ло, хвә ви дьли
Ле йәман, ле йәман!

Гот: Вәзире Өшо, 22 сали, хвәндк'аре Университета
дәвләте ль Ереване.

ЛО АГАЙО

Ло агайо, ло агайо,
Тө хвэки, бь хадеки,
Төе п'браке жь мьн у Сьнщане Тэ'лора,—
Сэр чэме П'ае чеки.

Ө'вдало, эз бэхте тэмэ,
Қәйд у зьнщире тэ гьраньн,
Те стөе Сьнщане Тэ'ло вэки:
Ә'лие Гәлгури, Ә'зере Қөрто,
Нәр н'әфт бьранге мьн бьгьри,—
Дәвсеки.

Ле йәман, ле йәман

Ло агайо, ло агайо,
Ишәв шәв хивәронә,
Дь коне рәши ә'рәбида чьра дышхөлә мум у донә,
Ә вдал ага, эз бэхте тэмә,
Қәйд у зьнщире тэ гьраньн,
Төе стөе Сьнщане Тэ'ло дәрхи:
Т'ъли печие мьнә полмә'рмудинә,
Ль сэр стуне пеш мала тә қәр'ьминә,
Ле йәман, ле йәман.

Ло агайо, ло агайо,
Ч'әме П'ае те гөрә-гөрә,
Әзе бәр к'әтьмә:
Нә қамә, нә бөһөрә!
Ө'вдало, бэхте тэмә,
Қәйд у зьнщире тэ гьраньн!
Т стөе Сьнщане Тэ'ло дәрхи,
Нәкө стөе Сьнщане Тэ'ло дьбьрә,
Ле йәман, ле йәман!

Ло агайо, ло агайо,
Әз Бәсомә, әз Бәсомә,
Көлилка бәр бь ромә,
Әз дәлала дьле Сьнщане Тэ'ломә,
Ле йәман, ле йәман,

от: Фәри ке Усыв, 20 сали, хвәндк'арә Института педагогие сәр наве Х. Абовйан ль Ереване,

СЭЙРАНА МЭЛЛЭ МУСА

Дэ йо, йо, йо, йо, йо, да йо, йо!
Эле Сэйране, мьне бь хёлама тэ ван дэв леве шэкьри we готьне.
Мэмьке Сэйрана Мэллэ Муса һатьнэ
Чарсуе, базаре, кьрине у фьротьне.
Өре, Сэйране, э'уран э'мане нисане рынгэ-рынгэ.
Сэйрана Мэллэ Муса мек'от һьлда бу, чубу дор кони сынгэ.
Дэ бьра мала хайе кон у сынги шэвти бэ,
Сэр һэв гэрийайи бэ,
Мек'оте фьри бу гузэка льнге
Сэйрана Мэллэ Муса к'этбу,
Хьрхале льнге Сэйрана Мэллэ Муса шкенанд бу.
Мьне хьрхале льнге Сэйрана Мэллэ Муса һьлдайэ,
Өзе чумэ Өзөрма шэвьти,
Сэре сэрэкбашийа, қумбашийа гэрийа бум,
Мьне го сэрэкбашийа, қумбашийа:
«Тё хвэки, бь хвэдеки,
Те хьрхале льнге Сэйрана Мэллэ Муса те п'ак чеки,
Те хьрхале льнге Сэйрана Мэллэ Муса нэди сэр һорс,
чакуч, сындйанэ,
Те хьрхале льнге Сэйрана Мэллэ Муса чеки бь пөдйа,
бы леванэ,
Һэрке һуне пьрса тэмам жь мьн дьпьрсьн,
Баһае хьрхале льнге Сэйрана Мэллэ Муса рэвонгэ
Же рэвонге һэспа к'ьһ'еланэ,
На вэллэ, га у щоте к'отананэ,
На вэллэ, нахьре чар-пенц сал тарсананэ,
На вэллэ, кэри-сурие мие сэр кодананэ,
На вэллэ, хэрще һ'эфт сала эланэ,
Баво, вэллэ нае, быллэ нае,
Сэйрана Мэллэ Муса сонд харийэ,
Бь һ'эфт қөране, бь мäsэбе, бь к'ьт'еба,
Һәрсе қэсэм сонде хаде,
Дькьм-накьм Сэйрана Мэллэ Муса мьнра нае.
Баһае льнге we қөйндэрэ дэвэнэ,
Һ'эфт кодэ ширэ шире жь тэйранэ,
Баво, вэллэ нае, быллэ нае,
Сэйрана Мэллэ Муса мьнра нае.

Мануке фьлэйо,
Равэ зөрна рэшбэлэк жь мал дэринэ,
Дэфа мэзын һьлине,
Ль бэр дэре мала баве Сэйрана Мэллэ Муса бьсэкьнэ,
Чэнд чомаха ль дэфа һэваре хинэ.
Мьле хвэ бь мьле Сэйрана Мэллэ Муса хинэ,
Сэйрана Мэллэ Муса һ'элалбэ щане тэ,
Сэйрана Мэллэ Муса бь к'еф, һ'энэк, лацърдийа
жь хвэра мал дэринэ.

Гот: Мсрофе Э'мо, жь гонде Сусьз, алие Қэрее, 50 сали,
ньна Т'билисида дьминэ, дэргэванэ.

20/V—1940 с. Т'билиси.

КЪЛАМА ЭВДАЛ У ГӨЛЕ

Ө'вдал гот:

Эле Гөле, чумэ Хамуре, Хамурп'ете,
Бэжьна Гөла мьн зьравэ, дерэ ле те,
Бьра дэве мьн дэца нав синг у бэре
Гөле к'эга,
Бьра фэрмана мьн рабуьа ве дэвлэте,
Вэрэ, вэрэ Гөла мьни,
Дэ вэрэ-вэрэ сева мьни!

Гөле го;

Ө'вдало, хание к'эшиш чи қөбөйэ,
Һэре, ө'вдало, эв хэбэра тө дьбежи,
Дэве тэ, һ'эфт говэк баве тэ зедэйэ.
Хэга-бэла дури мьн һэрэ,
Тэнийа дьне мьн бьгэрэ!

Ө'вдал го:

Өре Гөле, мьне бостанэки авит
көндьре бэжи.
Мьн авэк дае һесьре ч'э'ве хвэ у тэ жи,
Мьне рэбе а'лэме, мире мэзын һивид кьрийэ,
Эв агьре к'этийэ дьле мьн
Бьра бьфьрэ һ'өбийа дьле тэ жи.

Гөле го:

Өре, Ө'вдало, ч'э'ве мьн рэшэ рэшбэланэ,
Мьне роже һ'эв щара кьле Сьпһани
бь кьлданэ,
Һәрке тө бавэр наки, дэр-щинара бьпьрсэ,
Һ'эяһа ньһа мьн донздэ жьне мера
гэв бэрданэ.

Ө'вдал го:

Һэре, Гөле, чумэ Хамуре, Хамурп'ете,
Бэжьна Гөла мьн зьравэ, дерэ ле те,
Бэра дэве мьн дэда нава синг у бэре
Гөле к'эта,
Бэра фэрмана мьн рабуяа дэвлэта Роме.
Гөле, чумэ Хамуре, нав дэ'вате,
Бэжьна Гөла мьн зьравэ, дерэ ле те,
Эле Гөле, сэр сурэтие хаде мьразе
мэ һэв нэбу,
Вэрэ, эз у тө бьвьн хушк у бьре ахирэте,
Вэрэ, вэрэ Гөла мьни,
Дэ вэрэ, вэрэ сева мьни!

Гот: Щьндие Қөршут, нивхвэнди, 50 сали, шьване кол-
хоза гонде Һ'эко ль сэр нэһ'ийа Т'алине.

З А Л Ь М

Зальм, зальм, зальм,
Өзе тэйранэ тэйре рэшьм,
Мьне данийэ сэр сура Диарбэк'ьри веран,
П'эр у баске мьн вэстийанэ,
Қам-қанате мьн вэшийанэ,
Өзе ве сьбе нькарьм пе бьмэшьм.

Зальм, зальм, зальм,
Өзе ль тэйранэ тэйре һ'өрьм,
Мьне данийэ сэр сура Диарбэк'ьри веран.
П'эр' у баске мьн вэшийанэ,
Қам-қанате мьн машьянэ,

Әзе ль ве сьбе нәдькаръм пе бьмәшъм,
Нә дькаръм пе бьрәвьм.
Кәсәки хөдани хере төнинә,
Щавәке бьвә Шеханийа шәвти
Сйаре Гөлира,
Ғәрге те мьн бьрәвинә,
Бьра бьрәвинә,
Ғәрге мьн нарә'винә,
Мыштәрие мьнә зә'фьн,
Хазгиние мьнә мала баве мьнда
руньштьнә, ва бь п'ьрн.

Зальм, зальм, зальм,
Вәзе ль тәйранә тәйре сөръм,
Мьне данийә сәр сура Диарбәк'ьри
шәвти,

П'әр' у баске мьн машйанә,
Ҡаш-қанате мьн вәрийанә,
Вәзе ве сьбе нәдькаръм пе бьфьръм,
Нә дькаръм пе бьмәшъм,
Кәсәке төнә щавәке бьвә Шеханийа
шәвти, Сйаре Гөлира,
Ғәрке те мьн бьрәвинә,
Бьра бьрәвинә,
Ғәрге мьн нарәвинә,
Мыштәрие мьнә зә'фьн,
Хазгиние мьнә мала баве мьнда
руньштьнә бист у шәшын.

ҒӘСӘСӘ СЬЛИВИ

Ғәсәсә Сьливи мәрвәки зә'фи иав дәнғ бу; бәр данздә кәри пәз бу. Щарәке пәз бьрә Шаме, чу сәр п'ьра Батмане. Дина хвә дае веда базьрганәк һ'ат, базьргане Хәщо ханьме, җиза Зор Т'әмьр п'аше Мьли. Ғиза ви, Хәще ханьм, сәр дәва пешьн сйар бубу, чава ч'ә'ве Ғәсәсә пе к'әт, Ғәсәсә һ'әзар дьли һ'әбанд. Ғәсәсә го:

— Ре бьдэ мьн, пэзе мьн дэрбаз бэ.
Өүе го:—На хер, базьргане мьне дэрбазбэ.
Эв ль ви али сэкьни, эв ль ви али сэкьни.

Н'эсо го:

Хэще ханьм,
Өз Н'эсомэ, Н'эсое Сьливи мэ,
Шьване данздэ кэрийамэ,
Сэрк'аре бистучар шьванамэ.

Хэще го:

Н'эсо, вэллэ, тэйи п'иси,
Сэр-ч'э'ве тэ қальке к'уси.

Н'эсо го:

Эз нэ п'исьм.
Нола шэмданэке
Дэре мала баве тэ дьч'брусьм,
Өзе ль сэр п'бра Батмане
Һэрдө дэсте тэ быгьрм.
Һэрдө чэ'ве тэ рамусьм.

Эре, го, һ'эйрано, вэллэ, тө
шьвани,

Льнгада чэрме гани,
Пьште код һэвани,
Тө нэ лайқи
Диwana мир у һ'акьмани.

Го:

Көлмале, вэллэ эз нэ п'исьм,
Нэ мьн бэрһнге жь тэра гот.
Эз Н'эсомэ, Н'эсонге Сьливи мэ,
Шьване данздэ кэрийанмэ,
Сэрк'аре бист у чар шьванамэ.

Кэчьке гот:

Н'эсо, пэзе тэ-нэмайэ, тэв
кавьрһн,

Т'эмами кэли көрө.

Кәч'е, Көлмале, ишәв шәвә,
шәв шьлийә,
Гөһера пәзе мьн һ'әрийә,
Әз нъзаньм қәльңе тә чийә?
Го:
Һ'әсо, әз бь қөрба,
Нә мьн го: ишәв шәвә,
шәва мьнә,
Зере мала баве тә.
Нә вәкә зере мала баве мьнә.

»:

Хәще ханьме, вәрә сәр п'ъра
Батмане,
Тө бьдә мьн созе тәмамә,
Әзе тә һьлдьм хвәра бьвьм.

Ижар сәр ведәре Һ'әсо пәзе
хвә
Һ'әфт рожа әгләкьр, ведәре
Кәчьк жь хвәра рәванд.

Гот: Тәйое Мамо, 50 сали, нивхвәнди, шьванә
гөнде Һ'әко сәр нәһийа Т'алине.

Ң А Й Д Ә Л А Л

Ңай дәлал, һай дәлал,
Бае сәре сьбе те у дьлилнә,
Дайә багчә, бостане хәлқе тели
Дәлал, һелине шарур у бьл-бьлан,
Сәре сьпьндара дьһ'әжинә.
На вәлә, дайә баде рәшкәзийа һ'әнәкьри,
Нава мьла вәрдьгәринә,
Сәд көла хаде тек'әви мала тьзуе
у ә'ванан,
Чаван сала исалин, дәсте мьн
у к'әләш лавьке мьн

Жь һәвдö дьфәтинә.

Ле, ле, ле, ле, ле.

Ғай дәлал, һай дәлал,

Ғиве мә хәйдийә начә ава,

Хвәска эзе бьбума п'әләк э'wре

рәшә тари, тек'әтама нава.—

Синг у бәре тә,

Мьне шәвәке ниве шәван педа

бькыра тәсәлие бәләк ч'ә'ва.

Ле, ле, ле, ле, ле.

Ғай дәлал, һай дәлал,

Дьле мьн дө дьлә,

Ғәсәс дела хасие ль мьн у ль тә

гьрти қәрәшьялә,

Ғәре кәче дине,

Тö we рабә рамусанәки бь мьндә,

Хуйине һ'әфт мера бәр мьн қәбулә.

Ле, ле, ле, ле, ле,

Ғай дәлал, һай дәлал,

Әзе жь хәма фьлитъм к'әтъм дәрда,

Ғешинкьри гиһа у кöлилке һ'әму ә'рда,

Ле, ле, ле, ле, ле.

ҒАЙЛО ДӘЛАЛ

Ғайло дәлал, һайло дәлал-

Ишәв шәвә, шәва мьнә:

Тö гоше органе һьлдә, әз бем бьнә,

Сьве един занбә:—

Йан гьртьянә, йан кöштьянә,

Йан фәршара сәре мь .

Ғайло дәлал, һайло шени,

Дәвра нәсәкьянә, вәрә хени,

К'е дьгьрси, к'е нәшери?

Синге мьн жь тәра сьврә сьни,

Зэр мэмьке мьнэ гоньнци
Шэвэк шэве пайза жь хвэра бькэ
шэвбьһери.

Гайло дэлал, найла Шени,
Ишэв шэвэ, шэвэ иние,
Дэстэки сари һатийэ нава синг у бэре
мын ханьме,
Wэки сьве де у баве мын жь мын пьрсин,
Өзе бежым эв п'ышик бу банзда сэр кёлине.

Гайло дэлал, найла Шени,
Баран бари жь хадеда,
Селав рабу дэве реда,
Бьла хаде мьразе мьразхвэза бькьра,
Папе мьразе мын, мьразе к'элэше мын
we дь мала баведа.

ҺА ҺО ЛЬ МЬН

Һа һо ль мын, һа һо ль мын,
Сэр ханийа сэкьнийэ лавьке мьнэ:
Шалвар йэкэ, щев дөдөнэ.
(Гёла Шамиране эз у төнэ),
Лавько, дэ тө вэрэ мын бьрэвинэ,
Гёла вэлет эз у төнэ!

Һа һо ль мын, һа һо ль мын,
Лавьке мын сэкьни сэр ханийа,
Сапок тэнгэ начьнэ п'ийа,
Лавко, тө вэрэ мын бьрэвинэ,
Бьра фэлэн бьвэ щьрма ван гондийа.

Һа һо ль мын, һа һо ль мын,
Лавьке мын сэкьни сэр сьвдэре,
Дэст дабу сэр қэвза ве ханщэре,
Гэлэ гонди у щинарно,
Газьн, лома жь мын нэкьн,
Дэрде дьл дабу сэр дэрде ве щэгэре.

Д И Л Б Э Р

Өрө Дилбэр!

Өва щана нэмьрэ, щане тэйэ,
К'элэш лавьке мын сйаре эхтэйэ,
Геди-геди дажо ль пэй мэйэ.
Мыне готийэ: «Кэ'лэш, лавько қөрба,
Ишэв эварда мала баве мын қонаха тэ,
Нава синг у бәре мынә».

Мыне калэки дитийэ
Ө'мьре ви кали нодсали салэк кемә.
Мын готийэ: «Сйаро, қөрба,
Тө қә щие баша, бәдәва, қазаха қә
нъзани»?

Го: «Сйаро, қөрба,
Бажо, һәрә сәр канийа Өрдәкае,
Се зэрийә сәр руньштинә,
Чаршәве ванә сьпинә,
Фино сорә тользинә,
Қотькә рәшә мәщитинә
Ө'нийә кәвәрә мәйданинә,
Ч'ә'вә рәшә кьлдаинә,
Бевьлә бь пижинә,
Сурәтә сорә сьнщьринә.
Чәнә көрә дәгьрманинә,
Дәвә, левә бе инщәинә,
Хәв-хәве ванә көрә дәгьрманинә,
Сингә сьпийә сәдәфинә,
Дерә сьпийә, сипкинә,
Сақә сьпийә, ә'щәминә,
Кондәлә рәшә фьрәнгинә,
Пә'ние кондра чар гьлийа ә'рде бьльндбунә,
Дилбәре, қөрба, гәләк зөллә».

Гот: Мамәде Өмьр, жь гонде. Арщaxe ль сәр нәһ'ийа
Ноктемберйане, 25 сали.

Б Ы Ш Е Р И О

Бышеріо, қөрбан,
Гәрдана тә гәрдәна қазе,
Тө we сәре хвә дайнә сәр чоке
 мын рәбәне жь хвәра разе.
Сынғ у бәрә хәлқе тели дәләл
 мина п'әләк бәрфе ды Сөвәзе.
Г'әзар хазйа мын бь ви лауи,
Шәве чьлә к'ануна ль п'ашла тәда разе.

Бышеріо, қөрба,
Гәрдәна тә гәрдәна бәте,
Ч'ә'в у бьруе тә ә'вдала хадера
 мина һ'ьбьре сәр к'агәте,
Хөде мьразе мын у к'әләше мын
 бь һәвра бькә
Сәр һ'әлалие у ахирәте.

Бышерйо, қөрбан,
Әванийя шәшьти we бь бийә,
Ван бийа гьрти сийә,
К'әрwane баш базьрган ль бьн данийә.

Кәчьке дьгот: «Лавько, қөрбан,
Тө we равә, әме шәвәке
Ниве шәве педа бь һәвра бькьн
К'еф, һ'әнәк у лақьрдийа,
Әзе жь қантьре тәра бьбьм нобатчийа».

Бышеріо, қөрба,
Жь бира һ'әйа бира,
Ав к'ьшандьн бь зьнцира,
Ә'щеве гьран к'е салх дайә
К'ьһ'ел бьгьрын бәр бәргира.

Гот: Накоб Наругъунйан, 70 сали, нәхвәнди, жь шәһәре
Ғазо. Ньһа колхозване гонде Ущанейә ль сәр нәһ'ийа Аш-
тараке.

Д О М А М

Домам, э'wpe рэш баранэ рынгэ-рынгэ.
Зэри домама мын һылда мьк'от,
Чуйэ алие кони сынгэ.
Жь мын эт'раке веда кэвэр-көчъке
аламе ль барие.

Зэри домама мын хwэва чуйэ,
Руныштийэ, тер гьрийайэ,
Хьзем жь позе зэри домама мын к'этийэ..

Зэри домаме, һэвар, сэд щар һэвар,
Нэре зэри домаме,
Ө'wpe рэш бараньн,
Зэри домама мын зэнд у бэнде хwэ һылдайэ.
Чуйэ берийа мийанэ.
Хьзем жь позе зэри домама мын к'этийэ..
Бьһае хьзема зэри домама мын гьранэ:
Чьл гамеше бэр ниранэ,
Чьл гае бэр баранэ,
Чьл ногъне бэр бөгганэ,
Кэри-сурие дь мийанэ,
Рэвонге һэспанэ,
Qангър-qангъре дэванэ,
Кодэк шире тэйранэ,
Барэк стрөе мэ'ранэ,
Ге бьһае хьзема зэри домама мын нинэ.

Ш И Р Ы Н Е

Ширьн Шение, ширьн Шение,
Ширьнбуна наве тэ Нэвате,
Qиза к'эре, шэ'ре баве сэр һерате,
К'е сэбаб а дьла, чар чэ'ва бькэ.
Кöр ле бьмьрэ, мал һэрэ бэр мирате.

Ширьн Шение, ширьн Шение,
Тö палконе жорьн чь дьгэри,

Ҷизе, дау у дера хвә нәкә һ'әри,
Тө кӱштына щане мьн дьгәри.

* * *

Лавко, дьле мьн васкә-васкә,
Льнга һьлдә, һ'әр'а текә баскә,
Вәки бата сәр мале дьнийәе,
Бьдә мале дьне, гәдә лавьке хвә хьласкә.

Ҷӱтийа лавьке мьн ширмәйә,
Гьли дани пешийа хвәйә.
Вәки мьн бьвинә нав дә'вате,
Пешийа гьли сәбьр к'әте.
Т'әмам бона мьн бе бәхте,
Бәхте хьрав ә'рде к'әте.

Ҷот: Гәрдәна Усьв, колхозвана гӱнде П'амп'е ль сәр нә-
һийа Апаране, 23 сали, хвәнди.

ГӘРМА ВЕ ҺАВИНЕ

Гәрма ве һавине к'инә-к'инә,
Сәре мьн дешә һ'але мьн тӱнинә,
Кәчъке, кӱлмале, кӱлмалбаве,
Вәрә к'еләка мьн руни,
Әзе тәра салхе к'ава у к'ӱбара,
Чалам у баша бьдьм—
К'ане чь бь чьнә.
Хәлқәки дәв ле к'әни, 'за шьринә,
Дәвә левә зьравә қӱдрәтинә,
Хәбәрдане ванә һ'акьминә,
Соле льнге ванә фьрәнгинә,
Мәмке ванә финщанинә,
Сәрийә сорә, бьнийә дь спинә.
Ҷәрч'а дәсте мьн хәлқе
Т'ели дәлал һәв бьхинә,
Ве щьнәте ч'ә'ве сәре хвә бьбинә.
Дьбе бәжна хәлқе тели дәлал

Ногъла та ,рѣн'ана нав гѣлѣа,
Мъне һѡба дьле хвѣра дѣст
Аветѣ н'афа дѡ гѡлѣа.
Бѣжна хѣлѣе гели дѣлал бьльнд бу,
Ѳзи ньмзбум,
Ѳзе рабумѣ сѣр печѣа
Анщах дѣве мъне гьништѣѣ
Хал-хѣте руйа,
Ше у шебьске дѣлале сѣр сьмбеле
Сорѣ нарьнщида һѣв альян.

Гот: Сѣбрие Ѳслан, дѣрсдаре гѡнде Гѣлго ль сѣр нѣн'ниа
Т'алине.

КѢЧЕ ДИНЕ

Кѣче дине, тѡ сѣкънии, вѣй ль сьвдѣре,
К'ѡфи гьреда, зер да ль бѣре,
Рамусанѣке бьдѣ жь мьнра
Хатре тѣ ширьне тѣ к'ѣч'ьке.

Кѣче дине, сал къ һѣйѣ,
Данздѣ мѣнѣѣ,
Рамусанѣке бьдѣ,
Чи кѡ же дь һѣр'ѣ,
Жь ѣмре мьн у тѣйѣ.

Бьһарѣ, һѣйае дьлан у хатьран,
Бѣлѣки к'ѣтьнѣ дор кѣвьран,
Зѣри к'ьшьянѣ сѣре чиан,
Ц ьмрьм ч'ѣ'ве мьн майѣ река зѣрѣан.

Кѣче, вѣрѣ, хѣбѣре бѣжъм гѡне тѣда,
Нѣби сѣн бькѣ мори, мьрщан,
К'ар у стѣе тѣда,
Рамусанѣке бьдѣ жь мьнра,
Г'ѣйани бьһаре дьк'ѣви
Хаде дьзани бѣсѣ жь мьнра.

WӨЙ ТЕЩРО

Wэй тещро, wэй тещро,
Т'ещре мьн щэлэвэ,
Дэ тө wэрэ алие Шама Шәрифнәве,
Гөре бьхөн, дьзе бьвьн,
We бе: «Тола йара ви сәбәбә».

Пәзе тещре мьн пәзи нерә,
Пәз бәрдайә дор зьнерә,
Исал һ'әфт сале мьн т'ещре мьнә,
Исал пера ч'ә'в бәрдайә жьна мерә.

Wэй тещро, wэй тещро,
Тө бебәхти, көр ле мьро
Пәзе тещре мьн пәзе хәси,
Те сәр мьнра авре ч'ә'ва,
Нәди һ'әму кәси.

Өзе исал пера йанга тәмә,
Тө дәсттәнги wәк'ил нәфси.
Авьре ч'ә'ва мьнра, мьнра,
Qьнийате дьла һьнкә дьнра,
Бьра йа мьн у тә һәрә щәм мире
мәзын хальде сәрра.

Мерга мала баве мьн гөли-мьли,
К'очка көрапе мьн к'әскәсорә тәв хәмьли,
Хәлде кә'тйә дәрде мал у һ'але дьнийальке,
Өзе к'әтьмә дәрде хwә көрапе
мәзын һа ль ви дьли.

ХӨЗАЛЕ ЩАНЕ

Хәзале щане,
зе бәләкыйа бәрфе чйанге бьльнд мамә,
Тава съве, банге Ә'щәм дайә мьне
Һеди-һеди эз һ'әлйамә.
Өзе пар ви чахи бәрдиракә
П'алә-п'улә, бьскә дарькә нав кәрийа бум,

Өзе жь исал пера к'этымэ,
Дэсте к'оти шьндоке лавьки мера,
П'эр' у баске мьн вэшийанэ.
Хэзале щане,
Өзе хэзальм, хэзала чианге ве Г'элэбе,
Нэвал, ногьре мьн чунэ чианге Өлэгэзе.
Өз э'вдала хаде мамэ гэрме—гэрмыстане.

Гот: Өфое Бьро, жь дйа хвэ буйэ сала 1913-а, гондие
Байсьзе, колхозван, ль сэр нэх'ийа Т'алине. Нивхвэнди, дэнг-
бежэ.

ДЬЛИ ДЬЛ БЭ

Бэра дьли дьл бэ,
Сэр мьн щьл бэ,
Мьл мьн шьл бэ,
Туре п'арсе мьле мьн бэ,
Котка мьн қальке к'уси бэ,
Пехарьна мьн пэсарие чоле бэ,
Қьрасе щане мьн гонэ бэ,
Гае мьни бе щьл бэ,
Турке п'арсейи мьл бэ,
Бьне тури қол бэ,
П'арса вьра нин бэ,
П'арса вэлате дур бэ,
Т'эктэр бэра дьли дьл бэ.

ВЭЙ ПАЛЭНГО

Вэй п'алэнго, п'але дэ'се,
Дэ бьра дэ'са тэ тек'эвэ щики һасе,
Дэ тэ вэрэ шэвэк шэве паизе
Сэр синг у бэре мьн зэрие разе—
Өзе һэвинтийа дьла
Тур һьлдьм һэрьм п'арсе.

ӨЗЕ ЧУМӨ БАШЬЛКЕ

Өзе чумэ Башьлка шэвйти we бь нэээ,
Ава гэлие Qэр-щьре те бь лэз у бэээ,
Де у баве мын жь айе мын
Херьке айе нэбиньн,
Чава дэлальке дьле мын көштньэ
Бь хаин у нэмэрдэ.
Wэрэ хой, хой, деран эзым,
Wэрэ хой, хой, шивар эзым.

Өзе чумэ Өзөрма к'амбах гонде ван эздан,
Де у баве мын жь атэк'е хере wae нэбиньн
Чава мын данэ к'отики п'иси меран,
Мын нэданэ лавкэки чахе мынра,
Wэрэ хой, хой, деран эзым,
Wэрэ хой, хой, шивар эзым.

Өзе чумэ Өзөрма к'амбах ль ван аша,
Де у баве мын жь аге мын херьке
wae нэбиньн,
Мын нэданэ лавкэки че,
Мын данэ лавке дьлбаша, п'иси меран,
Мын нэданэ лавкэки чахе мынра,
Wэрэ хой, хой, деран эзым,
Wэрэ хой, хой, шивар эзым.

Гот: Габриел Егиазарйан, нивхвэнди, жь Муше, ньна
дьминэ нэһ'ийа Аштараке, гонде Аване.

СЬВА ТӨ ХЕР

Сьва тэ хер, э'йда тэ бьмбарэк,
Тэе сэр мынра гьртийэ толэ йарэк,
Гэрге мын рьндтьрэ,
Тэ бьмбарэк,
Гэрге мын йахтьрэ
Бае Саме, көла Муше тек'эвэ
Мала баве тэ сале шарэк:

Тэ улиа мэ'нэгиа бьминэ гэк хэзалэк,
Г'оза миа бьминэ кар у бэрхэк,
Эw жи бае Самие ле бе,
Гэрдба жи бьрэвинэ
Бьзна к'уви бьмежинэ.

ДЭРДЕ ЁЕВИЕ

Дэрде һевие дэрдэки гьранэ,
Нэе сэре гөре ч'йанэ.

Өз мер накьм
Дэсте хwэ гөстил накьм,
П'оре хwэ һ'ьнэ накьм.
Начьм сэр һевие.

Дэрде һевие гьранэ,
Нэе сэре гөре ч'йанэ,
Нэе сэре дар у бэранэ,
Нэе сэре кэвранэ,—
Көчьке-сэре ч'йанэ,
Дэрде һевие зэ'ф гьранэ,
Нолани қольница рувйанэ.

Гот: Сасуна Әмьр, 35 сали, жь гөнде Әмәнчаире ль сэр
дэза Қәрсе, сала 1920 мала вана дьчэ Т'билисие, кэвант
дькьр, ньһа мьрийэ.

ҒӘЙ КӨМАЛЕ

Ғ'әй көлмале, ә'wре рәш баранэ,
Ө'wьре сьпи зьвьстанэ.
Хьзема к'эләш гәwра мьн
Зерьки зивэ бь маданэ,
Мьне дайэ сэр останэ.
Мьн го: «Остайо, һа остайо,
Те хьзема к'эләш к'ава мьн
Нәди сэр сьндйанэ,

Ленэхи чакучанэ,
Те быгъри бь дэванэ,
Те бьк'оти зьмананэ.
Гондино, хьзема к'элэш гəвра мьн,—
Чава бежи дь өсанэ.

ВАН ƏВРА

Ван ə'вра сэр мэда те чь ə'врэ сьлэ,
Дьле мьн сефил ə'вдала хвэде һьн бь дэрдэ,
Һьндэ хэмэ, һьн бь к'олэ.
Мьне рамусанэке жь гəвра хвэ хвэстбу,
Ширьна рука гəвра мьн ширьн бу,
Дьдане мьн вəшийа,
Лева мьн пьк'йа,
На вэлэ, сэре ə'змане мьн бэрк'олэ.

Ə'вре сэр мьнра боринэ к'ом-к'оми,
Тавике баран гьртбу,—
Бингола шəвьти, йа дэшта
Хьнусе бэр Нохоми,
Мьне рамусанэке жь гəвьра хвэ хвэстбу,
Гэчко рун һьнгьве һ'эланди,
Тое сэр ситьле, масте мадэкан
Бэрдэ сэр п'арчэ нане гəньми.

Чь сьбэйэ, сьбэкэ зуйэ,
Пэзе мала зэри домаме һатийэ бэр берийэ,
Х'оде мала хайе мəһэка к'ор'эбэш хьрав бькэ,
Жь сэре берие рэвийэ.
Зэри домама мьн пэй к'этийэ,
Щоте бышкошке бэдэне х'орьмийэ,
Щоте зэр мэмька х'ойа кьрийэ,
Сэри сори, бьни сьпийэ.
Мина тьрие Сьнщерийэ,
Мина севе Артэметейэ,
Чок у қэдэме мьн шкэстийэ
Һьн дьбе: «Сагэ».
Һьнд дьбе: «Мьрийэ».

ДЬЛЕ МЪН

Дьле мьн хелина тэйре бэр ньвалан,
Сэрра борин щоте каре кар хэзалан,
Тэ мала мьн хьравкьри,
Бь ван чэрхан, бь ван дьрəван.

Дьле мьн хелина тэйре бази,
Тэ п'эр' дабу чобу бэр ньзари
Тэ гоште лəше мьн н'эланди,
Жь нəстуге мьн чь дьхвэзи?
Шəв чу бу нива шəве,
Əзе дəве хвə дабумə ньқаба хала гəрдəне,
Щоте зэр мəмькан к'ар у баран
дыкьн нəвар у газе.

ДӨ ЗЭРИКАН

Дө зэрикан ль таха жерин галə-галə,
Тə'жи бэрда пе хэзалə,
Əз чомə сэр дəри,
Г'əба дьле мьн нə ль малə,
Мьне қол-қолка дəри гондари кьр,
Бь к'отике меранра руньштигə
Бь дəв у леве ширьн галə-галə.
Дежи: «Мьн ишəв хəвнəк дийə,
Дө мьри ль гонде мə мьрьнə,
Йəке к'опəке мере мьнə,
Йəк жи дела жьна тəйə».

Гот: Нəкоб Нарутгуньян, жь гонде Ущане.

ДƏ WE ГӨЛЕ

Дə we Гөле, н'але мьнра банзда сэр
щощьхе (көлилк),
Нəрче орга дө дьла, чар ч'ə'ва қомсие бькə,
Бьра ньлдə дəрде к'бтибуне,
Моринга иланщухе.

Qәмәре, бьра мала мә щинаре мала вә бә,
Орта мала мә у вә шушә, акушкә,
п'әнщәрәбә,
Дә тө вәрә рамусанәке нәфса щане
мын к'әрәмкә,

Гәрча цаф-горе мын һәнә,
Бьра иштрафа рамусана тәвә.
Qәмәре, к'обар, к'обар хвә ба мэкә,
Дә тө щере аве һьлдә канийа
Пьшта мала мә қәст мә'нәкә.
Көл мала баве к'әте,
Алики щәгәре мын майә,—
Хьрав нәкә.
Qәмәре, дьле мыне тө дьла наһ'әвинә,
Кәва гозәл хәйдийә қасәке рәфа нагәринә,
К'е дитийә, к'е бинайә,
Дө дьл бьвьнә машоце һәвдө,—
Йәке һәрә вәлате хәриба,—
Йәк бьминә.

Гот: Һаща Басо, 60 сали, нәхвәнди, кәвани, жь гонде
П'амп'е ль сәр нәһ'ийа Апаране.

W Ə Й Л E

Wәйле, вәйле, вәйле, вәйле,
Домам,
Рәwane баг у рәзә,
Әзе гәрйамә доша Әләгәзе—чиае қаза,
Бәдәwa, буке гәзә.
К'әләш лавько,
Те бәре хвә дьди вәлате хәриба,
Дә тө вәрә рамусанәке нәфса
щане мын к'әрәмкә,
Бьра дьле тәда нәвә тө дәрд у тө мәрәзә.
Домам,
Дике нишәв мын хөлхөланд,
Дө зәри бәр сәрие мын рунышьтбун.

Йәке к'эфәне мьн дьбьри,
Йәке анияа зера дьхәмьланд.
Домам,
Әме чавакьн мале дьне,
Мале хәлде тели-дәләл дурә ре'начьне,
Әзе тәрка чә'в-бьруе бәләк надьм
Г'әта мьн даһельнә қәбьре, рожа ве мьрьне.

Ф И Д А Н

Фидане, наве тә ньзаньм,
Наве тә Фиданә,
Мале дьне қьрежа дь дәстанә
К'оти-шьндоки дәвари мере тә
Чьра қәдре жьна че ньзанә.

* * *

Гива гөнде мә бьльндә.
Шәwқе дайә орта гөндә,
Әзе бежьм гәли гавана:
Суто, Вало, һун хере һәде хwә нәвиньн.
Һун эваре һәде хwә кь топ дькьн,
Бьнерьн доста мьн у wә к'ижан рьндә.

ТӘ ЧӘВРӘШЕ

Тә чә'врәше, бьру бьжанга,
Тә'ве дайә сәре Әләгәзе ван занга,
Тәе чава мьн һәрьмандийә хәше шәва
Дәст бәрбанга.

Тә чә'врәше, канийа кьла,
Си у шәш гөли мьн жьмьрин қоле мьла,
Хазьл wе чахе, тә бьрәвиньм,
Бавем Шуравеле гөнде доста.

Тә чә'врәше, ч'әве мә'ра,
Кьте гөлиә тә дьнерьм,—

Нола шьрит қайтәне дор хьрара,
 К'оти шьндоке мере тә дьнерьм
 Нона гискәки гөри,—
 Тә'ви тәйроке бьһаре лехьн,
 Хвә бьдын қәфе ван зьнара.

КАНИ КАНИЙА

Кани, канийа ве бәрваре,
 Хэлде дэлал мәшйа ава шиве ве фьтаре.
 Дә бьра к'олфәте мале кәл у' жә'рбын
 Хен жь сьвька нава мале.
 Сери бышо, аве мәреж
 Бьска бәрдә кьн у дьреж,
 Гәрге шәнәде мере тә һат жера нәвеж.

К'аве, сери бышо бәрда.
 К'әфа сабуне бьреж сәр сингдана зәрда.
 Г'әйфа мьн те к'ава мьн
 К'әтийә дәсте шәнәди мера
 Нә те кәштьн, нә те бәрдан.

СӨРЕ СИПАНЕ

Сәре Сип'ане Хәләте we бь тәрә,
 Лавко, қөрба, ми дьк'алә, бәрха хвә дьгәрә,
 Вәрә исал мьн у тә к'ижан соз
 қьраре хвә п'ошманә,
 Бьра бәхте бәбәхта ле вәлгәрә.

Сәре Сип'ане Хәләте we бь гонгьлә,
 Бә'ра Ване, кавляйа Муше мьқаблә,
 Мьне кәва гозәл дьбу ван ч'ә'ва, әшқа дьлә.

* * *

Бәжьна к'ава мьн мьнарә,
 Сери һатьмә харә,
 Хвәзийа мьн ви ә'вди бе,
 Шенийа Г'әсо, қәмәра рәшә тари
 мал-щинарә.

Ханиэ Шенийа мьн дōтацэ,
Нэ мьн сэбьрэ, нэ мьн тэбатэ,
Нэ мьн п'эр'э, нэ мьн баскэ,
Мэ кавьла Берлине алткьрийэ,
Өзе бьфьр'ым бемэ ба тэ.

* * *

Дьле мьн хелина тэйре мази,
Мьне се дэнга тэ кьр гази;
«Тэе гоште щане мьн харийэ,
Чь нэстунге мьн дьхвэзи»?

Б А Р А Н

Баран бари сэр шилана,
Кэвьр, кōч'к бьбарьн дэр щинара,
Нэрче орга чар ч'э'ва, дō дьла хэвэр дьдэ,
Бьра н'эфт сала бьк'ьшинэ эша_дэв-дьрана.

* * *

Баран бари дь хадеда,
Ав шелукьр дэр маледа,
Бьра мьразе мьн кэва гозэл нэвда бьвэ
Балкона жорьн п'ашла деда.

Ч И Л Е

Чиле, на Чиле,
Гэлэ зэри нэнэ дэве ван гэнинэ,
Сьме ванэ қэльшинэ,
Печ'ие ванэ мина мэре казонинэ,
Мэрьв пе бьк'олэ картола дэринэ.
Гьнэ зэри жи нэнэ,
Дэве ванэ дьк'анинэ,
Дьране ванэ энщинэ,

Ө'ние ванэ дэранинэ,
Щара донздэһи қол зерэ Мэ'муди һьлтинэ.
К'и п'ашла ванда разе,
Уе щьнэте ч'э'ве хвэ бьвинэ.

КЭЧ ХЭЗАЛ

Кэч хэзала ви белани,
Хэзал рабу,
Нечирвана дэўсе һьлани.
Өзе дькьм к'элэша хвэ бьрэвиньм,
К'этийэ орта мьн у к'элэша
Мьнда мерг у зэви,
Дэшт у зозан, ч'яа у бани.

Гот: Қанате Бьро, 30 сали, колхозване гонде Шамираме
ль сэр нэһ'ийа Аштараке.

* * *

Дьле мьн незэ-незэ,
Агр к'этийэ гóма Шэмие Щьнди нава пезэ.
Дэсте Хэща Исо гьртьнэ
Данэ йэки кал хае пезэ.
Лавко, тó бьчи эз бь тэра,
Шивһэспэке бьчиньм щэ'нуйа тэра,
Мьн кэва гозэл қорьх кьрийэ
Нэфса щане хвэра.

Б А Т Е

Ба те, баран дьлилинэ,
К'ава к'ббар аве канийа Қэщо тинэ,
Чумэ пешие,
Мьн рамусанэке же хвэстийэ,
Го: «Кóре к'эре, дури мьн һэр'э,
Рамусана пар на перар бире к'е те?»

Гот: Щэвика Бэк'о, 40 сали, нивхвэнди, ль Ереване
дьмина, кэванийэ.

ӨЗ НӨ ЛЬ ВЬРЬМ

Өз нэ ль вьрм,
Өз нэ ль вьрм,
Қалчиҗәка дэв кэвьрм.
Кавьла П'амп'а шэвьтида
Қәнща хвэстъм,—
Хьрава бьрм.

Р У В И

Руви дьгэрэ гьрэ-гьрэ,
Шарстана бойна дьлә,
Гэдэ, лавько,
Wэрэ мьн бьрэвинэ,
Мьрн һ'але тэ четьрэ!

Гэдэ лавьке мьн чу гонде гөрща,
Ғәспа хвэ тәвланд дарэ сынща,
К'эда ви һ'эфт салэтиэ һэбу
Мьнра дабу мори-мьрщан.

К'ЭЛӘШ ЩАНО

К'элэш щано!
Дьчи вэлэте хэриба, мьн бир нэкэ,
Дэ тō равэ,
Мьн севэкэ соркэ,
Щева хвэкэ,
Wэхте дьчи нав қазан у бэдэва,
Қасәке дэрхэ,
Т'эмашэкэ,
Мьн бир нэкэ.

ГЭДЭ ЛАШЬКЕ МЫН

Гэдэ лашьке мын дэрк'эт коне мэзын,
К'олхоз хар кыр, дәлил эзым,
Гэдэ лашько, зозане бьльнд
Чь хэзала дьгэри?
Wэрэ, чолбие гонда хэзал эзым.

ТАХА ЖОРЫН

Т'аха жорын, таха мэйэ,
Кәша гозэл таха жорын зьбарэйэ.
Дэ гава ч'э'ве мын ч'э'ве к'элэш лашьке
мын нак'эвэ,
Мын тьре гонде Г'эко хьравэйэ.

ДЭРДЕ МЫН

Дәрде мын, дәрде тэ ханьме,
Мина шьмомока дайнэ сэр тахьме.
Лашько, қөрба!
Мала баве тэ бьвэ зйарэт,
Т'ощар, т'ощар бәре хвэ надьме.

ҚӘМӨ РӘШО

Қәмә рәшо, қәмә бәрра,
Тә сьвько, чахе мынра,
Бәр дәре мала бава мынра нәчә нәе,
Нәзәра де у баве мын хьравьн бәжна тәра.

ӨЗ СЕВЬМ

з севьм, сева тәрьм,
Қәрәфила панздәһ п'әрьм,
Гава ч'э'ве мын
Ч'э'ве гэдә лашьке мын нак'эвэ,
Қәдуме чоке мын тәнәнә пе бьгәрьм.

ИРО ШЭШӨ

Иро шэшэ, сьве н'эфтэ,
Өзе сэр рйа кавла Қәрсә Бумә дар у гэхтэ,
Гава ч'э'ве мын ч'э'ве к'эләш лавкә
мын нак'эвә.
Мын тьре нә дө рожә, саләвэхтә.

* * *

Кавьле гонде мә гелида.
К'әрхана щәшьти сэр да сида,
Н'эйфа мын қизе,
Н'эйфа мын буке,
Дәсте тә дәваре мере бида.

* * *

Тә ч'эвр'әше, дьл хөшуше,
Зозан хвәшә дәшта Муше.
Өзе тәрка ч'э'в-бьруе бәләк накьм,
Н'эйани бьк'эвә бәр дара дәргуше.

* * *

Наве һәспе гәдә лавьке мын Таһьрә,
Қәвза қәма ви к'арбарә,
Дә тә вәрә мын бьрәвинә.
Алики сурте мын севә, йәк н'ьнарә.

* * *

Гәдә лавько, хәвате вәрә разе,
Сәре хвә бьдә сэр чоке мын фелбазе,
Дьле мын э'вдала хаде бса тәнькә
Нона тофле сэр пивазе.

* * *

Дьле мын һелина тәйре лалә,
Щот хәзала галә-галә.
Де у баве мын дәсте мын гьртьн
Данә йәки калә.

* * *

Гэдэ лавьке мьн хэйдийэ баве, бьре,
Дай сэр рйа ве Идье,
Кэсэки хөдане хере гөнэ,
Вэгэринэ бинэ бэр сийа ве чадьре.

* * *

Наве йара мьн Ө'йшанэ,
Мори, мьршан зэнда зэр қэтйанэ,
К'ок'а дьране мьн эшйанэ.
Рамусанэк қиза к'эре п'ьр дэрманэ.

* * *

Өм һьмбэре һэв руньштън,
Мэ к'эсэре к'ур даһьштън;
Кэвьр һ'элийан, дар гьһиштън.

* * *

Гэрма Рэwane к'инэ-к'инэ,
Щэһ чьнинэ, гəньм шинэ,
Хвэзьяла мьн ви э'вди бэ,
Гэдэ лавьке хвэ бь ч'э'ве хвэ бьвинэ.

* * *

Һэвразэ, бина мьн дьминэ,
Бэржерэ бина мьн дьч'ькинэ.
Хаде агера нəһелэ,
Чава наһелэ лавьке мьн
Дө рожа мала хвэ бьминэ.

* * *

Лавько, эз бэдəвьм нола ниве.
К'өре к'эре, вэки мьн занбуя
тө эвсэнэйи,
Т'өшар йарти тэра нэдькьр,
Сэва дьлк'этьна мəһ у ниве.

* * *

Лавько, чь эвинтийа мьн у тэ кьр
Кэси сәре кәси нәкьр.
Wәки мьн занбийа тō бeбәхти,
Т'ōщар йарти тәра нәдкьр.

Гот: Ә'гиге Г'әмид, 30 сали, хwәнди, жь гōнде П'амп'е
ль сәр нәнийа Апаране.

К' Ъ Л А М Е Г О В Э Н Д Е

ЭЗ WE ГЭР'ИАМ

Эз we гэр'ям на жь тә п'ър'тьр,
Мьн кәс нәди на жь тә рьндтьр,
Qам, қьдуме чоке мьн,
Тө дәлала дьле мьн:
Кьнька мала баве мьн.

Говәнд гәр'ийа бане мэзын,
Qизька риспи дәст бь һ'әнә һ'әйа базын,
Qам, қьдуме чоке мьн,
Тө бәрмалийа мала мьн,
Тө дәлала дьле мьн,

Говәнд гәр'ийа бане пьч'ук,
Qизька риспи дәст бь һ'әнә, һ'әйа нәйнук,
Qиз дьгьри: «мьн нәкьнә бук»,
Кьнка мала баве мьн,
Qам, қьдуме чоке мьн,
Тө дәлала дьле мьн,
Тө бәрмалийа мала мьн.

Равә дәри дадә.
Ө'йне дайнә, зьфа шәкә.
Бьска бадә,
Мьн орт'а хвә у дьлкә.
Кьнька мала баве мьн,
Тө дәлала дьле мьн,
Тө бәрмалийа мала мьн.

ЧӨВБӨЛӨК

Ч'эвбөлөк, тө мьн һ'элал би,
Нона шэкър ширьн би,
Нона дьмсе һ'иза би.
Дэзмала тэ гөл-гөли,
К'эск у сорда хэмыли,
Дэзмала тэ т'эээйэ,
Гошэ-гошэ зедэйэ.
Дэзмала тэ бэлэкэ,
Дьне чэрх у фэлэкэ.

Гот: Ч'ич'эка Гэ'сэнике, жь дйа хвэ буйэ сала 1932-а,
гөндий а П'амп'е.

БАЗЬНЗИВЕ

Базьнзиве, Базьнзив,
Базьнзиве. қалп'ах зер'.

Базьнзиве, эм йэкьн,
Базьнзиве, Базьнзив,
Базьнзиве, қалп'ах зер'.

Баг у бостан кэводкьн,
Базьнзиве, Базьнзив,
Базьнзиве қалп'ах зер'.

Базьнзиве, эм щотьн,
Базьнзиве, Базьнзив,
Базьнзиве, қалп'ах зер'.

Баг у бостан кэводкьн,
Базьнзиве, Базьнзив,
Базьнзиве, қалп'ах зер'.

Базьнзиве эм сенэ,
Базьнзиве, Базьнзив,
Базьнзиве, қалп'ах зер'.

Баг у бостан һөрменә,
Базьнзиве, Базьнзив,
Базьнзиве, қалп'ах зер'.

Базьнзиве, әм чарьн,
Базьнзиве, Базьнзив,
Базьнзиве, қалп'ах зер'.

Баг у бостан һ'ьнарьн,
Базьнзиве, Базьнзив,
Базьнзиве, қалп'ах зер'.

Базьвзиве, әм пенщьн,
Базьнзиве, Базьнзив,
Базьнзиве, қалп'ах зер'.

Баг у бостан бьрьнщьн,
Базьнзиве, Базьнзив,
Базьнзиве, қалп'ах зер'.

Гот: Ч'ич'әка Һ'әсәнике, гөндийа П'амп'е ль сәр нә-
һ'ийа Апаране.

Ньвиси: Фрида Щәвари.

ЗОЗАН БӘР ЗОЗАН

Зозан бәр зозан, зозане мәнә,
Зозан бәр зозан, зозане мәнә.
Тә ч'ә'вә бәләкьн, бьру сөрмәнә,
Синги қәрқашә, мәмык хөрмәнә.
Зәриед ван сала тө дьве нә жь мәнә.

Зозан бәр зозан, зозанә хвәшьн,
Тә ч'ә'вә бәләкьн, бьрунгә рәшьн.
Синги қәрқашә, мәмыкә нәхьшьн,
Зәрие ва сала чава к'өмрәшьн.

Зозан бәр зозан зозанә сарьн,
Тә ч'ә'вә бәләкьн, бьру қәйт'аньн,

Тә синги қарқашы, мәмкә халы
Зәрие ва сала тө дьве сөрмань.

Зозан бәр зозан, зозане гәрмын,
Тә ч'э'вә бәләкы, бьжангә щәмьн,
Синги қарқашә, мәмкә нәрмын,
Зәрие ва сала тө дьве э'щәмьн.

Йарьм хынгьли, достьм хынгьли,
Г'эта хынгьли, дә'ват бәтьли,
Зозан бәр зозан, зозанед мәнә,
Веда вәлгәр'ә, рәшконе мәнә.

Гот: Ч'ич'әка Г'әсәнике.

ҲӘҘАР БЕРИ

ҲәҘар, бери, бери, бери,
Мәдәт', бери, бери, бери.

ҲәҘар, берийа ван бәр'ожа.
Мәдәт', берийа ван бәр'ожа.

ҲәҘар, берийа ван бәр'ожа.
Дәве мын хала бәр бьжкожа.

ҲәҘар, берийа ван бәйара,
Мәдәт', берийа ван нәвала.

ҲәҘар, берийа ван бәйара,
Дәве мын хала бәр гōһара.

ҲәҘар, бери, бери. бери.
ҲәҘар, мерьке мын к'өмтужә.

МЫН КЭЙРАН

Мын һ'эйран, һ'эйран, һ'эйран,
Мын, һ'эйране, қоншо қорбан.

Гәрчке жьне ван рындын,
Нола зэвийа дор гондын,
Мере ван бәр кондын.

Гәрча жьне ван рэшьн,
Мина бостане зэвэшьн,
Мере вана к'эфхвэшьн.

Гәрча жьне ван қотын,
Бәр һешийа пьтэ-пьтын.
Хөре ван йәк мек'отын,

Гәрча жьна ван сьпинә.
Нола зэвийа стьринә,
Мерке ван бәр мьринә.

НАРИ

Нари һа нари,
Йара мын нари.
Тә бәжьнә һ'эфшьди,
К'елмә һ'эзари.
Ханьм хәйдийә
Гьлие мәйи пари.

* * *

Шәвед пайза шәвнә т'ақэтын,
Рожед бьһара рожнә т'ақэтын,
Бәр'инге жерьн рьһ'анә к'этын,
Шәве пайза шәвнә дьрежьн,
Роже бьһара рожьнә дьрежьн,
Рәwшед говәнда хортед дәнҗбежьн.

* * *

К'им, к'им нэве бьмбарэк.
Гэрча нэве бьмбарэк,
Сэрда һөлшэ диварэк,
Левэни тирэмэ'рэк.

К Э Ч Ъ К Е

Кэч'ьке, та һ'эсьни,
Та к'эмбэра мэзьни,
Бэхте мьнр'а та жьни.

Кэч'ьке, та рэмоши.
Сэр сери қэрэп'оши,
Зэр мэмька нафьроши?

Дьфьроши бьк'ьр'чимэ,
Нафьроши альнчимэ.

Кэч'ьке, та сипьки.
Та бь к'ерэ, к'иськи,
Бэхте мьнр'а—қизьки.

Кэч'ьке, тав щэлали,
Тав к'эмбэра сорани,
Бэхте мьнр'а—қизхали.

Кэч'ьке, та бьр'уки,
Тав к'ьмбэра чьр'уки,
Бэхте мьнр'а—тав буки.

Гот: Щэвое Мамо, 80 сали, нэхвэнди, жь гонде Г'эко
ль сэр нэһ'ийа Т'алине.

ЛЭЙЛЕ

Лэйле, Лэйле, зьраве,
Вэй деле к'опэк баве.

Ға дарә, дарә, дарә,
Ва дара гьрт һ'ьнарә,

Дәрде мьн қиза мөхтарә,
Дәрде мьн қиза мөхтарә.

Ға бие, бие, бие,
Ва дара гьртийә сие.

Дәрде мьн қиза риспие,
Дәрде мьн қиза риспие.

Ханинго, дәр мәзьно,
Ле дәрк'әт қәлфәк жьно.
Дәрде мьн йанга мәзьно.

Ханинго дәр пьч'уко,
Же дәрк'әт қәлфәк буко,
Дәрде мьн йанга пьч'уко.

Лэйле, Лэйле, зьраве,
Деле к'опэк баве.

Ға авә, авә, авә,
Се зэрийа дайә навә,
Дәрде мьн йанга зьравә.

Б Ъ Ш Е Р И

Бышери һа Бышери,
Ло вэйло, вэйло, вэйло,
Бышери бьзьнәкә у дө нери,
П'ала һана дьч'ери,
Чь бькьм та бь мери.
Шам, Ғәләб, Диарбәк'ьр,
Сәр бажерла мезә кьр,
Базара сола тә кьр,
Шабуна налчә нәкьр.

Н А Р, Н А Р

Нар, нар начъмэ бэр нока,
Нар, нар рэшкэзи к'этьнэ чока,
Тэ эз коштым, тэ эз н'эландьм ван тока.

Нар, нар, вэлэ начъмэ бэр аве,
Нар, нар, рэшкэзи к'этьнэ наве,
Нар, нар, тэ эз коштым, тэ эз
н'эландьм бе баве.

Нар, нар, вэлэ эз начъмэ бэр ниска,
Рэшкэзи к'этьнэ гузэка,
Тэ эз коштым, тэ эз н'эландьм ва қизька.

Нар, нар на йанэ, йанэ, йанэ,
Нар, нар анийа тэ йа зер'анэ,
Нар, нар, пенщ қол зер' ле к'отанэ,
Нар, нар, әw қьсмэте хортанэ.

ШАМ—КӨЛӘБ

Шам, Г'элэб, Диарбэк'ыр,
Щан, мын дәре дык'ане вэкыр.

Мын базара кастуме тэ кыр,
Мын шабуна чоткә нэкыр,

Шам, Г'элэб, Диарбэк'ыр,
Щан, мын дәре дык'ане вэкыр.

Мын базара туфлие хwә кыр,
Мын шабуна бә'е нэкыр.

Шам, Г'элэб, Диарбэк'ыр,
Щан, мын дәре дык'ане вэкыр.

Мын базара хлхе тэкр,
Мын шабуна гōлавдун нэкр.

Шам, Г'элэб, Диарбэк'ър,
Щан, мын дэре дьк'ане вэкр.

Мын базара шэ'лка хвэ кър,
Мын шабуна қәйт'ан нэкр.

Шам, Г'элэб, Диарбэк'ър,
Щан, мын дэре дьк'ане вэкр.

Мын базара дере тэ кър,
Мын шабуна намьл нэкр.

Шам, Г'элэб, Диарбэк'ър,
Щан, мын дэре дьк'ане вэкр.

Мын базара гōһаре хвэ кър,
Мын шабуна зьнщил нэкр.

Шам, Г'элэб, Диарбэк'ър,
Щан, мын дэре дьк'ана вэкр.

Мын базара шэ'ра хвэ кър,
Мын шабуна риши нэкр.

Шам, Г'элэб, Диарбэк'ър,
Щан, мын дэре дьк'ане вэкр.

Мын базара хьзема хвэ кър,
Мын шабуна авзер' нэкр.

Шам, Г'элэб, Диарбэк'ър,
Щан, мын дэре дьк'ане вэкр.

Мын базара базьне хвэ кър,
Мын шабуна шьр'ьк нэкр.

Шам, Г'элэб, Диарбэк'ър,
Щан, мьн дэре дьк'ана вэкь

Мьн базара файке хвэ кър,
Мьн шабуна бышкошк нэкър.

ҺӘРДАД

Һәрдад, һәрдад, һәрдад,
Дадо к'иськ ньқышанд,
Һа ль к'еләке,
Һа ль бәр пыште,
Һа ль тәныште
Һьлк'ьшанд.
Щэгәре лавька, щэгәре хорта
Щэгәре гәда һ'әрышанд.

Һәрдад, һәрдад, һәрдад,
Дадо к'иськ чедькьри,
Һа ль к'еләке,
Һа ль тәныште,
Һа ль бәр пыште һьлкьри,
Щэгәре лавька, щэгәре хорта
Щэгәре гәда көлкьри.

Гот: Бәдьре Рәшо, жь дийа хвэ. буйә 1908 сале, нив-
хвәнди, шьван, жь гөнде Шамираме сәр нәһ'ийа Аштараке.

СИНЕ, СИНЕ

Сине, Сине, Синәме,
Сине мала бәржер чу.
Дав у дьлмә бәла чу.
Сине қиза к'әшишә.
Рамусане эмишә.
Сине қиза мәлләйә.
Рамусане хөрмәйә.

Й А Р Ъ М

Йарьм на йарьм,
Ч'э'вбэлэк, наздарьм.
Кърас к'ыг'анэ, бэдэн шылэйэ.
Йарьм хынгъли,
Г'эта хынгъли
Говэнд бэтыли.
Рож бэжына тэйэ
Өм кырынэ эваре,
Йарьм на йарьм,
Ч'э'вбэлэк наздарьм.

WӨЙ БАРАНЕ

Wэй баране, wэй баране,
Wэй баране, wэй баране.

We баране чь кыр, чь кыр,
Иниэ бари, шэмиэ вэкр.

К'ынще буке т'эмам шылкр,
Хелйа буке шэрпэзэ кыр.

Лавьк чунэ Гайастане,
Анин бьрынще ве нишане.

Чь барана сэр пайза,
Лавьк чунэ какле гуза.
Хэw хwэшбунэ п'ашыле қиза.

Чь барана сэр бьһара,
Лавьк чунэ какле дара,
Хэw хwэшбунэ п'ашле йара.

Гот: Севаза Сэфо, жь гонде П'амп'е ль сэр нэһ'ийа
Апаране, 15 сали.

Ньвиси: Фьрида Щэwари.

ГА НЭЛЬМЕ

Га Нэлье, Нэлье, Нэлье,
Өз чум дэри дадай,
Ши у бэ'лги п'алдай,
Нэлье навда разай.
Мын п'ьһ'инэк ле дай,
Ве п'ьһине шан дай,
Дэрке мэ дэрэ вэда,
Бэр дэре вэ бум қэда,
Қиз хвэсти, баве нэда,
Т'ьлие мын ч'э'ве дер'а.
Чь мер дит қиз да жер'а,
Щушьке ка вэдай,
К'ьнше зьрте навдай.

Гот: Ч'ич'эка Щэмал, 13 сали, жь гонде П'амп'е ль сэр
нэһ'ийа Апаране.

Г Э С Ъ К О

Г'эсько вели, вели, һа вели,
Г'эськ зэвыши, Бэськ бәрдели.
Һьлдэ шэшхане дак'эвэ гели.
Г'эське мын чуйэ бьрща Бэлэкэ,
Стэйр э'змана бунэ хэлэқэ.
Г'эське мын чуйэ бьрща Һешинэ,
Стэйр э'змана бунэ мезинэ,
Зозан бэр зозан, зозане мэнэ,
Веда вэлгэр'э рэшконе мэнэ.
Вели һа вели, Г'эсько вели.

Гот: Ч'ич'эка Щэмал, гондийа П'амп'е.

ӨЗ ШЕМИКЕ

Өз шемике, тө шемике,
Чэнд зер' к'отан бэр щенике.

Өз һайате, тө һайате,
Чэнд зер' к'отан бэр һерате.

Өз сьвдәре, тө сьвдәре,
Чэнд зер' к'отан бэр к'ьмбәре.

Ч'э'вке мьн к'эмәре к'эт,
Дьлке мьн агьр пе к'эт,
Сәрке мьн шемике к'эт,
Мьлькэ мьн рәхдәри к'эт.

Дәлил, дәлил хана мьн.
Дайка тә қорбана мьн.

З Ә Р Д Е

Зәрде, зәрде, зәрдәлае,
Зәрде ава сәр мьсина,
Зәрде дәрмане бьрина,
Зәрде ава сәр ләгана,
Зәрде дәрмане дьрана,
Зәрде, зәрде, зәрдәлае.
Зәрде, чьма базьн тә нае.

ЙАР ГӨВӨЗӨ

Йар Гәвәзә, Гәвәзә,
Өз һатьм тә бьбиньм,
Де у баве тә һаһельн,
Өw қәләне зә'ф дьстиньн.
Өз һатьм тә бьхwзәзм,
Де у баве тә мьн назьн,
Өw қәләне зә'ф дьхwзәзм.

Дәрке мә дәре вәда,
Дәрке дери қол нәда,
Қиз хвәсги, баве нәда,
Баве да, бьре нәда.

Ҳ О Й Н А Р

Ҳойнар, хойнар, хойнаре,
Мәмьк һ'әва һ'ьнаре,
Рәш у гөлие бәләк даре.
Наве йара мьн Т'укасә,
К'е Т'укасә бьхвәзә,
Нәвинә бәхт, мьразә.
Наве йара мьн Әминә,
Баве ле кьр т'әминә,
«Тө жь говәнде нәминә».
Наве йара мьн Бәйазә,
Шә'ра сери гәвәзә.
Наве йара мьн К'обарә,
Морие стода к'ар у барә.
Ҳойнар, хойнар, хойнаре,
Мьн ч'ә'ве бәләк харе.

ҲӘР ЗӘРИ

Ҳәр зәри, зәри, зәри,
Сәкьни ниве дәри.
Дәст авит шә'ра сери.

Шә'ра сәри нә т'ө шә'рә,
Жьна мер нә т'ө йарә.

Йарти, йартија қизинә,
Нона шәкьре ширьнә,
Нона руне сәр нинә,
Нона дьмсе һ'изинә.

ДИНЕ

Дине, дине, дине шан,
Дине мала бэржер чу,
Дав у дьлмэ бэла чу.

Дине қиза к'эшишэ,
Рамусане к'ьшмишэ.

Дина мьнэ һ'эаки,
Тө мьр'а мале наки,
Вэхте мьр'а ч'уч'ьки.

Дина мьнэ рэмоши,
Зэр мэмька нафроши?
Дьфроши, альнчимэ,
Нафьроши, бьк'ьр'чимэ,
Бьк'ьр'чи эз э'инимэ!

ШЕНА МЬН

Шена мьн, гӱл шена мьн,
Бнда нэкэ зена мьн,
Кӱлирка бэр бина мьн,
Шена мьн селе тинэ,
Ба те бьске ше дьхинэ,
Думанэ ре набинэ.
Шена мьн,
Гӱл-гӱл Шена мьн! -

ЗЭРИ

Зэри һ'эмама тенэ,
Зэрие, зэрие, домаме.

Зэри һ'эмама дьмэшьн,
Зэрие, зэрие, домаме,
Мьн хӱламе.

Русорьн, бьскә рәшын,
Зәрие, зәрие домаме,
Мьн хөламе.

Дәре мала мә авә,
Сол, горава да навә.
Зәри һ'әмама тенә,
Зәрие, зәрие,
Домаме, мьн хөламе.

Л Е, Л Е

Ле, ле, ле, ле бь руви,
Ло, ло, ло, ло, руви, руви.

Ле, ле, ле, ле, нә бь рувимә, нәшерьм,
Ло, ло, ло, ло, нә бь рувимә, нә мерьм.

Ле, ле, ле, ле хвә к'учада вәдшерьм,
Ло, ло, ло, ло хвә к'учада вәдшерьм.

Ле, ле, ле, ле, Ө'ли бәге нәшерьм.
Ло, ло, ло, ло Ө'ли бәге нәшерьм.

Ле, ле, ле, ле руви һатә бедәра,
Ло, ло, ло, ло, руви һатә бедәра.

Ле, ле, ле, ле, щавә бьдьянә һәйдәра,
Ло, ло, ло, ло, щавә бьдьянә һәйдәра.

Ле, ле, ле, ле, бьра сйарбьн шезәра,
Ло, ло, ло, ло, бьра сйарбьн шезәра,

Ле, ле, ле, ле, хасийа мьнә һьзмьзи,
Ло, ло, ло, ло, хасийа мьнә һьзмьзи.

Ле, ле, ле, ле, к'очка тәжан ле дьзи,
Ло, ло, ло, ло, к'очка тәжан ле дьзи.

Ле, ле, ле, ле, хасийа мьнэ дьмдьми,
Ло, ло, ло, ло, хастийа мьнэ дьмдьми.

Ле, ле, ле, ле, кӧлин сэрда һэдьми.
Ло, ло, ло, ло, кӧлин сэрда һэдьми.

Ле, ле, ле, ле, руви нинэ, бьзьнэ,
Ло, ло, ло, ло, руви пинэ, бьзьнэ.

Ле, ле, ле, ле, поч'ка хвэ кър шужьнэ,
Ло, ло, ло, ло, поч'ка хвэ кър шужьнэ.

Ле, ле, ле, ле, руви һатън сэр бира,
Ло, ло, ло, ло, рури һатън сэр бира.

Ле, ле, ле, ле бу пьзмаме ван пира,
Ле, ле, ле, ле бу пьзмаме ван пира.

Гот: Ч'ич'эка Щэмал.

ЛО ДЬЛО

Ло дьло, дьло, ло дьло,
Ло дьло, дьло, ло дьло.

Әме ишэв ль к'ӧбьм,
Ло дьло, дьло, ло дьло.

Һа ль сэр п'ьра Қәрсе бьь,
Сефило дьло, соргӧло.

Әме меване бәсте бьь,
Ло дьло, дьло, ло дьло.

Әме гьртие һәфсе бьь,
Сефило дьло, соргӧло.

Сьвэйә, сьвә һавә,
Ло дьло, дьло, ло дьло.

Съвэйэ, сьвэ навэ,
Сефило дьло, соргӧло.

Зэри раза, ранабэ,
Ло дьло, дьло, ло дьло.

Зэри раза, ранабэ,
Сефило дьло, соргӧло.

Дьл к'этийэ, чарэ набэ,
Ло дьло, дьло, ло дьло.

Дьл к'этийэ, чарэ набэ,
Сефило дьло, соргӧло.

Съвэйэ, тэ'ве дайэ,
Ло дьло, дьло, ло дьло.

Съвэйэ, тэ'ве дайэ,
Сефило дьло, соргӧло.

Зер'а ль ание худайэ,
Ло дьло, дьло, ло дьло.

Зер'а ль ание худайэ,
Сефило дьло, соргӧло.

Сэр синге зэр вэдайэ,
Ло дьло, дьло, ло дьло.

Сэр синге зэр вэдайэ,
Сефило дьло, соргӧло.

ЛО ДЬЛО ЙЭМАН

Ло дьло, йэман, йэман,
Га ль мә чунэ сал у зэман,
Хэлқ зэвьщи, нивья тэ мам,
Хорте мә чунэ кале мә ман,
Пап'ахрэша кэс те нэман.

Ло, ло дьло, дьлке каре,
Агър к'этийэ к'ок'а даре,
Дьшэшьтэ кьрасе йаре.

Ло, ло дьло, дьлке бэрхе,
Агър к'этийэ к'ок'а мэрхе,
Дьшэшьтэ кьрасе Зэлхе.

Ло, ло дьло, дьлке мие,
Агър к'этийэ к'ок'а бие,
Дьшэшьтэ кьрасе Зэрие.

Ло, ло дьло, вьрда, вьрда,
Чь сэрдьлка сэре дьлда,
Мьн рамуса чьфайи гьлда.

Ло, ло дьло, аранио,
Ч'ич'кэ бэрфа зозанио,
Га ль сэр синге зэр данио.

С И Н Е

Сине мала хвэ баркър,
Сине, Сине, Синэме,
Бэре к'оче бэрвар кър,
Сине, Сине, Синэме.

Сине мала хвэ баркър,
Сине, Сине, Синэме,
Qэсти. ware хвэ пар кър,
Сине, Сине, Синэме.

Досте мала хвэ баркър,
Сине, Сине, Синэме,
Qэсти ware хвэ пар кър,
Сине, Сине, Синэме.

Дэст шушт к'офи гьреда,
Сине, Сине Синэме,
Бэрда шьр'ьке гөһара,
Сине, Сине, Синэме.

Сине мала хwэ баркър,
Qэста мабу шуна wара,
Ға дькьм Сине рамусьм
Гөнэ стөе һэwала.

ҒӘР ЧӨХЕ

Ғәр чөхе, чөхе, чөхе мьн,
Чөхе мьн жь пьрча бәрдира.
Мьн чөх да сәре тира,
Чөх тәнгә, нагьрә п'есира.

Чөхе мьн жь пьрча карька,
Ғәр чөхе, чөхе, чөхе мьн,
Мьн чөх дайә сәр дарька,
Чөх тәнгә, нагьрә мәмька.

Ғәр чөхе, чөхе, чөхе мьн.

Гот: Wәрда Шәмо, 100 сали, гөндийа П'амп'е, нәһийа
Апаране.

МӘЙРЬКЕ

Мәйрьке, Мәйрәме,
Ль ә'рдьке румәни.

Чолби бь дарә,
Гөр һати харә,
Ч'әви ль карә.

Чолби бь мәрхә,
Ль ә'рдьке румәни.

Мэйрьке, Мэйрэме,
Гөр нати бь чэрхэ,
Ч'э'ви ль бэрхэ.

Чолби бь дарэ,
Мэйрьке, Мэйрэме,
Ль э'рдьке румэни.

Чолби бь бийэ,
Гөр нати һедийэ,
Ч'э'ви ль миейэ.

Мэйрьке, Мэйрэме,
Ө'рдьке румэни.

Гот: Вэрда Шэмо.

Ө З Ч У М

Өз чум дэри дадайи,
Кэч'ьк, тө дэлала дьле мьн.
Өз чум дэри дадайи,
Кэч'ьк, тө қодуме чоке мьн.
Дэри, зэрзэ вэ набэ,
Кэч'ьк, тө дэлала дьле мьн.
Дэринго, дэр пьч'уко,
Кэч'ьк, тө қодуме чоке мьн.
Же дэрк'эт қэлфэк буко,
Кэч'ьк, то дэлала дьле мьн.
Дэринго, дэрмэзынэ,
Кэч'ьк, тө дэлала дьле мьн.
Же дэрк'эт қэлфэк жьно,
Кэч'ьк, тө дэлала дьле мьн.

РУВИ

Руви, руви, рьндько,
Сәре дьле к'ынщько,
Тәвьрә, берә, мәр'ә,
Ғылдә һәр'ә,
Тәвьрә, берә, мәр'ә,
Ғылдә вәрә,
Ғәрге нәбу бист у чарә
Сәре мьн тәра һ'ышкә дар.

М Ъ Ш К

Әви мышки чь кър, чь кър,
Әви мышки гәнъм қър'кър,
Шьрите биньн мышк бьгьрн,
К'ере биньн мышк шәржекьн.
Тәвшийа биньн һур-һур бькьн,
Рувийа дьреж п'ара қьреж.
Рувийа рехе п'ара ахе,
Ғәстүе пилә шандьнә Филә,
Ғәстүе һете шандьнә Хвете.

ҺӘР НАЕ

Ғәр нае, һәр нае,
Көр'о, хәвка мьн нае,

Ишәв шәва тәмузе,
Говәнд гәр'йа бьн гузе,
Хәв хвәшә п'ашла қизә:

Ғәр нае, һәр нае,
Көр'о, хәвка мьн нае.

Ишәв шәва сьбате,
Говәнд гәр'йа бьн тате.
Хәв хвәшә п'ашла Фате.

Ғәр нае, һәр нае,
Көр'о, хәвка мьн нае.

Ишәв шәва һавине,
Говәнд гәрйа кадине,
Хәв хвәшә нав һвине.

Ғәр нае, һәр нае,
Көр'о, хәвка мьн нае.

Ишәв, шәва бһаре,
Говәнд гәрйи бьн даре,
Хәв хвәшә п'ашла йаре,

Ғәр нае, һәр нае,
Көр'о, хәвка мьн нае.

WӘЙ, WӘЙ, ДИЗЕ

Wәй, wәй, дизе,
Жә'ре дизе.
Мә шкәстийә диза северә,
Бьра сйарбьн һәспе нерә,
Wәй, wәй дизе, жә'ре дизе.
Щаве бьвьн нав ботка,
Бьра сйарбьн боз-к'ьндька,
Wәй, wәй дизе, жә'ре дизе.
Мә шкәстийә диза к'ьфтанә,
Мә диз дайә сәр агьри,
Жь нәзәре ч'әмьл фьр'и.

ҒӘР ГӨЛЬМ

Ғәр гөльм, гөльм, Гөлизәр,
Чьнг, чьнг, чьнг нәхьше Мирзо,
Шәв йәкә, стер һ'әзар.
Вд Орәд гөшә-гошә,
Ға ль бәр тейә қалә-қьршә,
Шәв йәкә, стер һ'әзар.

Мәмьке к'аве севе тьршы,
Чынг, чынг, чынг нэхьше Мирзо,
Шэв йэкэ, стер һ'эзар,
Ви Өрэзи һ'өрмә-һ'өрмә,
Чынг, чынг, чынг нэхьше Мирзо,
Шэв йэкэ, стер һ'эзар,
Мәмьке к'аве севе хөрмә,
Чынг, чынг, чынг нэхьше Мирзо,
Шэв йэкэ, стер һ'эзар.

М А М Ә Р

Мамәр, Мамәр, Мамәр,
Ғай Мамәр, һай Мамәр.

Ғәспе Мамәри бозә,
Пъзмамо, мын хөлам

Ғәма сери пирозә,
Ғай Мамәр, һай Мамәр.

Мәйдане радькә т'озә,
Пъзмамо, мын хөлам!

Ғәспе Мамер әшә,
Ғай Мамар, һай Мамәр.

Ғәма сери нэхьшә,
Пъзмамо, мын хөлам!

Ғәспе Мамәр сорә,
Ғай Мамәр, һай Мамәр.

Ғәма ль сери морә,
Пъзмамо, мын хөлам!

Гот: Ростәме Ғ'әсәнике, 14 сели, гөндие П'амп'е, нә-
һ'ийа Апаране.

МЭТ'ЭЛОК, ТЕДЭРХЬСТЬНОК, ЗУГОТЬНОК

М Э Т ' Э Л О К

(мэсэлэ)

Ав ль гəшьри, гəшьри хəньри.

Ав ль щие ньмз дьчэ.

Ав чьга голада бьминэ, гəни
дьбэ.

Ава гөр' нэ тьрсэ,
Ава нəрм бьтьрсэ.

Ава хвəстийа
Нак'эвэ нəстйа.

Ав кə да сери, чь бəһостэк,
чь чар бəһост.

Ашван тəщар набэ п'ошман.

Ацъл кə нэйэ таше зеринэ,
Сэре н'эму кэси нинэ.

Ацъл нэ жь мэзнаейэ,
Нэ жь пьч'укаейэ.

Баве мьн кəштьн,
Чь сйар, чь пэйа.

Бе нан у дəш
Хэбэр нае нэв.

Бэза нэспе намуса сйаранэ.

Бэр баране рəвим,
Бэр ч'ортане к'этьм.

Бэр гоште мие нак'эвэ,
Бэр сэрп'ийа к'этийэ.

Бэраника дыйае дьрежэ,
Хэбэре сар бо кэси нэбежэ.

Бэреда гөл бу,
Баране лехьст шыл бу.

Бэре дэст дэста дышо,
Паше сэр ч'э'ва дышо.

Бэре хэбэра хвэ бьпеж,
Паше бьр'еж.

Бэц нэқөр'э,
We бьдър'э.

Бэ'р дэве сэки
На н'эръмэ.

Бэ'са гөра дькьн,
Гөр назьрн.

Бина дйа
Те хатйа.

Бона хатьре хайи,
Мэрыв кэвэр навежэ сэйи.

Бөхвэ, паше бышекьринэ.

Бу дэма хэме.

Бу нива бьн э'вр.

Буйэ тьрийа тов,

Бук бь дьле зэ'вейэ.

Бука мале—
Нэ зар у зьман,
Хасийа we—
Нэ дин у иман.

Бь гөлэке бьнар нае.

Бь даре зорбэтиэ мөн'бэт набэ,
Даре зорбэтиэ зу дышке.

Бь дьлопе баране
Бэ'р г'ьжи набэ.

Бь вэрьсе хэлде
Нэк'эвэ ч'э'ле,
Бьдэ, нэтьрсэ,
Бьстинэ, шэрм нэкэ.
Бьзын, кӧ бьзынэ,
Шуна хвэ чедькэ,
Паше мэхэл те.
Бьзын п'ие хвэ,
Ми п'ие хвэ,
Гэр кэс дьчэ,
Сэр э'мэле хвэ.
Бьла лавьке мьни лавин бэ,
Бьла кьрасе ви щавин бэ.
Бьла мэрыв мер бэ,
Бьла рожэке ль дьне бэ.
Бьльнд фьрим,
Алчах к'этым,
Бьпьрсэ, нэтьрсэ.
Бьра арване т'ер'ин т'онэбэ,
Кьнеза жьнин нэбэ.
Бьра бэр сийа руви нинби,
Бьра шер тэ бькӧжэ.
Бьра бьрати,
Базар бэйанти.
Бьра дэсте нэмэрда нэчи,
Бьра селаф тэ бьбэ.
Бьра дьнйа рон бэ,
Бьра мэрыв орт'а
Сол у бьзмаре нэспе бэ.
Бьра дьли бь дьл бэ,
Бьра турке п'арсе
Ль мьл бэ.
Бьра мари жь т'ьвдире нэмине,
Т'ьвдир жь мериа бьмине.

Бъра намуса мэрийа ши бэ,
Бъра парие мэрийа нивши бэ.

Бъра ре бэ,
Бъра дур бэ;
Бъра бôhôр бэ,
Бъра к'ур бэ;
Бъра қиз бэ,
Бъра пир бэ.

Бърина шур саг дьбэ,
Бърина зьман саг набэ.

Га дьмьрэ, ч'эрм дьминэ,
Мер дьмьрэ, нав дьминэ.

Га нанэ'лэ,
Бар дьнэ'лэ.

Гае рэш ч'эрме хwэ нагôнезэ.

Газикърын э'дэт'э,
Нəһатын дəвлэтэ.

Гар'ан бэр бь мал бу,
Жьна шьван шôхôлк'ар бу.

Гэ пышт ль зин,
Гэ зин ль пышт.

Гиһа сэр к'ок'а хwэ шин дьбэ.

Гольке мале
Гае мале натьрсэ.

Готын зьрарэ,
Кърын к'арэ.

Гôр бьбиньм огрэ,
Нəбиньм—
Жь һ'эмуйа четьрэ.

Гôр һатэ диһара,
Wэй ль һ'але жара.

Гôр, wэки жь баране бьтьрсйа,
We һолькэк жь хwэра чекьра.

Горо, тө жи гөр буйайи,
Бьра тэ жи голька мьн бьхара.

Гузэк-гузэк
Дьбэ дизэк.

Дае бьбинэ,
Доте вэринэ.

Дае бöh'өке
Жьне рöh'өке

Дайна бэган,
Нолани э'wpe бэр ба.

Дар ль кэше нэк'эт,
Кэw ль даре к'эт.

Даре дэсте хwэ
Бь аве бэрмэдэ,
Тэ кө бэрда—
Ль ду нэк'эвэ.

Де у доте шэркьр,
Кемацъла баwэр кьр.

Дел ба бэ.
К'опэке жь Бэгдае бе.

Дэнге дэфе
Жь дурва хwэш те.

Дэнгэки бьки, нэки,
Тьштэк наби.

Дэр бубу, мьн дэрзи тер'а кьр.

Дэрба невшанди
Нэ йа хwэйэ.

Дэрд хэйэ,
Дэрман жи хэйэ.

Дэрде к'отибуне
Дьк'эвэ руе мэрвь.

Дәрде һеһиһе ғыранә,
Мина т'ылийа бь жанә,
Мина қольнща рувйанә.

Дәрәһин—
Щарәке дөһхвә фьравин.

Дәрп һагә сери,
Хөде ч'ә'ва хвәйкә.

Дәсте т'әне—
Дәнг же нае.

Дәһе адаре—
Ав дьчә гөпка даре,
Вьра һа—
Ль дәшта Рәһане.

Дәһ хвәстьһ,
Кодьк вәшартьһ?

Дәһе паиһе бьдә ә'зизе,
Дәһе бьһаран бьдә һәйаран.

Дәһе щер'банди—
Жь масте һә щербанди четьрә.

Дәһләта ләз:
Рәз у пәз.

Дәһса шера—
Майә кбнде дера.

Дизьке го:
«Бьһе мьһ зеринә»!
Һәске го:
«Әз жь к'ө тем»?

Дивар һьлшйа—
Т'оз һьлк'ышйа.

Диваро, ә'йб у қьсур
Сьт'аро.

Диваро, жь тэра дьвежым,
Бука мале тō сәһ бькә.

Дур һәр'ә,
Дьруст вәрә.

Дьл нә сьфрәйә,
Мәри бәр һ'әмушка вәкә.

Дьле нази—
Нагьһижә мьрази.

Дьле фьрә, пир набә.

Дьле шьван бьхвәзә,
Маст жь нери че дькә.

Дьран бунә щот,
Нане мале кот,

Дьранэшан.
Дәрман-к'ешан.

Дьрежайа рйа—
Бәрайа рйара к'вьшә.

Дьве: «Фьланкәсе мә челәка
сорә,

Шире хвә дьдә,
Агриеда льнге хвә ледьә».

Дьз, дьзә—
Чь һекәк, чь гамешәк.

Дьз кō жь мале бә,
Га бәхирер'а дәрдьхә.

Дьһия нә мьлк'е баве кәсийә.

Дьһияа кō һәйә мешәйә,
Жь һәр тә'ми те һәйә:
Сев, гōл, стринц.

Дьһийәйә: гә жер, гә жор.

— Дьһия к'е дот?

— Е'к'ьри, вәфьрот!

Дыйа сэр хэта гайя.

Дыйа бь дорэ.

Нэ зорэ.

Е, кө к'еф дькэ,

К'еф у собэт же кем набьн.

Өва дэстнигарэ,

Дэ'ват не пар'а майя.

Өва аш, эва чьрка аш.

Эгэр бь мали,

Бь хати, бь хали.

Өгэр бе мали—

Бе хаги, бе хали.

Эз дьвежым:

— Г'ьрч вайя!

Тө дьвежи:

— Дэвс вайя.

Эз гөла бэр бь ро ниньм.

Эз кэла рожэке бьм,

Нэ манга н'эзар сали бьм.

Эз пэнер, тө к'ер.

Эз пир бум, дьле мьн набэ,

Эз рожа хвэ хвэш

Надьм рожа рэш.

Эз рьмым, начьмэ т'ер'еда.

Эз натьмэ дэ'вата тэ,

Тө хати дьзья мьн.

Э'лое сьмел бошэ,

Тотка ледьхэ чаргошэ,

Рун дьк'ьр'э, нафьрошэ.

шца эвине ль сэргин к'эт,

Кьрын-нэкрьн же һьл нэбу.

Өw жи хайе нане хwэ нинэ.

Өw кӧ дэст дькэ,

Де у бав накэ.

Өw рйа тэ бәре хwэ дайэ,

Эз натьме.

Өw т'ас, эw фараq,

Чава радьвын, рудьнен,

Диса йэк.

Өwana бэлэнгазе һ'ыше хwәнэ.

Өwe кӧ гот у кър—мерэ,

Өwe кӧ нэгот у кър—шерэ,

Өwe кӧ гот у нэкър—һэвале
к'әре нерэ.

Ө'мьре ләгләге бь ләq-ләq
öhöри.

Ө'мьре хайнан көртэ.

Ө'щәле бьзьне бе,

We һәрэ нане шьвен бӧхwэ.

Ө'wpe гьрә-гьр—

Баран же нае.

Ө'wpe нисане баранэ,

Хәрще хозана к'от'анэ.

Жь бьчука бьпърсэ,

Жь мэзьна бьтърсэ.

Жь э'слан бьпърсэ,

Жь бәдә'слан бьтърсэ.

Жь хәман хәw те,

Жь к'әрба к'ән те.

Жь хwәлие—wәли,

Жь wәли—хwәли.

Жьне дьл кър,

Дивар qӧл кър.

Заре хwэш бьһара дьланэ.
Зарö һөнэ эмише маланэ.
Зер бычукэ,
Бьһа гьранэ.
Зерьм, пьчукьм,
Ле рьндькьм.
Зэви кö һэйэ бэ'рэ.
Зэ'ф стране заньм,
Ле дэнге мьн тöнэ.
Зозан рьндэ,
Гэмá чйа бьльндэ.
Зор гьзере радькэ.
Зьвьр'—зьвьр'—
Диса ль вьр.
Зьвстан дэргэки тэнгэ.
Зьлке мале, дэбара мале.
Зькэк-мылк'эк.
Зьке т'ер һаж е бьрчи нинэ.
Зьмане хwэ нькарэ.
Йа дьла бьра нав дьлада
бьминэ.
Йан хwэ бьдэ ч'йаки асе,
Йан мерэки че.
Йэк мэри бь һ'эзара хиал.
Йэк—йэкэ,
Дöдö—к'омэкэ.
Кале мале,
Намус ль бале.
Кали, пири нэ т'ö п'ешэ,
Роже дьве: «Дэрэкэ мьн дешэ».

Канийа дьле we авэ.

Канийа же аве вэдöхи,
Бэр навежэ теда.

Кар бьн сэлэтада наминьн.
Кэвэр дь шуна хвэда гьранэ.

Кэвэре навине
Баве кöлине.

Кор чь дьхвэзэ:
Парики дон.
Ч'э'вэки рон.

Коре бе дар,
Пира бе зар,
Гэрдö жи йэкьн.

Көрме даре кö
Нэ жь даре бэ,
Зэвала даре т'өнэ.

Көр' даре баве һьлтинэ,
Qиз т'эшийа де һьлтинэ.

— Көр'о, тö жь к'öйи?
Го:—һэла нэзэвьщимэ!

Көр'ьк шэнгэ—
Роже һ'эфт рэнгэ.

Кучьке э'втэ-э'вто
Меване бе вэхт тинэ.

Кьрьнэк һежайи
Г'эзар готьнейэ.

К'е бук—эв бэрбу.

К'эр к'эт һ'эр'ие,
Хайе к'эре—
К'эре қэватьр дэрк'эг.

К'эр набэ қöрбан,
Бьнае к'эре дьбэ қöрбан.

К'эран, мэмьрэ, бһар те,
Пире мэмьрэ, п'ынцар' те.

К'эскэсоре бьбиньм,
Мьшк у мэ'ра нэбиньм.

К'эт хэбэра—
К'эр да гора.

К'эчэлок дэрман бькэ—
Ө'wьл we сэре хwэ дэрман бькэ.

К'и гор'е нэвалар'а дьк'олэ,
Бь хwэ дьк'эвэ.

Лев дьрана пештьрэ.

Лей дьчэ, сэл дьминэ,
Га дьчэ, ч'эрм дьминэ,
Мэрьв дьчэ, нав дьминэ.

Лэма дьһиа авайэ,
Һэркэс бь аqьле хwэйэ.

Ль сэре гөр энцил хwэндьн,
Го: «Зу бькьн кэрие пез бь
ч'иева бөһөри».

Льнге гэр'е—
Нае бьн бэр'е.

Льнге п'ехас
Бэр дэре солдөрһанэ.

Льнге хwэ дышьqьти,
Тейи бэр хwэ,
Ле зьмане хwэ дышьqьти,
Найи сэр хwэ.

Мал т'ерэ, кэвани шерэ.

Мала зера хьрав дьвэ,
Мала мера хьрав набэ.

Мале аг'е дьчэ,
Щане шьвин дешэ.

Мале дьһйае
Қыр'ежа дэстанэ.

Мало: хуч у хало,
Бе мало: бе хуч у хало.

Мер дьчэ, нав дьминэ,
Бэрф дьчэ, чйа дьминэ.

Мер жи һэйэ,
Меркок жи һэйэ,
Жьн жи һэйэ,
Жьнкок жи һэйэ.

Мере че, сәре че.

Мере щамер
Нэк'әвә тора нәмәрда.

Меркьрын жи һэйэ,
Мермьрын жи һэйэ.

Меш нә гөйә,
Мә'дә занә.

Мәри бь т'әми
Wасета намьрә.

Мәри нанәки нандар набә,
Дарәки мерхас набә.

Мәрие бе хирәт
Бе иманә.

Мәрие нэзан
Т'ьме хьзан.

Мәрвь бьра кәштибә,
Бьра кәштие мере чебә.

Мәрвь ә'мьре дьреж
Дьгһижә мьраза.

Мәрвь мер бә,
Сәд у һ'әзар йәкә.

Мэрв сираке хвэ тедьдэ,
Пивазэке хвэ ле хьлаз накэ.

Мэрьве кэр ава бьн каейэ.

Мэрьве шэрмокэ
Нагънижэ тō мьраза.

Мәһа тирмәһе,
Wэки бэрф бьбарэ,
Диса һ'ила —
Гамешъранейэ.

Мәһ'буб әвә, кō
Дьл һ'эбандийэ.

Мә'нийа сәргина
Чу гōнде мәхина.

Мә'р нькар бу бьчуйа
Qōла хвэ—
Г'әжәк жи хвәва гьреда.

Мә'си дь бә'реда
Мэзьн дьбә.

Мә'си дь голеда базар набә.

Мә'си жь сәри
Хьраб дьбә.

Мир жи дьмьрә,
Ә'вдал жи дьмьрә.

Мьн да га у пәз,
Мьн ани букәк ләз,
Сьвька мале диса әз.

Мьн кьр, тә кьр—
Ширәзәре наве хвә кьр.

Мьн мере хвә шанд сәфәрие,
Бәлк'им мерәки че дәре,
Чу, һат, диса к'әре бәре.

Мын нэ зарэ, нэ э'манэ,
Тэ нэ динэ, нэ иманэ.

Мын чь хер ди жь бедэре,
Кõ бьбиньм жь к'озэре.

Мьрын нэбэ,
Калбун т'онэбэ.

Мьталэ хвэш тыштэ,
Бэле, э'бур пе набэ.

Мышк чьца хвэлие бьк'олэ,
We сәре хвэкэ.

Наве гөр дәрк'этийэ,
Руви дьне хьрав кьр.

Нан бьдэ нанпежа,
Нанэки жи зедэ бьдэ.

Нан бь руе хвэ те харьне.

Нане хвэ дõхõм бь аве,
Мын мьнэти кәси нае.

Нане эваре бьһелэ сьбе,
Шõхõле эваре нәһелэ сьбе.

Нанэки һазьри пә'ти,
Ғежайэ дәһ гьрке һәвир.

Нерие бе пэз,
Мьртыве бе саз.
Жэ'жийа бе пиваз—
Ғәрсек жи йәкьн.

Нетэ дьл, қәда сери.

Нечирван нав хәвна хвэ
Нечире дьвинэ.

Нэвроз—
Чь шэв, чь рож,
Чь зьнар, чь бәрож.

Нә дөхөм вьрика тә,
Нә дажом хорика тә.

Нә дөхөм гелаза.
Нә дьдъм һэвраза.

Нә мале п'ьр',
Нә гәрдана стур,
Мале п'ьр' зу зйа дьбә,
Гәрдәна стур зу зьрав дьбә.

Нәмьри кәс т'өнә.

Нәфса бьрчи хвә даве
Сәр села сор.

Нисан, ә'рд хәмьли лисан,
Кәw фьр'ин жь мәццлисан.

Пашийа дәрәwа зу те.

Пела бөһөри, бөһөрийә.

Пәза бәр дә'ве,
Агыре бәр бае,
Гәрдө жи йәкьн.

Пәза т'әне гөра харийә.

Пиваза нәхвә,
Бин жь даве тә нәе.

П'уша сале бь саледа дьчә.

Пьрс хвәстьна дьланә,
Нэзанти шәрма меранә.

Растан зәwал т'өнә,
Харан к'әмал т'өнә.

Ревие, рйа хвә һәр'ә.

Рәшо бь ләпе хвә.

Рәwша мала че—жьнә.

Рйа мале малхвә занә.

Ро дэрбаз дьбэ,
Qэда роже дэрбаз набэ.

Рож бунэ сал,
Зьк бунэ ч'э'л.

Рожа хwэш—
Сьбэдэ хwэшэ.

Рожа хwэш
Нэдэ йа рэш.

Рожа чуйи
Иди вэнагэрэ.

Ру дьбэ бөһөст,
Дьжмын наба дост.

Ру жь ру шэрм дькэ.

Ръм, рымбаз давежэ.

Саго, реда, қэлпо, зэреда.

Сал мина бауишка
Тен у дьчын.

Сале wэрэ сөлтган бэ,
Мәһе wэрэ 'меван бэ,
Гэрро мәе бетэ'м бэ.

Сарэ, щьльк сьгарэ,
Гэрмэ, щьльк шэрмэ.

Сэ гоште сэ нахwэ.

Сэрбара сэрда,
То жи ль мынхэ.

Сэре к'ере, зьке зэwэш.

Сэре к'этэ бэр ширэта,
Әw жи набэ тьшт.

Сэре сэд хэбэра хэбэрэк,
Сэре сэд нэwала нэwальк.

Сәре һ'эзар шахи шахәк,
Сәре һ'эзар нәвали нәвакәк,
Сәре һ'эзар гъли гълик.

Сәре ч'йа буйә сөр у сәрма,
Хвәкьрийа ле навә дәрман.

Сәре ч'вике қашьрмә
Че набә.

Сәри кә һатә бьр'ине,
Бь мале дьнйәе нае к'ьрине.

Сәри мәзын, лынг пьчук,
Хвәзи we мале.
Кә дьбә бук.

Сәри һәвын,
Сәрпеч зә'фын.

Сәри қучә, бьни п'учә.

Сйарбуна к'әре ә'йбәкә,
Пәйабун дөдөйә.

Сьлав ль парие һазьрә.

— Тә дьнйа чава дит?
— Вәкә дьле хвә!

Тә һьлда левә,
Мьн занбу чь ль девә.

Тәйре неч'ирван
Нөкөле ви кер'ә.

Тәйр һәйә, кә—
Мәрвь же гошт дөхвә,
Тәйр һәйә, кә—
Мәрвь гошт дьде.

Тәйр хвәшә рәфе хвәр'а.

Тө дьви һәвале мәрвьәки,
Бьра әв мәри сәр тәр'а бә.

Тө сәр бинә,
К'олоз зә'ф һәнә.

Т'алаша гөрә қант'ыр бһнайә.

Т'ас кӧ зынгийа,
Раст у дәрәw йәкә.

Т'зәә һатһн, кәвһн хәлатһн.

Т'ӧ дар т'ӧнә,
Ба ле нәк'әвә.

Фьлан гӧнд дәг малһн,
Донздәһ риспинә.

Фьланкәс гьлие Дәқнанос занә.

Фьланкәс, фьланкәсе мә
Щьл у кӧлав жь һәв бышкавт.

Фьрина мьришке
Г'әта кадине.

Хаде ч'ийа дьбинә,
Бәрфе сәр датинә.

Хайе кьрасе хwә нинә.

Харзи ль хала,
К'ӧр'ик ль фә'ла.

Хәбатчие хwәбә,
Ширьне хәлqе бә.

Хәбәр; хәбәра вәдькьн.

Хәбәр һатә зара,
We бәлабә мала.

Хәлайи һат,
Мәрвайи һьлат.

Хәтәке зедә бавежә бәйара,
Нәчә бәр дәрә нәйара.

Хийала бьрчийан—нанә.

Хӧдане щанага—
Наминә шуна wара.

Хвә гьран быгьрә,
Сьвьк нәбә,
Дәсте хэлде шьвьк нәбә.

Хвәзи бь мале мьртъван,
Нә бь мале зальман.

Хвәстьн рурә'шикә,
Нәдан дө рурәшийә.

Гавин кә һәйә,
Де у баве фәқирайә.

Гае, гае, гае,
Гәвьрмыш һатә бәр львае,
Хөдане львае бәр_нае.

Гәр гөләке бинәк
Же те.

Гәр тышт дәсте
Гөсте хвәда мәлулә.

Гәр тышт хвәшә—
Wә'де хвәда.

Гәкәр һ'әвасә,
Өw жи бәсә.

Гәрге мер дьби,
Мерәки хас бьбә,
А нә,
Бьмьрә жь дьнйәе
Хьлас бьбә.

Гәр'ә мешә,
Гьлдә п'ешә.

Гәсп сйаре хвә
Нас дькә.

Гәспа тә
Wәкә бәхте тә
Бьбәзә.

Ғәспе че
Эме хwә зедә дькә.

Ғәспа хwә нә'лкә,
Паше рйа хwә һ'әсабкә.

Ғуки дькьнә муки.

Ғур бьфькьр, дур бьфькьр.
К'ур бьфькьр, шур бьфькьр.

Ғьндьк, рьндьк.

Ғьнькар'а кӧллә,
Ғьнькар'а гӧлә.

Ғ'әзар пәз хwә льдә
Бәр сийа дарәки.

Ғ'әлали бәнда меранә.

Ғ'әмәданә:
Ға у гольк т'әв дәрданә,
Әм манә, әw хәвәрданә.

Ғ'әму рйа дьзани,
Рйа базаре ньзани.

Ғ'әму ч'еләк тен дотьн,
Ғ'әму хәбәр наен готьн.

Ғ'әсабе мале
Ль чарсуе кем дәрк'әт.

Ғ'әта бук хәмьли,
Дә'ват бәтьли.

Ғ'әта мьрьне,
Ч'ә'в ль кьрьне.

- Ғ'ьрче, жь к'ӧ тейи?
- Кае!
- Кӧтьке, же к'ӧ тейи?
- Жь дәwса дайе!

Г'ърч чубу бьн дара севада
сэкьни бу,

Дэве we нэгъиште,
Дьго: «Чава тьршэ».

Чае бэр qawe дэрк'эт,
Бьнае qawe к'эт.

Чь бежи,
Бэжьна сьаре мьн те.

Чь бькьм мале п'эр',
Чь бькьм кавьр'е к'ор'.

Чь сэр чу, чь бэр чу.

Чь н'урда, чь турда.

Чьл чьлэ,
Чьл бьчэ,
Чьл жи hat,
Бьнар hat.

Чьqас бь хэлqе бьшевьри,
Диса бь аqьле хwэ бькэ.

Чьqас чийа бьльндбэ,
Рожэке pe ne дьк'эwэ.

Чьqас чийа бьльндбэ,
Бе бэрф набэ,
Чьqас нэwалэ к'ур бэ,
Бе ав набэ.

Чьqас фэqирби,
Нэчэ бэр дэре ага.

Ч'ерэ ль ч'ийае асе дьминэ.

Ч'э'в дьбинэ,
Дьл дьминэ.

Ч'э'в хайне хwэ
Нас дькэ.

Ч'э'ве дэрийа,
Хвэли сэрийа.

Ч'эрме ге барэ дэвейя.

Ч'ийае бе гөл,
Мэрьве бе сөр',
Нэрдö жи йэкьн.

Ч'ийае бьльнд
Жь щинаре хьрав
Четьрэ.

Ч'ьвике жир нэрдö
Льнга дьк'эвэ т'эле.

Ч'ьра бе дон рони надэ.

Шер шерэ,
Чь жьнэ, чь мерэ.

Шир жи е мэйя,
Ө'йаршир жи е мэйя.

Шире де н'эта пире.

Шөхөл бькэ бь э'сас.
Кö дьл нэкэ вэсэ-вэс.

Шөхөл к'эрэ,
Бажо, бьра нэр'э.

Шөхөл ч'экэ,
П'ашла хвэкэ,
Тэ н'эвшэ те—
Дери вэкэ.

Шуна шеран,
Руви дькьн сэйран.

Шьван даре чамейя.

Щар-щара те,
Гае рэш бэр бара те.

Щи жь дьла тэнгэ.

Щие нэвэ щэнг у қал
Навэ мал.

Эл йэман, бэг йэман,
Эл рабу, бэг онда бу.

Эша тylie,
Дэрде һеуие.

Qawэ бэр чае дэрк'эт,
Бьһае чае к'эт.

Qэнщи қэнщидйа тинэ.

Qимэте зер у зива
Зертэр занэ.

We қуше начи Муше.

W'эдэ һэйэ, рэвэк мерание
четьрэ.

Wi Өрэзи, гөшэ, гөшэ,
K'и дьве дэше мьни тьршэ.

ТЕДӨРХЬСТЬНОК

Ав дьнийае тер дькэ,
Чь аве т'ер дькэ?
(Тава эваре)

Өw чийэ,
Аве дьхьм, нашке,
Кэвьр дьхьм дышке?
(Һек)

Өw чийэ,
Апке мьни льнгэки,
Чу бэр гарана гөндэки?
(Мек'өт)

Апке мьни рукөркьри,
Дардакьри?
(Дэри)

Өw чийэ,
Апэки мьн һэйэ аплэри,
Шашьк сери фэнэри,
Т'ука хwэ авитэ бэр дэри?
(Тиренжа тэ'ве)

Өw чийэ,
Ашэ, ашэ,
Чэнд фэрашэ,
Дөдө пашэ,
Дөдө пешэ?
(Гьһане ч'елэка)

Өw чийэ,
Бьни қөл,
Сэри қөл
Орт'еда ав у агьр.
(Сэмәwәр)

Өw чийэ,
Базарэк һэйэ,
Н'өсьни қэзайэ,
Фате рьстийэ,
Ә'йшо бадайэ,
Қэрәгоз навда п'алдайэ,
Әз дьчьм, тө дьмини,
Бьгэри, нэгэри—
Мьн навини?
(К'уси)

Өw чийэ,
Бежьнгэк мьн һэйэ,
Т'ьжи к'апын, дэқэк ортедайэ?
(Стэйр у һив)

Тьштэки мьн һэйэ,
Бэ'ра сор, ч'эрме шин,
К'ьлита һ'эсьн?
(Зэwэш, к'ер)

Өw чийэ,
Бэ'ре фур' да,
Мьсин чьв да,

Н'утэк дэрк'эт,
Нурэк девда?
(Лэмп)

Тыштэки мьн һэйэ:
Ви али дивар,
Wi али дивар,
Навда тыштэки һар,
Әw чийэ?
(Шур)

Тыштэки мьн һэйэ,
Га дьчэ аш,
Бочьк начэ аш.
(Кэвчи)

Әw чийэ:
Га дьвьм сэр аве,
Га аве нахwэ,
Бочьк аве дөхwэ?
(П'ьлта чьре)

Тыштэки мьн һэйэ;
Гьре гошти,
П'еп'элинга һ'эсьни,
Әw чийэ?
(Гэсп, зин)

Даранок, ч'эрманок,
Т'эқләдизо зьрчанок,
Әw чийэ?
(Мэшк)

Әw чийэ:
Дарэ,
Ль сэр дарэ һ'ьнарэ,
Ль сэр һ'ьнаре бьстэ,
Ль сэр бьсте рьстэ?
(Г'эши)

Әw чийэ
Дарэ,
Сэре дарэ гопалэ,
Бэлге дарэ һ'эфт һэ'зарэ?
(Дел—бьжие һэспе)

Әw чийә:
Дарәкә мьн һәйә дара дәрә,
Тәйрәки сыпи жорда сәрә,
Нөкөле ви тәйри зерә зәрә?
(П'еч'ра)

Тыштәки мьн һәйә:
Дорә авә, орт'е агьрә,
Әw чийә?
(Сәмәwәр)

Дьк'әкә, дәк'ванәкә,
Чар минә, бәранәкә,
Әw чийә?
(Г'ьли, дәст)

Тыштәки мьн һәйә:
Дьк'ольм, дьреж дьбә,
Датьрәшиньм бәр дьбә?
(Ч'ә'л)

Тыштәки мьн һәйә:
Дьк'ьшә, нә мәрә,
Дьмькә, нә карә,
Пышткәванә,
Сингдарә?
(К'уси)

Тыштәки мьн һәйә:
Дьчә зәвие, эваре те,
Жь бука мале қәрқаштьрә?
(Гисьн)

Әw чийә;
Әз мие нахөм,
Бәрхе дөхөм?
(Дәндьк)

Әw чийә:
Әз һатьм һава,
Мьн ә'щевәк дит һәрдө ч'ә'ва,
Ситьлә сәрә, агьр авә?
(Аш)

Әw чийә:
Кап аве дөхwә,
Гольк дьwәрәмә?
(Завәш)

Тыштәки мьн һәйә:
Кәвьр дьхьм нашке,
Аве дьхьм дышке?
(К'агәз)

Кәрә к'адә сәр кәлине,
Әw чийә?
(Гив)

Әw чийә:
Кьди, кьди мәстанә,
Чьл дәргуши бәр мьланә,
Бе бәри, бе быстанә?
(Мьришк, щуцьк)

Әw чийә:
К'агәзәк һатә дьне,
Оса һурә, қә нае хwәндьне?
(Кари)

К'офияа Хәзале—
Гол бу нәwале,
Әw чийә?
(Гив)

К'өнше тари
Ду ле бари,
Әw чийә?
(Т'ьвьнг)

Мые кара ль сәр дара?
(Кон)

Әw чийә:
Огахәкә шушти-мушти,
Хатунәк теда руньшти?
(Зьман)

Тыштэки мьн һэйә:
П'ышо, п'ышо, нергъзо,
На ль бэр ава дэнгъзо,
Нэ гөр дөхвә, нэ дъзо?

(П'ьра)

Әw чийә:
Радьвә дьгъри,
Рудьне дьгъри?

(Зьнщир)

Әw чийә:
Радьвьм сәре зьнарәки,
Ледьхьм корә бьзмарәки,
Дэнг дьчә һ'эзарәки?

(Гөрина ә'wра)

Тыштэки мьн һэйә:
Ре дьчә, льнг т'өнә,
Ч'әрм һэйә, му т'өнә,
Әw чийә?

(Мә'р)

Әw чийә:
Рое букә,
Шәве пәпукә?

(Стер)

Әw чийә:
Роже дьхәмьлә,
Шәве дьтәмьрә?

(Стер)

Әw чийә:
Сәр ә'йарә,
Ортә арә,
Бьни дарә?

(Сьнщ)

Әw чийә:
Сәркөркьри,
Дардакьри?

(Дәри)

Әw чийә:
Сор дөхwә,
Сьпи давежә?

(Аш)

Әw чийә:
Сьндрук сәр сьндруке,
К'ьлит мьфтә—
Дәсте буке.

(Дәстар)

Әw чийә:
Тәндура зьмзьми,
Т'ьжи нане гәньми?

(Стәйрьк)

Тьштәки мьн һәйә тьштанок:
Бәр кәвьре хьштанок,
Нә п'е һәйә, нә пә'нок?

(Гек)

Әw чийә:
Т'асә қатьхе маст,
Дани ә'рдәки рьпи-раст?

(Зипьк)

Әw чийә:
Т'охьме рәш,
Дәста давежьм
Ч'ә'ва дьчьньм?

(Ка'гәз, ньвисар)

Әw чийә:
Ханьм ре к'әт,
Дәйла дера ль ә'рде к'әт?

(Ә'рәбә)

Әw чийә:
Хьшт-мьшт,
Чу дара һана руньшт?

(Гези)

Әw чийә:
Ғелва те,
Кәнделва те,
П'оре сор нәрмә
Ле те.

(Рәське рувийа)

Әw чийә:
Ғәл, һәло,
Сьмбел бәло,
Сьм, сьм дивар к'ьми?

(Мьшк)

Әw чийә:
Ғәле, мәле,
П'адша рабу сәре кәле,
Ру һәйә, сьмел бәле?

(П'ьшик)

Әw чийә:
Ғәр-һәр дивар,
Мәрмәр дивар,
Ғәр одәке йәкә к'өбар,
Ханьм йәкә—
Щари һ'әзар?

(Ләмп'ә)

Тьштәки мьн һәйә:
Ғәсп дьчә, зин начә,
Әw чийә?

(Ав, п'ьра)

Тьштәки мьн һәйә:
Ғәсп жи авьсә,
Щә'нуя һәспе жи авьсә?

(Qәйси)

Әw чийә:
Ғәспе ше,
Банзда һ'әwше?

(Кеч)

Өw чийә:
Гьлдъм-дълдъм,
Шәш п'е, дõ сьм,
Га п'ерезе
К'этьнә резе?

(Мезин)

Тыштәки мьн һәйә:
Гьльнтър—мьльнтър,
Қõр баве бьльндтър?

(Ду)

Тыштәки мьн һәйә:
Г'ьрча п'епә'н,
Чу нава рәза,
Рәз хwә печә,
Өw чийә?

(Дә'с)

Тыштәки мьн һәйә:
Чар бьра реда дьчьн,
Гәрчар бьра—
Гәвр'а нагьнижьн,
Өw чийә?

(Фьргун, тәкәрә)

Өw чийә:
Чар чарõх,
Бистучар
Бьнчарõх?

(Нале һәспа)

Өw чийә:
Шәкьр ширьятърә,
Г'әсьн гьрантърә?

(Хәw)

Өw чийә:
Шәш рәш,
Шәш бәләк,
Дõ бог,
Данздә чөләк?

(12 мән, 4 розгар, ро у һив)

Әw чийә:
Шькәфта һ'әфәри,
Т'ъжи нерие кәвәри

(Дәв, дьран)

Әw чийә:
Қази бь жьнева,
Мәллә бь қизева,
Ғәрчар чунә рева,
Чар севә дарева,
Ғәр йәки йәк хар
Йәк жи ма пева?

(Жьна қази қиза мәллә буйә)

Әw чийә:
Қәсрәк съпи
Бе дәри?

(Ғек)

Әw чийә:
Wi али аш,
Wi али аш,
Ортеда чичкә
Қөмаш?

(Зьман)

ЗУГОТЬНОК

Басо, Насо, Рәсс.
Се-се шәма,
Се шо сабун
Шабаш дан.

Мале, к ане
Мәр'а мала
Мәллә Рәсул.

Сьлқ сьл, сева кевчи,
Мьн сев хор, сьлқ бьр,
Сьл ма ль щи.

Руви ль ре льви,
Ре ль руви льви.

Тъвьр-тъвьр кевчида,
Мън тъвьр хар,
Йэк ма щида.

Шэмо, Шэмо.
Се, се шэма,
Се шо сабун
Шабаш дайэ.

Шив кӧндър,
Пашив кӧндър,
Өза рьндтър
Нахӧм кӧндър.

Шив к'еран,
Пашив к'еран.
Өза деран,
Нахӧм к'еран.

Шив тършо,
Пашив тършо
Өза хършо,
Нахӧм тършо.

Шив қэйси,
Пашив қэйси,
Өзэ шэмси,
Нахӧм қэйси.

Ә'ФРАНДЬНЕД WӘХТЕ СОВЕТИЕ

Л Е Н И Н

Бир накъм, һа бир накъм,
Кърьна Ленин бир накъм,
Рйа Ленин онда накъм.

Хәбәр һатънә шәһәра,
Гъли һатънә шәһәра,
Кӧрманш к'әтънә дәфтәра,
Бир накъм, һа бир накъм,
Рйа Ленин онда накъм.

Сала һ'ьвда, һ'ижда, бист,
Мә хәбәре хwәш бһист,
Хwәш бә наве комунист,
Бир накъм, һа бир накъм,
Рйа Ленин онда накъм.

Ленин һатийә wәлата,
Гъли данйә нав шьвата,
Дайә азайа мьләта,
Бир накъм, һа бир накъм—
Кърьна Ленин бир накъм.

Гот:—Морофе Ӗбет, 30 сали, жь гӧнде Сарибулахе, ль сәр нәһ'ийа Ахте.

НӘЗАР НӘЙШТСЬД НӘФТЕ САЛЕ

Н'әзар нәйштсьд н'әфте сале,
Ширьн Ленин һатә дьне,
Дьне хәмьли гӧл к'әтъне,
Мьләте чук да хwәндьне.

Дэwра бэре эм бэлэнгаз бун,
Ленин рабу, эм хьлаз бун,
Наве Ленин ширьн шабун,
Ольме Марк'с хwэнэдабун.

Щан, щан Ленин,
Тө бь олме хwэ ширьни,
Олме Марк'с тэ пешда ани,
Тэ ронайи жь мэра ани!

Н'эзар н'эйштсьд н'эфте сале,
Ширьн Ленин hatэ дьне,
Дьне хэмьли, гөл к'этьне,
Мьлэте чук да хwэндьне.

Гот: ашқ Аһ'ме Чоло, жь гонде Өлэгэзе ль нәһ'ийа
Апаране.

Р У Б Ө Й Т

Наве мьн ашьқ Аһ'мейэ,
Бьһерьн п'эрде сазе мьн чь дьбейэ,
Өм льбежьн бь зьмане дейэ—
Хwэш бә партия Комунистиейэ.

* * *

Наве Ереване гьранэ,
Бь багэ, бь бостанэ,
Ширьн-ширьн Гайастанэ,
Ленин баве мэ н'эмуйанэ.

* * *

Шевра мэ, мэ бир тинэ,
Т'ьвдире жь мэра дьвниэ,
Мэ дэрэща жор дьхинэ,
Сайа сэре партия мэйэ.

* * *

Партия рйа мэ раст дькэ,
Колхоз, совхоз саз дькэ,
Комунизме бэ'с дькэ
Мэ жь тэнгае хьлаз дькэ.

* * *

Ордийа Совете меше шинэ,
Сэре партие Ленинэ,
Партия гылие ви дьрэдйнэ,
Дьжмын нав мэ, һылтинэ.

* * *

Ленин һ'име т'эзэ дани,
Зөлмк'ар жь нава мэ дэрани,
Наве Ленин зэ'ф ширьнэ
We ль дьне хвэш бьминэ.

* * *

Партия, бьра хвэшби мэр'а,
Өмө шанэ жь наве тэра,
Мэ хвэий дьки жь шэр' у дэ'ва,
Дьди хвэндьн қиз у кōра.

* * *

Рожед ширьн баран бари,
Вэлате шешьре кōлилк шинбун,
Нав кōлилка рьһ'ан рабун,
Наве Ленин ширьн шабун.

* * *

Ленин, һьм ронайи, һьм чьрайи,
Тō һьм бави, һьм бьрайи,
Нав дьнеда ашкэлэйи,
Бь өлме Марк'с тō дэрсдари!

* * *

Өм п'алә у гондинә,
Нав һ'өкөмәта Советенә,
Конститусия хвә шанә,
Җамчие зөлмк'ара сәр хвә
һьлданә.

ЧЬ СЬБӘКӘ

Чь•сьбәкә әшқә-хвәшә,
Чь рожәкә нав-нишанә,
Гонд у бажар т'әви нәхьшә, —
Рожа ә'йда Октябре!

Иро рожа ә'йда мәйә,
Ө'йда п'ала у гондийайә,
Ө'йда шайе у әшқейә,
Һәргав хвәшби тө ә'йда мә!

Иро ә'йдә, рожа шайе,
Ө'йда Wәт'ин—щьмаә'те,
Ә'йда хвәшие у азайе,
Йа чекьрна комунизме.

Һәй һәвално, бьмбарәк бә,
Бьмбарәк бә у пироз бә —
Ә'йда рәнгин Октябре,
Ө'йда шайе у азайе.

Хвәш би, хвәш би, тө Октябр,
Тө сәрканийа рожа у тә'ве,
Тө ч'ә'вканийа к'ән у әшқе, —
К'әда һ'әлал, ә'мре шайе.

Гот: К'амьле Хәлил, шагьрте мәк'т'әба бь наве М. Горки
ль Ереване.

МОСКВА СОР

Москва сор дэнг да,
Дьнийа н'эму рэнг да,
Мир, н'акъм рыцьфин,
Рэвин, чун жь майдан,
Жь сэран патьнэ харе,
К'этьнэ чэ'лед ньзаре.

Өз горибъм сор Совет
Н'эзар топ-топ авет,
Дьжмьн гышк ракър,
Мэ нав дьнийа сорда кър.

Бав мэзьне мэ Ленин,
Мэ дьнийа сор дани.
Н'эзара завод че кър,
Ронайи бэр мэ вэкър,
К'еф у н'але мэ пьрскър.
Пьч'уке мэ н'эмезкър.

Баве мэ Ленин
Мэ жь тарие хьласкър,
Ронайи ль бэр мэ дани,
Мэ жь тэнгае һълани,
Мэ ль дьнийа сор дани,
К'ефа дьле мэ ани.

Гот: Вардан Аветисьян, 50 сали, бьнэлие Ленинакане,
п'алэ.

Е Р Е В А Н

К'анак'ер' бьльндэ,
Ереван бажарэки рьндэ,
Дора we колхоз у гөндэ,
Ереван, щан Ереван!

Ереван мэзьнэ, нэ бычукэ,
Теда чебуйэ каучукэ,
Хэбатчие we зэ'ва у букэ,
Ереван, щан Ереван!

Еревен һым багә, һым бостанә,
Алик дәштә, йәк зозанә,
Щи мьск'әне хвәнәданә,
Ереван, щан Ереван!

Ереван баге гөланә,
Гөла теда көлильк данә,
Аһ'ме Чоло ле меванә,
Ереван, щан Ереван!

Ң Ө В А Л Н О

Ңәвално, вәрһнә щъвате,
Же һылдын мә'рифәте,
Ширһнә мина шәрбәте,
Ңәвално, вәрһнә щъвате!

Щъвата мә ширһнә,
Мина рһ'ана бинә,
Әв бь әшқи вәлетә,
Ңәвално, вәрһнә щъвате!

Щъвата мә ль жорә,
Әме бьстрен дор бь дорә,
Әв бь ә'шқи Ордийа Сорә,
Ңәвално, вәрһнә щъвате!

Щъвата мә мзһнә,
Бь дәфтәр, бь хвәндынә,
Хвәндын бона мер у жһнә,
Ңәвално, вәрһнә щъвате!

Аһ'ме Чоло саз, һылтинә,
Бь дьл у әшқ ледьхинә,
Өлме Ленин бир тинә,
Ңәвално, вәрһнә щъвате!

ДӘУРА БӘРЕ

Дәүра бәре жьн онда бун,
Ронайи һат—жьн аза бун,
Наве Ленин ширьн шабун,
Жь десте зөлмк'ара хлазбун.

Оиз у бук һәв щьвйанә,
Диwana шевре шанә;
Чаршәв сәр сурәте хвә һьлданә,
Әхтийари дәст wandанә.

Жьн мэк'т'әбада дьхуньн,
Мина кәва дәнг һьлтиньн,
Тәнгасие дьһа навиньн,
Мьнәте жь кәси нак'ьшиньн.

ДӘРЕ КОЛХОЗЕ

Дәре колхозе фьрәйә,
Дәрге we зивә, зер'кьлдайә,
Щәм фьрде дәстурдайә,
Ширин, ширин мала мәйә.

Дәре колхозе мәзьнә,
Фәләм, дәфт'әр, хвәндьнә,
Хәбатчие we мер у жьньн,
Әw хаие п'ара мәзьньн.

Колхоза мә чайр у чиманә,
Бь гөл, бь сосьн, бь ры'анә,
Т'ьжи баг, багче рэзанә,
Рэз жи п'ара хәватчианә.

Гот: Аһ'ме Чоло

КӘЧЬКА КОЛХОЗЕ

Кәчька колхозе сәкьнийә бәр ниве,
Т'әшийа хвә дьресә.

Нав гонде мә колхоз,
Нав гонде вә совхоз,
Йа мә бәйрага сор—
Щот-к'отане мә трактор.

Ленин дәрсдаре мә мазьн,
Әм дәрхьстьн дьнийа рон,
Әз дәрбдари, тө сәрк'ари,
Пионер, комсомол.

Трактор әрде радькә,
Хвәлие сәробьн дькә,
Щәһ у гәнъм зә'ф дькә,
Дьле мә жи ша дькә.

Гот: Гоге Усьв, 35 сали, хвәнди, колхозване гонде Ша
мираме ль сәр нәһ'ийа Аштараке.

КОЛХОЗ

Колхоз анин чекьрн,
Дьлке мә we шакьрн,
П'ала, гонди әшқкьрн,
Дәшт у зозан шенкьрн.

Дәшт у зозан канинә,
Фермед мә ле данинә,
Ә'мбаре мә т'ьжинә,
Хәбатчие мә щьндинә.

Гот: ашьқ К'амьле Бәго (ашьқ Назук') жь гонде Қьпх-
т'әпә ль нәһ'ийа Т'алине.

(«Рйа гәзә», 13 йанваре, сала 1957).

СӨМӨНДЕ СИАБӨНД

мерхасе тьфага советие

Тө кэла мерани, мерхасо!
Шэр'эке чебу ль Гомеле бьльнцийан,
Эскэре к'афьре Гитлер эварда дьк'ышэ сэр
Эскэре мэ бь дө-се щийа,
Сэмэнде Сиабэнд сондхарийэ бь сонда т'эмам,
Әве қыр'кэ к'афьр эскэре Гитлер,
Нав у дэнге ви ве бэла бэ нав к'ом нэйара.

Тө кэла мерани, э'фато!
Шэр'эке чебу ч'эме Гомеле ва бь ч'илэ,
Автомата баве Титал эварда шилэ-шилэ,
Сэмэнде Сиабэнд сондхарийэ бь сонда т'эмам,
Әве қыр'кэ к'афьр эскэре Гитлер, дэрбазкэ
Бер'лине,
Е қыр'кэ, қыр'кэ, е дьне ве бькэ дилэ.

Тө кэла мерани, хвэшмеро!
Шэр'эке чебу ль ч'эме Гомеле дэв зьнара,
Сьвэйэ, теда те бор'ина баве
Титал, налина ван фашистан,
Сэмэнде Сиабэнд сондхарийэ бь сонда т'эмам,
Әве қыр'кэ кафьр эскэре Гитлер, дэрбазкэ
ль Бер'лине,
Нав у дэнге ви ве бэла бэ
Нав гөнд у шэһара.

Тө кэла мерани, бьрайо!
Дэ лехьн, бьрано, лехьн,
Дэ лехьн, һэвално, лехьн!
Нишане бьгьрьн, нишана хвэ шаш нэхьн,
Ль орт'а анийа ван к'афра хьн,
Щэндэке ван фашиста ль э'рде хьн,
Г'эйани дэрге Москвае—
Наве Сэмэнде Сиабэнд ль дьне хьн!

Гот: Арменак Гякобийан, 70 сали, нэхвэнди, жь гөнде
Дзорагйуге ль иһ'ийа Артিকে.

ДЪЛЕ МЫН ҺӘЙЛО-ҺӘЙЛО

Дъле мын һәйло, һәйло!
Өзе Москвае дыһнерым һ'этани
Берлине гәлә ә'рдә.
Әскәре к'әфьре фашиста гәләки
 ве гьранә,
Нышкева сәр дәвләта Шewe
 гьртийә мина щәрдә,
Дә лехьн, гәли бьрано, лехьн,
К'әфьре фашиста синоре мә дәрхьн!

Дъле мын к'инә, к'инә,
Әскәре мә болшевика сәр әскәре
Фашистада гьртийә, к'ок'е ле
 дьрәлине.
Әзе чайе Керче к'әгьмә ль ве наве,
Саг'бә әскәре болшевик —
Эварда к'әтийә т'абийа,
Нишан гьртийә, гөлла даве,
На вәллә,
Диса дәстәшур к'ьшанд наве, —
Дъве:
Өме өса бькьн дьл, щәгәре
К'әфьре Гитлер жорда биньнә харе». .
Дә лехьн, гәли бьрано, лехьн,
К'әфьре фашиста синоре мә дәрхьн!

Гот: Мералие Хөдо, 25 сали, инвалиде Шәре Wәгин е
жъ гөнде Щәрщәресе ль нәһ'ийа Апаране.

М Ы Н Д И

Мын ди, дъле мын дайке дьк'әлийа,
Бәрфа ә'рде Qриме, Керче мә һ'әлийа,
Гәвалә қомандар ван хорте мә се
 дәнга кьрә гази:
— Лавькно, че бьн, че бьхәбьтн,

Өскәре к'афъри герман дӧп'а
қӧдуме ван шкәстийә,

Зъраве дъле ван қәтийа.
Дә бәрдыне, нәвално, бәрдыне,
Дә бәрдыне, бърано, бәрдыне!

Гот: Гозәла Өсәд, 28 сали, жь гӧнде Г'әкко ль нәһ'ийа
Т'алине, дәнгбеж.

Х В Ө З Л А

Хвәзла кьрасе шә'л бума,
Ле, ле Кьне, ле, ле,
Хвәзла сева сор бума,
Синг сәдәфе щане.

Өз ви гӧнди мер накъм,
Ле, ле Кьне, ле, ле,
К'офийа зер'а че накъм,
Синг сәдәфе щане.

Хвәзла горе нәхш бума,
Ле, ле Кьне, ле, ле,
Хвәзла льнге тә бума,
Синг сәдәфе щане.

Өз ви кали нах'вәзъм,
Ле, ле Кьне, ле, ле.
Е чахе хвә дьхвәзъм,
Синг сәдәфе щане.

Рекә т'әзә вәбуйә,
Ле, ле Кьне, ле, ле,
Нав гӧнд колхоз саз буйә,
Синг сәдәфе щане.

Дәнге трактор чь хвәш те,
Ле, ле Кьне, ле, ле,
Дъле мә жи ша буйә,
Синг сәдәфе щане.

Гот: Ануш Саһакян, 40 сали, артист, жь гӧнде Өлэгәзе
ль нәһ'ийа Апаране.

С Ө Р Ө Щ Ө М

	Ру 3
Жъ алие назьркър	3
Ө'фьрандьнед эпикие	
Мәм у Зин	5
Бьнефша Нарин	43
Сева Н'эщи]	58
Хэлиле бьрази	63
Лашьке Кере	69
Фәрхе у Стийа Ала	72
Усьв у Хэзал	95
Хате ханьм	101
Дьмдьм—хане к'орда	105
Ө'лие харзийа	125
Карван рабу	138
Рудэ'вэ	141
К'орогли у Полибөг	153
Давит'е Сасуне	157
Ч'ир'ок, мьжули	
Дьранзер'ин	161
Шатьршуман	165
Горгане көр'е пире	172
Кале ақьлбәнд	178
Бав у көр'	181
Де у көр'	183
Иро жи зьрар [кър	183
Дәврана п'эра	184
Н'осьн, Гөлсьн	185
Гөр, руви, н'ьрч	186
Мэ'р у рувн	187
Хэзал	188

К'ыламед н'ызкырыне

Вэй кӧлмале	189
Кӧлмале, ч'йа бьльндэ	189
Эле Баше	189
Эле зэрие	190
Эле бэдэше	191
Эле кӧлмале	192
Кӧлмале	193
Ле йэман	194
Ло агайо	195
Сэйрана мэллэ Муса	196
К'ылама Ө'вдал у Гӧле	197
Зальм	198
Г'эсое Сьливи	199
Гай дэлал	201
Гайло дэлал	202
Га но ль мын	203
Дилбэр	204
Бышерно	205
Домам	206
Ширьне	206
Гэрма ве навине	207
Кэч'е дине	208
Вэй т'ещьро	209
Хэзале щане	209
Дьли дьл бэ	210
Вэй п'алэнго	210
Өзе чумэ Башьлке	211
Сьва тэ хер	211
Дэрде һеуие	212
Гӧй кӧлмале	212
Ван э'вра	213
Дьле мын	214
Дӧ зэрикан	214
Дэ we Гӧле	214
Вэйле	215
Фидан	216
Тэ ч'э'врәше	216
Кани канийа	217

Сәре Сип'ане	217
Бәжына к'ава мьн	217
Дьле мьн хелинә	218
Баран	218
Баран бари	218
Чиле	218
Кәч' хәзал	219
Дьле мьн незә-незә	219
Ба те	219
Өз нә ль вьрм	220
Руви	220
К'әләш щано	220
Гәдә лавьке мьн	221
Т'аха жорьн	221
Дәрде мьн	221
Qәмә рәшо	221
Өз севьм	221
Иро шәшә	222
Кавьле гонде мә	222
Тә ч'ә'вр'әше	222
Наве һәспе гәдә	222
Гәдә лавько	222
Дьле мьн	222
Гәдә лавьке мьн	223
Наве йара мьн	223
Өм һымбәре һәв	223
Гәрма Рәwane	223
Һәвразә	223
Лавько, әз бәдәвьм	223
Лавько	224

К'ьламе говәнде

Өз we гәр'йам	225
Ч'ә'вбәләк	226
Базьнзиве	226
Зозан бәр зозан	227
Һәвар бери	228
Мьн һ'әйран	229
Нари	229

Шæвæд паиза	229
К'им, к'им	230
Кæч'æке	230
Лæйле	231
Бышери	231
Нар, нар	232
Шам—Г'элæб	232
Гæрдад	234
Сине, Сине	234
Йа ьм	235
Вæй баране	235
Га Нæльме	236
Г'æсько	236
Æз шемике	237
Зæрде	237
Йар Гæвæзæ	237
Гойнар	238
Гæр Зæри	238
Дине	239
Шена мьн	239
Зæри	239
Ле, ле	240
Ло дьло	241
Ло дьло йæман	242
Сине	243
Гæр чõх	244
Мæйрьке	244
Æз чум	245
Руви	246
Мьшк	246
Гæр нае	246
Вæй, вæй дизе	247
Гæр гõльм	247
Мамæр	248

Мæг'æлок, тедæрхъстьнок, зуготънок

Мæг'æлок (мæсæлæ)	249
Тедæрхъстьнок	272
Зуготънок	281

Ә'франдьнед вәхте советие

Ленин	283
Н'әзар н'әйтсәд н'әфте сале	283
Рубәйт	284
Чь сьбәкә	286
Москва сор	287
Ереван	287
Гәвално	288
Дәвра бәре	289
Дәре колхозе	289
Кәч'ька колхозе	290
Колхоз	290
Сәмәнде Сиабанд	291
Дьле мьн нәйло, нәйло	292
Мьн ди	292
Хвәзла	293

АДЖИЕ ДЖИНДИ ДЖАУАРИ
«Курдский фольклор»

Редакторе шавдар—Н. Махмудов
Тех. редактор—Е. Ахирьян
Коректоре контрол—Гар. Гякобьян

ВФ 00456.

Т'эмбэ 1140.

Тираж 1000

К'агээз 84×108¹/₃₂. Бэлгнэшьре мэнгэнэ 18,75

Бэлгнэшьре нэширэте 13,2.

Бона нэшьре хатийэ спартне 9/V 1956 с.

Бона нэшькэрьне хатийэ долкэрьне 18/I 1957 с.

Бьһа 6 р.

Нэшьрхана 1-е Идара Гайполиграфһрате
Ереван, содақа Алавердьян № 65, 1957 с.

ШАШИЕ ТЕДА ДИТИ

Ру	Рез	Гатийэ нашьре	Гэрэке бьба
10	4 жор	эфт	h'эфт
10	13 »	эме	Мэме
40	10 жела	эй	мэй
56	12 жор	б г	бэг
73	11 жела	бьсэкь э	бьсэкьнэ
95	7 жор	Мэ е	Мэме
115	3 жела	д ве	дэве
118	3 жор	бь э	бьдэ
121	17 »	h р	hэр
127	17 »	д сте	дэсте
131	16 »	д ware	д-ware
131	18 »	к'элэк w лгаринэ	к'элэк wолгаринэ
132	18 »	б р	бэр
195	10 жела	Г	Төе
195	2 »	от	Гот
202	5 »	мь	мьнэ
206	4 »	сэбаб а	сэбабйа
207	10 »	за	зар
208	7 »	ьрм	эзе дьмьрм
209	5 »	зе	эзе
221	5 »	з	эз
226	9 »	э	эм
226	3 »	э	эм
226	2 »	базьнзи е	базьнзие
227	2 »	арьн	сарьн
251	14 »	ру	руви
253	2 »	к'отибуне	к'отибуне
256	2 »	шца	эшца
298	10 жор	Й м	Йарм
300	3 жела	б р	б м

БЪН А 6 Р.